

69-5
L 67
- (28-32)

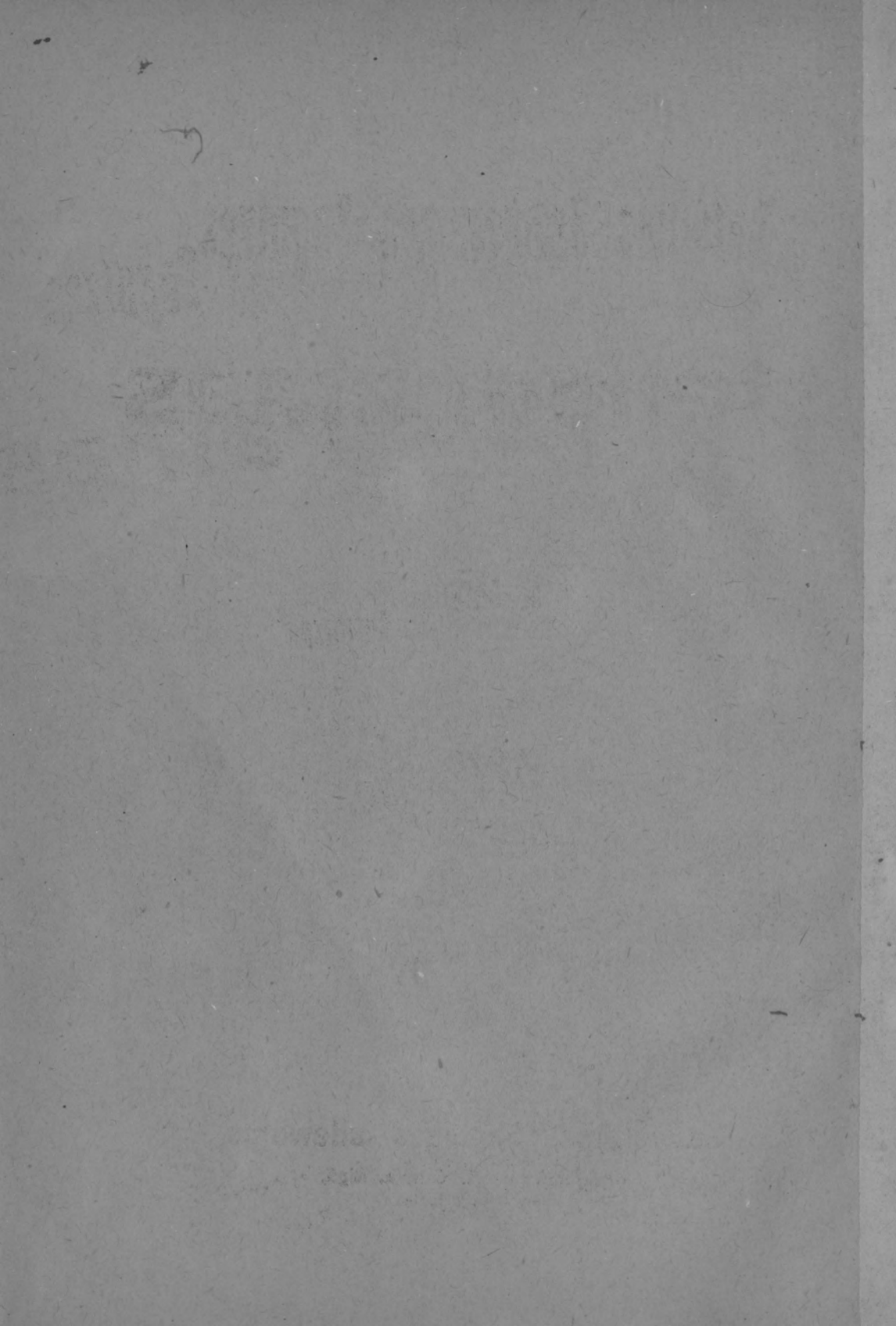
Latvijas Satversmes Sapulzes stenogramas

8. burtniza

1920.

Satversmes Sapulzes isdewums

Krahjumā pee A. Gulbja, Rigā,
Suworowa eelā 14.

69-5
67

No

In 5615.
8. burinija.

28

Latvijas Satversmes Sapulzes stenogramas

I. sēdijā 28. sēdē 1920. gada 2. septembrī

(Atklahta pulksten 5.30 pēc pusdeenas).

Meera līgums starp Latviju un Kreewiju un beģļu reewakuazijas konvenziju.
(Abi līgumi peenemti šeidjamības fahrtībā).

Presidents J. Š h a ģ t e : Satversmes Sapulzes sēdē atklahta.

Jr eenahkufchi šekofchi materiali, kuri nododami atteezīgām komiſijam. Wiſpirms — noteikumi par eefſhejās iſluhkoſchanas nodalās amata perſonu teeſībām un peenahkumeem pee iſmekleſchanam — nododami juridiſkai un karaleetu komiſijai. Gebildumu naw? Peenemts. Tad ir eenahziš luhgums no ministru presidenta dehl atlaujas faukt Satversmes Sapulzes lozekli D. Waldmani, apwainotu uš ſodu likumu 636. panta pamata, pee atbildības. Nododams Satversmes Sapulzes lozeklu leetu iſmekleſchanas komiſijai. Gebildumu naw? Peenemts.

Deenas fahrtiba ir ſekofcha: 1) meera luhgums ſtarp Latviju un Kree-wiju, 2) atbilde uš interpelaziju un 3) agrarlikuma otraiš laſijums. Lihgums par meeru ar Kreewiju. Referents Menders.

Referents J. M e n d e r s : Augſti godatee Satversmes Sapulzes lozekli! Meera luhgums ar Kreewiju, kurſch parafstis Rīgā 11. auguſtā, ſawā teſtā, lihds ar pee ſchi meera luhguma peederoſcho beģļu reewakuazijas konvenziju no 12. juniņa, ir jums iſdalitiš un tā tad ari paſiſtams. Ahrleetu komiſija ſkatija ſcho luhgumu un lihds ar wiņu ari beģļu reewakuazijas konvenziju zauri diwās ſehdēs un weenalbſigi nahza pee ſlehdeena, ta ſchiš luhgums un beģļu reewakuazijas konvenzija ir ratifizejami, t. i. peenemami un proti ſeidſamības fahrtā. Negribu apſtahtees pee jautajuma, waj tantiš politiſkos apſtahtkos, kuros Latvijai beigu beigās nahzās ſtahtees pee meera ſarunām un ſchi meera luhguma parafſtiſchanas, bija eefpehjams noſleht iſdewigaku meeru; pee ſchiš leetas puſeš eš apſtahtees negribu, bet ja turpretim jautatu, waj tani laifā, kad nahzās luhgumu parafſtit, bija eefpehjams dabut labwehligakuš noteikumus, tad uš to man jaatbild ar ne. Meera ſarunās ar Padomju Kreewiju, pee teem ahrejeem apſtahtleem, ſahdos Lotwijai nahzās maijā, juniņā, juliņā un auguſtā ſchiš ſarunas weſt, 11. auguſtā iſdewigaku luhgumu, pehz manas diſlakās pahrlleezibas — un taš ir ari ahrleetu komiſijas weenbalſiģs konſtatejums — noſleht newareja. Latvijas preſē ir pazehluſees kritika, wehrſta pret meera luhgumu ar Padomju Kreewiju, it kā wiņſch buhtu imperialiſtiſka rakſtura. Ja wiņſch buhtu imperialiſtiſk, tad par wiņu balſojot un to ratifizejot, mums ſchahds ſoliš buhtu

767

wehl un wehlreis japahrbauda. Pehz manas pahrleezibas, scho lihgumu waru statit no sinama weedokka par neisbewigu, fewischki tahdehl, ka tur naw peeteekofchi noteikta Latwijas mantu reewafueschana un nazionaliseto wehrtibu atpafaldabuschana; bet nosaukt scho lihgumu par imperialistisku pee labafas gribas newar. Topezh man leefas, ka par scho lihgumu war balsoi wifas schi augsta nama partijas ta par neimperialistisku. Pats lihgums sadalas galwenâ kahrtâ trijâs dalâs: politiskâ, militarâ un fainneeziskâ jeb kara fetu litwideschanas dalâ. Pirmâ dala isteiz, ka karsch starp Padomju Kreewiju un Latwiju ari formeli ir isbeigts un ka Kreewija atsiht Latwiju de jure. Trefchais pants nosprausch robeschas, kuras wifumâ fakriht ar Latwijas etnografiskâm robescham un eeslehdj wehl daschus Latwijai isdewiguš dselzemu meiglus, kâ, peemehram, Pitalawu.

Lihgums schini dalâ faka tahlaf, ka aisleegts usturetees us abu walstu teritorijam tahdam karaspehkam, kas buhtu naidigs pretejai pusei; jaaisleeds fastahditees un usturetees organisazijam, kas pretendetu us pretejas walsts teritoriju. Tâs ir militarâs garantijas, kuras war fastapt pameera lihgumos un pret kura newar zelt nekahdus eebildumus. Tahlaf ir fainneeziska rakstura panti, pret kureem, fewischki pret reewafuazijas panteem, waretu taisit eebildumus. No Latwijas iswesto wehrtibu un mantu atpafaldabuschana schai lihgamâ naw peeteekofchi garanteta. Bet te nu jafaka, ka darit lihguma apstiprinaschanu atfarigu no weena waj otra atfewischka fainneeziska panta neisbewigas formulechanas newar. Wes tam ari jaewehero, ka leelafâ dala no mantam, kas iswestas us Kreewiju, ja ari tâs dabutu atpafal — kas pee Kreewijas problematiskâ dselzetu stahwokla ir loti apschaubami — buhs loti noleetotas. Weens no fainneeziskâs dalas pirmem panteem faka, ka Latwija un Kreewija atfakas no kara saudejumu atlihdzibas un weenojas spert wifus fokus, lai tiktu nodibinats starptautisks fonds preefch wifu kara zeetuscho semju saudejumu atlihdzinaschanas. Juhš fapratiseet, ka tam fewischki realas nosihmes naw, tam ir fawa, ja gribeet „poetiska“ nosihme. Bet ir ari apschaubams, waj mehš buhtu dabujuschi saudejumu atlihdzibu, ja buhtu noslehguschi meeru agrak. Domas par saudejumu atlihdzibu ir deesgan leelâ mehrâ nepamatotas, jo fabrukusê Kreewija nespehj saudejumus atlihdzinat. Ir wehl weens pants, pee kura es gribetu drufstu apstahtees. Tâs ir preefchpehdejais no fainneeziskeem panteem — 15. Tajâ eet runa par ewafueto pasta un telefona ihpafchumu un dselzela materialu atpafalatdoschanu. Pants beigas faka, ka scho mantu daudsumu noteiks fewischka komisija. Man jaatsihmê, ka pa meera farunu laiku ekspertu apatschkomisija no abâm pusem ir panahkusi sinamu weenoschanas atteezibâ us scheem materialeem.

Utkaujeet nolasit atteezigs protokola weetu:

„Pamatojotees us aprehkineem un eewehrojot wispahreja fainneeziska lihmena noslihdeschanu, apatschkomisija nahf pee slehdseena, ka atwekkot 40% pasliktinaschanos us lokomotiweem un 35% us wagoneem un atwekkot wehl materialu, kahds Latwijai ir, winai peenahkas 100 lokomotiwees un 1.600 wagonu, no kureem 38 weselas un 62 flimas lokomotiwees; 1.450 pretfchu wagonu, no kureem 1.160 weselu un 290 flimu, un bes tam 150 flimu klases wagonu; tahlaf, nemot wehrâ, ka schinis aprehkinos naw eerehkinata pretfchu apgrofiba us linijas Sita-Stufmani (113 werstes), ritoscha fastahwa flaitš pawairojas

par 10 sliēm lomotivem un 150 sliēm pretšhu wagoneem. Tā tad pawisam Latwijai us augšhejo aprehkinu pamata peenahās: 110 lokomotives, 38 sliemas un 72 weselas, 1.600 pretšhu wagonu, 1.160 weselu un 440 sliemu un bes tam wehl 150 sliemu klases wagouu.“

Tahlaš protokolš saka:

„Kaš atteezas us darbnitšhu eefahrtu un remonta lihdsfkleem, tad tee jaatdod Latwijai apmehros, kahdi buhtu aprehkinati us winas ritoshā fastahwa un pretšhu apgrošibas pamata.“

Išdalot Latwijai zela instrumentus, staziju inwentaru, dšelszelu telegrafu un telefonu, janem par pamatu — saka protokolš — wina šadalijumš pehž werstem, peeturotees pee 1913. gada šaitkleem ar 35% pašeminashanu. Šittahl protokolš.

Titlihds šahšs strahdat komišijas, kahdas šhai lihgumā paredšetas 4; tad ari tai komišijai, kurai nahšfees špreest par aishwesto materialu, nahšfees peenemt atteezigos škaitlus par pamatu. Šhis lihgums stahjas špehkā lihds ar ratifikazijas grahmatu apmainu Maškawā. Pehž tam warēs šahšt strahdat galwenās komišijas: robeschu, mantu reewafuzijas, pašta-telegrafa, peldošhu lihdsfku un dšelszela materialu reewafuzijas un publikti-privat-teesišku jautajumu nofahrtošchanaš komišijas.

Šhi lihguma 19. pants apstiprina, kās es jau mineju, 12. junijā parakštito behglu reewafuzijas lihgumu, kursch jums išdalitš. Bet winšch ari šho lihgumu paplašchina. Pehž behglu konwenzijas behgli wareja nemt lihdsi tikai šinamu dalu no šawas mantibas. Šagad, turpretim, ta mantas dala, kuru behgli war nemt šew lihdsi, ir paplašchinata šastanā ar 8. un 9. panteem un peelihdšinata optanteem un teem pilšoneem, kam us šhi lihguma pamata ir Latwijas pawalstneeka teesibas, t. i. wini war išwesti wifu mantu no Kreewijas waj litwidet to tur, zif tahlu wini war peerahdit, ka ta pateescham ir winu manta.

Beidsot wehl javeesihmē, ka šhis meera lihgums ar Kreewiju loti leelā mehrā paplašchina kahdu likumdošchanaš aktu, kas peenemts Šatwerfmes Šapulzē, proti, amnestijas aktu. Us šhi lihguma 20. pants pamata Latwijas waldbai jaamnestē wisi Kreewijas pilšoni par wišam politiškam, dižiplinarām u. t. t. leetam. Šhis pants, kās juhs pašchi šapratifeet, deefgan plāšhā apmehrā paplašchina to amnestijas aktu, kuru šawā laikā peenehma Šatwerfmes Šapulzē.

Lihds ar meera noslehgšchanu ar Kreewiju, ko war usškati par wiššwarigako aktu lihdsšchinejā Latwijas ahrlētu politikā, Latwijas demokratija išbeids šawus ahrejos karus un pateescham warēs, ja winai buhs laba griba un išuriba, peekertees tam, ko šauz par Latwijas eefšhejo išbuhwes darbu. Latwijas demokratija — domaju, ka es to waru apgalwot wišas Latwijas demokratijas un wifu Latwijas partiju wahrdā — nekad naw gribejusti karu ne ar weenu no šaweem kaimineem. Latwijas demokratijas kari pret leelajeem kaimineem kās us austrumeem, tā us reetumeem ir bijušchi Latwijas demokratijai usspeesti. Latwijas demokratija ir weduši wzenigi aishardšibas rakštura karus. Šhis šahšs ir wišleelakā garantija, ka Latwijas demokratija no šawas pušes, zif tas winas špehkos stahwēs, išpildis noslehgtoš meera lihgumus kās ar Kreewiju, tā ar Wahziju ar labako gribu. Lihguma pareiša išwešchana dšihwē jo leelā mehrā pee tagadejeem apstahkleem atkarajas no muhsu leelajeem kaimineem. Ubi meera lihgumi, kuri ihšā laikā apšpreesti Šatwerfmes Šapulzē, kās pagaidu lihgums ar Wahziju,

tā arī šķis lihgums ar Kreewiju, pareds noteikumus par tirdzniecīfkeem fakareem, par transitu beš ahrfahrtīgām nodewam, par brihwu fatīfsmi zaur Latwiju starp tām leelajām femem, kuras atrodas no mums. uš austrumeem un reetumeem. Lihds ar to Latwijas demofratija teikufi, ka wina negrib buht par fchlehrfli fainneeziškeem fakareem starp austrumeem un reetumeem, ka wina faprot to fainneeziško lomu, kahdu tai ušspeefch winas geografīfklais stahwofliš. Ja Latwijas demofratijas ahrejā politīfa winas fainneeziškā dalā arī turpmat zeešchi turefees pee teem prinzipeeem, kuri fīfjeti aboš meera lihgumos, tad, man leefas, no fainneeziškās pufes buhs nodrošhinata Latwijas demofratijas ušplautfchana.

Beidsot, ratīfizejot ņho meera lihgumu, Satwerfmes Sapulze newar aīfmirft to latwju tautas datu, kura ir palihdsejuņi nahft pee meera tā ar Kreewiju, tā arī ar Wahziju, t. i. muhsu brunoto tautu, muhsu armiju. Muhsu armijai pehz pabeigteem kara darbeem, kad meers no formelās pufes ir noflehgts, peenahkas wīfas latwju tautas pateiziba, pateiziba teem, kas dsihwo, un muhschiga peemina teem, kas muhsu demofratijas ahrejās zihnās ir fritufchi. (Wīfi peezeļas). Ahrleetu komīfijas wahrdā es leeku preefchā lihgumu ratīfzet un līfumu par meera lihgumu peenemt steidsamības fahrtībā.

Prezidents J. Tņchakte: Romīfija leef preefchā atfīht steidsamību. Es līfchu ņho preefchlikumu uš balsofchanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir pret steidsamību. Es luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balsofchanas. Naw. Steidsamība weenbalsīgi peenemta. Teef atlahtas wīspahrejas debates. Wahrds peeder ahrleetu ministrim.

Ahrleetu ministrs S. Meierowīzs: Augstais namš! Mums preefchā ņhodeen ratīfizefchanaī meera lihgums, kurņch noflehgts starp Latwiju un Kreewiju. Muhsu politīfa aīfween ir zentufees nodibinat pehz eefpehjas drihsu meeru ar muhsu faimineem, meeru, kas buhtu pastahwīgš, kas dotu semei drofchību, lai tā waretu kertees pee teem ušbuhwes darbeem, kuri mums jaweiz un kuri garā pafaules kara dehl naw tīf weegli atrīfnamī tadehl, ka ekonomīškā dsihwe ir ahrfahrtīgi fatreehta un no kara zeeufi. Ja runajam par karu ar Kreewiju, tad wīspīrms jauņwer, ka ofīzieli ņchis karņch Latwijai netīfa peeteīfš. Wīfeem ir wehl loti labi atminā, ka ņchis karņch īzehlās. Toreīf, kad pehz wīspahreja pameera noflehgņchanas 1918. g. 11. nowembri wahzu ofupazijas wara atstahja muhsu semi un kad Latwijas walņts, taut gan proklameta, newareja aīfstahwet ņawas robeņchas tadehl, ka tai nebīj nedf karaspehla, nedf eerotschu — tad, wahzeefcheem atkaphjotees, eenahza muhsu walņti ņweņcha wara no rihteem un ofupeja tīfpat kā wīfu Latwiju.

Tīfai kahdi pahris aprīnki pee Leepajas palīfa brihwi un no tureenes tad arī ņahkās Latwijas atbrihwofchanas darbs. Mans ušdewums naw tehlot to, ar kahdām gruhtībam ņho darbu īfweda galā. Es grihu pastrīhpot weenīgi to, ka mehš ņehramees pee eerotscheem tīf tamdehl, lai fargatu Latwijas demofratīfškās brihwwalņts īdeju, lai to eemeefotu īhstenībā. Tīflihds tas bīja ņafneegts, muhsu tuwakais mehrtis bīja darīt galu afīnš īfleeņchanaī. Latwijas Satwerfmes Sapulzes preefņchteze — Tautas Padome — pīmo reīfi meera jautajumā nehma stahwofli pag. g. 9. oktobri. Tai brihdi, kad muhsu otrš eenaidneekš, wahzu-Bermondta ņpehš, stahweja pee Rīgas wahrteem, ņchīni pašchā augftā namā sem leelgabalu ņchahweeneem Tautas

Padome, noklausījusees manu siņojumu, peenehma rezoluziju atteezibā uš Padomju Kreewiju, kura bij peedahwajusi Latwijai meeru, nolemdama šho meeru peedahwajumu peenemt un šahkt pameera šarunas kopā ar zitām Baltijas walstīm. Lehmunš šlan šekofshi:

„Noklausījusees ahrleetu ministra siņojumu, Šautas Padome atšihst: ka atteezibā uš Padomju Kreewijas meera peedahwajumu tuhlin jaussahkt pameera šarunas kopeji ar zitām Baltijas walstīm, lai jo drihši panahktu meeru ar Padomju Kreewiju un nodrošhinatu apweenotā juwerenā Latwijā demofratistisku eefahrtu, atbrihwojot wišus špehkus zihnai pre: wahzu-freewu reatzijās ušbrufumu.“

Šai brihdi, kad Latwijas jaunai, neapbrunotai un neapgehrbtai armijai nahzās zihnitees uš diwām frontem, radās un breeda ideja par meeru ar Padomju Kreewiju. Bet meera šarunas ar Kreewiju mehš neussahktām pagahjušhā gadā, neussahktām ari tad, kad Igaunijas waldiba weda meera šarunas. Mehš ussahktām šarunas tīfai 12. aprīlī un meera lihgumu parafstija šh. g. 11. augustā. Pazelas jautajums, ar ko ir isfkaidrojama šhi wilzinahšanās?

Sakarā ar to pazelas ari otrs jautajums, uš kuru loti zeenitais ahrleetu komišijas preekššehdetajs un referents, Wendera kungs, neatbildeja. Proti, waj šhis meera lihgums ir noslehgtš ihštā laikā, waj nebuhtu bijis leetderigaki šho meera lihgumu noslehgt agraf. Lai dabutu atbildi uš šho jautajumu, ir wišpirms jaapškata, zif šhis meera lihgums ir labwehligš waj nelabwehligš preekšš Latwijas. Agraf meeru newareja noslehgt, kā reišē ar Igaunijas waldibu februari šhini gadā. Šas ir agrafais terminš. Lai nahktu škaidribā par to, waj nebuhtu bijis leetderigaki meeru agraf šlehgt, ir jafalihdsina tee meera lihgumi, kahdi lihds šhim stary padomju Kreewiju un trim Baltijas walstīm noslehgti. Šhee trihs lihgumi šlehgti daschadā laikā, un, proti, pirmais ar Igauniju februari, otrais ac Leetawu julijā un treschais ar Latwiju augustā. Šalihdsinot šho lihgumu šaturu pehz buhtibas, war atbildet uš to, waj ir bijušas isredses, lihgumu agraf noslehdsot, panahkt isdewigakus noteikumus.

Ja mehš objektīwi šalihdsinam Latwijas lihgumu ar Leetawas, tad, raugotees no šahwotla, kurfš no teem labwehligakš, jaatšihst par labwehligaku Latwijas lihgums. Latwijas lihgumā atrodam weselu rindu labwehligu punktu, kuru muhfu deenwidu šaiminu lihgumā naw, nekstatotees uš to, ka tas noslehgtš weenu mehneš agraf par ruhfu lihgumu. Ja gribam isšinat, waj labwehligakš ir Igaunijas waj Latwijas lihgums, tad šho šalihdsināšhanu apgruhtina šinami apstahkli un proti tas, ka daudši šwarīgi punkti šchinis lihgumos naw identiski. Wišpirms jaaisrahda uš to, ka reewakuazijas jautajums wišplaschaki isstrahdats un paredsets Latwijas lihgumā. Šas ari dabīgi un isfkaidrojams ar to, ka no Igaunijas nebija tīf daudš aišwešts uš Kreewiju, kā no Latwijas un Leetawas. Šapehz ir pilnīgi škaidri, ka reewakuazijas leeta ir daudš plaschaki un daudš labwehligaki paredseta un šilseta Latwijas lihgumā, nekā Igaunijas un ari Leetawas lihgumos.

Ir wehl otrs pants, kurfš Igaunijas lihgumā ir zitadaks nekā muhfu Igaunijas lihgumā ir paredsets, ka Igaunijas waldiba šanem 15.000.000 šeltā, bet naw šazits par ko; turpretim Latwijas lihgumā ir šazits, ka Latwija šanem 4.000.000 šeltā kā awansu uš tām reewakuetām walšis mantam, kuras mums no Kreewijas peenahkas. Isleekas, ka šanemt 4.000.000 kā awansu uš kaut ko ir mafak isdewīgi, nekā šanemt 15.000.000 beš tahda noteikuma.

Somehr schis pants jawed sakarā ar zitu noteikumu, ar kuru atšķiras Latwijas un Igaunijas lihgumi: muhsu lihgumā naw atsihmets, ka Latwijā tiktu eerahditas ostas Kreewijas leetoschanai, kà tas darits Igaunijas lihgumā. Ar to es negribu teikt, ka muhsu ostas nebuhs peecetamas Kreewijai preefch tirdsneezibas — bes schaubam, schis jautajums tiks nokahrtots. Kà Igaunijas, tã ari Latwijas lihgumos, ir paredsets, ka abas walstis weenojas noslehgt ar Kreewiju tirdsneezibas lihgumus, bet starpiba ir ta, ka mehš ar sawam ostam neesam saistijuschees jau paschā meera lihgumā, kà to darijusi Igaunija, nododama Reweles ostu, kura wehl naw pahrwehrsta brihwostā, Kreewijas walsts leetoschanā. Utteezibā us mums ostu jautajums wehl ir palizis neisschirts; schini sinā muhsu rofas ir brihwas un ta ir muhsu lihguma leela preefchroziba. Augsti jawehridē ari pascha Padomju Kreewijas delegazijas preefchsehdelaja domas par to, kahdu no scheem lihgumeem winsch uskata preefch Kreewijas par wisneisdewigaku. Man leefas, ka ta atbilde, ko Joffes lungs us scho jautajumu man dewa, ir loti dibinata. Winsch teiza, ka Leetawas lihgumu winsch uskata preefch Kreewijas par wislabwehligaku. Bet pateikt, kursch lihgums — waj Latwijas, waj Igaunijas — ir labwehligaks, winsch wareschot tikai pehz tam, kad mehš buhschot dewuschji Kreewijai eespehju leetot Latwijas ostas, t. i. kad buhschot noslehgts tirdsneezibas lihgums. Man ir bijusi pat isdewiba konstatet, ka mums peespreestā selta daudsumu waretu paaugstinat, ja mehš sahktu runat par ostam. Bet kamehr tas naw notizis, tikmehr schi suma ir sikketa tahdos apmehros, kà tas lihgumā paredsets. Pateesi jafaka, ka salihdsinot Latwijas un Igaunijas lihgumus no leetderibas stahwokla, schai brihdi ir gruhti pateikt, waj Latwijas waj Igaunijas lihgums ir isdewigaks. To pateikt warēs tikai tad, kad buhs noslehgti ar Kreewiju tirdsneezibas lihgumi, kad buhs sinami noteikumi, sem kahdeem mehš lausim isleetot sawas ostas. Protams, ari muhsu interesēs ir, tirdsneezibas lihgumu noslehdsot, peewillt Kreewijas tirdsneezibu muhsu ostam. Ari mehš esam eeintereseti, lai Kreewija leeto muhsu ostas, bet wairaf eeintereseta ir Kreewija. Ja mehš lasam tos interwju, kuruš Kreewijas meera delegazijas preefchsehdelajis Joffe pehz sawas atgreeschanās no Rigas ir dewis Kreewijas prese, tad redsam, ka winsch wisur usswer weenu leetu: „Mehš, Kreewija, zeram us leeleem eeguwumeem ar to, ka mums buhs eespehjamš west tirdsneezibu zaur Latwijas ostam.“ Kreewija ir loti leelā mehrā eeintereseta dabut iseju us Wakareiropu zaur trim Latwijas ostam, no turām diwas neaiffalst zauru seemu. Tas ir preefch Kreewijas nahkotnē dabiskais zelsch us Wakareiropu, weenigais logs tilt zaur Baltijas ostam us Wakareiropu un Wakareiropai us Kreewiju. Kamehr schis tirdsneezibas lihgums naw noslehgts, tikmehr ir gruhti pateikt, waj ir isdewigaki sem sinameem noteikumeem, kautschu ari pret selta efwivalentu, atdot ostas waj nē. Tapehz ari Joffe faka, ka teikt, kursch lihgums ir isdewigaks, Latwijas waj Igaunijas, schai brihdi naw eespehjas.

Jr wehl ari ziti apstahkti, kapehz mehš neussahkam meera farunas pirmš Latgales atbrihwoschanas, resp. reisā ar Igauniju.

Meers tika peedahwats Latwijai 27. septembri pagahjuschā gadā. Latgale wehl toreis bija leelineeku rokās. Jautajumā par Latgales atbrihwoschanu meera farunu zelā waj ari tahdā zelā, kahdā mehš to esam atbrihwoschji, schini augstā sapulzē pastahw diwejadās domas. Weeni faka, ka Latgali meera farunu zelā newareja atbrihwot; zitu domas ir tās, ka wareja

gan to atbrihwot meera farunu zelã, tãfai waldbiba pa ſcho zelu negahja un uſſkatija par labatu eet pa otru zelu. Ja apſtatom ſcho jautajumu tuwat, tad jaſafa, fa no waldbibaſ puſeſ wairaki delegati, kuri ſatikuſcheeſ ar Litwinowu oktobra un nowembra mehneſchoſ, ar Œſchitſcherinu un daſcheem ziteem Kreewijaſ walſtiſ wihreem dezembra un janwara mehneſchoſ Maſkawã, par wiſeem ſcheem jautajumeem weduſchi farunaſ. Jr mekleta eeſpehja Latgali atbrihwot meera zelã. Tomehr neka noteikta newareja panahft. Atbildes, kuraſ mehſ eſam ſanehmufchi, ir ſtipri weena otrai pretim runajofchaſ. No weenaſ puſeſ mehſ eſam ſanehmufchi .optimiſtiſtu atbildi, fa Kreewija itkã eſot gatawa dot ſinamaſ garantijaſ, atbrihwot Latgali meera farunu zelã. Turpretim ziti delegati, kaſ ari farunajuſcheeſ ar ſcheem paſcheem waj daſcheem ziteem Kreewijaſ preeſchſtahweem, ir neſuſchi tahdu atbildi, fa leelineeki eſot paſtaidrojufchi, fa wineem neeſot eeſpehjamſ pawehlet ſaweem kara pulſeem, no kureem dala peeder pee latweeſchu komuniſteem, atſtaht Latgali labprahtigi. Beſ zihnam tã tad Latgali atbrihwot neeſot eeſpehjamſ. Tãpat tiziſ paſtaidrotſ, fa ja ari dotu pawehli Latgali atſtaht, eſot tomehr wiſaſ warbuhtibaſ, fa ſchi pawehle no daſchãm dalam, wiſmaſ no tãm, kuraſ peederot pee latweeſchu komuniſteem, netiſſchot iſpildita. Noteiktu ſolijumu tã tad iſhti fakot — nebija. Weeni zereja uſ to, fa meera farunaſ wedot waretu Latgali atbrihwot beſ kaħdãm kara operazijam, bet otri teiza, fa Latgaleſ atbrihwofchana panahkama weenigi tãfai ar tãm kaujam, kuraſ tur notifa. kuraſ beſ ſchaubam, tã taſ wiſeem ſinamaſ, aħrkaħrtigi aſinainaſ nebija. Tã tad uſſaħtãt meera farunaſ pirms Latgaleſ pee weenoſchanaſ mumaſ nebija nekãħdaſ garantijaſ par to, fa Latgale pateſſcham titſ atbrihwota. Tãpeħz mehſ aprobeſchojameeſ ar to, fa paſinojam Padomju Kreewijai, fa prinzipã mehſ eſam gatawi meera farunaſ uſſaħt, bet tãfai ar to noteikumu, fa Kreewija atſiħt Latgaleſ peederibu pee Latwijãſ, no otraſ puſeſ paſtrihpodami, fa Latwijãſ kara ſpeħſ nepãħreeſ pahri Latwijãſ dabikãi robeſchãi. Mehſ iſmehginajãm ari zituſ lihdselkuſ Latgaleſ atbrihwofchanaſ: Pirms farunu ſaħtſchãnaſ ſtarp Igauniju un Padomju Kreewiju, apmehram gadu atpaſal, mehſ neħmãm dalibu Baltijaſ walſtu konferenzẽ, tura notifa Terbatã. Konferenzẽ peedãlijãſ tãfai triħſ Baltijaſ walſtiſ: Igaunija, Latwija un Leetawa. Pahrrunajot jautajumu par meeru un karu, mehſ peeneħmãm reſoluziju, fa wiſaſ ſanaħtuſchãſ walſtiſ weħlaſ jo driħſu kara iſbeigſchãnu un meera noſleħgſchãnu. Toreiſ neweeſnã nedomaja, nedſ Igaunija, nedſ Latwija, nedſ Leetawa, fa kaħda no winãm ſtaħſeeſ pee meera farunam ar Padomju Kreewiju atſewiſchki. Uſ muħſu eeroſinajumu, atſiħt tã weenu no muħſu kolektiwaſm praſibam Latgaleſ peederibu pee Latwijãſ, mehſ ſaneħmãm negatiwu atbildi no abãm kaiminu walſtim. Tã tad, ſtaħjoteeſ pee kopejam meera farunam, mehſ newarejam zeret, fa Igaunija un Leetawa pabalſtiſ muħſu dibinatãſ teeſibaſ uſ Latgali. Wiſu to eeweħrojot, mehſ bijam pahleezinati, fa diplomatiſkã zelã Latgali newar atbrihwot. Ka mumaſ bija taiſniba, to redſam tagad, kaħdã noſtatameeſ, kaħdã weidã teef iſwahktaſ tãſ teritorijaſ, kuraſ no Kreewijaſ eenemtaſ ne beſ Leetawaſ waldbibaſ ſinaſ, bet kuraſ weħl pirms tam uſ 12. julijã noſleħgtã meera lihguma pamata peeſchirtãſ Leetawai. Leetawaſ ſtaħwoſkiſ ſchini gadijumã ir daudſ labweħligakſ, nekã taſ bija Latwijai toreiſ, ſiħmejoteeſ uſ Latgali. Upſtaħkli iħſumã ir ſekofchi: uſ meera lihguma pamata ſinamã teritorija ap Wilnu, Lida—Molodetſchno u. t. t., no Padomju Kreewijaſ peeſchirtãſ Leetawai. Bet ſtrategiſku eemeſlu

dehl, ne beš Leetawaš waldibas šinas, Padomju Kreewijas karaspēks, dšhdamees pakal Polijas karaspēkam, bij eenehmis šhis teritorijas. Vēh3 tam tika noslehgts papildu lihgums Rīgā starp Joffi un Narušewitschu, kurfch noteiza šcho teritorijas ewakueššanas kahrtibu no Kreewijas armijas. Genemtā teritorija peh3 šchi lihguma šadalita 3 joslās, kuras noteiktos terminos Padomju Kreewija apšolijufees pakahpeniski atbrihwot. Diwi no šcheem termineem jau notezejuschi, bet beš konfliktēem un šadurfmēm Padomju Kreewijas karaspēks neweenu no eenehtām teritorijām naw atšahjis, neškatotees pat uš noslehgto lihgumu. Beš tam jaewehro wehl tas apšahklis, ka Kreewijā naw leetawifkas komunistifkas karaspēka nodalas, kuras buhtu fewifschki pretojušchās šcho teritoriju atšahšhanai, kā tas bija ar latweešchu komunistifkeem pulkeem Latgalē. Neškatotees uš wifšu to, mehš pašchlaik redšam, ka Leetawaš waldiba pat peh3 meera noslehgššanas newar beš šadurfmēm, Kreewijas karaspēchu interneššanas, kas notizis ar wešelu Kreewijas armiju Wilnā, atswabinat winai ofizieli peešchirtās semes. Ja šalihdšnam Leetawaš šahwokli ar to, kahds bija mums, tad jāšaka, ka meera šarunas agraf uššahkot mehš Latgales jautajumā panahktu dauds neišdewigafus teritorialus noteikumus nekā tagad. Mehš Latgalē peedšihwotu wišmaf to pašchu, kas norišinas muhfu azu preešchā Leetawaš okupetā dalā. Mana dšilakā pahrlēeziba ir ta, ka ja mehš juridiski pat buhtu panahkufchi to, ka Kreewija atšihu Latgali par Latwijas šastahwdalu, tad tomehr mehš nebuhtu warejufchi, tāpat kā Leetawa to naw warejufi, atswabinat šcho teritoriju beš šadurfmēm. Šo mehš paredšejām jau toreis, jo eeshahkot meera šarunas reišā ar Ņgauniju, Latgale ari tagad wehl nebuhtu ištihrita, tapeh3 ka Padomju Kreewija, prinzipā gan išteikdama šawu gatawibu atdot Latgali Latwijai, štahdija šcho atdošchanu atfaribā no štupri šareschgitas prozeduras: Latgales šadalifchanu wairakās joslās, plebišzita išwešchanu wišmaf daščās no šchim joflam u. t. t. Ja pat mehš buhtu warejufchi panahkt weenošchanos par šchis komplizētās prozeduras pamatprinzipēem, tad winas išwešchana, kura buhtu ilgufi neaprehkinamu laiku, nebuhtu warejufi noritet beš šadurfmēm un gala išnaktums buhtu bijis tas, ka iif išdewigas Latgales robeščas, kahdas mums tagad ir, mehš nebuhtu warejufchi panahkt — tā ir mana dšilakā pahrlēeziba.

Šo wifšu apšwerot, waldiba nahza pee pahrlēezibas, ka beš zihnam Latgale naw atbrihwojama un meera šarunas pirms tam naw eeshahkamas. Pirms Latgales atswabineššanas waldiba pašinoja Padomju Kreewijai, ka kara operaziju weenigais mehrkis ir eeguht tās teritorijas, kuras mehš etnografiski un nazionali škaitam par šawām un ka pahri par Latgales robešcham muhfu karaspēks neees. Ar šchahdu waldibas rihzibu ari ištšaidrojams tas, ka no Kreewijas pušes nekahdu papildu spēhku pa ušbrukuma laiku klah3 nešuh3ija un Latgali peeweenoja pahrejai Latwijai apmehrām 2 nedelu laikā, šahfot no 13. lihdf 28. janwarim, beš šahdām leelām ašinainām zihnam. Šawu ušškatu, ka zitu zeku, išdewigafu par šcho, preešch Latgales peeweenoššanas Latwijai nebij un ka ta gahjufi pa weenigi pareišo zeku, waldiba pilnā mehrā uštur spēhkā wehl šchodeen. Jaatraida tās domas kā pilnigi nepamatotas, itkā meera šarunas wareja tikt eewaditas agraf un ka tad lihgums buhtu išdewees poštiwaks nekā tagad. Jajautā, ko ir šaudejufi Latwijai ar to, ka wina šawu meeru paraktijufi 12. augustā un newis tad, kad wina paraktija Ņgaunija. Uš to man atbildēs, ka Latwijai zaur šcho no-

wehlošchanps fanem masaf selta nekā Jgaunija. Vareisi. See kas pirmee slehdsā meeru, kā tas wairakās kreewu awisēs tizis rakstis, usnehmuschees sinamu risku un par to fanehmuschi no Padomju Kreewijas premiju seltā. Mehš scho premiju nesanehmām, newarejām un negribam fanemt, ja pat Latgales dehl mums buhtu bijis eespehjams pirmeeem eesahkt meera šarunās, kas, kā tikko šaziju, bija isslehgts.

Waretu wehl šazit, ka nowilzinadami meera šarunās, esam leelakā mehrā pawairojuschi muhsu isdewumus karaspehta ustureschanai un lihds ar to radijuschī smagas nodoklu nastas Latwijās pilsonēem. Uri schis argu-ments neistur kritikas. Rā pirms, tā ari pehz meera parakstischanas armija teef patahpeniski demobiliseta. Scho demobilisazijas plahnu eesahla realiset nekawejoschi pehz Latgales atswabinaschanas, kad wišā Latwijās-Kreewijas frontē eestahjās faktisks pameers. Schis faktiskais pameers pastahweja wišu laiku, šahkot no februara lihds meera lihguma parakstischanas deenai, tā kā nekahdas kaujas, isnemot šihās isluhku operazijas, naw bijuschas. No schi brihscha eesahkās ari armijas patahpeniska demobilisazija, kura turpinas wehl tagad, jo pehz Latgales eenemschanas mehš noteikti sinojām, ka abas pušes nopeetni wehlas meeru slehgt. Tā tad jaatraida ari domas, itkā ar meera lihguma nowilzinaschanu kara isdewumi muhsu walsti buhtu tapuschī leelaki. Tā tad ar meera noslehgchanas nowilzinaschanu Latwija nekā naw saudejusi. Šaisni otradi: nowilzinaschanai ir bijuschī šawi positiwi labumi. Mehš esam warejuschi starplaiķā wairak waj masaf stabilisēt muhsu politisko eesahrtu un nostiprinat muhsu ekonomisko dsihwi. Katrs mehnesis pirms meera noslehg-šanas, kad faktiskais pameers frontē bija eestahjees, nodereja, lai mehš mahjās šaorganisetos. Un schi šaorganiseshanās bija un ir galwenā nah-koņes nepeezeseshamiba, jo tikai stipri un labi noorganiseta walstis war muhs pasargat no komunistma agitazijas breesmam. Tas, ka mehš nenoslehdšām meeru janwari, kad muhsu armija bij jauna, nenoorganiseta, kad Bermondia usbrukumā wina tikai radās, tas mums naw nahzis par launu. Šagad mums ir stipra un organiseta armija, kura nepadodas teem agitazijas eespaideem, kas nahk no Kreewijas waldibas, bet neofizieli teef westa no Kreewijā eesohām komunistislām partijam. Ugrat armija buhtu bijusi ahtral agitazijai peeeetama tā tagad, kur wina ir stipra un organiseta. Raut ari muhsu ekonomiskee ap-šahkli wehl tagad ir ahrfahrtigi gruhti, tomehr pedejos mehneschos mehš šawā ekonomiskā dsihwē neesam gahjuschi wiš atpakal, bet us preeschu: muhsu ekonomiskā dsihwe ir tapusi stipraka. See ir positiwi eeguwumi no ta, ka mehš meeru nenoslehdšām janwari waj februari, ko wehlejās oposizija no kreidās pušes, bet pušgadu wehla.

Jr wehl weens moments, ko neesmu uswehris un pee kura es tagad gribu pakawetees. Mehš ašween esam wehlejuschees panahkt pateesu, droshu un pastahwigu meeru. Lai šchahdu meeru panahktu, waja dseja ruh-petees par to, ka meeru noslehgtu ne tikai trihs Baltijas walstis, bet ari pahrejee fainini: pirmā kahrtā Polija un Somija. Lai to panahktu, waja-dseja atrast sinamu šastanotibu ar to politiku, kahda bija pahreja pašaulē. Ur sinamu nowilzinaschanos tas ir panahkts. Es gribetu apgalwot, ka tuwakā nahkotnē tiks parakstis meers starp Padomju Kreewiju un Somiju, un pehz tam, zerams, ari starp Kreewiju un Poliju. Janwari tas wehl nebija eespehjams. Šagad, turpretim, apšahkli ir tik tahlu noskaidrojuschees, ka wišpahrejais meers austrumos paleef arweenu taustamās tapehz, ka arweenu

jaunas walstis peeweenojās meera idejai ar Padomju Kreewiju. Tikai tahds meers, kurch nodibinajās starp wišam kaimiņu walstīm un austrumeem, ir tas, ko mehš sauzam par drošču un pastahwošču meeru. Uri tas ir leels panahkums, ko ešam guwušči, noslehdot meeru daščus mehneščus wehlač, ka tagad ne tikai mehš, bet arī wišas kaimiņu walstis, kas lihds šchim karojuščas, noslehgš drihš meeru. Tadeht runat par to, ka meers ar Kreewiju noslehgts par wehlu, teift ka mums wjadseja steigtees, ka to kreifais špahrns aistradija, runat par to, ka mehš buhtu panahkušči it ka labakus noteikumus, ja mehš winu buhtu noslehgušči agrat — pehž manas pahrliezibas ir nepareisi. Ur sinamu nowilzinaščanos mehš, neta nesaudejot, ešam eeguwušči to, ka ihsta meera politika austrumos top par realu faktu. Tagad mehš ešam meeru noslehgušči ar Kreewiju, atrodamees meera stahwočki ar to un wal diba luhds augsto namu ratifizet ščo meera lihgumu. Muhsu usdewums šchini brihdi ir — wehrst ftatu uš rihtdeenu un noftaidrot, kahdas buhs muhsu atteezibas ar Padomju Kreewiju pehž tam, kad meers buhs ratifizets. Waj ir eemešs domat, ka Padomju Kreewija pehž tam, kad winas brunotee špehki wairš neatrodas muhsu semē, warbuht, šuhtis uš Latwiju sawu preefšstahwneeziču ar noluhku nodarbotees šče ar agitaziju, lai issauttu eefščeju šazelsčanos? Uš to jaatbild, ka no ofizielās Kreewijas, no Kreewijas wal dibas puseš, par tahdeem nodomeem pateščam naw ko bihtees. Ja Kreewijas wal diba slehgušči ar Latwiju meeru, tad newis tapehž, ka wina buhtu baidijusees no muhsu waj muhsu kaimiņwalstu karapulkeem. Protams, ka Kreewija nopeetni rehkinajas ar muhsu militarisko špehku, bet šchis arguments nebij tas šwarigakais, kas peespeeda Kreewiju slehgt ar mums meeru. Galwenais eemešs šče ir tas, ka Padomju Kreewija wišpirmā kahrtā grib atjaunot sawus šaimneeziskos šafarus ar Wakareipopas leelwalstim. Ifoleta, blofeta no wišam walstim, pee isnihzinatas ruhpneezibas un šatrizinatas tirdšneezibas, Kreewija ekonomiskā šinā newar plaukt un selt. Tapehž ir šaprotams, ka ekonomiskās dihwes galigas šabrufšchanas nowehršchanai Kreewijas walstis wihri metlē fatikšmi ar ahrsemem. Kreewijas ekonomiskee apstahkli un nepeezeeščamiba nodibinat zaur Latwiju un Igauniju šafarus ar Wakareipopas leelwalstim — luhk, galwenee argumenti, kadeht Kreewija ščo meeru mekleja un atrada. Ja šchee šaimneeziskee argumenti Kreewijai dihteja meera nepeezeeščamibu ar mums, tad ir pilnigi šaprotams, ka winai naw nefahdas intereseš ščo meeru laust un panahkt Latwijā leelineeku šazelsčanos. Tahdi noluhki winai naw. Protams, naw jaaismirst, ka Kreewijā bes wal dibas un winas politikas ir partijas, to starpā arī latweešču komunistu partija, kuru politika ir bijuši weenmehr pret meera noslehgšchanu starp Latwiju un Kreewiju. Ur ščo partiju agitaziju mums, protams, buhs jarehkinas arī nahfotnē. Bet ir ziti dauds šwarigaki usdewumi, kuri wal dibai šakarā ar meera noslehgšchanu buhs janofahrtu: fewišchi leelas gruhribas buhs japahrwar šaimneeziskā lautā. Kreewijas plasča teritorija, kurā loti maš pretšču, dabiskā kahrtā zentisees issuhkt tās no Latwijas, kur winas atrodas dauds leelakā wairumā. Tas ir weenfahrschš šifikas likums: tufšča telpa ašween šuhž gaisu no pilnās, kamehr abās telpās gaisš ir weenlihdsigā beefumā. Tapehž arī muhsu ekonomiskās wehrtibas pluhdiš projam uš Kreewiju, ja neatradisim zelus, ka to nowehrst. Sewedot drafoniskus šodus ween, ka to darija Igaunijā, dauds newar panahkt. Galwenais ir radit tahdus apstahklus,

kas neprasītu no Latvijas pretšchu atpluhdumu us Kreewiju. Lai to panahktu, wehl japahrwar jo leelas gruhtibas, bet šcho apstahkli nokahrtoščhana neatkarajas no Latvijas ween. Leetas smaguma punktis pastahw eefš tam, ka ari Eiropas leelwalstis, kuras wehl newar atraft kopejas walodas ar leelineeefem, jo drihši stahtos tahdos pat šakaros ar Padomju Kreewiju, kahdos pašchlaif atrodamees mehš. Preefš ekonomistās dšihwes atjaunoščhanas wifai pašaulē ir no šwara plascha pretšchu apmaina pret tām jehlweelam, kuras guf neapstrahdataš Kreewijā un otradi. Leelbritanija un Italija jau usfahkuschas šarunas ar Kreewiju un pehz manas pahrlēezibas naw wairs tahlu ta deena, kad ari pahrejās leelwalstis šefos winu pee-mehram. Pehz elastigas ekonomifko wehrtibu apmainas prozesa eefahrtaš, šaprotamš, wišā pašaulē notiks šinama zenu niweleščhana. Tad ari pamasam issudis ta ekonomifko wehrtibu zenu un wairumu starpiba starp jaunām walstim un Kreewiju, kahda pastahw pašchlaif. Bet tas ir internazionalš problems un Latvija kopā ar zitām šaiminu walstim ween newar Kreewiju pahrluhdinat ar šawām prezem tif leelā mehrā, lai ar to panahktu zenu noreguleščhanos. Ka tas teefšam tā, to redšam pašchlaif Igaunijā, kur zenas želas, tuwojas Kreewijas zenam un prezes aifpluht us Kreewiju. Tas patš lifums pilnā mehrā atteezinamš us darba apstahfleem. Nefšaitamee štreifi, kas norifinas Igaunijā, ir isšfajdrojami ar to pašchu wišpahrejo niwelifeščhanas tendenzi. Ja mehš lihds šchim ešam bijušchi pašargati no šcheem šaimnieziško dšihwi ahrdošcheem faktoreem, tad tas notizis weenigi pateizotees tam, ka neefam šteiguschees ar meera noslehgšchanu. Ja mums azumirkli naw jabaidas no štreifu kustiabas, tad tas isšfajdrojamš ar to, ka mehš neefam preefšchlaizigi šteiguschees usfahkt atteezibas ar Padomju Kreewiju, bet ešam žentufchees muhšu politiku pehz eefpehjas šakšant ar pahrejo pašauli. Un šchini šinā mehš ešam mehginajušchi meera šarunas nowilzinat, neefam usfahkuschchi winas nekawejošchi pehz tam, kad Šautas Padome peenehma 9. oktobra rezoluziju. Mehš usfahkām meera šarunas tika 12. aprili ar awšinu, ka mehš nesaudejam, bet eeguhštam, aifween paturedami azis šawu gala mehrki: netif ween meeru starp Kreewiju un Latviju, bet wišpahrejo meeru pašaulē. Muhšu širfnigatā wehleščhanās aifween bijušt panahkt pastahwoščhu un wišpahrigu meeru: meeru starp Latviju un Kreewiju mehš ešam tagad panahkuschchi, un ešam pahrlēezinati, ka muhšu meers pahrwehrtifees par wišas pašaulēš meeru, pehz kura žilweze, pahrdšihwojušt gruhtos, ašinainos kara gaduš, tif loti alkst. (Applausi).

Prezidents J. Ščakste: Wahrds peeder Zeelenam.

J. Zeelens (sozialdemokrats): Augsti godatā šapulze! Nowehrtejet meeru ar Kreewiju, referents jau ihšumā aifrahdija us meera lihguma galwenām dalām, us galweneem punktēem. Politifkā šinā tā wiššwarigatais meera noteikums ir tas, ka Padomju Kreewija, resp. Kreewijas walstis atšihst tautu pašchnolemsčanās prinzipu pret Latviju. Šchi pašchnolemsčanās prinzipa atšihščhana ispauschas Latvijas walstis de jure atšihščhanā un Latvijas walstis tahdas teritorijas atšihščhanā, kura šakriht ar Latvijas tautas nazionalo teritoriju. Šchis tautu pašchnolemsčanās prinzipš Austrumeiropā konkretā weidā šahfa ispaustees lihds ar Kreewijas rewoluziju. Weena Kreewijas rewoluzijas šrafzija šcho prinzipu šahdu laiku negribēja atšihst, bet tomehr, kā to rahda meera lihgums ar Igauniju un meera lihgums ar Latviju, apstahkli ir špeeduschchi winu tomehr atgreestees pee šchi prinzipa.

Es negribu tuvat pakawetees pee meera lihguma politiskeem paragraseem, bet gribu atsihmet to, ka meera lihgums schini sinā ir loti isdewigs tapeh3, ka winsch peeschkir mums pat tahdas teritorijas, kuras naw wairafumā apdsihwotas no latweescheem, kā Pitalowas rajonu un teritorija Witebskas gubernā, Drifas aprinki.

Meera lihgums, no fainneeziskā weedokla raugotees, naw wisai isdewigs. Sainneeziskā sinā Latwija no fara bij ahrfahrtigi zeetusi, un te bija japeeleef puhles, lai meh3 waretu ar scho meera lihgumu panahst to, lai atweeglotu Latwijai fara zirstās bruhzes. Ja meh3 raugamees, kahdā mehrā fainneeziskā sinā Latwijai schis meera lihgums isdewigs, tad jafaka, ka tas itkai finamā mehrā isdewigs un, proti, tadehl, ka Latwija teef atswabinata no tās paradu dalas, kas kristu us Latwiju kā agrako Kreewijas fastahwdalu.

Pahrejee fainneeziskee punkti ir famehrā neisdewigi. Tas wispirms jafaka par reewakuejamo mantu, kura pa fara laiku tika no Latwijas iswesta loti plaschos apmehros us Kreewiju. Us Kreewiju iswestās wehrtibas neteef tik plaschā mehrā reewakuetas, kā tas preefsch Latwijas walsts fainneeziskās dsihwes pazelshanas buhtu bijis wehlams. Nerunasim tuwaki par to, ka tās fabriku. eetaises, kuras us Latwijas teritorijas atradās preefsch fara, neteef reewakuetas, isnemot tās, kuras peedereja Latwijas pilsonem. Jafaka ari, ka tās banku wehrtibas, kas no Latwijas iswestas feltā un papira naudā, atpakal westas neteef. Tikai neleelee noguldijsi 10.000 rublu leelumā, kas bijusch priwatām personam tanis bankās un frahstafēs, kas atradās us Latwijas teritorijas un tika iswestas us Kreewiju, tiks westi us Latwiju atpakal. Ja nu meh3 salihdsinam, kā to darija ahrleetu ministra kungs, Latwijas meera lihguma fainneeziskos noteikumus ar Igaunijas meera lihguma noteikumeem, tad tomehr es nekahdā sinā newaru peekrist ahrleetu ministra funga domam, ka fainneeziskā sinā neefot leelas starpibas starp scheem abeem lihgumeem. Starpiba tomehr ir, un fainneeziskā sinā leelakā starpiba pastahw eefsch tam, ka Igaunijai tika peeschkirts no Kreewijas walsts selta fonda 15.000.000 rublu, famehr Latwijai neteef peeschkirts nekās, inemot 4.000.000 rubl. kā awanšu us tām reewakuejamām wehrtibām, kuru leelums naw noteikts konkretā weidā meera lihgumā. Tapeh3 zeret, ka bes teem 4.000.000 rublu selta meh3 dabusim wehl plaschakā mehrā ekwiwalentu no Kreewijas par iswestām wehrtibām, newar.

Itin dabiski pazelas jautajums — kā to jau ari mineja referents, bet pee ka winsch neapstahjas — waj tomehr naw bijis eefpehjams zitos apstahklos nosleht isdewigaku meeru. Ahrleetu munistra kungs, atbildedams us schahdu warbuhligu jautajumu, zentās jautajumu nostahdit un apgaismot tā, ka neefot bijis eefpehjams Latwijai ahtrak nosleht meeru, un tā tad ari neefot bijis eefpehjas nosleht isdewigaku meeru. Es schim domam newaru nekahdā sinā peekrist. Ja Latwija buhtu fleguši tai paschā laikā meeru, kad to flegdja Igaunija, tad katrā sinā fainneeziskee noteikumi Latwijai buhtu bijusch labaki. Igaunija, kura katrā sinā ir masaka walsts, dabuja no Kreewijas 15.000.000 rublu feltā; Latwija ir leelaka walsts un no fara ir dauds wairaf zeetusi, jo no Latwijas ir iswest loti dauds wehrtibu, no Igaunijas turpretim pa fara laiku ir iswestis famehrā loti mas: fabrikas Rewelē pastahw wehl tagad un ari no bankam ir iswestas loti nedaudjas. Tapeh3 meh3 warejam gan zeret, ka no Kreewijas meh3 waretu dabut dauds wairaf nekā Igaunija.

Se tikai pazēlas jautajums, kāpēž tad Pādomju Kreewija buhtu mums de-
 wusi janwari daudis wairak nekā augustā? Tas, bes schaubam, stahw sakarā
 ar teem politiskeem apstahkleem, ar to wispahrejo situaziju, kahdā Pādomju
 Kreewija atradās janwari un kahdā wina atradās augustā. Janwari Pā-
 domju Kreewijas stahwoļlis militarā finā, kad Denikins nebija wehl galigi
 satreēts, bija zitadaks nekā tagad, kur Pādomju Kreewija ir pilnigi likwide-
 jusi Denikinu. Bes tam ari Pādomju Kreewijas starptautiskais stahwoļlis
 janwari bija zitadaks nekā augustā. Sagad eet runa Wakareuropā ne tikai
 par tirdsneezišku sakaru usnemschanu ar Pādomju Kreewiju, bet pehž Wakar-
 eiropas strahdneeku stingrafas usstahschanas, kā tas ir Italiā un Anglijā,
 eet pat runas par Pādomju Kreewijas atsihschanu kā de facto Kreewijas
 waldbibu. Protams, ka tahdos apstahklos Pādomju Kreewijas stahwoļlis ir
 uslabojees un winai naw wairs jataifa tās konzesijas, kahdas winai buhtu
 jataifa janwari pirmem meera flehdsejeem. Toreis ar pādomju waldbibu
 flehgtais meers rahdija, ka ir salausis tas drahschu schogs, kursch lihds tam
 atdalija Pādomju Kreewiju no Wakareuropas un Wakareropai buhs jareh-
 kinās ar scho jauno situaziju, kura bij radusees lihds ar meera noslehgschanu.
 Tapehž Pādomju Kreewija nahza pretim Igaunijai. Bet te ahrleetu ministrs
 Meierowiza funks norahdija, ka Latwijas waldbiba esot few skaidri preekschā
 paturejusi sinamu mehri, neesot steigusees ar meeru flehgschanu, jo pahraf
 agra meera flehgschana mums buhtu nefusi sinamus launumus. Man ja-
 konstatē, ka, kaut gan Sautas Pādomes resoluzija no 9. oktobra, ko peeweda
 ahrleetu ministra funks, noteikti prasija meera noslehgschanu, tomehr ahrleetu
 ministra funks, kā tas redsams no wairakahrtigas wina agratās usstahsch-
 nās, par meera flehgschanu noteikti nedomaja. Toreis winam nebija tās no-
 teiktās politikas, par kuru winsch tagad runaja. Ja atzeramees wehl janwara
 mehnesi, tad ahrleetu ministrs isteizās, ka ar Pādomju Kreewiju meeru ne-
 flehgschot un wina diplomatiskais formulejums esot: ne karsch, ne meers.
 Mehš redsam tahlaf, ka ahrleetu ministra funks bija eewirsijs Latwijas
 ahrejo politiku tā, ka winsch to saistija ar Polijas politiku un bija ari jareh-
 kinajas ar pahrejām walstim, ar kurām gribeja flehgt kopigi meeru. Otra tese
 bija: ja wispahrigi meers flehdsams, tad tikai kopigi ar pahrejām walstim un,
 warbuht, ari kopigi ar Wakareuropas walstim. Mums jajautā, waj Latwijai
 wajadseja sawu politiku peestanut Polijas politikai, lai weizinatu drihsaka
 meera panahlschanu Austrumeiropā, jeb waj winai wajadseja kopā ar Igauniju,
 Letawu un, warbuht, Somiju mehginat aistahst eespaidu us Polijas politiku?
 Rā mehš no Helsingforsas konferenzes protokoleem redsam, tad muhsu ahr-
 leetu politikas preekschahwis tahdu aktiwu politiku, lai atstahtu eespaidu us
 Poliju, lai wispahrigs meers taktu wirsits us preekschu, naw wedis. Tahlaf
 ahrleetu ministrs teiza, ka meers agrat neesot noslehgt tapehž, ka Pādomju
 Kreewija bes sinama spreeduma, bes sinamas usstahschanās no Latwijas duses
 neesot gribejusi atdot Latgali. Bet kā to ir sinojis weens no teem Latwijas
 eepreekschejās delegazijas lozēkleem, kas nobrauzja schi gada janwara mehnesi
 us Maskawu — beedrs Menders, tad Pādomju Kreewija ir bijusi ar meeru,
 noslehdsot ar Latwiju pameeru, ewakuet Latgali. Tapehž tas apgalwojums,
 ko usstahdija Meierowiza funks, no tās informazijas, kas man tika dota no
 Mendera funga kā no delegazijas lozēkla, ir zitadi apgaismots.

Bet nu mehš pazēlam jautajumu, kāpēž ari tad, kad Latgale bija at-
 brihwota, meera šarunu eesahlschana tomehr tika wilzinata lihds pat aprilim?

Lai atraftu finamu attaisnojumu ſchahdai walſts politikai, tad ahrleetu miniſtrſ, Meierowiza funkc, ſneedsa wefelu teoriju, kura paſtahweja eekſch tam, ka wajadſejis meera ſarunas nowilzinat tif ilgi, kamehr Latwijā radifchotees finams ſtabils ſtahwollis kà politifkà, tà ſaimneezifkà ſinā. No meera ſarunu wilzinafchanas mums neefot zehluſchees nekahdi launumi, bet gan labumi. Schi teorija ir pahrfteidſofcha tapehz, ka wiſpahr muhſu ſaimneezifkais ſtahwollis nebuht naw pa ſcho puſgadu noſtiprinajees, bet gan leelā mehrā palizis launakſ. Ratrſ, kaſ dauds maſ ſeko muhſu finanſielai dſihwei, ſin, ka muhſu naudas kurſſ pehdejā puſgadā ir kritees. Ja mehſ ſalikhſinam kurſu, kahds bij Latwijas walutai ſchi gada ſahkumā un kahds taſ ir tagad, tad mehſ redſam, ka muhſu naudas kurſſ ir ſtipri kritees. To aifrahda ari muhſu finanſu miniſtrijas weenā no pehdejeem ſchurnala „Ekonomiſts“ numureem. Kapehz muhſu naudas kurſſ kritees, tam par eemeſlu eſot muhſu leelā papira naudas drukafchana, kaſ bijis wajadſigs preekſch leelajeem kara iſdewumeem. Lai gan mehſ ſinam, ka frontē pehdejos mehneſchos nekahdas operazijas kara darbibā naw notifufchaf, tad tomehr ſchis leelās armijas uſtureſchana lihds pat auguſta mehneſim muhſu jaunai walſtij winas nenofſtiprinatos finanſielos apſtahklos naw bijuſi pa ſpehſkam. Tapehz runat par to, ka mums bija wajadſiga leelas armijas uſtureſchana, lai ſekmetu muhſu finanſielo noſtiprinafchanu, ir pahrfteidſofchi. Schi teorija bij aif mateem peewillta, lai attaisnotu to politiku, kuru lihds ſchim wedis ahrleetu miniſtra funkc un uſ kura kriht wiſa atbildiba par meera ſarunu nowilzinafchanu, jo taſ Latwijai bija eefpehjamſ eefahkt dauds agraf.

Wef tam zelaſ jautajums, kapehz, kad meera ſarunas bij ſahkufchās aprili, taſ turpinajās lihds auguſtam. Utka mums ſafa, ka ſchi nowilzinafchanās nahkufi no Padomju Kreewijas puſes. Rā to ahrleetu komiſijas ſehdē paſkaidroja meera delegazijas preekſchſehdetajſ, Wefmana funkc, meera ſarunu wilzinafchana pehdejā laikā teeſcham nahkufi no Padomju Kreewijas preekſchſtahwu puſes, bet ta ir bijuſi tapehz, ka wineem bijuſi loti leela neufſtiziba pret Latwijū, neufſtiziba wiſpahrejā ſinā, zif taſlu Latwijas walſts grofſijuſi ſawu politiku, kà ari par to, waj atteezibā pret Poliju Latwijai naw kahda ſewiſchka politika kahdas ſewiſchkas norunas weidā. Ur ſcho neufſtizibu ari iſſkaidrojama Padomju Kreewijas wilzinafchanās. Ja mehſ atſkātamees atpafal uſ wifu to ſtarpbrihdi, ſahlot no pagahjuſchā gada ſeptembra lihds ſchi gada auguſtam, tad pateefcham jaſafa, ka muhſu waldbibas ofizielās perſonas wifu laiku naw iſrahdijufchaf uſ ahreeni, ka winas noteikti gribetu flehgt meeru. Mehſ eſam dſirdejuſchi gan no Meierowiza kunga mutes, ka ar Kreewiju flehgs meeru tikai tad, kad tur buhſ demofratifka waldbiba un tapehz ſchi neufſtiziba pateefcham Kreewijā ir radufees zaur to nenoteikto uſſtahſchanos, kahda ir bijuſi muhſu walſts waditajeem.

Tad jaſafa, ka apſklatot jautajumu par meera lihgumu, mehſ waretu jautat, kapehz Padomju Kreewija naw noſtahjuſees uſ wiſpahrigā taiſnibas weedofka, kapehz, neſkātotees uſ daschadeem apſtahkleem, kahdi winai bija militarā ſinā auguſta mehneſi, naw mehginajuſi flehgt iſdewigaku, t. i. taiſnigaku meeru preekſch Latwijas. Un tomehr, man gribetos teikt, ka Padomju Kreewija uſſtatija Latwijū no ſawa weedofka. Ta Latwijas walſts eekſchejā politika, taſ nenoteiktās atteezibas pret daschadām ſabeedrifkām parahdibam, tee atſewiſchkee konkreetee gadijumi, kà kihlneeku noſchafchana uſ robeschaf, Padomju Kreewijas lozeklu nogalinaschana, nekahdā ſinā newareja radit uſ-

tizibu Padomju Kreewijas preefšstahwjos, newareja rādit simpātijās un pretimnahšchanu Latwijas wālstij. Tee newareja dahwat winai tahdu usti-zibu, fahdu tee buhtu, warbuht, dahwajuschi, ja Latwijā buhtu zitadi politiski apstahkli, ja mums buhtu pateesa demofratiska politika, kura nebuhtu ar dāschadām nebuhšchanam un tumscheem notifikumeem kompromitejusī Latwijas wālsti uš ahreeni.

Ja mums buhtu meers noslehgtš agrāf, tad tas buhtu pehz manām domām, fāimneeziškā sinā noslehgtš uš isdewigafeem noteikumeem un tad buhtu atkrituschi ari tee leelee isdewumi, fahdi Latwijas wālstij zehluschees zaur leelās armijas ušturešchanu, jo tad ari pee armijas demobilisāzijas mehš buhtu warejuschi kertees dauds agrāf plaschafos apmehros.

Apstahjotees pee šchi meera lihguma wišpahrejās nosihmes, jafaka, ka fāimneeziškā sinā Latwijai buhs eeguwmš tas, ka mehš warešim demobiliset armiju un kertees pee fāimneeziškās dšihwes atjaunoschanās. Uri ta fāimneeziškā apgrošiba, kas fahškees zaur Latwijū no Kreewijas uš Wafareiropu, sekmes Latwijas fāimneeziško un tirdšneezisko dšihwi un nahšs Latwijai par labu. Beš tam šchim meera lihgumam, man šcheet, buhs leela politiska nosihme ne tikai starp Latwijū un Kreewiju, bet ari uš ahreeni. Jau tam ween buhs sināma nosihme, ka Padomju Kreewija atšihst Latwijas wālstš patstahwibu, Latwijas wālstš atdalischanos no Kreewijas. Mehš redšam, ka Latwijas wālstš de jure atšihšchana, uš ko isgahja Latwijas wālstš ahrejā politika, tagād nahf no wālstš, pee kuras Latwija agrāf peedereja un tapehz šchai atšihšchanai ir leela nosihme. Kreewija ir ari pirmā leelwālstš, kura ir atšinušī Latwijū de jure. Mehš sinām, ka no šabeedrotām wālstim, par kuru draudšigām politiskām atteezibām pret Latwijū tik dauds runātš, Latwijas wālstš patstahwiba wehl naw tikusi atšihsta. Mehš ešam dširdejuschi pehdejā laikā pat pilnigi noleedsoschu istureschanos pret Latwijas wālstš patstahwibu, kā to israhdijis Amerikas prešidents Wilsons. Mehš redšam, ka ari Franziija, atšihdama Wrangeli kā de facto wāldibu, to Wrangeli, kursch ušstahjas par leelo nedalamo Kreewiju, nedomā Latwijū atšihst de jure. Tapehz šchahdos apstahklos Latwijas atšihšchanai no Kreewijas wajaga atstahst sināmu ešpaidu tanis Wafareiropas šabeedriškās aprindās, kuras seko ahrejai politikai un nem dalibu ahrejās politikas noteikšchanā, jo kā weens arguments pret Latwijas atšihšchanu bija jautajums, ko teikšot pati Kreewija. Tagād mums ir šchi Kreewijas atšihšchana. Newajaga domāt, ka šchi Padomju Kreewija, ar kuru mehš ešam flehguschi meeru kā ar Kreewiju, ir parahdiba, kuras atšihšchanai naw nekahdās nosihmes, jo pati winā naw atšihsta. Warbuht daudseem tāpat kā ahreetu ministrim, Meierowiza lungam, pehrno gadu, tad netika paredšeta un šaprasta leelās Kreewijas rewoluzijas nosihme, ta leelā pahrweidiba, kas bija notikusi austrumos, likās, ka šchi Kreewijas rewoluzijas wara tuwakā laikā šabrūks un nosudis. Bet apstahkli tomehr ir isweidojuschees Kreewijā tā, ka Padomju Kreewija tuwakā nahlotnē nebuht nenosudis, bet gan pastahwēs it labu laiku. Tapehz Latwijas neatkaribas atšihšchanai no Padomju Kreewijas ir leela nosihme.

Kas atteezas uš turpmāko politiku, tad jafaka, ka noslehgtaiš meers ir jāustur un jāpahrwehršch par tahdu šwarigu notikumu, uš kura pamata pateescham waretu Rišteiropā fahštees plaschafā mehrā fāimneeziškā apgrošiba un lihds ar to fāimneeziškā atdšihwināschanās. No otras pušes, ir jāpeeleeš wīši špehti, lai ar politiskeem lihdsleem meeru ušturetu ari uš preešchu. Te

peh3 muhsu domam tagad nebuhtu wjadfigs eenemt tahdu stahwofli, fahdu grib eenemt daschas muhsu militarās aprindās atteezibā pret scho noslehgto meeru, kuras nowehrte winu loti neezigi, loti semi un sludina losungu: „Rad gribi meeru, tad gatawojees us karu“ kā weenigo lihdselki meera ufturefchanā. Šchi formula: „Rad gribi meeru, tad gatawojees us karu“ ir tā, kura tika ismehginata Eiropā lihds 1914. gadam un kura dewa fawā rezultatā leelo pafaulēs karu. Ja mehš pehz leelā pafaulēs kara un pehz wiseem mafakeem kareem, kas tam ņekojufchi, gribam atgreestees atkal pee wezās metodes — „Rad gribi meeru, tad gatawojees us karu“ un tapehz ufturama leela armija un dibinama kara flote, kā to mums presē uftahda daschi militaristi-ņpezialisti, tad mehš no ņchi eeguhtā meera neeeguhsim pat ne to, ka waretu kertees pee ņaimneeziņkās dņihwes atjaunoschanās: Tad wiņas ņaimneeziņkās wehrtibas mums buhs jaeleef eefsch brunofchanās un atkal brunofchanās un rezultats no ta buhs tikai karsch, kurfch mums nemas negarantēs muhsu brihwibas aiftahwefchanu un patstahwibu, bet kura rezultatā waram drofchi paredset muhsu brihwibas ņaudefchanu. Tapehz mums jaeet newis pa wezajeem zeleeem, bet jamehgina panahkt ar Kreewiju tahda ņaprafchanās, ka mehš politifkā ņinā turpmal wiņus ņtrihdus iņņkirtu meera zelā, un ne tikai iņņkirti zaur abpufēju ņaprafchanos tās daschadās ņaimneeziņkās pretrunas un ifrunas, kuras waretu zeltees, bet zenstees nowehrft meera zelā ari turpmatās politifkās neņaprafchanās zaur ņchlibreju teefam un ņarpneekeem. Tad ari mums nebuhs japeeleef wiņas puhles preefch militarās konwenzijas, militarā ņpehka iņweidoņchanās un gatawoņchanās us jauneem kareem, lai panahktu garantiju par ņchi meera pastahwibu. Ar to es nebuht negribu teikt, ka mums jaeewed Latwijā pilniga atbrunofchanās un ka kara mahņklas iņfopņchanai pilnigi jagreesch mugura. Nē — mums japahreet no pastahwigas armijas us tautas miliziju, kura garantetu latweefchu tautas ņpehka toposchanu tani gadījumā, ja atkal fahdas awanturas nahktu pahr Latwijū, kā tas bija ar Vermondu. Taisot ņlehdeenu par scho meera lihgumu, jafata, ka politifkā ņinā eņam guwufchi loti labwehligu lihgumu, ņaimneeziņkā ņinā tas wareja buht isdewigaks. Bet atbildiba par to kriht loti leelā mehrā us teem, kas nemehginaja meeru ņlehgt agrak, kad tas wareja buht labwehligaks.

Weidsot ņchis peefihmes pee meera lihguma un pee ahrlectu ministra referata par to, jafata, ka Latwijas ņtrahdneeziņiba, Latwijas ņozialdemokratija, kura lihds ņchim ar wisleelako energiju bija stahwejuņi par drihsu meera noslehgņchanu, peeliks wiņus ņpehfus ari pee ta, lai jaunais noslehgtais meers tiftu ufturets un garantets. Ja fahdreis nahktu Kreewijā tahdi apstahkli, kad Wrangeli waj jauni Denikini mehginatu tagadejai Kreewijas walsts warai, ar kuru mehš eņam noslehgufchi meeru, usbrukt, mehginatu to likwidet, un — ja scho warbuņtejo Kreewijas reakzijas usbrukumu waretu pabalstit ari zitas Wakareiropas walstis — ja ņchahdos apstahklos ari muhsu semē waretu rastees mehginajums scho meeru trauzet waj winu pahrfahpt, tad Latwijas darba tauta buhs ta, kas stahwēs kā ņargs par meeru pee Baltijas juhras Austrumeiropā, nelaujot nekahdam politifkam kombinazijam par labu scho meeru jaukt. To mehš darifim kopā ar Wakareiropas ņtrahdneeziņibu, kura pehdeja laifā, kā mehš to redsam pee Anglijas ņtrahdneeziņibas, nem ņewiņchi aktiwu dalibu ahrejā politifkā. Mehš to darifim netikween iņejot no ņtrahdneeziņibas prinzipeeem, bet ari kā Latwijas walsts patrioti, jo

warat buht pahrleezinati, ka tās walstis waras, kas nahktu Kreewijā pehz Padomju Kreewijas sabrukšanas, buhs tās, kas gribēs ari scho meera lihgumu laust, kas mums schodeen listis preefshā ratifizeshanai. Tapehz, no- slehdsot un ratifizējot scho meeru, Latwijas sozjaldemokratija stahwēs tā fargš pee schi meera lihguma garanteshanas, slahwēs ar wiseem spehleem par wina ustureshanu un par draudšigu politisku un fainneezišku sakaru no- dibinaschanu ar Padomju Kreewiju. (Applausi pa kreisi).

Presidents J. S f c h a l s t e: Wahrds peeder Paulufam.

R. P a u l u s s (semneeku saweeniba): Godatee kungi! Rā mehš dsir- dejām no ahrleetu komišijas preefsheshdetaja, referenta Wendera kunga, un ari no preefshrunataja, tad schini augstā namā, tā rahdas, naw domu star- pibas par to, ka meera lihgums ar Kreewiju naw preefsh Latwijas neisde- wigs, ka labaku meera lihgumu noslehgt tagadejos apstahklos Latwijai nebija eefshējams un ka tadehl war buht tif weens preefshlikums — scho meera lihgumu ratifizet. Domu starpibas rodas tifai weenā jautajumā. Preefsh- runatajš jautaja, waj mehš neefam nokawejuschī meera slehgschanu, waj nebuhtu agraf bijis jastahjas pee wina. Sila aifrahdits no Zeelena kunga, ka ja mehš agrafi buhtu stahjuschees pee meera slehgschanas, tad, bes schau- bam, meera lihguma nosazijumi buhtu bijuschī labaki; pee tam newis poli- tiskee, jo tee, tā es runataju sapratu, apmeerina ari sozjaldemokratu frakziju, bet gan fainneeziškee nosazijumi. Sila fewischki mineti diwi waj trihs nosa- zijumi: Latwija buhtu dabujusi selta fondu, buhtu bijuschī labaki reewafua- zijas noteikumi un nebuhtu tee leelee kara isdewumi, kahdi mums tagad ir bijuschī. Man leefas, ka us wiseem scheem jautajumeem jau dewa ismeloschu atbildi ahrleetu ministra kungs, atbildi, kura, man leefas, ar peewesteem fak- teem peerahdija, ka leela starpiba gan lihguma nosazijumos ari fainneeziškā sinā nebuhtu bijusi. Ja buhtu bijuschī, warbuht, sinami panahkumi selta fonda dabufchanā, tad, warbuht, atkal buhtu bijuschī ziti faudejumi politiskā, fewischki robeschu sinā, kuri warbuht buhtu netif ween atfwehruschī, bet pahrfwehruschī tos faudejumus, kahdi tagad warbuht ir bijuschī. Lai waretu kaut zil nahkt pee gala slehdseena, zil leeli labumi waretu buht bijuschī, ja mehš buhtu stahjuschees pee meera slehgschanas agraf, reisā ar Igauniju, tad weeniģā mehraulka ir — salihdsinat Latwijas meera lihgumu ar Igaunijas meera lihgumu. Man schkeet, reewafuazijas jautajumos naw fewischkas starpibas ne weenā, ne otrā lihgumā. Taisniba, Igaunijai schai sinā nebija tif leelas pra- sības atteezibā us Kreewiju tā mums. Domehr tas, ko wina ir dabujusi, rahda, ka ja winai ari buhtu bijuschas leelakas prasības, ta nebuhtu dabu- juši wairaf tā mehš. Reewafuazijas teesības Igaunijai naw peeschirtas leelakas nekā mums. Sewischki, kas simejas us iswestām banku leetam un zitām wehrtibam, Igaunijas lihgumā stahw tas pats, kas stahw Latwijas lihgumā, ka naw wedami atpafal selts, briljanti un tamlihdšigi preefshmeti. Ras atteezas us walstis mantam, tad redsam, ka muhs meera lihgumā ir dauds labaki nosazijumi, nekā tas paredsets Igaunijas lihgumā. Es gribu norahdit tif us pahris no teem. Wispirms ir teiftis, ka Latwijai ir teesiba atprasit no wisām treschām walstim atpafal tās mantas, kas par kara laiku ewafuetas no Latwijas us kaut kahdu trescho walsti. Tas Igaunijas lihgumā nestahw. Tahlaf, muhsu lihgumā ir nosazijumi, ka us Latwiju pahreet wisas prasības pret treschām walstim, kahdas ir Kreewijai pret schim walstim atteezibā us Latwijas teritoriju. Pehz Wersalas meera lihguma starp fabe-

droteem un Wahziju, Kreewijai ir garantetas sinamas prašibas no Wahzijas tā kara atlihdšiba. Šchis prašibas, zif tas šhmejas us Latwiju, pahreet us Latwiju. Tas, bes šchaubam, ir plus preešch mums un Igaunijas meera lihgunā tas naw. Tahlat te fewišchki tika ušwehriš selta jautajums. Naw wehrtš srihdetees, waj mehš, ušahkot meera šarunas reiše ar Igauniju, buhtu dabujuschki tikpat daudš selta tā Igaunija, waj ari buhtu dabujuschki seltu leelakoš waj masakoš apmehroš tā Igaunija, jo tas ir teoretifš jautajums. Par to war buht daščadaš domas. Man rahdas, ka ja mehš ari buhtu dabujuschki sinamu daku selta wairak nekā tagad, tad tas tikpat nebuhtu atšwehriš toš ewentueloš saudejumuš, šahdi mums zaur to buhtu zehlušchees. Mehš newarejam stahtees pee meera šarunam ar Kreewiju taphz, ka Latgales teritorija toreiš wehl nebija atšwabinata no Kreewijas karaspehka. Igauni nestahjās pee meera agrak, kamehr winu teritorija nebija atšwabinata, mehš buhtu bijuschki šlihtakoš apstahkloš nekā Igaunijā. Waj mehš tad buhtu dabujuschki tikpat selta tā Igaunija waj wairak, par to es šchauboš. Es esmu pahrleezinats, ka tas mums nebuhtu isdewees, jo mums buhtu pirmā kahrtā bijiš japuhlas dabut Latgali. Se gan tika ašrahdits, ka Mendera kungam bijuschas garantijas, ka Latgales atbrihwoschana buhtu panahkta. Es neschauboš, ja Mendera kungs to ir teizis, tad winam ari šolijums buhš bijiš, ka Latgale war tikt atšwabinata bes eerotscheem. Bet isteift prinzipu un iswest to dšihwē ir loti leela starpiba. Es neschauboš, ka eewehrojoš pamatprinzipu par tautu pašchnoteifšchanoš, ko Kreewija pilnā mehrā atšihst un ir atšinuš ari muhšu lihgunā, wina buhtu atšinuš, ka Latgale atbrihwojama ari bes eerotscheem, bet zif tahlu un zif pamatigi tas prinzipš buhtu iswestš zauri, fewišchki robeschu šinā, tur man loti leelas šchaubas. Zif mums jau tagad nebij gruhribu robeschu jautajumā, lai gan Latgale bij gandrihš pilnigi atšwabinata no Kreewijas, un zif daudš leelakoš gruhribas nebuhtu bijuschas, ja Latgale nebuhtu atšwabinata. Ja mums nebuhtu isdewees daščuš apgabaluš dabut pee Latwijas klah, kuruš mehš esam tagad dabujuschki, tad tas buhtu bijiš desmitkahrt leelakoš saudejumuš nekā tas, ko tagad esam saudejuschki, nedabudami selta fondu. Ras ir Latgale un zif tahlu ir winas robesčas — tas ir loti nenoteifš jehdšeenš. Tagad, kur šchis robesčas ir nodibinatas zaur šcho lihgunu, mehš šinam, kur winas atrodaš, bet zif plasčas winas buhtu bijuschas tad, kad mehš buhtu šlehgušchi meeru pirms Latgales atbrihwoschanas, par to, tā jau teizu, ir loti leelš X. Es neschauboš, ka mums nebuhtu isdewees muhšu robesčas peeweenot tā šauzamo Pitalawas rajonu. Se gan tika ašrahdits, ka Pitalawas rajons neefot latwiškš, man tam japretojas un jafaka, ka pehz dateem, kas mums ir, Pitalawas rajons ir ar deesgan štipru latwišku elementu. Mums pat pehdejās deenās bij japahrgrosa robeschas Pitalawas rajonā, japeeweeno apmehram 100 kwadratwerstis tadehl, ka israhdijās, ka mehš nebijam weenu apgabalu peeweenojuschki, kas ir tihri latwiškš un kuruš atrodaš taišni tai pašā Pitalawas rajonā. Šinams, peerobeschu rajoni nekad naw no weenas tautibas ween apdšihwoti, tur ir wairak tautibu. Muhšu meera delegazija ir zentufees wifur eeturet etnografikoš prinzipuš, zeešchi raudšidamās ari us dabifšam robescham un nepeezeeschamam walstifš-šaimneezifšam prašibam. Waj wiškš tas buhtu dabuts tad, ja pee meera šlehgschanaš buhtu gahjušchi pirms Latgales atbrihwoschanas, par to ir loti jafchaubas. Rā es jau teizu, ja šchis Pitalawas rajons ween buhtu išpalizis, tad tas buhtu leelakoš šau-

dejumš, nekā šchee daschi miljoni selta, kuruš mehš, warbuht, buhtu dabu-
 juschī. Bes tam pee schī robeschu jautajumu buhtu jaewehero strategiskais
 jautajums. Mehš newaram aismirst, ka pee Daugawas stahweja šwešchš
 karaspehš, kas bij naidigās atteezibās ar Kreewiju. Buhtu zehlees tuhli
 jautajums, kā nodroschinat strategiskos punktus. Bes tam, ja sinamos rajo-
 nos buhtu bijis til japeenem plebifits, tad tas ween ari jau buhtu zehlis
 leelas nepatiffchanas. Gesahtdami meera šarunas pirms Latgales atbriho-
 fchanas, man rahdas, mehš buhtu pilnigi atdewuschees robeschu jautajumā
 Kreewijas labwehlibat. Ja Kreewija buhtu likuši deesgan neifdewigas robe-
 schas preefchā, tad mums tani stahwolli tas tikpat buhtu bijis japeenem, jo
 atjaunot kara darbibu, kad jau šahuschās meera šarunas, lai iflabotu weenu
 otu robeschu jautajumu, nebuhtu eespehjams. Mums buhtu bijis japeenem
 tahda robescha, kahda buhtu likta preefchā, ja te kaut zil apmeerinatu Lat-
 gales jautajumu. Bes tam man jaaisrahda us to, ka pee meera lihguma
 muhsu wahjā posizija ir ta, ka mums wifos jautajumos bij japrafa un nebij
 tahda jautajuma, kurā mehš buhtu warejuschī nostahtees ar Kreewiju kaut
 lihdfigās posizijās. Weenigais jautajums, kurā mehš bijām lihdfigi ar Kree-
 wiju, bij robeschu jautajums. Mehš tagad warejam tani sinā atdot pat
 finamus apgabalus Kreewijai atpakaļ. Kas buhtu bijis, ja mums ari robeschu
 jautajumā buhtu bijis til japrafa ween? Man rahdas, ka šaimneezifke
 šaudejumi, kuri ewentueli waretu buht zehluschees zaur to, ka mehš neee-
 šahkām šawas meera šarunas reifē ar Igauniju, atšwerās ar teem šaimnee-
 zifkeem un politifkeem panahkumeem, kuruš mehš tagad esam šafneeguschī
 robeschu un zitos politifkos jautajumos.

Tika aifrahdits, ka otrs šaudejums esot tas, ka mehš tagad esot nesu-
 schī wairaf mehneschus leekus kara ifdewumus. Man rahdas, ka šchis jau-
 tajums tika jau no ahrleetu ministra kunga deesgan nofkaidrots un peerah-
 dits, ka tee faktifki nemas til leeli naw bijuschī, jo tuhli, lihds eestahjās
 faktifšš pameers, un tas bija no februara mehnescha, pehz eespehjas tika
 demobilifeta armija. Ja mehš buhtu noslehguschī meeru reifē ar Igauniju,
 pilnigi šawu armiju mehš tikpat nebuhtu warejuschī demobilifet. So peerahda
 tas, ka Igaunija to naw warejufi darit, lai gan wina bija labwehligakos
 apstahklos nekā mehš, jo tai blakus nebija karojofchās walstis; kad Iga-
 unija noslehdsa meeru, tad jau Latwijas un Kreewijas starpā kara darbu
 nebija. Mums, kureem deenwidos bija Kreewijai naidigš karaspehš, šchini
 jautajumā wjadseja buht usmanigakeem un demobilifazijas jautajumā mehš
 nebuhtu warejuschī til tahlu eet, kā gahja Igaunija, un nebuhtu warejuschī
 armiju wairaf demobilifet nekā tagad. Šchini sinā te tad šaudejums naw
 notizis. Seoretifki par to, sinams, war runat, bet praktifkus resultatus katrā
 sinā mehš nebuhtu wairaf šafneeguschī nekā tagad. Šā tad man rahdas,
 ka te mums naw šo baschitees, it kā mehš esam nesuschī šaudejumus tadeht,
 ka neefam usahkuschī meera šarunas reifā ar Igauniju. Sinams, paleef
 jautajums, waj wareja usahkt meera šarunas tuhlin pehz Latgales atbriho-
 wofchanas. Tas ari faktifki ir tuhli notizis. Waj mehš tās usahkam
 maria mehnesi, waj aprila mehnesi, tas faktifko stahwolli negrofa. Upstahkli
 bija tahdi pat aprili, kā martā, un panahkumi, kuruš mehš tagad guwām,
 nebuhtu bijuschī tad leelafi. Šur jatiz muhsu waldbibai, ka wina darija wifu,
 šo wareja un ka praktifki nebija eespehjams pirms aprila mehnescha usahkt
 meera šarunas.

Ras atteezas us Zeelena kunga aistustinato jautajumu, ka us preekschu jaustur ar Kreewiju wistuwakee sakari, par to domu starpibas schini augsta namâ laikam nebuhš un, zik es sakratu no muhsu ahrleetu ministra kunga runas, ari winsch ir tahdos paschos eeskatos. Gruhtibas zelas schini jautajumâ tani sinâ, ka Kreewija wehl naw galigi nodibinajusees, ka wina buhtu sakneegusi pilnigi stabilu stahwofli. Naw sinams, zik ilgi tur paliks padomju sistema, waj nenahks pahrgrosifibas. Tee ir jautajumi, kuras mehs te newaram isspreest. Bet ja mehs pateescham nopeetni domajam usturet labus sakarus ar Kreewiju, un tahdi mums ir jaustur, tad tee ir jaustur katrâ laikâ, weenalga, waj Kreewijai kahdreif labpatiktoš noteikt sawu stahwofli un kahda waldbiba nodibinatos.

Usturot ar Kreewiju labus sakarus, mehs newaram aismirst ari tos kaiminus, ar kureem mehs esam reisē atdalijuschees no Kreewijas un ari sakbeedrotos, furi pret mums ir arween isturejuschees labwehligi. Muhsu waldbibai ir leels usdewums, sakfanot wisus schoš jautajumus un neelaisstees nepahrbauditos eksperimentos ne us weenu, ne us oturu pusi. Bet nahkami-bas jautajumi? Te es waru peebeedrotees tikai preekschrunatajam, ka schis meera lihgums mums ir labwehligs, sewischki politiskos jautajumos, ka winsch tadeht ir ratifizejams bes kahdam eerunam. (Applausi pa labi).

Presidents J. Tschafste: Wahrds peeder Gailitim.

M. Gailits (bespartejisko bessemneeku un massaimneeku grupa): Augstâ sapulze! Preekschrunatajis isteizās, ka schini namâ neesot pazehluschees neweena bals pret schi meera lihguma ratifizechanu. Esot gan isteittas domas, ka stahjotees pee meera slehgšchanas agrak, buhtu bijis eespehjams ismantot isdewigalus apstahklus un tad lihgums preeksch Latwijas buhtu bijis labwehligaks. Tomehr ari pret tahda lihguma ratifizechanu, kahds winsch tagad stahw muhsu preekschâ, neweena bals neesot pazehluschees. Es gribu runat par pahrestibam un saudejumeem, kahdi nodariti pagahjuschos karos kâ no zariskās, tâ Padomju Kreewijas waram Latwijai un Latwijas pilso-neem, furi ar scho lihgumu neteek kompenseti. Par wisu to es negribu runat — tomehr newaru nerunat par weenu, kas man ir pilnigi nepeenemams schini lihgumâ: tas ir tas elements, kas te eenests ar launu nodomu eejaut-tees agitazijas noluhkos Latwijas brihwalsts suwerenās waras teesibās. Schis launprahtigais noluhks ispauschas pee 10. panta. Vehm muhsu agrar-lifuma teek atfawinataš un eeskaititas muhsu walsts semeš fondâ starp žitām ari wisas ahrwalstu banku semeš, pee tam wisas teesibas un prasibas, kahdas scho semju agrakeem ihpachneekeem ir pret treschâm personam, kuras no wineem semi eeguwscheem, pahreet us Latwijas walsti. Schai peesihmē pee 10. panta nu Kreewijas padomju waras wahrdâ teek dahwatas wisas pee treschâm personam esofschās Kreewijas agrarbanfas prasibas schim treschâm personam atpakal. Ta ir eejautschanās Latwijas walsts suwerenās teesibās, darischanās, pee tam sem massaimneeku aplaimofchanas mafkas launprahtigais agitazijas noluhkos. Schahdeem noteikumeem es newaru peekrist. Schini gadijumâ es redsu Padomju Kreewijas ihstās politikas sirga kahju, launu noluhku — seht kareschgijumu sehflu Latwijas walsts eeschejās isweidoschanaš darbâ, likt peedausibas atmeni, kursch lai kluhtu liktenigs muhsu walstij pee winas ekonomiskās un politikās dsihwes isweidoschanaš. Te es redsu mafkotâ weidâ to paschu elementu, furu padomju diplomatija nemarkotâ weidâ lita preekschâ polu waldbibai Minskâ, laj to Polijas kareiwju gimenem, furi

krituschi zihnās par Poliju, Polijas waldiba dotu semi par wolti. Es dodaju, ka atbilde, kahdu dos waj jau dewusti Polija us fchahdu kaunu leekultibu, fchai augstā fapulzē gan katram buhs fkaidra. Es waretu peekristi drihsatam, ka pee treschām personam esofchas, us semi gulofchas agrarbanķu prasibas no-rehkinatu pee galigo aprehķinu noslehgschanaš stary Kreewiju un Latwiju, bet mums jabuht pilnigi brihwām rofam sawas walsts eefschējā dsihwē un mehš nedrihstam atlaut eejauktees sweschai warai muhsu eefschējās darischanās, walsts atteezibās pret saweem pilfoneem. Us scheem eemesleem es balsofchu pret fcho peefihmi un ja ta tomehr tiftu peenemta, tad pee lihguma ratifizschanaš es newaru nemt dalibu, bet attureschos no balsofschanaš.

Presidents J. S f c h a l t e: Wahrds peeder Uschmanim.

P. U f c h m a n i s (bepartejisko grupa): Augstā Satwerfmes Sapulze! Meera lihgums no weenas un tās pašas frakzijas lozkleem ir nowehrtets trejadi. Profefors Balodis „Sozialdemokratā“ nosauz fcho meera lihgumu par „imperialistisku“. (Fr. Menders no weetas: „Kroders tam peeweenojas!“). Referents Mendera kungs apgalwoja itin pareisi, ka pee muhsu apstahkleem noslehgtais meers ir tahds, ka labaka mehš panahkt newaram. Treschais sozialdemokratu runatajs, Zeelena kungs, ar pašchu meera noslehgschānu bija meerā, bet ar ta rezultateem, fewischi ekonomiskeem, nepawisam nebija meerā. Zeelena eebildumi tika jau no preefchrunataja peeteekofchi atspehkti. Ras sihmejas us ekonomiskām prasibām, kuras waretu buht isdewigafas preefch mums, ja mehš buhtu meeru flehgušchi kopigi ar Jgauniju, tad ari tas, kā teizu, jau tika atspehlots. Es gribetu wehl aifrahdit us dascheem fakteem, kuras sawā runā apgaifmoja Zeelena kungs. Winsch wispirms aifrahdija, ka tapehz, ka meera noslehgschāna ir tif ilgi wilzinata — kā ta wilzinaschāna notika, par to runasim wehlat — muhsu naudas kufs ir flitā stahwolli; bet pirms tam winsch teiza, ka Jgaunija ir dabujusi 15 miljonu seltā un mums apsoliti tikai 4 miljoni. Tomehr mums wiseem tatechu sinams, ka nekafotees us scheem 15 miljoneem Jgaunijas marka naw zehlupees, bet salihdfinot ar Latwijas naudas weenibu ir apmehram tikai ¼ no pehdejās. Wispahr ir jaafrahda, ka Latwijas waluta no wisām jaunām walstim, isnemot Somiju, ir ta wislabakā. Es nekahdā sinā negribu attaisnot muhsu finansu politiku, kurai es nepeekrihtu, bet tomehr man jaatsihst, ka muhsu naudas stahwolliš starytautiskā tirgū ir kreetni ween labaks. Tā tad ar to, ka Jgaunija ir eeguwusi kahdas preefchrozibas ekonomiskā sinā, naw panahkta winas naudas kursa uslabofschanaš. Rapehz meera farunas turpinajās tif ilgi? Waj tur ir wainiga tikai waldiba ween? Uhrleetu ministrs un tāpat ari wehlakais runatajs aifrahdija, ka faktiski apstahli ir teefcham bijuschi tahdi, kas sawejuschi meera farunas agraf eefahkt. Bet drufzin wainiga pee ta, Zeelena kungs, bli ari juhsu frakzija. Juhs tatschu sineet, ka tajā reisē, kad pirms Satwerfmes Sapulzes wehleschanam tika fuhitita us Maskawu delegazija, pee sozildemokratu frakzijas greesās ahrleetu ministrs, lai wina fuhita kahdu no saweem beedreem delegazijā lihdsi. Tad, protams, tika atbildets, ka aif politiskeem motiweem, eewehrojot waldibas politiku u. t. — tur bija wairaf punkti usfaktiti — sozialdemokrati meera delegazijā newarot nemt dalibu. Eemesli gan bija ziti. Toreif, kad meera deligazija brauza us Maskawu, neweena no tām personam, kuras no sozialdemokratem ewentueli buhtu bijuschas spehjigas peedalitees meera farunās, negribeja brauft projam no Rigas, jo tad nebuhtu bijis runataju preefch fapulzem. (Trof-

fnis pa freisi un balsis: „Waj juhs esiet par to informeti?“) Ja, es esmu informets par to. Tad, sihmejotees us Zeelena isteizeeneem par Latwijas eef-
 sjejo politiku, jafaka, ka sчис arguments tika peewilfts ais mateem un nu
 nestahw nekahda safara ar teem „flifteem“ meera nosazijumeem, ko Zeelena
 funks te usswehra. Wehl tikai gribu aifrahdit us weenu faktu. Loti patihka-
 mi bij dsirdet no Zeelena kunga, ka Latwijas soziademokratija zentisees sekmet
 meera noslehgschanu un Latwijas sozialdemokrati buhs ari patrioti, ja tas
 buhtu wajadfigs. Tas ir loti pareisi un mehš waram apšweikt tahdu apgal-
 wojumu. Man tomehr jaifrahda, ka ne weenmehr mehš waram paredset
 walsts nahkotni, ka tas ir bijis daudsos swarigos jautajumos. Uri tee poli-
 tiki, kuri tagad naw meerā ar muhsu ahrleetu politiku, naw weenmehr bijuschi
 tahfredfigi. Mehš sinam, ka pehz freewu rewoluzijas 1917./18. gadā Peter-
 pili Zeelena funks zihnijās par to, lai Latwijas walsts netiftu nodibinata
 ka patstahwiga walsts — to winsch toreis nosauza par neispildamu sapni — bet
 par to, lai Latwija nodibinatos ka federatiwa dala Kreewijas federatiwā re-
 publikā. Tā tad nahf laifs, nahf padoms un ne weenmehr war paregot to, kas
 nahfs us preefschu. Beidsot, kas atteezas us paschu meera lihgumu, jafaka,
 ka japeweenojas referenta domam, ka panahfts tas, ko bijis eespehjas pa-
 nahft. Par to leela atsiniba jaisfaka ari muhsu meera delegazijai, fewischi
 winas preekchehdetajam Wesmana kungam. Salihdsinot scho lihgumu ar
 Wahzijas lihgumu, man jafaka, ka schim lihgumam ir sinama preefschroziba.
 Latwijas Wahzijas meera lihgums pareds, ka wisi nosazijumi jaisstrahda pehz
 tam komisijās. Uri Latwijas — Kreewijas meera lihgums pareds, ka daschi
 jautajumi regulejami komisijās. Bet pehdejo tur naw tik dauds paredsets, ka
 tas paredsets preefsch katra jautajuma Wahzijas meera lihgumā. Tas ir
 leels panahkums. Wahzijas meera lihgums ir buhwets, tā fakot, us algeb-
 rifikām formulam. Tur ir noteikts, ka tahdi un tahdi jautajumi apspreešami
 no tahdam un tahdam komisijam, tā tad faktiski daudsi swarigi jautajumi,
 kuras wajadsetu usnemt paschā lihgumā, ir nodoti komisiju lemschanai, ir
 atstahs komisiju sinā. Sewehrojot wisu fazito, es ari peeweenojos ka refe-
 renta, tā nupat Pauluka kunga isteiklām domam, ka mums katrā sinā jara-
 tafize meera lihgums un pehz eespehjas weenbalsigi. (Applausi.)

Prezidents J. S f c h a l s t e: Wahrds peeder Fr. Trafunam.

Fr. T r a f u n s (Latgales kristigo semneeku saweeniba): Mehš jau
 esam slehguschi meera lihgumus, bet ne tik fliftus ka scho. Es peeminu
 lihgumu, kuru mehš noslehdsām ar Tgauniju, kahds bij tai laikā safschutums,
 kahds ustrautums pee wiseem, kad mums wajadseja weenu dalu no Walkas
 saudet. Wisa Latwija to sajuta. Bet, mani kungi, schai lihgumā naw
 mas saudejums, bet 60.000 latweeschu, kuras mehš aifshjam pee Padomju
 Kreewijas. Bes tam materiēlā sinā ar scho meera lihgumu, mehš gluschi
 neko neesam eeguwschi. Gandrihs pee katra paragrafa ir klast klausula,
 ka Padomju Kreewija atdod atpafal aifwestās mantas, bet tikai tās, kuras
 atradisees. Saprotams, wina jau ir paguwusi tās mantas iswadat un
 tagad atbildēs, ka mantas bija gan, bet tagad winas wairs naw. Mani
 kungi, mehš nedabusim atpafal ne tikai to, ko Kreewija ir iswedusi no
 Latwijas, bet pat behglu mantas mehš nedabusim atpafal. Pasfatatees
 meera lihgumā, kur fazits, ka katrs jelta gabalinsch us solotnifeem tiks
 atflaitits, bet latweeschi dabus atpafal tikai Kreewijas papirus, bet to Kree-
 wijas papiru pee mums ir deesgan ari bes tam. Schee punkti naw wehl

galwenee, tee ir fahpigi, bet tos schimbrihscham wehl waretu peezeest. Tikai weenas leetas es newaru pahrzeest. Mums wiseem bija gruhti pahrzeest, ka dala latweeschu paleef pee igauneem, bet tee nepaliks par igauneem. Par teem mums naw nekahdas bailes. Bet, mani fungi, mehš peemirfam, ka ta dala, kas palika Padomju Kreewija, ta latweeschu dala nebuhs wairs latweeschi, bet paliks par freeweem. Tur rufifikazija notifikadu simteneem. Pat leelas tautas, ne tahdas ka latweeschi, bet gan ka Franzija, ka Wahzija tahdus gadijumus fajuht loti fahpigi un reagē us teem loti stipri. Es manu, ka mehš tas fahpes nefajuhtam un ka tee 60.000 latweeschi, kas paleef winpus frontes, naw mums tuwu pee sirds. Ir wehl ziti fahpigaki punkti. Es saprotu, ka meera lihgumu war noslehgt ta, ka weena puse weena waj otra jautajuma ir wairaf apmeerinata neta otra puse. Bet ir daschi punkti, par kureem neweena walsts newar pahreet pahri. Ir robescha, lihds kurai war eet un tahlaf par kuru newar. Kad meera lihgumu slehds, tad neweena walsts, neweena tauta nepeelaisch to, ka otra kaiminu walsts eemafitos winas eefschajas darischanas. Un, par nelaimi, schini meera lihguma mehš to atrodam. Pirmfahrt, kaiminu walsts mums dikte, kas mums jadara ar muhsu semi. Bes tam wina dikte, ka mums wajaga dot amnestiju. Te ir teifts:

„Behz schi lihguma ratifikazijas Kreewijas waldiba atswabina Latwijus pilsonus un Letwijas pilsonibas optantus, bet Latwijas waldiba — Kreewijas pilsonus un Kreewijas optantus, ka militaras, ta ziwilas kahrtas, no sodeem par wisam politiskam un diziplinaram leetam. Bet ja spreedumi schais leetas wehl naw taisiti, tad wina isteesfahana isbeidsama.“

Es pilnigi saprotu, ka Kreewija wareja parafstis to tapehz, ka Kreewija nebij neweena latweescha, kas buhtu darijis kaut ko Latwijai par labu, bet Latwijai bij dauds tahdu, kas darija kaut ko Kreewijai par labu. Ja jums tas naw sinams, tad man tas ir loti labi sinams. Es, fungi, tani laika kad leelineeki Latgalē darbojas, biju winpus frontes un waru teift, ka ne sweschineeki, ne kreewi, ne wahzeeschi, bet latweeschi paschi darbojas Padomju Kreewijai par labu. Un ta pati Padomju Kreewija mums tagad dikte, kahdu un kam mums tagad wajaga dot amnestiju. Schis punkts, mani fungi, ir plikis, kuru mums dod meera lihgums. Tapehz, kad es klausijos sozialdemokratu runas un preeku par scho lihgumu, es to preeku nesaprotu. Es saprotu sozialdemokratu tani laika, kad wini kopā ar zitam pilsoniskam partijam fajuta fahpes, kad Latwijas Waska tika dalita un schelta us pusēm. To es saprotu, bet preeku par scho meera lihgumu es nesaprotu. Mehš waram gan peelaist, ka muhsu stahwoklis bija gruhts, ka meeru wajadseja noslehgt, ka apstahkli bija tahdi, ka meeru wajadseja peenemt, lai tas bija schahds, waj tahds, bet schi meera usflaweschanu es nesaprotu. Es te dsirdeju runu par to, ka Latwijai pilsoniskas partijas domajot par faru, usbruschanu u. t. t. Mani, fungi, es domaju, ka neweens nopeetni scheem wahrdeem newar tizet. Latwijas walstij wajaga meeru, Latwijas tauta nedoma usbrukt neweenai zitai. Mehš loti labi saprotam, ka mehš skaita sinā dauds mafaki neta Kreewija, ari materielā sinā dauds wahjaki un buhtu besprahgtigi eefahf waj mellet faru nn schwadsinat eerotschus. Bet, mani fungi, eet tik tahlu, ka preezajas, ja mums eenaidneeks nahktu wirsu ar eerotscheem rotā — es to nesaprotu. Tad wajaga atfazitees no kalra patri-

otisma un no sawas tautas. Mani fungi, katram war buht sawa pariija, sawi usfkati un sawa programa, bet nostahdit sawu programu augstak par tautas un par walsts wajadsibam, preezatees par to, kas tautai nefahdu labumu neatnes — to es nefaprotu. Tika aifrahdits us to, ka schis meers buhtu noslehdsams agraf. Meeru noslehgt agrafi bija gan wehlams, bet waj to wareja noslehgt? Bes tam tee, furi runaja par ahtrafu meera noslehgschanu, peemirfa, ka toreis, kad eefahkas farunas par meera noslehgschanu ar Padomju Kreewiju, pee mums tika runats un rakstits, ka, ja meera delegazija atbraufschot no Maskawas meeru nenoflehgufti, tad winu ar pahtagu dsihschot atpakal. Tas nosihme, lai par fahdu zenu, bet meeru wajaga noslehgt. Ir gan bijuschi gadijumi, kad pee meera noslehgschanas tika peenemti daschadi nosazijumi, bet ir robescha, kur ka tautai, ta ari walstij wajaga pasazit: te ir robescha un tahlak mehsh eet newaram. Ja mehsh schodeen dabujam tahdu meera lihgumu, tad tur pa dalai ir wainigi tee apstahkli, furi tani laikâ bija; bet ari tee ir wainigi, furi paschi spehleja leelineekeem pa prahtam. Kas atteezas us meera lihgumu, mehsh pee pantu lasifchanas atstahjam few brihwas rokas un, rehlinadamees ar to, ka leeta ir loti nopeetna, mehsh noslehman atstahk katram pilnu firdsapinas brihwibu balsot, ka winsch atrod par wajadsigu.

Presidents J. Tschakste: Wahrds peeder Paulufam.

R. Paulufs (semneeku saweeniba): Godatee fungi! Es nemu wahrdu otro reisi, lai isklaidetu tas domas, tas aisdomas, fahdas tika zeltas no Gailischa kunga. Winsch ir pret 10. panta peesihmi aif prinzipieleem eemesleem. Gailischa kungs doma, ka schi peesihme ir Latwijas fuwerenas waras teesibu aifstarchana. Man rahdas, ka tas ta naw. Schini peesihme eet runa par prasibam, kuras peederejuschas Kreewijas bankam: semneeku bankai, muischneeku bankai u. z. — tas ir Kreewijas, bet ne Latwijas. Zelas jautajums tikai, ka ar tahdam bankam buhs? Ta ka Kreewijas bankas ir nezonalisetas un pahrgahjuschas Kreewijas walsts ihpachuma, tad tika peeprafits, lai scho banku prasibas atteeziba us Latwijas teritoriju un pifoneem buhtu zedetas Latwijai.

Mehsh neustahjamees par prasibam, kuras mums jau peeder, bet mehsh usstahjamees par to, lai mums tiftu zedetas prasibas, kuras peeder Kreewijai. Winas ari tika zedetas, isnemot prasibas pret massemneekeem — ka kreewi tos apsihme „малоземельные“. Sinams, ka mums schis nosazijums nebija sewischki patihfams, wehl wairak tapehz, ka jau aifrahdija Gailischa kungs, ka tam war buht propagandas pamats; bet usfkati tas par fuwerenitates aifstarchanu mehsh newaram. Schis prasibas mums zedetas ar sinameem ap robeschojumeem un to newar usfkati par muhsu teesibu pahrfahpschanu. Bes tam eerunas newar buht tapehz, ka praktikas nosihmes schai peesihmei naw. Mums ir loti maj massemneeku, fureem Kreewijas bankas aisdewufchas naudu; waretu pat teift, ka Kurseme un Widseme tahdu gandrihs nemas naw, warbuht, ka ir fahdi Latgalâ, jo te naw domati wisi semneeki, bet til spezieli massemneeki. Uri atteeziba us muischam schim jautajumam naw nosihmes. Te ir domatas muischas, kuras mehsh gribam isdalit massemneekeem ar wiseem muischu paradeem semeš bankam. Ja mehsh atsawinot muischas dschscham schoš paradus, tad ar to jautajums friht nost. Ta tad ja pret 10. pantu Gailischa kungam ir tikai schahdas eerunas, tad naw eemesla balsot pret — par til swarigan winas newar usfkati. Kas atteezas us Trašuna kunga

eebildumeem, kurfch teiza, ka Kreewija mums atdoschot atpakal tikai to, kas winai ir no ewafuetam mantam, bet ne to, kas winai wairs naw, tad rahdas, ja mehš dabujam atpakal wifu to, kas wehl Kreewijā no muhsu mantam ir, tad (Peefihme no kreitās pušes: „Waretu buht laimigi!“) mehš waretu buht tihri laimigi. Prasit atlihdifibu par to, ka wairs naw, kas ir isnihzinats un darit atbildigu par to Kreewijas waldibu, ir fewifchki gruhti. Bes tam pee meera flehgšchanas ir jaewehero abas pušes. Katrs meers, katrs lihgums ir sinams kompromiſs; no abām pušem jaet pretim un peckahpšchanas no abām pušem ir wajadsiga. Newar, man rahdas, fewifchki dauds pahrmest meera delegacijai par to ween, ka winai naw isdeweš dabut atlihdifibu par tam mantam, kuras ir gahjuſchas bojā. Tifa aifrahdits, ka par noguldi-jumeem dabuſchot atmahfu tikai papira naudā, ne ſeltā. Ir gruhti motiwet, ſapeh3 lai muhsu pilſoneem maſſā zitadi, nekā to dabuja Kreewijas pilſoni no Kreewijas bankam. Un te taiſni ir runa par Kreewijas bankam, ne par muhsu. Ja reis Kreewijas bankas maſſā papira naudā, tad mums gruhti dabut ſelta naudā. Swarigakais kas te ir, ir taš, ka atmahfa gan teef dota papira naudā, bet tahdā ſumā, kas dod to paſchu pirkſchanas ſpehju, kahda bijuſi tai naudai, kas iſmaſkata 1917. gadā. Tifa aifrahdits, ka eſot aifmirſti daudſi latweeſchi ahrpus muhsu robeschas. Man jairahda, ka pret robeschu nowillſchanu buhš gruhti tahduš eebildumus zelt. Etnografiſkais prinzijs wišzaur ir ſtingri eewehrot un latweeſchu intereſes naw aiſſkartas. Sinams, dabut wiſus koloniſtus un wiſus latweeſchu ſchini pušē naw eephejams, bet par behgeem ir garantijas. See, kas izelojuſchi peh3 1917. gada, teef atſihtu par Latwijas pawalſtneefeem un war nahst atpakal ar wifu ſawu mantu, kahdu tee ir lihdsi iſweduſchi. Tā tad atkal winu intereſes ir peeteefoſchi garantetas. Tad teef aifrahdits, ka weena walſis rakstot otram kaut ko preeſchā. Man rahdas, ſchāi ſinā pahrmetus taiſit newarēs, jo ſchoš noſajizumus eewehro abas pušes; ko dod un ſola weena puſe, to dod un ſola ari otra. Par ſemneefeem eš jau iſſſaidroju pee 10. panta, ka tur nekahda fewifchka folijuma no muhsu pušes naw bijis. Mehš eſam dabujuſchi ſinamas teeſibas ar ſinameem aprobeschojumeem, bet neeſam neko no ſawas pušes dewuſchi. Kas atteezas uſ amneſtijas jautajumu, tad, kahdu to dod weenā puſē, tahdu dod otram. Pee ſchil jautajuma man jaairahda uſ to, ka Latwijas pilſonu gan ir dauds wairak Kreewijā, nekā Kreewijas pilſonu Latwijā. Ja ir doti ſinami atweeglinajumi Kreewijas pilſoneem, tad tamdehl ween, lai mehš waretu garantet ſawu pilſonu neaiſſkaramibu, jo wineem tur, beſ ſchaubam, war draudet leelakas breeſmas, nekā Kreewijas pilſoneem ſche. Tapeh3 uſ lihdsigām teeſibam dōdot ſinamas konzeſijas, man rahdas, mehš neeſam rihojuſchees muhsu walſtij par launu, bet drihſat par labu.

Preſidents J. E ſ c h a k ſ t e: Wahrds peeder Zeelenam.

J. Z e e l e n s (ſozialdemokrats): Augſtā ſapulze! Eš wehl gribu peebiſt pahris wahrduš pee ta, ko jau teizu ſawā pirmā runā. Gribu aifrahdit Pauluka lungam uſ ſaimneeziſkeem ſaudejumeem, par ko wiſch nemineja. Man brihnumš, ka Pauluka lungs, kurfch repreſentē turigo ſemneeziibu, ſawā runā nemineja to, kahdi ſaudejumi zehluſchees zaur meera nowilzinaſchanu. Latwijas walſtij zaur meera nowilzinaſchanu ir zehluſchees ne tiſ ween tee ſaudejumi, furi teeſchi no walſis iſdoti kara wajadsibam; bet leeli ſaudejumi ir ari ſemneefeem, furi armiju apgahdaja. Ja aprehlinatu toš ſaudejumus,

kahdi ir zehlfuschees semneekem no rekwisetās labības, aprehkinot starpību starp zētām rekwisizijas zenam un tirgus zenam, tad šči suma isnahktu deefgan leela. Ja Latwijās waldiba buhtu armiju demobilisejusi leelakoš apmehros agraf, tad šchee saudejumi, tāpat ari ziti isdewumi armijas ufturešchanai nebuhtu tik leeli. Bes tam, paturot leelu armiju, leelakā dala fa-reiwju naw warejusi strahdat rashošchanas darbu. Tā tad, bes teefcheem walsts saudejumeem wehl ir zehlfuschees neteeschee saudejumi, kuruš nefuschi sinamā mehrā semneeki. Tad wehl kahds no runatajēem aifrahdija us Igauniju ka Igaunijas peemehrs rahdot, ka tur fainneezifke apstahkli neefot nebuht labofuschees, lai gan Igaunija noflehgusi meeru dauds agraf. Es gribu aifrahdit, ka Igaunija ir škaitliskā sinā dauds mafafa walsts par Latwijū. Un wišpahrigi, tahds arguments — aifrahdit us to, ka zitās semēs apstahkli ir wehl flitaki, ir pilnigi neweetā. Mums jazensčas panahkt to, lai muhsu walsts apstahkli buhtu labaki un tapehz naw weetā norahdit us zitas walsts flitakeem ekonomifkeem apstahkleem. Trafuna kungs sawā runā peefihmeja par amnestiju, ka ta iswesta tahdā weidā, kas efot Latwijās walsts nezeeniga. Tad jau mums wajadsēja pašcheem peenemt tik plaschu amnestijas aktu, kā to lika preefšā sozialdemokratj un tad tee argumenti aifristu nost. Beigās wehl weena personiga peefihme Ushmana fungam, kurfch teiza ka mani uffkati politikā efot grofijufchees, es efot uftahjees par Kreewijas federaziju. Ja es gribetu eet atpakal, tad es waru teikt, ka es 1917. gadā uftahjos gan par Kreewijas federatiwo demokratifko republiku, bet juhs 1916. gadā, zeenitee fungi, stahwejāt par leelo zara Kreewiju. Juhs nedroschi, bailigā kahrtā prašjāt semsti tad, kad es noteikti stahweju par Latwijās politifko autonomiju Kreewijas federazijā. (Applausi).

Prezidents J. Šchafste: Wahrds peeder ahrlētu ministrim.

Ahrlētu ministrs S. Meierowizs: Augsti godatā fapulze! Man loti maf wairs ko peebilst. Runajot par meera lihgunu, ita aifrahdits us ta positifwām un negatiffwām pufem, fadalot pašchu materialu politifkā un fainneezifkā sinā. Wiši runataji, isnemot Trafuna kungu, isteizās, ka wini ar politifko dalu efot apmeerinati. Trafuna kungs ir neapmeerinats tapehz, ka 60.000 latweefchu palikuschi otrā pufē robeschai. No Trafuna kunga wahrdeem nefaprotami, par kahdeem 60.000 latweefcheem winsch domā. Ja winsch domā par teem, kas dsihwo atfewischkās kolonijās, tad man jafaka, ka tad šchis škaitlis ir par masu, bet ja winsch domā behglus, tad to ir 300.000 un wairaf. Man jafaka, ka pee robeschu nospraufcharas mehš isgahjām no etnografifkeem prinzipēem, un no šchi weedokla raugotees, muhu robeschas ir loti labwehligas, kā to jau runataji uffwehra. Tā, peemehram, Vitalowas apkahrtne un wairaf us seemeleem, pee Rudepas un us deenwideem pee Schaftronowas ir tihri kreewifki apgabali, bet newar pastahwet us to, lai wiši kolonifsti tiktu eeflehgti eefšchā, jo tad ari Kreewijā un Sibirijā kolonifsti buhtu jaeeflehdš, bet etnografifskais prinzipš ir pilnā mehrā eewehrots.

Galwenām kahrtam runataji no šchis augstas tribines issfazjās par to, ka ja meers buhtu noflehgts agraf, tad fainneezifkā sinā winsch buhtu bijis isdewigafs. Zeelena kungs sawā runā aifrahdija us to, ka janwari bijuschi dauds labwehligati apstahkli meera flehgšchanai tapehz, ka militari apstahkli Kreewijā bijuschi loti smagi. Tāpat winsch aifrahdija us to, ka Kreewijas starptautifskais stahwoflis bijis loti flitš. Se man jaaisrahda, ka mehš loti pahrfkatitos, ja domatu, ka padomju waldibas walsts wihi naw realpolitiki.

Es waru teift, ka wini ir loti leeli realpolitiki un kā tahdi wini ari wifur ufstahjas. Pādomju waldibai meera lihguma noteikumi bijuſchi gatawi jau 27. dežembri, tad wina mums peedahwaja meeru, jau toreif Kreewijas politiiki bij nolehmuſchi, ko Latwijai dot. Tad wini teiza: „Ja Latwijai naw nekā ko Kreewijai dot, mehš ari winai nefa nedoſim“. Tagad meeru flehdsot apstahkli bija loti ſlikti. Rā ſinamš, materielaiš ſtahwofliš Kreewijā ir bijiš ſliktiš, tomehr ir apſchaubami iſmantot Kreewijas neifdewigo ſtahwofli materiela un militarā ſinā, ja mehš neefam eewehrojuſchi Kreewijas walſtiš wihru nopeetno realpolitiku. Walſtiš wihri, kuri par ſewi noteiz, kuri iſſtrahdā ſawu programu, aifrahda uſ to, ka meerš naw weizinatš tapehž, ka bijuſi loti leela neufſtiziba pret Latwiju. Es waru teift, ka ari Latwijai pret Kreewiju ir bijuſi leela neufſtiziba, tahda pat, kahda ir wifam karojofchām walſtim weenai pret otru. Nekad newar buht tā, ka karojot wairaf gaduš, mehš pee meera flehgſchanaš nahſim ar ahrſahrtigi leelu uſtizibu. Ubaš puſeš grib meeru flehgt tapehž, lai wiſch tiſtu turetš, bet ne tapehž, lai weena waj otra puſe waretu atpuhſteeš. Ja ari Kreewijas apstahkli buhtu bijuſchi tiſ draudoſchi, ka tee buhtu peefſpeeduſchi Kreewijas waldibu peenemt tahduš noteikumuš, kahduš winai ir gruhti iſpildit — kā ſrafuna kungš leef preekſchā, atdot tahdaš mantas, kahdaš winai naw — tad wina toš neifpildiš. Taš ir pilnigi ſkaidri, jo tāš mantas Kreewijai nebuhš. Tad nahf darbā atfal brunotaiš ſpehſš, un taš ir Werfelas meera lihgumā, fur pehž ſinama paragrafa noteikumeem tika ofupetš Kuras apgabalš. Mums ta brunotā ſpehka naw tiſ daudš, ka mehš waretu pateikt: „Ja juhš neifpildifeet ſchoš noteikumuš, tad muhſu brunotaiš ſpehſš eenemš tahdaš un tahdaš gubernas“. Peenemt tahduš noteikumuš, kahduš Kreewija newar iſpildit, naw nekahdaš noſihmeš: ja Kreewija toš newarēš iſpildit, tad tee palikš tikai uſ papira, un tapehž ir jarehkinas ar realo iſtenibu. Te tika pahrmesta muhſu draudſiba ar Poliju un aifrahdiſtiš, ka Pādomju Kreewija bijuſi nemeerā ar to. Pilnigi pareiſi un pilnigi ſaprotami tapehž, jo Pādomju Kreewijai kā fatrai leelwalſtij buhtu daudš patihkamaki, ja jaunāš walſtiš weenas paſchāš, nefaſinajuſchāš, ſtrahdatu. Ja wināš ſtrahdā kopā un ja azumirli Baltijas walſtu konferenzē ir walſtiš, kuras representē 70 miljonuš eedſihwotaju — taš preekſch Pādomju Kreewijas naw patihkami. Daudš patihkamaf tāpat kā kurai fatrai leelwalſtij winai buhtu bijiš operet ne ar 70 miljoneem, kureem ir noſtanota politika, bet ar 2¹/₂ miljoneem. Bet ſcho 70 miljonu intereſeš ir muhſu puſē un tapehž mums ſchi draudſiba ir wajadſiga un buhš wajadſiga ari uſ preekſchu. Galwenaiš, ko aifrahdija, bija taš, ka mums eſot loti ſlikti ſainneeziſki noſlehgtš lihguš. Man naw tam ko preti runat, jo pateeſi ſchiš lihguš ſainneeziſki ir ſlikti noſlehgtš. Bet eš aifrahdiſchu diwas leetas: taš ir iſdewigakaiš lihguš, un te man peekritiſ laikam wiſš namš, kahdu ween tiſ mehš buhtu warejuſchi noſlehgt ar jebkahdu waru Kreewijā, un iſdewigakš — lai Kalnina kungam ſmeekli pahreetu — warbuht, pat par Œgaunijas lihgumu. Zeelena kungš ſaka, ka beſ teem 4 miljoneem mehš wairaf nefa nedabuſchot. Tur eſot eekſchā wiſāš mantas — 110 lokomotiweš un 1750 wagoni, kuri pehž leetprateja aprehkina iſtaifa 50 miljonuš ſeltā. Uprehkiniš ir tahdš: mantas, kuras mehš dabujam atpakal, iſtaifa 100 miljonu ſelta rublu. Waj to mehš wifu dabuſim atpakal, to rahdiš nahkamiba, bet uſ aifrahdijumu, ka mehš eſot par maſ peepraſtjuſchi, jaatbild, ka mums jarehkinas ar tāš walſtiš maſfaſchanaš ſpehju, ar furu meeru flehdsam.

Manš eefkats ir tahds, ka šchis lihgums eonomiski, warbuht, ir flittaks, bet relatiwi winsch naw flittaks kà pahrejàm walstim. Tàpat ari par teem zifzakeem un par to, kad šchis lihgums buhtu bijis isdewigaks, es labaki lautu runat nahkotnè, newis schowakar, jo ne skaitàs Zeelena kunga frafes pahrlleezinàs mani, ne ari es ar sawu runu pahrlleezinaschu Zeelena kungu. Nahkotnè, es esmu pahrlleezinats, peerahdisees, ka šchis lihgums naw flittaks par ziteem. Tàpat ari jautajums par to zifzaku politifu, par furu tif loti dauds runats — schoreis gan masak nekà zitas reises — kluhs skaidraks tad, kad ta leeta tiks nodota wehsturei. Ir jautajums, waj walddiba ir gribejus, waj ne, noslehgt meeru. Par to mums naw jaschaubas, jo par to jau ir no walddibas pahraf gaischa waloda.

Presidentš J. Šchakste: Referentam, ja winsch to wehlas, peeder pehdejais wahrds.

Referents Fr. Menders: Augsti godatee Satwerimes Sapulzes lozefki! Man wispirms jataifa daschas peesihmes personigà leetà, fewischki atteezibà pret Ušmana kungu, kurch, ja es labi atminu, gribeja isstaidrot wehlo lihguma noslehgschanu ari ar to, ka es neesot nehmis dalibu meera delegazijà, bet brauzis aprili us mihtineem. Es domaju, ka mana persona ir pahraf neeziga, lai spehletu kahdu lomu pee schi lihguma ahtras waj wehlas noslehgschanas. Man leefas, ka wis tas nekriht swarà, un ja sozialdemofrati nepeedalijas pee meera sarunam aprili, tad tam bija swarigaki eemesli, un tee buhs schai augstai sapulzei sinami.

Waj scho lihgumu bija eespehjamš agraki noslehgt labaki nekà tagad? Es domaju, ka tas nekriht swarà pee ratifikazijas.

Man bija deesgan negaidits Gailischa kunga eebildums pret 10. panta peesihmi. Pauluka kungs pilnigi pareisi norahdija, ka tur naw nekahdas eejaulschanas Latwijas suverenàs teesibàs. Ir ehmoti, ka pret paradu atlaischanu bessemneekem usstahjas Gailischa kungs kà bessemneeku un massemneeku preekstahwis. Schis pants ir taisni massemneeku interesès. Zifz dauds realu labumu slehpjas schai pantà, newaru pateikt, jo man naw pee rofas datu par massemneeku paradeem agrarbankam.

Cebildumi no Trafuna kunga, ka amnestija esot plikis Latwijas walstij, ari neistur kritikas. Jo, ja Trafuna kungam buhtu pasihstami meera lihgumi, kahdi teek slehgti no laiku laikeem kulturelu walstu starpà, tad winsch sinatu, ka tee beeschi ween paredš amnestiju us abàm pusem par noseegumeem, kas nodariti otram pusei par labu. Es neredsu nekahdu isškiribu starp muhsu lihgumu un starp zitu walstu lihgumeem. To neweena walstis naw usstatijusi par pliki, ja pehz isbeigtàs kara darbibas teek amnesteti wisi laudis, kas isdarijuschi noseegumus otram karojoschai pusei par labu. Ja Trafuna kungs tahlak norahda, ka lihgums atstahj 60.000 latweeschus ais robeschas, tad es waru aishradit, ka latgaleeschu semneeku frafzija teiza, ka tif leelis schis skaitlis nemas naw. Jafaka ari, ka muhsu puse paleef dauds kreewu. Ir apwidi, kuros ir dauds kreewu eedshwotaju — tur fur latgaleeschi un kreewi dshwo maisiti. Neweens robeschu skunstneeks newarès robeschu nowillt tà, ka muhsu puse nepaliks neweens kreews un kreewu puse neweens latweetis. Ari paschnoteischanas prinzipš to newar.

Man leefas, ka isnemot diwus runatajus, neweens naw isteizees pret meera lihguma ratifizechanu. Teem, kas isteizàs pret retifizechanu, waja-dseja norahdit lihdselus, kà bija panahkt labafu meera lihgumu un ja wini

to nēwar, tad praktiskam politikim, pēe kaħdas partijas wiņš ari nēpeederetu, neatleef zitas išejas, kā lihgumu ratifizet. Ja ari lihgums buhtu taħds, ka nēweens pants nebuhtu peenemams be eebildumeem, ko tad mums darit? Waj karot ar Kreewiju? Waj juhs wareet teitt, ka ešeet taħdā stahwofli kā leelās Antantes walstis, kuras, ja Wahzija negrib pildit kaħdu no Werfalas meera lihgumā fikfeteem nosajzumeem, war draudet ar okupaziju un sankzijam. Waj masā Latwija to war? Wareja buht pat taħds stahwoflis, ka Kreewijas delegazija teittu, ka wina mums nēfa nedoš. Ko masā Latwija tad buhtu darijusi? Wina buhtu bijusi spēesta slehgt meeru ari tad, ja winai nebuhtu tizis dots tas, kas winai jau ir dots. Nēwajaga islaist ir azim realo spēhu famehru, kaħds ir starp Latwijas demokratiiju un starp Kreewiju, lai ari šaimnēeziski fabrukufšu, bet tomehr leelu leelwalstii, militari dauds stiprafu. To ween eewehrojot, man leekās, masā Latwija buhtu bijusi spēesta slehgt meeru, un mums wajag balsot par šho meera lihgumu, jo mums naw un nēwar buht zitas išejas. Jauna kara eespehjas preefš Latwijas naw. Ta ir utopija. Katra doma par to uš wifseem laikeem jaatmet. Latwija warēs dšihwot tikai tad, kad wina dšihwoš draudšibā ar Kreewiju. Katra eenaيدا note ir par launu preefš Latwijas demokratiijas. (Applausi).

Presidentis J. Šč a k s t e: Wišpahrejas debates beigufšās. Es lišfu uš balsošchanu pahreju uš pantu lasišchanu. Luhdsu pazeltees toš, kas ir par pahreju uš pantu lasišchanu. Luhdsu peeshestees. Luhdsu pazeltoš toš, kas ir pret pahreju uš pantu lasišchanu. Naw. Es luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balsošchanas. Naw. Ta tad weenbalsigi p e : n e m t a pahreja uš pantu lasišchanu. Waj šapulze wehlas lai panti tiktu nolasiti? (No weetam: „Nē“).

Wirškrastis un eewads:

(Meera lihgums starp Latwiju un Kreewiju.

Latwija, no weenas puses, un Kreewija, no otras, nopeetni wehledamās isbeigt starp wiām iszehluschos taru, nolēhma ušabht meera šarunas, pehz eespehjas drihšat noslehgt paleefošu, zeenigu un taišnigu meeru un galigi išškirt wišus jautajumus, kurt zelas no Latwijas agrafās peederibas pēe Kreewijas, un šai noluhkā eezehla par šaweem pilnwaroteem:

Latwijas Demokratišās Republikas Waldbiba:

Jahni Jahna dehlu Wešmani,
Peteri Remberta dehlu Bergi,
Anš Kristapa dehlu Bušewiufšu,
Eduardu Andreja dehlu Kalniņu un
Karli Jētaba dehlu Pauluku;

Kreewijas Sozialistišās Federatiwās Padomju Republikas Waldbiba:

Abolfu Abrama dehlu Jofse un
Jakowu Stanislawa dehlu Hanezki.

Minete pilnwarotee, šanahufši Mašlawā un šawstarpeji ušrahdiufši šawas pilnwaras, kuras atšihtas par peenahzigā

Мирный договор между
Россией и Латвией.

РОССИЯ с одной стороны и ЛАТВИЯ с другой, руководимые твердым желанием прекратить возникшую между ними войну и окончательно разрешить все вопросы, вытекающие из прежней принадлежности Латвии к России, решили вступить в мирные переговоры и возможно скорее заключить прочный, почетный и справедливый мир и для сего назначили своими уполномоченными:

Правительство Российской Социалистической Федеративной Советской Республики:

Адольфа Абрамовича Иоффе и
Якова Станиславовича Ганецкого,
Правительство Латвийской Демократической Республики:

Ивана Ивановича Весмана,
Петра Рембертовича Бергис,
Анса Христофоровича Бушевича,
Эдуарда Андреевича Кальнина и
Карла Яковлевича Паулука.

Означенные уполномоченные, с'ехавшись в Москве, по взаимном пред'явлении своих полномочий, признанных составлен-

formā fastahditām un pilnīgā kārtībā efoschām, weenojās par šefosho:

Cebildumu naw? Beņemts. 1. pants.

No šai meera līghuma spēhā naht-
šanas deenas fara stahwollis starp līh-
dfejām pušem top īsbeigts.

ными в надлежащей форме и полном по-
рядке, согласились в нижеследующем:

Со дня вступления в силу настоящего
мирного договора состояние войны между
договаривающимися сторонами прекра-
щается.)

Cebildumu naw? Beņemts. 2. pants.

(Šejot no Kreewijas Sozialistiskās Fe-
deratīvās Padomju Republikas pašludi-
natām wīšu tautu teešbam uš brihwu
pašnoteikšanos, neišņemot pat pilnīgu
atdalīšanos no walšis, furas fastahwā-
winaš eetilpst, un eewehrojot Latvijas
tautas noteikti īsžazito gribu uš patstah-
wīgu walšis dšihwi, Kreewija beš eerunam
atīšst Latvijas walšis neatkarību, patstah-
wību un suverenitāti un labprahstīgi un
uš muhschigeem laikeem atfakas no wīšām
suverenām teešbam, furas peedereja Kree-
wijai atteezībā uš Latvijas tautu un semi,
tā uš bijušās walšis-teešiskās eefahrtas,
tā ari uš starptautisko līghumu pamata,
furi šhe aprahdītā nošimē ļaudē ļawu
spēhtu uš nahšoscheem laikeem. No agra-
tās peederības pee Kreewijas Latvijas
tautai un semei neišķešas nekahdas šai-
stības atteezībā uš Kreewiju.

Исходя из провозглашенного Россий-
ской Социалистической Федеративной Со-
ветской Республикой права всех народов
на свободное самоопределение вплоть до
полного отделения от государства, в со-
став которого они входят, и ввиду опре-
деленно выраженной воли латвийского на-
рода к самостоятельному государственному
существованию, — Россия признает
безоговорочно независимость, самостоя-
тельность и суверенность Латвийского Го-
сударства и отказывается добровольно и
на вечные времена от всяких суверенных
прав, кои принадлежали России в отноше-
нии к латвийскому народу и земле в силу
существовавшего государственно-правового
порядка, а равно на основании между-
народных договоров, которые в указанном
здесь смысле теряют силу на будущие вре-
мена. Из прежней принадлежности к Рос-
сии для латвийского народа и земли не
возникает никаких обязательств в отноше-
нии к России.)

Cebildumu naw? Beņemts. 3. pants.

(Walšis robešha starp Latwiju un Kree-
wiju eet:

No Igaunijas robešhas starp Babinas
un Wimorffas zeemeem, zaur Wimorffas
zeemu, pa Glubizas upi, zaur Waškwowu,
tahlaf pa Dpotšchnas upiti un Dpotšchas
un Wjadas upem līhdš Dubininai, no
tureneš wīšihšakā taišnā linijā pahreet
uš Kuchwas upi, tahlaf pa Kuchwas upi
un winaš peeteku Pelegas upi līhdš Umer-
nišcheem, no tureneš taišnā linijā uš
Utrojas upi līhdš Railowas ušraksta „w“
burtam, pa Utrojas upi līhdš winaš līh-
fumam pee Majās Melnizas, no tureneš
taišnā linijā uš Ūšchas upes līhtumu, fursch
atrodas diwas weršes uš seemešeeem no
ušraksta „Starina“, tahlaf pa Ūšchas upi
un Ludsēs, Rešekneš un Daugawpils ap-
riaku administratiwo robešchu ar Dpotšchas,
Sebešchas un Drišas apriakeem līhdš Ba-
šīnai uš Osunizas upes, tahlaf taišnā
linijā zaur Beloje eseru, Šchernoje eseru,
zaur eseru, kas atrodas starp Waškwowu
un Moššcheem, zaur f. Šaweikeem uš

Государственная граница между Рос-
сией и Латвией проходит:

От Эстонской границы на створе дере-
вень Бабина и Выморск, через Выморск,
по р. Глубоца через Вашкова, далее по р.
Опочна, р. Опочка и р. Вяда до Дубинина,
где кратчайшей прямой переходит на р.
Кухва, далее по р. Кухва и её притоку р.
Пелега до Умерниши, откуда прямой ли-
нией к р. Утроя у буквы «в» надписи Кан-
лова, по р. Утроя до изгиба её у Мал.
Мельница, откуда прямой линией к излу-
чине р. Лья, что в двух верстах севернее
надписи Старина, далее по р. Лья и ад-
министративной границе Люцинского, Ре-
жичского и Двинского уездов с Опочен-
ским, Себежским и Дриссенским уездами до
Пазина на реке Осунция, далее прямыми
линиями через оз. Белое, оз. Черное, озе-
ро, что между Василева и Мосишки, че-
рез ф. Савейки к устью речки, впадающей
в Западную Двину между Косьюковцы и ф.
и д. Новое Село, далее по реке Западной
Двине до ф. Шафраново.

upites grihwu, fura eeteef Daugavā starp Kofkowzeem un f. un z. Nowoje Selo, tahlak pa Daugavu lihdsj f. Schafranowai.

Uf 14-to deenu pehz meera lihguma ratifisēšanas abas lihdsējas pušes apņemas atwilti sawu karaspēhu lihdsj walstis robeščaj uf sawas teritorijas.

Pe e s i h m e 1. Ščaj pantā aprafstītās robeščas apšihmetas ar šartanu frahsu uf kartes (3 weršes 1 zollā), fura šchim pantam peelifta. Ja rasto nesāstana starp tekstū un karti, iššči-roščā nošihme peeder tekstam.

Pe e s i h m e 2. Latwijas un Kreewijas walstu robešču nowilščšanu un robešču šihmju noštahdiščanu išbara šewiščķa jauktā robešču komišija ar weenlihdsigu lozektu šfautu no abām pušem. Welkot robešču dabā zaur apdšihwoteem punkteem, ščo punktu peederibu pee weenas waj otras lihdsējas pušes teritorijas minetā robešču komišija nošafa uf etnografisķu un eonomisķu pašihmju pamata. Taiš gadijumos, kad rehķinotees ar etnografisķām un eonomisķām pašihmem, minetā jauktā komišija welk robešču pa upem waj ešereem, robešča eet pa upēs waj ešera widu, neeewehrojot to, ka wezā administratiwā robeščā gahjuš pa šchis upēs waj ešera weenu waj otru fraštu.

Pe e s i h m e 3. Mahšļliga uhdens nowilščana no robešču upem un ešereem, ja tai šeko winu wideja uhdens lihmena friščana, naw atkanta.

Rugosčanas un šwejas fahrtiba un nošefumi ščajš upēs un ešeros nošakami šewiščķas weenoščanas zekā; šwejai war išleetot tikai tahdus lihdsjekus, furi neišposta šiwju bagatibu.

Pe e l i k u m s. (Karte.)

Gebildumu naw?

(Abas lihdsējas pušes apņemas:

1) Aisleegt ušturetees sawā teritorijā jebkašdam karaspēķam, išņemot waldbiņas waj tahdu draudšigu walstu karaspēķu, ar kurām weena no lihdsējam pušem nošleħguš kara fonwenziju, bet furas neatrodas faktisķā kara stahwoķi ar otru lihdsēju pušī, kā arī aisleegt sawas teritorijas robeščās lihgt un mobilisēt peršonigo šaštahwu tahdu walstu, organizaciju un grupu armijam, furu noluhķs ir brunota zihna ar otru lihdsēju pušī.

K 14-mu dņū po ratifikaciji mirnogo dogowarivajušies sčorony objazutos otwesti swoi wojska k gosudarstwennoj granice na swoi teritoriji.

ПРИМЕЧАНИЕ 1. Описанные в этой статье границы нанесены красной краской на карте (3 версты в 1 дюйме), составляющей приложение к сей статье. В случае разногласия между текстом и картой решающее значение придается тексту.

ПРИМЕЧАНИЕ 2. Проведение государственной границы между Россией и Латвией и установка пограничных знаков производятся особой смешанной пограничной комиссией с одинаковым числом членов от обеих сторон. При проведении границы в натуре принадлежность населенных пунктов, через которые проходит эта граница, к территории той или другой из договаривающихся сторон, означенная пограничная комиссия определяет на основании признаков этнографических и экономических. В тех случаях, когда, считаясь с экономическими и этнографическими признаками, означенная смешанная комиссия проводит границу по рекам или озерам, граница проходит по середине реки или озера, не считаясь с тем, что старая административная граница проходила по тому или иному берегу этой реки или озера.

ПРИМЕЧАНИЕ 3. Искусственный отвод воды на пограничных реках и озерах, влекущий за собой понижение среднего уровня воды в них, не допускается.

Порядок и условия судоходства и рыболовства на этих реках и озерах устанавливаются особым соглашением, причем рыболовство может производиться только способами, не истощающими рыбных богатств.

ПРИЛОЖЕНИЕ. [Карта.]

Veņemts. 4. pants.

Обе договаривающиеся стороны обязуются:

1. Воспретить пребывание на своей территории каких-либо войск, за исключением правительственных или войск дружественных государств, с которыми одной из договаривающихся сторон заключена военная конвенция, но которые не находятся в фактическом состоянии войны с другой из договаривающихся сторон, а равно воспретить в пределах своей территории вербовку и мобилизацию личного состава в ряды армий государств, организаций и

Peesihme: Kreewijas armijā šķimbrihšam pastaļwošošos nošaufumūs atļewiškām karaspēka daļam, kuras eetilpst „Latwijas Strehlneeku Dwišijas“ ištahwā, abas pušes atšihst tā tahdus, kam ir tikai wehšturiška nošihme. Šchais daļās naw un nebušs pahršwarā nazionali latwišs ištahws, un, neraugotees uš nošaufumeem, winām newar buht atteezibas ne uš latweešchu tantu, ne uš Latwijas walsti. Tadehi winu wehšturiško nošaufumu patureschanu Latwija neušfatis par šchi punkta pahrfašpšanu.

Abas pušes sawām karaspēka daļam neradīs jaunus nošaufumus, kuri atwašinati no otras pušes geografisheem waj nazionaleem nošaufumeem.

2) Nepeekaut uš sawas teritorijas ištahditees un ušturetees jebtahdām organišazijam un grupam, kuras pretendē uš waldbibas lomu wišā otras lihdšejas pušes teritorijā waj tās daļā, tā ari preešstahwidam un amata peršonam no organišazijam un grupam, kuru noluhšs ir gaht otras lihdšejas pušes waldbibu.

3) Ašleegt walstim, kuras atrodas ištiskā kara ištahwoški ar otru puši, un organišazijam un grupam, kuru noluhšs ir brunota ziņna ar otru lihdšeju puši, wešt zaur sawām oštam un pahr sawu teritoriju wišu, šo war išteet ušbrukumam ošrai lihdšejai pušei, t. i.: tahdām walstim, organišazijam un grupam peederošchu brunotu špehku, kara ihpašchumu, kara tehniskūs lihdsektūs un artilerijas, intendanturas, inšeneeru un gaisflugneezibas materialūs.

4) Išnemot štarptautiskās teešibās paredšetos gadījumūs, ašleegt eebraukt un braukt sawas teritorijas uhdenos jebtahdeem karakugeem, leelgabalu un minu laiwam u. t. t., kaš peeder waj nu organišazijam un grupam, kuru noluhšs ir brunota ziņna ar otru lihdšeju puši, waj ari walstim, kuras atrodas ar otru lihdšeju puši kara ištahwoški un kuru noluhšs ir ošrai lihdšejai pušei ušbrukt, ja šchee

груп, ставящих своей целью вооруженную борьбу с другой договаривающейся стороной.

ПРИМЕЧАНИЕ: Существующие ныне в Российской армии наименования отдельных войсковых частей, входящих в состав «Латышской Стрелковой Дивизии», признаются обоими сторонами только имеющими историческое значение. Эти части не имеют и не будут иметь преобладающего национального латышского состава и, несмотря на свои наименования, не могут иметь отношения ни к латышскому народу, ни к Латвийскому государству.

Поэтому сохранение за ними их исторических наименований не будет рассматриваться Латвией как нарушение сего пункта.

Обе стороны не будут создавать для своих войсковых частей новых наименований, производимых от географических или национальных наименований другой стороны.

2. Не допускать образования и пребывания на всей территории каких бы то ни было организаций и групп, претендующих на роль правительства всей территории другой договаривающейся стороны или части ее, а равно представительства и должностных лиц организаций и групп, имеющих своей целью низвержение правительства другой договаривающейся стороны.

3. Воспретить государствам, находящимся в фактическом состоянии войны с другой стороной, и организациям и группам, ставящим своей целью вооруженную борьбу с другой договаривающейся стороной перевозку через свои порты и по своей территории всего того, что может быть использовано для нападения на другую договаривающуюся сторону, а именно: принадлежащих таковым государствам, организациям и группам вооруженных сил, военного имущества, военно-технических средств и материалов артиллерийских, интендантских, инженерных и воздухоплавательных.

4. За исключением случаев, предусмотренных международным правом, воспретить пропуск и плавание в своих территориальных водах каких-либо военных судов, канонерок, миноносцев и т. д., принадлежащих или организациям и группам, ставящим своей целью вооруженную борьбу с другой договаривающейся стороной, или же государствам, находящимся с другой договаривающейся стороной в

nolūkti top šinami tai līdšejai pusei, pēc kuras teritorijas pieder šāce teritorialee uhdēni un oštas.

Cebildumu naw? Peenemts. 5. pants.

(Abas pušes šawstarpeji atšafas no prašības, lai pretežā puše atlīhdšinatū wīnu fara išdewumūs, t. i. walšts išdewumūs fara weščanai, tā ari atlīhdšinatū fara šaudejumūs, t. i. toš šaudejumūs, furi nodariti wīdām waj wīnu pišfonēem ar fara darbeem, to šarpā ari ar wīšada weida rekwišizijām, kuras pretežā puše išdarījuš uš wīnu teritorijām.

Cebildumu naw? Peenemts. 6. PANTS.

(Atšihstot par nepeezāšchamu taišniģi šadalit uš wīšām pašaules walštim peenahštumu šegť šaudejumūs, kuruš 1914. līhdš 1917. g. g. pašaules karšch nodariģis išpoštītām walštim waj walštu dašam, uš furu teritorijās norišnajušees fara darbiba, abas līhdšejas pušes apņemas ženštees panahšt wīšu walštu weenoščanoš, lai raditu šarptautištū wīšpašaules šondu, no kura buhtu šmetami līhdšekli augšchā mineto šaudejumu šegščanai.

Neatkarīgi no tahda šarptautištka šonda radiščanās, līhdšejas pušes ušštata par nepeezāšchamu, žif tāš wīnu špehšoš šahw, šawštarpeju išpalīhdšejčanoš, tā Kreewijai, tā ari wīšām uš bijuščās Kreewijas šeišarwalšts teritorijās radišām patšahwigām republikām ar pašchu līhdšekšēem peedalotees, lai šegtu pašaules fara nodaritoš šaudejumūs, un apņemas ženštees panahšt tahdu weenoščanoš šarp minētām republikām.

Cebildumu naw? Peenemts. 7. pants.

(Abu līhdšēju walštu karaguhštekni wīšdriššatā laikā nošuhjami atpašat uš dšimteni. Guštteknu apmainās šahrtiba nošazita peelikumā pee šchi panta.

Pe e š i h m e. Par karaguhštekneem ušštata māš peršonas, kuras šaņemtas guhštā un nefalpo labprahtīgi tāš walšts karapšehšā, kura winaš šaguhštijuš.

Peelikumš.

1) Abu walštu karaguhštekni taps atlaišti uš dšimteni, ja wīni ar tāš walšts peekrišchānu, uš kuras teritorijas atrodaš, newehlaš palift winaš ro-

šostānini wojny i imejušich ſwoej ceļļo napadēni na druguju dogowarivajušujuš ſtoronu, bude takowye ceļļi ſtanowjatsja izweštnymi toj iz dogowarivajušich ſtoron, k teritoriji kotoroj otnošjatsja ešti teritorijalne wody i portu.)

Обе стороны взаимно отказываются от возмещения противной стороной их военных расходов, то-есть государственных издержек на ведение войны, равно как от возмещения военных убытков, то-есть тех убытков, которые были причинены им или их гражданам военными мероприятиями, в том числе и всеми видами реквизиции, произведенных противной стороной на их территориях.)

Признавая необходимым справедливое распределение среди всех государств мира обязанности по возмещению ущерба, причиненного мировой войной 1914-17 гг. разоренным государствам или частям государств, на территории которых развертывались военные действия, обе договаривающиеся стороны обязуются добиваться соглашения всех государств в целях создания международного мирового фонда, из которого должны черпаться средства для возмещения вышеуказанного ущерба.

Независимо от создания такого международного фонда договаривающиеся стороны считают необходимым посильное взаимное содействие друг другу как России, так и всех создавшихся на территории бывшей Российской Империи самостоятельных республик, в целях возмещения из собственных средств ущерба, причиненного им мировой войной, и обязуются добиваться такого соглашения означенных республик.)

Военнопленные обоих сторон в кратчайший срок подлежат возвращению на родину. Порядок обмена военнопленными устанавливается в приложении к настоящей статье.

ПРИМЕЧАНИЕ. Военнопленными считаются лица, взятые в плен и не служащие добровольно в войсках государства, взявшего их в плен.

ПРИЛОЖЕНИЕ.

1. Военнопленные обоих сторон будут отпущены на родину, поскольку они не пожелают, с согласия того государства, на территории которого они нахо-

beščās waj ari isbraukt uš kašdu treščo walsti.

2) Atšwabīnot karaguhštekaus, teem isdodami uš guhštā nehmejas walstis organu rihkojumu wineem atņemtee dokumenti un personīgais īpašchums, tā ari wehl neīsmakātā waj neerechfinata daļa no wīnu darba algas.

3) Katra lihdseja puše apņemas atlihdinat toš isdewumus sawu karaguhštā frituščo pilsonu uštureščanai, furus isdarijušī pretejā puše un furi wehl naw segti ar karaguhštekau darbu walstis un privatos ušnehmumos. Īsmakša notiks guhštā nehmejas walstis walutā.

Pe e s i h m e. Par karaguhštekau uštureščanu atlihdināmeē isdewumi jaštahdas no guhštekaem isdotās pahritas, apgehrba un naudas apgahdes.

4) Karaguhšteki top nosuhtiti ešcheloneem uš walstis robeščam uš guhštā nehmejas walstis reškina; nodošchanu isdara pehz šaratsteem, kuros jaapšihmē karaguhšteka wahrdz, tehwa wahrdz un ušwahrdz, šaguhštichanas laiks, tā ari karaspehka daļa, kurā kara guhšteknis falpojīs šaguhštichanas laikā.

5) Suhtit pehz meera lihguma ratifijēščanas nodibinajas jaukta komišija karaguhšteku apmainai no trim preekščahwjeem no katras lihdsejas pušes. Šchis komišijas peenahfums ir ušraudšit šchi peelikuma noteikumu ispildišchanu, nošazit termītaus, weidu un fahrtību nosuhtišchanai uš dšimteni, tā ari noteikt isdewumus par karaguhštekaem pehz teem dateem, furus pee nodošchanas eesneeds atteezīgā puše.

6) Uš tahdeem pat pamateem, kašhi noteikti par karaguhštekaem, noteek uš pretejās pušes peeprasījumu abu lihdseju interneto žiwilu un militaru personu, tā ari kihilneefu isdoščana.

Cebildumu naw? Peenemts. 8. pants.

(Personas, kuras šchi lihguma ratifikācijas deenā dšihwo Latvijas robeščās, tā ari Kreewijā dšihwojošchee behgši, furi pašchi, waj furu wežaki lihdī 1914. g. 1. augustam bijušchi peeraštiti pee pil-

дятся, оставаться в его пределах или выехать в какую-либо третью страну.

2. При освобождении военнопленных им возвращаются отнятые у них распоряжением властей того государства, которое взяло их в плен, их документы и личное имущество, а также не выплаченная или не засчитанная часть их заработка.

3. Каждая из договаривающихся сторон обязуется возместить те издержки на содержание своих попавших в военный плен граждан, которые были произведены противной стороной, поскольку эти издержки не погашены работой военнопленных в государственных и частных предприятиях. Расплата будет производиться в валюте государства, взявшего в плен.

ПРИМЕЧАНИЕ. Подлежащие возмещению издержки на содержание военнопленного слагаются из стоимости израсходованных на него пайка, вещевого и денежного довольствия.

4. Военнопленные отправляются эшелонами к государственной границе за счет государства, взявшего их в плен; сдача производится согласно составленным именным спискам, в которых должны быть указаны имя, отчество и фамилия военнопленного, время взятия в плен, а также часть, где служил военнопленный при пленении.

5. Немедленно по ратификации мирного договора учреждается смешанная комиссия по обмену военнопленными из трех представителей от каждой договаривающейся стороны. На обязанности этой комиссии лежит наблюдение за выполнением условий настоящего приложения, установление сроков, способа и порядка отправления на родину, а также определение издержек на военнопленных по данным, предъявляемым при сдаче соответствующей стороной.

6. На одинаковых с установленными для военнопленных основаниях производится по требованию противной стороны выдача интернированных гражданских и военных лиц договаривающихся сторон, равно и заложников.)

Лица, ко дню ратификации сего договора проживающие в пределах Латвии, равно и беженцы, проживающие в России, кои сами или их родители были до 1 августа 1914 года приписаны к городским, сель-

šēhtu, lauku waj kahrtu sabēedribam uš teritorijas, kura tagad itaiša Latvijas walsi, top atšihiti par Latvijas pilšoneem.

Tās paščas kategorijas personas, kuras šēhi lihguma ratifikazijas momentā dšihwo Kreewijas robeschās, isņemot augščā mineto behglu kategoriju, top atšihitas par Kreewijas pilšoneem.

Somehr, wišām personam, kas šasneeguščas 18 gadu wezumu un dšihwo uš Latvijas teritorijas, ir teešba weena gada laikā no šēhi lihguma ratifikazijas deenas pašnot, ka winas wehšas isstahtees no Latvijas pawalstneezibas un optet Kreewijas pawalstneezibu; winu pawalstneezibai šeko behrni, jaunaki par 18 gadeem, un šewja, ja laulatee naw zitadi weenojushees.

Tāpat personas, kuras pehz šēhi panta otrās dašas noteikumeem ir atšihstamas par Kreewijas pilšoneem, war tai pašā terminā un uš teem pašcheem noteikumeem optet Latvijas pawalstneezibu.

Personas, kas eesneeguščas pašinojumu par optaziju, tā ari tās, kas šeko winu pawalstneezibai, patur šawas teešibas uš kustu un nekustu ihpašchumu šasšanā ar likumeem, šahdi pašahw walsi, kur winas dšihwo, bet isbrauščhanas gadijumā winām ir teešiba wiju šawu ihpašchumu likwidet waj iswešt šew lihdsi.

Pe e š i h m e 1. Personas, kuras šēhi lihgumā ratifikazijas momentā dšihwo uš šahdas treschās walsi teritorijas, bet naw tur naturalisetas un ispilba šēhi panta pirmās dašas noteikumuš, tāpat top atšihitas par Latvijas pilšoneem, bet šem aprahditeem noteikumeem winām ir teešiba optet Kreewijas pawalstneezibu.

Pe e š i h m e 2. Šahā pantā aprahditās optantu teešibas peeder ari teem pilšoneem, kuri lihdi 1914.—1917. g. g. pašaules šaram un pehdejā laikā dšihwojušēhi uš weenas lihdsējas pušēš teritorijas, bet šēhi lihguma ratifikazijas momentā dšihwo uš otras pušēš teritorijas.

Behgleem, atteezibā uš winu ihpašchumu, kuru wini newareja iswešt uš 1920. g. 12. junija behglu reewafuazijas lihguma pamata, peeder tās paščas teešibas, kas šahā pantā paredšetas optanteem, bet tikai tahdā mehtrā, šahdā wini peerahdiš, ša šchis ihpašchums wineem peeder un reewafuazijas laikā atradees winu šattihstā waldischana.

ским или сословным обществам на территории, составляющей ныне Латвийское Государство, признаются гражданами Латвии.

Лица той же категории, проживающие к моменту ратификации сего договора в пределах России, за исключением беженцев вышеуказанной категории, признаются гражданами России.

Однако, все лица, достигшие 18-тилетнего возраста и проживающие на территории Латвии, вприве в течение одного года со дня ратификации сего договора заявить о своем желании выйти из гражданства Латвийского и оптировать гражданство Российское, причем их гражданству следует дети моложе 18-ти лет и жена, если между супругами не состоялось иного соглашения.

Равным образом лица, являющиеся Российскими гражданами согласно второго абзаца сей статьи в течение того же срока и на тех же условиях могут оптировать Латвийское гражданство.

Сделавшие заявление об оптации, а также те, кто следует их гражданству, сохраняют свои права на движимое и недвижимое имущество в пределах законов, существующих в том государстве, где они проживают, а в случае выезда вприве все свое имущество ликвидироватьли вывезить его с собой.

ПРИМЕЧАНИЕ 1. Лица, проживающие к моменту ратификации сего договора на территории третьего государства, но не натурализованные там, и подходящие под условия первого абзаца сей статьи, одинаково признаются Латвийскими гражданами, но на указанных условиях вприве оптировать гражданство Российское.

ПРИМЕЧАНИЕ 2. Правами оптантов, указанными в сей статье, пользуются и те граждане, которые до и во время мировой войны 1914—1917 г.г. проживали на территории одной стороны, а к моменту ратификации сего договора проживают на территории другой.

Беженцы по отношению своего имущества, которого они не могли вывезти на основании договора о реэвакуации беженцев от 12 июня 1920 года, пользуются теми же правами, кои предусмотрены сей статьей для оптантов, но лишь постольку, поскольку они докажут, что это имущество принадлежит им и ко времени реэвакуации находилось в их фактическом владении.

Peešihme 3. Abas līdšejas pušes dob tā pretejās pušes pilšoneem, tā ari optanteem teešibu un eespehju brihwi išbraukt uš ſawu dšimieni un wišpahr atstahť pretejās walstš robeščas. Šapāt abas līdšejas pušes apņemās tuhliť pehž šči līghuma raťifikazijas demobilisef tā pretejās pušes pilšonus, tā ari peršonas, ſas optē pretejās pušes labā.

Cebildumu naw?

(Šči gada 12. juniā starp Latwiju un Kreewiju par behģu reewafuaziju nošleģtais līghums paleef špehťā, ar papildinajumu, ſa behģteem, furi ir otras pušes pilšoni, beš minetā līghumā aprahditām teešibam peeder ari teešiba, ſahdas šchis meera līghums peeschķir atteezīgās pušes optanteem un pilšoneem.

Cebildumu naw? Preenemts. 9. pants.

(Abas līdšejas pušes ſawstarpeji atšafas no jebfahdeem norehķineem, furi išreet no Latwijas agrafās peederibas pee Kreewijas un atšihť, ſa dašchadais walstš ihpašchums, ſas atrodas uš ſatras atteezīgās walstš teritorijas, ir šchis walstš neatnemamš ihpašchums. Prašbu teešiba uš freewu walstš ihpašchumu, fursch pehž 1914. g. 1. augusta išweiš no Latwijas teritorijas uš ſahdu trescho walsti, pahreet uš Latwijas walsti.

Šapāt uš Latwijas walsti pahreet Kreewijas paradu prašbu teešiba pret juridiskām peršonām un treschām walstin, ziklahť šči teešiba atteezas uš Latwijas teritoriju.

Uš Latwijas walsti pahreet wijas Kreewijas frona prašbas, kuras guť uš Latwijas walstš robešchās eošcheem ihpašchumeem, ſa ari wijas prašibas pret Latwijas pilšoneem, bet tikai tai apmehrā, ſahdā tās netop dšehstas ar norehķinā eeskaitamām pretprašbam.

Peešihme: Prašbu teešiba pret mašsemneefem atteezibā uš wiņu paradeem bijušchaj Kreewijas semteeķu agrarbankai waj zītām tagad nazionalisefām freewu agrarbankam un nofaweteem mašfajumeem, ſa ari prašbu teešiba atteezibā uš paradeem bijušchaj Kreewijas muišchneeku agrarbankai waj zītām tagad nazionalisefām freewu agrarbankam, furi guť uš muišchneeku semem, ja šchis semes pahreet mašsemneefem waj

ПРИМЕЧАНИЕ 3. Обе договаривающиеся стороны предоставляют как гражданам противной стороны, так и оптантам право и возможность овольно выехать на свою родину и вообще покинуть пределы государства противной стороны. Равно обе договаривающиеся стороны обязуются немедленно по ратификации сего договора произвести демобилизацию как граждан противной стороны, так и лиц, оптирующих в пользу противной стороны.)

Пreenemts. 9. pants.

Договор о реэвакуации беженцев, заключенный между Россией и Латвией 12 июня сего года, остается в силе, с тем дополнением, что беженцы, являющиеся гражданами другой стороны, имеют, кроме прав, указанных в означенном договоре, также и права, присвоенные настоящим мирным договором оптантам и гражданам соответствующей стороны.

Пreenemts. 10. pants.

Обе договаривающиеся стороны взаимно отказываются от каких бы то ни было расчетов, вытекающих из прежней принадлежности Латвии к России, и признают, что государственное имущество разных наименований, находящееся на территории каждой из них, составляет неотъемлемую собственность соответственного государства. Право требования на Российское государственное имущество, которое после 1 августа 1914 года было вывезено с территории Латвии в пределы третьего государства, переходит Латвийскому государству.

Равным образом к Латвийскому Государству переходит право требования России на юридических лиц и третьи государства, поскольку эти права касаются Латвийской территории.

К Латвийскому Государству переходят все требования Российской казны, лежащие на имуществах, находящихся в пределах Латвийского Государства, а равно и все требования на Латвийских граждан, но лишь в размере, не погашаемом встречными требованиями, подлежащими зачету.

ПРИМЕЧАНИЕ. Право требования с малоземельных крестьян их долгов бывшему Российскому Крестьянскому Земельному Банку или другим, ныне национализированным российским земельным банкам и недоимок, равно как и право требования долгов бывшему Российскому Дворянскому Земельному Банку или другим, ныне национализированным российским земельным банкам, лежащих на помещичьих землях, при переходе этих земель к малоземельным или безземель-

bessmneekem — uz Latvijas valsti nepareet, bet usstatamā par isnihzinatām.

Dokumentus un aktus, kuri apleezina šchāi panta aprahditās teešbas, Kreewijas waldiba nodod Latvijas waldibai, zif wīnu atrodas pirmās jastisfā waldischānā. Ja gada laifā no šchi lihguma ratifikacijās deenas to naw eespehjamā ispildit, tad šchee dokumenti un akti top atfihiti par pašuduscheem.

Wahrds Gailitim.

M. Gailitš (besspartejisko bessmneeku un massaimneeku grupa): Augstais namš! Pauluka funga un referenta passaidrojumi neweena newar pahrleezinat par manu eebildumu nepareisibu, taifni otradi — wini apstiprinaja to, ko es isieizu, un tas ir, ka 10. panta peesihme schini lihgumā eewesta no pretejšās pufes ar finamu launu nodomu politiskās agitacijās noluhkoš, lai, usmetotees par bessmneeku un massaimneeku labdareem, sehtu naida sehflu Latvija, radot šareschigijumus muhsu eeschejā dšihwē. Tas ir skaidri un to ne referents, ne Pauluka fungš newareja nostrihdet. Es newaru parafstitees sem tahda lihguma, kurfch šatur fewi Padomju Kreewijas launo noluhku weizinašchanās elementus Latvija. Es nerunaju par schis peesihmes praktisko nosihmi, Pauluka fungš, es runaju par politisko pufi, par to šahrtana sehflu, kas winā eelikta. Rā es stahwu par Latvijas bessmneekem un massaimneekem, to sin wišš schis namš, to sin ari tauta; esmu stahwejis un stahwešchu par teem ari uz preešchu kā Latvijas pilsonis, kā Latvijas tautas weetneekš, bet nefad kā Padomju Kreewijas noluhku, naida un posta ideju weizinatajš. Šapehž, kā Latvijas tautas weetneekš, esmu pret šchi panta peesihmes peenemšchanu un ja ta neteek strihpota, newaru nemt dalibu lihguma ratifizschānā.

Prezidents J. Šchāstē: Es lišchu tagad atfewiškhi uz balsochānu pantu un wina peesihmi, un luhdsu pazeltees toš, kas ir pret šchi 10. panta peenemšchanu. Naw. Tagad es luhdsu pazeltees toš, kas ir pret schis peesihmes peenemšchanu. 1. Kas atturas no balsochānās, luhdsu pazeltees. Naw. Šā tad schis pants peenemts ar wišām balsim pret 1. (Smeekli). 11. pants.

(1) Kreewijas waldiba uz šawa rehkina atwed atpakaļ uz Latviju un nodod Latvijas waldibai bibliotekas, archiwus, musejus, mahšklas raschojumus, mahzibas lihdselkus, dokumentus un zitu tam lihdsigu mahzibu, mahzitu, walsu, religisu, šabeedrisu un šahrtu eestahschu ihpachumu, zif no mineteem preešchmeteem iswesti no Latvijas robešcham 1914. lihds 1917. g.g. pašauls kara laifā un jastisfi atrodas waj israhdišees Kreewijas walsis waj šabeedrisu eestahschu pahšina.

Kas atteezas uz archiweem, bibliotekam, musejeem, mahšklas raschojumeem un dokumenteem, kureem preešch Latvijas ir šwariga šinatiska, mahšklas waj wehsturiska nosihme un kuri iswesti no Latvijas uz Kreewiju pirms 1914. lihds 1917. g.g. pašauls kara, tad Kreewijas waldiba ir ar meerā atdot wīnus atpakaļ Latvija, ziftahl wīnu isnemšchana nedaris eeweh-

nym krestjānam, k Latvijскому Правительству не переходит, чо считается уничтоженным.

Документы и акты, удостоверяющие указанные в сей статье права, передаются Российским Правительством Латвийскому Правительству, поскольку они находятся в фактическом владении первого. В случае невозможности исполнения этого в годичный со дня ратификации настоящего договора срок, таковые документы и акты признаются утраченными.)

1. Российское Правительство возвращает за свой счет в Латвию и передает Латвийскому Правительству библиотеки, архивы, музеи, художественные произведения, учебные пособия, документы и прочее тому подобное имущество учебных заведений, ученых, правительственных, религиозных, общественных и сословных учреждений, поскольку указанные предметы были вывезены из пределов Латвии во время мировой войны 1914-1917 г.г., и фактически находятся или окажутся в ведении правительственных или общественных учреждений России.

Что касается архивов, библиотек, музеев, художественных произведений и документов, имеющих для Латвии существенное научное, художественное или историческое значение и вывезенных из пределов Латвии в Россию до мировой войны 1914-1917 г.г., то Российское Пра-

rojамuš ļаudeјumuš Kreevijas arhivеem, bibliotefar, muļejeem un gļesnu galerijam, kuroš tee glabajas.

Uļ ŗho iņnеmŗhanu atteezošoš ļаutaјumu iŗŗķir ŗewiŗķķa ļаulta komiŗija ar weenadu ŗaitu loķetķu no abām lihdsējam puļem.

2) Kreevijas valdiba atwed atpakaļ uļ ļаwa rehķina un nodod Latvijas valdibai vijas 1914. lihdŗ 1917. g.g. paļаules kara laiķā no Latvijas robeŗŗham uļ Kreeviju iŗweŗtās teeķu un administratīvās leetas, teeķu un administratīvās arhivus, to ŗtarpā ari wezaķo un ļаunako notaru arhivus, krepoŗtnodaķu arhivus, wiķu tiķibu garigo reķoru arhivus, robeŗķķu, ŗemes eeriķķibas, meŗķķu, dŗelŗķetķu, ŗķoŗķeķu, paŗta-telegraķa un ķitu eestahŗķķu arhivus un planus, Wiļnaš kara apģabala topografiskās nodatas planus, ŗihmeјumus, ķartes un wiŗpahr wiķu materialu, ķitķahl taš atteezas uļ Latvijas walŗķŗ teritoriju; muiŗķneeķu un ŗemneeku bankas weeteķo nodaku, walŗķŗ bankas weeteķo nodaku un wiķu ķitu kredita, kooperatiwo un ļаwŗtarpejas apdroŗķinaŗšanas eestahŗķķu arhivus un darbweidibu, ķiķ no wiķeem mineteem preeŗŗķmeteem ķaktiķi atrodas waj iŗrahdiķees Kreevijas walŗķŗ waj ŗabeeŗriķķo eestahŗķķu pahŗŗinā.

3) Kreevijas valdiba atwed atpakaļ uļ ļаwa rehķina un nodod Latvijas valdibai nodoŗķhanai peķķ peederibas daŗķhadus mantiķķus dokumentus, ķā: pirŗķšanas liķumus un obligatijas, nomas liķumus, daŗķhadas naudas peenahķibu ŗihmes u. t. t., to ŗtarpā graķmatas, papirus un dokumentus, ķas nepeeķeeŗķhami noŗķķtinu iķdariķhanai un wiŗpahŗ dokumentus, kureem ir noŗķhme Latvijas piloņnu mantiķķi-teeķķķo atteeķibu noteiķķhanai, ķas ir iŗweŗti iķ Latvijas robeŗŗham uļ Kreeviju 1914. lihdŗ 1917. g.g. paļаules kara laiķā, ķiķ no teem ķaktiķi atrodas waj iŗrahdiķees kreewu walŗķŗ waj ŗabeeŗriķķo eestahŗķķu pahŗŗinā. Ja diwu gadu laiķā no ŗķķi liķģuma ratifķķatijas deenas ŗķee dokumenti nebuķš atdoti, tad wiņi uŗŗtatami par paļаudusķееm.

4) Kreevija iŗdod no ļаwu zentraļo un weeteķo eestahŗķķu leetu arhivеem un darbweidibam to wiķu daku, kura teeķķi

вительство соглашается возвратить таковые в Латвию постольку, поскольку выдел их не причинит существенного ущерба Российским архивам, библиотекам, музеям, картинным галереям, в коих они хранятся.

Вопросы, относящиеся к этому выделу, подлежат разрешению особой смешанной комиссии с равным числом членов от обеих договаривающихся сторон.

2. Российское Правительство возвращает за свой счет и передает Латвийскому Правительству все вывезенные во время мировой войны 1914--1917 г.г. из Латвии в Россию судебные и правительственные дела, судебные и правительственные архивы, в том числе и архивы старших и младших нотариусов, архивы крепостных отделений, архивы духовных ведомств всех вероисповеданий, архивы и планы межевых, землеустроительных, лесных, железнодорожных, шоссежных, почтово-телеграфных и других учреждений; планы, чертежи, карты и вообще все материалы топографического отдела Виленского Военного Округа, поскольку они относятся к территории Латвийского Государства; архивы местных отделений Дворянского и Крестьянского Банков, отделений Государственного Банка и всех других кредитных, кооперативных и взаимного страхования учреждений; равным образом архивы и делопроизводство частных учреждений Латвии, поскольку все означенные предметы фактически находятся или окажутся в ведении правительственных или общественных учреждений России.

3. Российское Правительство возвращает за свой счет и передает Латвийскому Правительству для передачи по принадлежности всякого рода имущественные документы, как-то: купчие и закладные крепости, арендные договоры, всякого рода денежные обязательства и т. д., в том числе книги, бумаги и документы, необходимые для производства расчетов, и вообще документы, имеющие значение для определения имущественно-правовых отношений латвийских граждан, вывезенные из пределов Латвии в Россию во время мировой войны 1914--1917 г.г., поскольку таковые фактически находятся или окажутся в ведении правительственных или общественных учреждений России. В случае невозвращения в течение двух лет со дня ратификации сего договора, таковые документы считаются утерянными.

4. Россия выделяет из деловых архивов и делопроизводств своих центральных и местных учреждений ту часть их, которая

atteezas ūj Latwijās fastahwā eetilpsto-
šcheem apgabaleem.

имеет прямое отношение к областям, вхо-
дящим в состав Латвии.

Cebildumu naw? Veņemts. 12. pants.

(1) Kreewijas waldbiba atdod Latwijai 1914. lihdsj 1917. g.g. pafaulēs kara laikā ūj Kreewiju iswahyto sabedrišto, labdaribas, kulturās-isgļihtibas eestahšchu ihpašchumu, fā ari wiju tizibu basnizu un luhgšchanaš namu swanus un peederumus, zif no mineteem preefšcheteem faktiški atrodaš waj israhdišees Kreewijas walštš waj ša-beedriško eestahšchu pahriņā.

2) Kreewijas waldbiba atdod Latwijai no daschadām Latwijās tirdšneezislām, agrarām- un šihkredita eestahdem, fā bankam, šawstarpigām kreditbeedribam, frahš- un frahšajšdewu fašem un šabee-dribam, fā ari pilšestu un šabee-drišku eestahšchu fašem un lombardeem, kaš dar-bojušchees Latwijās robeščās, minetām bankam peederoščās waj winās eekihlatās, pehž 1914. gada 1. augusta ūj Kreewiju iswahktās wehrtibas, isņemot feltu, dabrg-afmenus un papira naudu, zif no šchim wehrtibam atrodaš waj faktiški israhdišees Kreewijas walštš un šabee-drišku eestahšchu waldiščanā.

3) Kaš atteezas ūj šamafšu par Lat-wijas robeščās apgrošibā ešošcheem wal-dibas, waldbibas garanteteem, fā ari pri-wateem wehrtšpapireem, fo islaiduščas beedribas un eestahdes, furu usnehmumus Kreewijas waldbiba nazionalisejušši, fā ari ūj Latwijās pilšonu prašibam pret Kreewijas walštš un nazionalisetām eestahdem, — tad Kreewija apņemas atšiht Latwijai, Latwijās pilšoneem un eestahdem wišus tos atweeglinajumus, teešibas un preefšch-rozibas, lahduš ta teešchi waj neteešchi dewuši waj doš jebfurai zitai semei waj winās pilšoneem, beedribam un eestahdem. Ja wehrtšpapirus waj mantišfus doku-mentus newarēs usrahdit, tad Kreewijas wa:dbiba ir ar meeru, peemehrojot šcho XII. panta punktu, atšiht par wehrtšpapiru u. t. t. turetajeem tāš personās, furās eesneedš peerahdijumus, fa winām pee-derošchee papiri fara laikā ewafueti.

4) Kaš atteezas ūj noguldijumeem frahš-

1. Российское Правительство возвращает в Латвию эвакуированное в Россию во время мировой войны 1914--1917 г.г. имущество общественных, благотворительных, культурно-просветительных учреждений, а также колокола и утварь церквей и молитвенных домов всех вероисповеданий, поскольку означенные предметы фактически находятся или окажутся в ведении правительственных или общественных учреждений России.

2. Российское Правительство возвращает в Латвию эвакуированные в Россию после 1 августа 1914 года из Латвийских учреждений коммерческого, земельного и мелкого кредита разных наименований, как-то: банков, обществ взаимного кредита, сберегательных и ссудосберегательных касс и товариществ, равно городских и общественных касс и ломбардов, действовавших в пределах Латвии, принадлежащие означенным банкам или заложенные в них ценности, за исключением золота, драгоценных камней и бумажных денег, поскольку таковые ценности находятся или окажутся фактически во владении Российских правительственных и общественных учреждений.

3. В отношении оплаты находящихся в обращении в пределах Латвии российских ценных бумаг правительственных, гарантированных правительством, а равно частных, выпущенных обществами и учреждениями, предприятия которых национализированы Российским Правительством, а также в отношении удовлетворения требований Латвийских граждан к Российской казне и к национализированным учреждениям, — Россия обязуется признавать за Латвией, Латвийскими гражданами и учреждениями все те льготы, права и привилегии, которые прямо или косвенно предоставлены ею или будут предоставлены какой-либо третьей стране или ее гражданам, обществам и учреждениям. Если ценные бумаги или имущественные документы не окажутся налицо, то Российское Правительство изв'яляет согласие при применении сего пункта сей статьи признавать держателями ценных бумаг и пр. тех, кто представит доказательство о произведенной во врем явойны эвакуации принадлежавших им бумаг.

4. В отношении вкладов в сберегатель-

җаҗс. дебоҗиту, җалогу ун зитам бижуҗдас валҗс ун теҗс естаһдес еемаҗсатам җумам, җиф җаһди нугулдијуми ун җумас пеедер Латвијас пилсонеем, тапат җас аттеҗас уҗ нугулдијумеем, ун даҗаһди нугулдијумам, җас еемаҗсатас бижуҗдас җвалҗс банҗас нодасдас вай назионалиҗетас вай лиҗвидетас фредита естаһдес, җиф җаһди нугулдијуми ун җумас пеедер Латвијас пилсонеем, — тад Креевијас валдiba апнемас атҗит Латвијас пилсонеем виҗас теҗиҗас, кураҗ сава лаифа тифа атҗитас виҗеем Креевијас пилсонеем, ун аттауҗ тадеһ Латвијас пилсонеем, кури оҗупазијас деһ тореҗ неҗпеҗа иҗсеетот җаваҗ теҗиҗас, иҗсеетот винаҗ тагад. Упмееринот җаһс претензијас, вина еереһкнаҗ Латвијас пилсонеем пар лабу то даҗу, ко Креевијас наудас вееҗтиба җаудејуҗи но җаваҗ пилҗаҗанас җеҗијас, җититот но Латвијас гаҗигас оҗупазијас момента — 1917. г. 3. җеҗтебра — лиһди атдодаму җуму иҗмаҗсас моментам.

5) Раҗ аттеҗас уҗ веһртibaм ун мантам, кураҗ глаҗаҗас вай ир глаҗајуҗдас банку тельдас вай вину җеҗсос, җиф но җаһм веһртibaм ун мантам пеедер Латвијас пилсонеем ун атродаҗ вай җактиҗи иҗраһдееҗ Креевијас валҗс вай җабедриҗку естаһдчу вадидана, тад җаеемеһро җаһ панта 4. пунта иҗеҗте нолитуми. Сее паҗаһи нолитуми веемеһроҗами ари аттеҗиба уҗ Латвијас пилсону веһртibaм ун манту, җас глаҗајуҗдес пеһз 1914. г. 1. аугуста еваҗуетас Латвијас фредит-естаһдес ун вину җеҗсос.

Вееҗиһме. Ғаһи панта минетас җумас, веһртibaҗ ун манта топ нодотас Латвијас валдibaи нодосҗанай пеһз пеедериҗас.

Себилдumu нату?

(Креевијас валдiba атдод Латвијас валдibaи нодосҗанай пеһз пеедериҗас 1914. лиһди 1917. г. г. паҗаулеҗс фара лаифа уҗ Креевију еваҗуето Латвијас пилҗету, җабедрибу ун тиллаб иҗридиҗсо та җиҗсо привато персону иһпаҗаҗуму, җиф но та җактиҗи атродаҗ вай иҗраһдееҗ Креевијас валҗс вай җабедриҗсо естаһдчу валдидана.

Вееҗиһме 1. Ғаһубу гадијума пар Латвијас аҗзiju беедрибам ун җабеедрибам топ атҗитас таҗ, кураҗ вайрумс аҗзiju иҗвай далibaҗ науду пеедер-

ные кассы, депозитных, залоговых и других сумм, внесенных в бывшие правительственные и судебные учреждения, поскольку таковые вклады и суммы принадлежат гражданам Латвии, равно в отношении вкладов или сумм разных наименований, внесенных в отделения бывшего Государственного Банка и национализированные или ликвидированные кредитные учреждения и их отделения, поскольку таковые вклады и суммы принадлежат гражданам Латвии, — Российское Правительство обязуется признавать за Латвийскими гражданами все те права, которые в свое время были признаны за всеми Российскими гражданами и разрешает поэтому Латвийским гражданам, не имеющим возможности, ввиду оккупации, тогда воспользоваться этими своими правами, воспользоваться ими теперь. При возмещении этих претензий оно будет учитывать в пользу граждан Латвии утрату Российской денежной единицы части своей покупательной силы с момента окончательной оккупации Латвии — 3 сентября 1917 года — к моменту выплаты возвращенных сумм.

5. В отношении ценностей и имущество, хранящихся или хранившихся в помещениях банков или их сейфах, поскольку таковые ценности и имущества принадлежат гражданам Латвии и находятся или окажутся фактически во владении Российских правительственных или общественных учреждений, соблюдаются положения, изложенные в пункте 4 настоящей статьи. Эти же положения применяются к ценностям и имуществам Латвийских граждан, хранившимся в Латвийских кредитных учреждениях и их сейфах, эвакуированных после 1 августа 1914 года.

ПРИМЕЧАНИЕ. Означенные в сей статье суммы, ценности и имущество передается Латвийскому Правительству для передачи по принадлежности.)

Вееҗиһме 13. панти.

Российское Правительство возвращает Латвийскому Правительству для передачи по принадлежности эвакуированное во время мировой войны 1914—1917 г.г. в Россию имущество Латвийских городов, обществ и частных лиц как юридических, так и физических, поскольку таковое фактически находится или окажется во владении Российских правительственных или общественных учреждений.

ПРИМЕЧАНИЕ 1. В случае возникновения сомнений, Латвийскими акционерными обществами или товариществами признаются те, большинство акций или па-

rejis Latvijas pilsoņiem līdš atteezigā Kreewijas valdības dekreta īsdošanai par ruhpnēezības nazionalizāciju.

Pe e s i h m e 2. Šis pants neattezas ū kapitāleem, noguldījumeem un wehrtībām, kas atradušees walstis bankas nodafās waj priwatās bankās, krediteestahdēs un frahkfajēs ū Latvijas teritorijas.

Cebildumu naw? Peenemtš. 14. pants.

1) Kas atteezas ū 1914. līdš 1917. g. g. pajaulēs kara laikā no Latvijas ū Kreewiju ewafueteem pasta-telegrafa un telefona ihpašumeem, tad Kreewija apņemas atwest atpakaļ ū Latviju un nodot Latvijas valdībai taħdu daudjumu no wineem, kaħdš jašan ar Latvijas, kā patstahwigas walstis, pateejām eonomiškām un kulturelām wajadšibām, zif no šchahdeem ewafueteem ihpašumeem atrodas waj ifrahdišees Kreewijas walstis waj šabeedrišo eestahšču faktiškā waldiščanā.

2) Kas atteezas ū 1914.—1917. g. g. pajaulēs kara laikā no Latvijas ū Kreewiju ewafueteem peldošcheem līdšjekkeem un eetaisem, kā arī Latvijas oštās apkalpojoščām bahfam, tad Kreewija apņemas atwest atpakaļ ū Latviju un nodot Latvijas valdībai tīkdaudš no wineem, zif jašan ar Latvijas, kā patstahwigas walstis, pateejo wajadšību peħz oštām un wīnu peederumeem, un zif no šcheem ihpaščumeem atrodas waj ifrahdišees Kreewijas walstis waj šabeedrišo eestahšču faktiškā waldiščanā.

3) Kas atteezas ū 1914. līdš 1917. g. g. pajaulēs kara laikā no Latvijas ū Kreewiju ewafueteem dšelsžeku šatīkšmes līdšjekkeem un dšelsžeku darbnīzu eerihfokojumeem, tad Kreewija apņemas atwest atpakaļ ū Latviju un nodot Latvijas valdībai tīkdaudš no wineem, zif jašan ar Latvijas, kā patstahwigas walstis, pateejām eonomiškām wajadšibām, un zif no šcheem ihpaščumeem atrodas waj ifrahdišees Kreewijas walstis waj šabeedrišo eestahšču faktiškā waldiščanā.

Lai šīki noteiktu šchāi pantā mineto reewafuejamo ihpaščumu daudjumu, kā arī nošazitu wīnu nodošchanas termiņš, tuħlīt peħz šchi līhguma ratīfīzeščanas nodibinama jaukta Latvijas-Kreewijas komīšja ū weenlīdšības pa-

ev ktorых принадлежало Латвийским гражданам до издания Российским Правительством соответствующего декрета о национализации промышленности.

ПРИМЕЧАНИЕ 2. Настоящая статья не относится к капиталам, вкладам и ценностям, находившимся в отделениях государственного банка или в частных банках, кредитных учреждениях и сберегательных кассах на территории Латвии.)

1. В отношении эвакуированного в период мировой войны 1914—1917 г.г. из Латвии в Россию почтово-телеграфного и телефонного имущества Россия обязуется вернуть в Латвию и передать Латвийскому Правительству такое количество его, какое соответствует действительной экономической и культурной потребности Латвии, как самостоятельного государства, поскольку таковое эвакуированное имущество находится или окажется в фактическом владении правительственных или общественных учреждений России.

2. В отношении эвакуированных в период мировой войны 1914—1917 г.г. из Латвии в Россию плавучих средств и сооружений, а также маяков, обслуживавших Латвийские порты, — Россия обязуется вернуть в Латвию и передать Латвийскому Правительству такое количество их, какое соответствует действительной потребности Латвии как самостоятельного государства в портах и их оборудовании, поскольку таковое имущество находится или окажется в фактическом владении правительственных или общественных учреждений России.

3. В отношении эвакуированных в период мировой войны 1914—1917 г.г. из Латвии в Россию железнодорожных средств сообщения и оборудования железнодорожных мастерских, — Россия обязуется вернуть в Латвию и передать Латвийскому Правительству такое количество их, какое соответствует действительной экономической потребности Латвии, как самостоятельного государства, поскольку таковые имущества находятся или окажутся в фактическом владении правительственных или общественных учреждений России.

Для точного установления количества подлежащих реэвакуации вышепоименованных в сей статье имущества, а также установления сроков их передачи, немедленно по ратификации настоящего договора создается смешанная Российско-Латвий-

mateem. Šchaj komišjai, nošakot reewafuejamo ihpašchumu daubsumu, jaišeet no eonomištā stahwofka, kašdā pirms 1914. lihdj 1917. g. g. pajaules tara atra-dušchees apgabali, kuri pehz šchi lihguma ištaiša Latwiju, un atnemot wišu to, kaš kalpojis Kreewijas wišpahrejās walštš ruhpnēezibas un Kreewijas wišpahrejā walštš transita wajadšibam, tašdā fahrtā šihki janošata tagadejās Latwijās, kā patštahwigas walštš, pateejās wajadšibas, eewehrojot tomehr eonomištās dšihwes lihmena wišpahrejo nošlihbešchanu.

Cebildumu naw? Weenemts. 15. pantš.

(Lai ištilditu šchi lihguma X., XI., XII., XIII. un XIV. p. p. minetos noteikumus, Kreewijas walšiba apņemas dot Latwijās walšibai wišas uš to atteezošchās atšihmes un šinas un šneegt wišadu palihdšibu pee atdodamo ihpašchumu, aršihu, došumentu u. t. t. ušmeklešchanas.

Uš šchi lihguma augšchā mineto pantu pamata uš Latwijās reewafuejamos ihpašchumus Kreewija, weenojotes ar Latwiju, war atdot kā preefikmetoš (graudā), tā ari atneezigā efwivalentā.

Uš tašdā fahrtā Latwijai atdodamo wehrtibu rehkina Kreewija eemakšā Latwijai tā awansu diwu mehnešchu laikā no šchi lihguma ratifizēšchanas ištchetruš miljonus rubļu feltā.

Cebildumu naw? Weenemts. 16. pantš.

(Cewehrojot Latwijās ištostičhanu 1914. lihdj 1917. g. g. pajaules tara laikā, Kreewija:

1) Atšwabina Latwiju no atbildibas par Kreewijas paradu un dašchadām zītām šaitšibam, to štarpā no tām, kuras zehlušchās no papira naudaš, rentejaš šihnu, Kreewijas rentejaš paradu šihnu, šeriju un apleezibu ištaidumeem, no Kreewižds walštš ahrejeem un eefšchejeem aišnehmumeem, no garantijam dašchadām eestahdem un ušnehmumeem un par pehdejo garanteteem aišnehmumeem u. t. t. Wišas šchahdas Kreewijas kreditoru pretensijaš tai dašā, kura atteezas uš Latwiju, wehšchamaš tšifai pret Kreewiju.

2) Lai palihdsetu Latwijās šemneezibai atjaunot šchi kara laikā nopostitās ehkaš, dod Latwijai preešchteešibu zirft mešchu 100.000 defetinu leelā pšatibā, pehz eefpehjaš tuwat pee Latwijās robešchās, dšelfežeeem un ploštostamām upem, pee kam

ская Комиссия на паритетных началах. Означенная Комиссия при определении подлежащего реэвакуации количества должна исходить из экономического положения до мировой войны 1914—1917 гг. областей, составляющих по настоящему договору Латвию и, выделив все то, что приходилось на обслуживание Российской общегосударственной промышленности и Российского общегосударственного транзита, должна таким образом точно установить действительную потребность нынешней Латвии, как самостоятельного государства, считаясь, однако, с общим понятием тонуса экономической жизни.)

Для выполнения указанных в ст. ст. X, XI, XII, XIII и XIV настоящего договора условий Российское Правительство обязуется давать Правительству Латвии все относящиеся сюда справки и сведения и оказывать всякого рода содействие при розыске возвращаемого имущества, архивов, документов и пр.

Подлежащее на основании указанных статей настоящего договора реэвакуации в Латвию имущество, Россия по соглашению с Латвией может возвращать как в натуре, так и в соответственном эквиваленте.

В счет имеющих быть возвращенными Латвии при таком расчете ценностей Россия уплачивает Латвии авансом в двухмесячный по ратификации сего договора срок четыре миллиона рублей золотом.)

Принимая во внимание разорение, причиненное Латвии мировой войной 1914—1917 гг. — Россия:

1. Освобождает Латвию от ответственности по долговым и всякого рода иным обязательствам России, в том числе возникшим из выкуса бумажных денег, казначейских знаков, обязательств, серий и свидетельств Российского Казначейства, по внешним и внутренним займам Российского Государства, по гарантиям разным учреждениям и предприятиям и по гарантированным займам таковых и проч. Все подобные претензии кредиторов России в доле, касающейся Латвии, должны быть направлены только против России.

2. В целях содействия Латвийскому крестьянству в восстановлении им разрушенных во время этой войны зданий, предоставляет Латвии преимущественное право рубки леса на площади в 100.000 десятин, по возможности близко к Латвийской границе, железным дорогам и сплавным ре-

šīs konkešijas noteikumi jaisītrahdā šewišķai uš weenlihdšības prinziņeem nodibinatai Latwijas-Kreewijas jauftai komišķai, kura šasauzama tuhlin pehž šči lihguma ratifiņezšanas.

Cebildumu naw? Peenemts. 17. pants.

(1) Lihdšejas pušes tuhliņt pehž šči lihguma ratifiņazijas ir ar meeru nošleņgt tirdšneezības un tranšita lihgumuš, konsularo un pašta-telegrafa konwenzijas un konwenziju par Daugawas padšifinašānu.

2) Lihdš tirdšneezības un tranšita lihguma nošleņģšanai lihdšejas pušes weenojaš, ka winu šawstarpejās ekonomišķās atteezības nofabrtojamas pehž šeišoņeem prinziņeem:

- a) abas pušes peešķfir weena otrai wišleelako labwehšlibu baudošķas nazijas teešības;
- b) prezeš, kuras eet tranšita zeķā zaur lihdšeju walstu teritorijam, netop apliņķas ne ar fahdeem nodofkeem waj pošķlinam;
- c) fraņķš tarifi par tranšita prezem nedrihliņt buht augštaki ēā fraņķš tarifi par tahdām pat prezem weetejoš šuh-tijumuš.

3) Ja weenas lihdšejas pušes piļsoniš nomirši uš otras pušes teritorijās, tad wiš wina ihpašķumš top nodots tās walšš konsularajam waj atteezīgajam preešķštahwin, pee kuras peedereja mantojuma atšahjeiš, lai taš ar winu riħfotoš pehž tehwijās liķumeem.

Cebildumu naw? Peenemts. 18. pants.

(Abas lihdšejas pušes apņemas išleetot wišus eešpehjamuš lihdšēķtus, lai pasargatu šawos ušdenoš brauzošķo tirdšneezības fugu drošķibu, dodot preešķ tam wajadšģoš lošķumš, atjaunojot ugunuš, ušstahdot aišķardšības šihmeš un, lihdi galigai juhras ištihriņšanai no minam, leetojot šewišķtus lihdsēķtus minu laufu eerobešķošānai.

Abas pušes išķafa šawu gatawibu peedalkteeš Baltijas juhras ištihriņšanā no minam, par ko starp abām eeinterēšetām pušem panahķama šewišķķa weenošķānās; gadījumā, ja tahda nenotiķtu, katras pušes dalības datu nošķafa šķķihreju teeša.

Cebildumu naw? Peenemts. 19. pants.

(Diplomatišķee un konsularēe šafari starp lihdsēķām pušem nodibināmī tuhliņt pehž šči lihguma ratifiņazijas.

kam, priķem ušwonia ētoj konkešsion dolņny byt razrabotany spetsialnoj Ros-sijsko-Latwiskoj smšannoj komission na paritetnyh načalah, sozwyajemoj nemedlenno po ratifikatsion sego dogowora.)

1. Dogowarivajušies storony nemedlenno po ratifikatsion nastojashego dogowora sohlasny zakljuķit torgowyy i tranzitny dogowory, konsulskuju i poķtowo-telegrafnuju konwenksion i konwenksion otnositelno ugлубlenija reki Zap. Dwiны.

2. Do zakljuķenija torgowogo i tranzitnogo dogowora dogowarivajušies storony sohlasnjatsja, űto ekonomišķeskie wzaimootnošenija među nimi regulirujotsja sledujušimi prinksionami:

- a) obe storony wzaimno predostawljajot drug drugu prawa naibolee blagoпрjatswujemoj natsion,
- b) towary, idušie tranzitom ķerez territorii dogowarivajušies storon, ne oblagajotsja nikakimi pošlinami i nalogaми,
- v) fraķtowe tarifi ne mogut byt wyše fraķtowyx tarifow na odnorodnye towary mestnojo naznaķenija.

3. Ostawšiesee posle smerti građdan odnoj iz dogowarivajušies storon na territorii drugoj imušestwo peredajetsja polnosťwio w wedenie konsulskogo ili sootwestwujushego predstavitelja gosudarstwa, ktoromu priņadležal nasledowatel, dla postuplenija s onym sohlasno oteıestwenным zakonom.

Обе dogowarivajušies storony wzaimno objazetsja priņimatь wozmoņnye меры для ograđdenija bezopasnosti sledowanija torgowyx sudow w swoix wodaх путем predostawlenija neobħodimyx для provedki loımanow, wozstanowlenija ognij, ustanowki znakow ograđdenija i, do oķonıatelnojo oıišķenija morja ot min, priņjatija spetsialnyx mer dlya ograđdenija minnyx polij.

Обе storony iz'wjajjot sohlasie na priņjatije uıastija w oıišķeniji Baltijskogo morja ot min, o űem imeet posledowatь među zainteresowannymi storonami osoboe soılasnenie; w sluıaje, esli takowoe ne sootojtsja, doıja uıastija kaķdnoj storony opredeljajetsja tretiejskim sudom.)

Дипломатišķеские и konsulskie snoshenija među dogowarivajušimis storonami ustanawljajotsja nemedlenno posle ratifikatsion nastojashego dogowora.

Сebildumu naw? Пеенемтс. 20. pants.

(Пехз счи лигума ратификацияс Крееви-
яс Waldiba атwabина Латвияс pilsonus
un Латвияс pilsonibas optantus, bet
Латвияс Waldiba — Креевияс pilsonus
un Креевияс optantus, ka militaras, ta
ziwilas kahrtas, no sodeem par wisam
politiskam un disziplinaram leetam. Bet
ja spreedumi schais leetās wehl naw tai-
siti, tad winau isteesachana isbeidsjama.

Amnestija neatteezas us personam,
kuras augshā minetos darbus isdariju-
schas pехз sчи лигума паракстичанас.

Personas, kuras атробас ismekleschanā
waj sem teejas, waj kuras apzeeminatas
kā apwainotas lihds sчи лигума рати-
фиказияс isdaritos kriminalos noseegumos
un pahrfahpumos, kа ari тās, kuras par
teem izteesch sodu, us winau waldibas pee-
prahjumu nefawejotees isdodamas. Winas
isdodot, isdodami lihdsi ari атteezgee
ismekleschanas waj teejas materiali.

Reise ar to abas lihdsjejas puses атwa-
бина ari sawus pahчу pilsonus no
sodeem par noseedigeem darbeem, kuras
wini lihds sчи лигума паракстичанai
isdarijuschi otras puses labā.

Пеесijме 1. Zikthl pехз sчи panta
noteikumeem sinamas personas amne-
stejamas waj isdodamas, tikthl jau
no sчи лигума паракстичанас мо-
menta par scheem noseegumeem un
pahrfahpumeem peespreestee sodi атtee-
ziba us winam naw ispidami.

Пеесijме 2. Schis pants neattee-
zas us Креевияс pilsonеem un Крее-
вияс pilsonibas optanteem, kuri pee-
daljuschees 1919. g. 16. aprila
sawehrefstiba un Bermonda usbru-
kumā.

Сebildumu naw? Пеенемтс. 21. pants.

(Publiski-teeskha un priwatteeskha ra-
stura jautajumus, kuri iszeltos starp abam
lihdsjem pusēm, kа ari атsewischkus jau-
tajumus starp abam walstim waj starp
walstim un otras walsts pilsonеem, ischkir
sewischka jautfa komijija, ar weenadu
skaitu lozekku no abam pusēm, kura nodi-
binama tuhlit pехз sчи лигума ратифика-
зияс un kuras sastabws, teesbas un pee-
nahrtumi nofaziti instrukcijā pехз abu
lihdsjeju walstu weenoschanās.

Сebildumu naw? Пеенемтс. 22. pants.

После ратификации сего договора Рос-
сийское Правительство освобождает Лат-
вийских граждан и оптирующих Латвий-
ское гражданство, а Латвийское Прави-
тельство — Российских граждан и опти-
рующих Российское гражданство, военно-
го и гражданского званий, от наказаний по
всем политическим и дисциплинарным де-
лам. Если же приговоры по этим делам
еще не состоялись, то производство по
ним прекращается.

Не пользуются амнистией лица, совер-
шившие вышеуказанные деяния после под-
писания сего договора.

Лица, находящиеся под следствием или
судом, либо задержанные по обвинению в
совершенных до ратификации сего догово-
ра уголовных преступлениях и проступках,
а равно отбывающие наказание по тако-
вым, выдаются немедленно по требованию
их правительства. При их выдаче одно-
временно выдаются соответствующие
следственные или судебные материалы.

Вместе с тем обе договаривающиеся
стороны освобождают и собственных граж-
дан от наказаний за деяния, совершенные
ими до подписания настоящего договора в
пользу другой стороны.

ПРИМЕЧАНИЕ 1. Поскольку постановле-
ниями означенной статьи лица подпада-
ют под амнистию или подлежат выдаче,
постольку уже с момента подписания
настоящего договора присужденные на-
казания по отношению к ним не приво-
дятся в исполнение.

ПРИМЕЧАНИЕ 2. Под действие сей статьи
не подпадают Российские граждане и
оптирующие Российское гражданство,
участвовавшие в заговоре 16 апреля
1919 г. и в Бермондтовском нападении.)

Šis līgums sastādīts latviešu un krievu valodās.

Wīnu īstulkojot abi teksti ušķatami kā autentiski.

Настоящий договор составлен на русском и латышском языках.

При толковании его оба текста считаются аутентичными.)

Cebildumu naw? Peenemts. 23. pants.

(Šis līgums ir ratifizejams un stahjas spēkā no ratifikācijas momenta, ja līgumā pašā naw teikts kas zits.

Ratifikācijas grahmatu apmainai jānotiek Maskawā.

Wīsur, kur šai līgumā kā termiņš minēts līguma ratifikācijas moments, sem ta šaprotams ratifikācijas grahmatu apmaiņas moments.

Настоящий договор подлежит ратификации и вступает в силу с момента ратификации, поскольку в самом договоре не сказано другое.

Обмен ратификационными грамотами должен произойти в Москве.

Повсюду, где в настоящем договоре в качестве срока упоминается момент ратификации договора, под этим понимается момент обмена ратификационными грамотами.

So apleezinot, abu walstu pilnvarneeki pašgrozīgi parakstīja šo līgumu un apstiprināja wīnu ar šaweem sīhmoģeem.

Originals diwos eksemplaros.

Sastādīts Maskawā, pabeigts un parakstīts Rīgā, 11. augustā tuhštots dewīni simti diwdesmitā gadā.

В удостоверение сего уполномоченные обеих сторон собственноручно подписали настоящий договор и скрепили его своими печатями.

Подлинный в двух экземплярах.

Составлен в Москве, закончен и подписан в Риге, августа 11-го дня тысяча девятьсот двадцатого года.)

Cebildumu naw? Peenemts.

Tagad es liišču šho meera līgumu wīšā wīšumā us balsošānu un luhdsu pazeltees toš, kas ir par wina peenemšānu. (Wīši peeželas). Luhdsu pazeltees toš, kas ir pret šhi meera līguma peenemšānu. Naw. Es luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balsošānas. Naw. Tā tad šhis meera līgums weenbalsīgi peenemts.

Tahlat ir behģlu reewakuazijas līgums starp Latwiju un Padomju Kreewiju. Wiršrafsis un eewads.

(Behģlu reewakuazijas līgums starp Latwiju un Padomju Kreewiju.

Latwija no weenas un Kreewija no otras pušes, wehšledamās ahtraf likwidet pašaulēs fara nobarito postu, dot eespeģhu abu semju behģleem, turi bija spēest atstahst sawas dšimtas weetas, nekawejoģhi atģreeģtees dšimtenē, nenogaidot meera noslēģģšānu starp abām līguma sšehdšejām walstīm, tahdā ķahrtā weizinoi meermihģlu kaimiņu atteeģzību nodibināģģānos starp abām tautām.

Šhā noluhķa šasneegģģānai weenojās noslēģģt līgumu par behģlu reewakuaziju un par šaweem pilnwaroteem eezģhla:

Latwijas Demokratisģās Republikas walģdiba:

Jahni Jahna d. Wešsmāni,
Peteri Kemberģa d. Berģi un
pulkwedi Edwardu Andreģa d. Kalniņu.

Kreewijas Soģialistģģās Federatģwās Padomju Republikas walģdiba:

Adolģu Alģrama d. Joffe.

Pilnvarotee peh3 abpušejas pilnvaru usrahdiššanas, atsihtot tās par peenahzigi fastahditām, nah3a pee lehmuma weenotees par šefoščeem noteikumeem):

Cebildumu naw? Peenemtš. 1. pants.

(Abu lihguma šlehdseju walstu behgki, kuri wehlas atgreesteš us sawu tehwiju, peh3 eespehjas ihšatā laifā ir janofuhta us wīnu agrafām dšihweš weetam).

Cebildumu naw? Peenemtš. 2. pants.

(Par behgkeem usstatamas personas, kuras dšihwoja agraf us weenas no lihguma šlehdseju walstu teritorijas un tagad atrodas us otras walsts teritorijas, kuras 1914. lihdi 1917. g. pafaules kara un tāpat ari pilsonu kara laifā ir atstahjuščas no eenaidneekēem eenemtos waj apdraudetos apgabalus, waj israibitas no kara darbības rajona us fara waj ziwileestahšču ribšojumeem.

Pe e š i h m e. Lihdšigā fahrtā par behgkeem usstatami pafaules kara guhšteknī, kuri agraf dšihwoja us weenas no lihguma šlehdseju walstu teritorijas un laikmetā, kurā šchis lihgums ir špehtā, atrodas us otras walsts teritorijas).

Cebildumu naw? Peenemtš. 3. pants.

(Behgtu nofuhtiššana us pahrnemššanas punkteem isdarama eščalonos waj atšewiškos wagonos.

Behgtu nogahdasšana us eščalonu waj atšewišču wagonu nošuhtiššanas punkteem isdarama, atkarībā no weetejeem apstahškeem, peh3 eespehjas ari grupās un pa weenam. Wišos šchajos gadījumos behgki un wīnu mantas pahrwadajamas katras lihguma šlehdseju walsts robeščās us šchis walsts rehkina.

Pe e š i h m e 1. Kreewija katru nebeku nogahdā ne mafak fā diwi tuhštostochi behgtu us Latwijas-Kreewijas robešču.

Pe e š i h m e 2. Par behgtu pahrnemššanas punkteem usstatami: Rošenowas stazija us bijušchā Masfawas-Wentspils dšelszefa un Šhogowas stazija us bijušchā Peterpils-Warščawas dšelszefa.

Abi šchee punkti war turpmak tikt mainiti us abpušēju atteezigu organu weenoščanos).

Cebildumu naw? Peenemtš. 4. pants ar peelikumu.

(Behgkeem ir teesiba išwest sawu mantu us šche klahšpeelikto bagaščas pahrwadāščanas noteikumu pamata.

Peelikums

pee behgtu reewakuazijas lihguma starp Latwiju un Padomju Kreewiju.

1.

Utgreeschotees behgki war nemt lihdiš wīneem peederošcho mantibu.

2.

Bagaščas kopsvars, rofas bagašču neeerehkintot, nedrihkst buht leelaks par 8 pudeem us gimenes galwu un us patstahwigām atšewišchki brauzošchām personam, 5 pudeem us gimenes lozēkkeem un 2 pudeem us behrneem, kuri jaunaki par 10 gabeem.

Behgkeem pahri robeščai wīnu rofas bagaščā starp zitu wehl ir atkautš west šefošchus preeščmetus:

1. Leetojamās drehbes un weku, drehbes un apawus ne wairaf par diwām fahrtam waj diweem pahreem no katra (ahdas kajošokus tīkai weenu) un weku ne wairaf par šechām mainam us personu.

2. Nepeezeeschamee zela peederumi leetojamā weidā nepahršneedsot daudsuma šinā paraidās zela wajadšības, fā peemehram špilweni, deki, palagi, dweeki, tehjas wahramais u. t. t.

Pe e š i h m e. Spezialu arodu personam, peemehram, medikeem, mahšlīneekēem, amatneekēem un taml. atkautš išwest wīnu arodneezīskai darbībai nepeezeeschamos preeščmetus).

Behgkeem naw atkautš išwest:

1) Drukas darbus, aktis un dokumentus, fotografijas un daschadus papirus, us fureem naw atšihmetš, ka tee ir no atteezīgām eestahdem zaurstatīti.

2) Cerošchus, fara peederumus un lauku tahškatūs.

3) Manufakturu, jehlahdas, ahdas, galanterijas un zitūs preeščmetus, kuri nodomati ne personīgām wajadšībam, bet tirdšneezībai.

4) Bahrtikas preekšmetus wairaf par 20 mahrzinam uf katru personu, tanī škaitā ne wairaf lā 8 mahrzinas miltu waj maišes, 5 mahrzinas galas produktu, 3 mahrzinas peena produktu un 4 mahrzinas zitu pahrtikas weelu, tanī škaitā ne wairaf par 1 mahrzīnu zūfura un $\frac{1}{4}$ mahrzinas tehjas.

5) Mahjas lopus un mahjas putnus.

Peešihme. Teem behgteem, furi brauz neleetojot dšelszefu, atkauts išwest mahjas lopus tahdā daudsumā, kahdu wini išwedušči ewafuejotees.

6) Automobīlus, motozifletus, welošpedus un daščadu weidu ekipaščas, ratus un famanas (ragawas).

Peešihme. Atteezibā uf ekipaščam, rateem un famanam (ragawam) paleef špehā peešihme pee punkta 5.

7) Dahrgmetalus neapšrahdatā weidā, dahrgafmenus bes apfaluma, selta un šudraba naudu.

8) Selta un platinas leetas — smagafas par 16 solotnikēm katru, selta un platinas išrahdajumus, furu kofšwars pahrsneeds 16 solotnikus uf weenu personu un šudraba išrahdajumus, furu daudsums pahrsneeds weenu mahrzīnu uf personu.

Peešihme. Selta un šudraba pulkštenus, laulības grebšenus, šudraba portfigarus, šudraba damu portmonejas ir atkauts išwest ne wairaf par weenu eksemplaru uf katru peeaugušču personu. Šcho preekšmetu swars neteef eerehkinats ičaji punktā paredšētā normā.

9) Dahrgafmeau išrahdajumus (dimanti, briljanti, safiri, išumrudi, rubini) ari pehrtu rotas. furu kofšwars pahrsneeds weenu faratu.

10) Daščada weida mahšinas un maščinu dašas, fīstīkas aparatus, firurgijas rihtus un mušīkas instrumentus, iškemot toš, furi atšihmeti peešihmē pee 2. punkta.

Peešihme. Šchujmaščinas atkauts išwest pa weenai uf katru gimeni.

Tāpat ir atkauts išwest mušīkas miškotajeem mušīkas instrumentus, ja buhtu peerahdits, ka šchee instrumenti pee ewafuazijas ir išwesti.

11) Tabafas išrahdajumus (papirošus pahraf par 500 gabalu un $\frac{1}{2}$ mahrzinas tabafas uf katru peeaugušču wezafu par 18 gadeem).

12) Uš katru personu wairaf par weenu gabalu tualetšepju un uf katru gimeni wairaf par $\frac{1}{2}$ mahrzīnu weenfahrschu šepju.

13) Raut kura išlaiduma papira naudu wairaf par 20.000 (diwdešmit tuhštoshu) Patwijas waj Kreewijas rubleem uf katru atšewiščku personu. Par šcho mineto normu leekafas naudas sumas war išwest tikai ar atteezīgu organu atšewiščku katrā gadījumā atkautu.

14) Ahrsēmju walutu, išlehdšot lihguma šlehdšēju walstu walutu. bes atšewiščkas preekšč katra gadījuma atteezīgu organu atkautu.

15) Daščada weida prozentu un diwidentu papirus, kīhlu šihmes un kuponus, lā ari wešelus, pahwadafšanas šihmes un warantapleezības, apdroščinaščanas polišes, ja uf to išweščanu naw dabuta atteezīgu organu atkautu.

16) Preekšmeti ar mahšīlas un antikwara wehrtībam, ja uf to išweščanu katrā atšewiščkā gadījumā naw dabuta atteezīgu organu atkautu.

Cebildumu naw? Peenemts. 5. pants.

(Pirmā kahrtā ir ewafuejami behgti, furu gimenes ložeki atrodas uf otras walsts teritorijas. Šcho noteikumu eewehrojot, behgtu reewafuazija pirmā kahrtā išdaroma no rajoneem, furi pahrtikas, dšihwošku un pahrejo dšihwes apštahklu sinā atrodas preekšč behgteem wišnelabwehligafos apštahkos).

Cebildumu naw? Peenemts. 6. pants.

(Šchis lihgums naw ratifizejams un stahjas špehā no wina parafstīščanas momenta.

Var autentīškeem ušstatami lā latwištāis lā kreewištāis teksti.

Augschmineto apštīprinadami abu walstu pilnwarotee parafstīja šcho lihgumu.

Originals 2 eksemplaros.

Maškawā, 12. jūnijā 1920. gadā.

Parafsti:

J. Wešmanis,

B. Bergs,

Ed. Ralnīnšč.

A. Zoffe [parafsts])

Cebildumu naw? Peenemts.

Tagad es līkšu uz balsošānu behglu reewafuazijas līgumu wifā wifumā un luhdsu pazeltees toš, kas ir par šhi līhguma peenemšānu. (Wifī peezeļas). Tagad luhdsu pazeltees toš, kas ir pret wina peenemšānu. Naw. Luhdsu pazeltees toš, kas atturejufchees no balsošānās. Naw. Tā tad behglu reewafuazijas līgums peenemts.

Tahlat ratifikazijas formula. Waj šapulze wehļas, lai to nolafitu? (No weetam: „Naw wjadšigs!“). Wirstraksts.

(Lifums par meeru ar Kreewiju).

Cebildumu naw? Peenemts. 1. pantš.

(11. augustā 1920. gadā Rīgā parakstītais meera līgums starp Latwiju un Kreewiju ar šho lifumu peenemts un apstiprinats).

Cebildumu naw? Peenemts. 2. pantš.

(Lifums stahjas spehā no iśludinašānās deenas. Lihds ar lifumu iśludinams ari līhgums, kurš stahjas spehā ratifikazijas grahmatu apmainās momentā).

Cebildumu naw? Peenemts. 3. pantš.

(Reiše ar šhi lifuma 1. pantā mineto meera līgumu peenemts un apstiprinats ari behglu reewafuazijas līgums starp Latwiju un Kreewiju no 12. jūnija 1920. g. (Šf. meera līhguma IX. pantu).

Cebildumu naw? Peenemts.

Tagad es līkšu šho ratifikazijas formulu wifā wifumā uz balsošānu un luhdsu pazeltees toš, kas ir par šhiš ratifikazijas formulās peenemšānu. (Wifī peezeļas). Luhdsu pazeltees toš, kas ir pret winaš peenemšānu. Naw. Luhdsu pazeltees toš, kas atturejufchees no balsošānās. Naw. Tā tad meera līhgums wifā wifumā peenemts.

Jr eefneegta pahrejas formula pee šhi lifuma. Šš luhdsu nolafit.

Sekretars R. Jwanowš:

„Satweršmes Sapulze, ratifizēdama meera līhgumu starp Latwiju un Kreewiju, kas parakstīts 11. augustā 1920. gadā Rīgā, iškā šawu pahrleezibu, ka līhgumā paredsetās šaimneezīškās šarunās waldbiba darīs wifū eespehjamu, lai ari 1918. lihds 1920. g. g. iškēstās no Latwijās uš Kreewiju mantas tiktu reewafuetaš, šaškānā ar XI., XII., XIII. un XIV. meera līhguma panteem.“

Prezidents J. Ščakšte: Waj referents wehletos eenemt stahwofli pret šho pahrejas formulu?

Referents Jr. Menders: Man leekas, ka pret šho pahrejas formulu newaretu neka eebilst tapehš, ka wina deesgan newainigi rakstita un waldbiba dod zeribu, ka wina eenemš tahdu stahwofli, ka hds wjadšigs.

Prezidents J. Ščakšte: Referents nezehla nekahdus eebildumus pret šho pahrejas formulu. Luhdsu sekretara fungu to wehltreif nolafit.

Sekretars R. Jwanowš:

„Satweršmes Sapulze, ratifizēdama meera līhgumu starp Latwiju un Kreewiju, kas parakstīts 11. augustā 1920. gadā Rīgā, iškā šawu pahrleezibu, ka līhgumā paredsetās šaimneezīškās šarunās waldbiba darīs wifū eespehjamu, lai ari 1918. lihds 1920. g. g. iškēstās no Latwijās uš Kreewiju mantas tiktu reewafuetaš, šaškānā ar XI., XII., XIII. un XIV. meera līhguma panteem.“

J. Pahehrš un žiti.“

Prezidents J. Ščakšte: Referents nezehla nekahdus eebildumus un iškāzīdās, ka šhi pahrejas formula ušluhkojama par newainigu. Šš luhgtu pazeltees toš, kas ir par šho pahrejas formulu. Ūzimredšot majoritate.

Luhdsu pazeltees tos, kas ir pret šho pahrejas formulu. Naw. Kas attu-
ras no balsoschanaš, luhdsu pazeltees. Pahrejas formula pe en em ta.
Lihds ar to šhīs deenas šahrtibas punktš ir isbeigtš. Sewehrojot wehlo
laitu eš sehdi flehgšhu. Nahloschā sehde buhš riht, plfst. 4 pehz pušdee-
nas. Turpinafees agrarlituma apšpreeschana. Sehde flehgta.

(Sehdi flehds plfst. 8.55 wafarā).

I. sesijas 29. sēkde 1920. gada 3. septembrī

(Atklahta plkst. 4.50 pēc pusdeenas).

Waldibas atbilde uz interpelaziju par Patgales mobilizeto kareiwju lisschānu
pee mēschā darbeem.

Presidentis J. Šchafste: Satwerfmes Sapulzes sēkde atklahta.

Uz deenas kahrtibas — kabineta atbilde uz interpelaziju, redakcijas komissijas siuojums un agrarā likuma apspreeschana. Bes tam ir eenahzīs likumprojekts par kooperatiwu šabeedribu un winu šaweenibu pahrweidoschanas un registreschanas termina pagarinaschānu. Šchis likumprojekts nododams juridiskai komissijai. Waj eebildumu naw? Peenemts. Utbilde uz interpelaziju. Wahrds peeder ministru presidentam.

Ministru presidentis R. Ulmanis: Augsti godatās damās un kungi! Kurinamais jautajums, malkas jautajums, tā tas mums labi šinams, ir loti plaschs, gruhts un šareschgits. Tapehž mehš tagad efam leezineeki tam, ka malkas jautajums ir isšauzīs pat peeprasijumu Satwerfmes Sapulzē. Ja es runaju par malkas jautajuma šwarigumu un par to, ka winsch tik šareschgits, es nedomaju malkas jautajumu wišā plaschumā; es domaju tikai galwenā kahrtā par kurinamā un malkas eegahdaschānu teeschi semes aissaršibas wajadsibam, domadams par to kurinamā daudsumu, kursch ir wajadsigs un nepeezeeschams karaspehšam; un it dabigā kahrtā domaju ari par to kurinamā daudsumu, kursch nepeezeeschams muhsu dselszeleem, lai nodroschinatu dselszeli kahrtigu kustibu. Jau pehrnās seemas peedsihwojumi mums rahda, zif ahrkahrtiga leela nosihme ir kurinamā jautajumam. Mums wiseem wehl ir labi atminā, ka aukstos mehneschos pehrnā gadā mums daudšreis truhka nepeezeeschamās malkas pat to telpu apturinaschānai, kurās dsihwoja kareiwji. Tee kungi, kas te ir no Leepajas, warēs leezinat, zif ahrkahrtigi leelas puhles prasija tas, lai daudšmas peenahzīgā kahrtā waretu mihkstinat gruhtibas, kahdas pahrdsihwoja Leepaja. Masakā mehrā šchis gruhtibas bija japahrdsihwo zītās weetās, bet es grihu ari teikt, ka pehrnā seemā leelā mehrā zeeta šatiksme tapehž, ka mums nebija peeteekofschā daudsuma kurinamā materiala. Es nerunaschu daudš par to, ka weenā otrā gadījumā nahzās apturet dselszeli šatiksmi, nahzās winu tapehž pahrtraukt, ka nebija wajadsigās malkas. Es grihu tikai ihšos wahrdos atgahdinat tos peedsihwojumus, kahdi bija tadehl, ka karaspehšam un dselszelam peetruhka malkas. Daudšreis tiklab weena, tā otra no šchim eestahdem bija špeesta kertees pee rekwisizijas, kas, šaprotams, radija jaunus šareschgijumus, jaunus gruhtibas un jaunus neehrtibas. Šamdehl itin dabigi, ka pēc pahrleistas seemas waldiba jau agrā pawafari kehrās pee darba, lai nahkofschai seemai

nodroschinatu nepeezeeschamo daudsumu furinamā materiala. Jau agraf lehrās pee torfa sagatawofchanās un drihs ween jau seemā sahla sagatawot malku nahlamai sejonai, darbs tika turpinats pawafari un wifu wafaru. Jaatsihmē tas, ka karaspehka dalas, neaismirsdamas pirmās seemas mahzibu un peedsihwojumus, paschas lehrās atkal no jauna pee darba, lai waretu nodroschinat sawas wajadsibas. Kehrās pee schi darba ne tikai atfewischtas karaspehka dalas Kursēmē un Widsemē, bet pee schi darba lehrās, kur tas israhdijs par eespehjamu, ari frontes kareiwji. Somehr drihs ween israhdijs, ka neflatotees us wisām peeliktām puhlem bija jafahl baschitees, ka schini seemā mehš waram atkal peedsihwot malkas truhfumu; ja ari ne tif leelu, kà tas bija pehrnā seemā, bet bij redsams, ka newar sagatawot malku tif leelā daudsumā, kà nepeezeeschami wajadsigs. Wafaras widū israhdijs, ka teeschi no ta daudsuma, kas wajadsigs karaspehka wajadsibam, sagatawota tikai masakā puse. Lihdsigā stahwofli bija ari dselszeli ar wineem nepeezeeschamā furinamā materiala sagatawofchanu. Tadehl wareja nowehrot jau wafaras pirmā pusē un fewischi wafaras widū, ka karaspehka dalas, isprafdamas stahwofli, lehrās pee meschu darbeem bes kahdas aizinaschanas, lai waretu weizinat ari no sawas puses malkas sagatawofchanu. Tas bij nowehrojams fewischi Latgalē. Rad wafaras widū, julija beigās, apfardsibas ministrija lehrās pee sen jau nolemtās mobilisazijas iswefchanas, tad leelu daku no mobiliseteem peewilka pee teem darbeem, ar kureem jau nodarbojās daka wezo kareiwju. Bagahjuschā reisā, peeprafijumu eesneedsot, bija jautats ari, kadehl schi mobilisazija ir bijusi wajadsiga, jo bijis paredsams, ka karfch eet us beigam. Es ihsumā gribu atsihmet to, ka mobilisazija bija nolemta jau sen. Naw jaaismirt, ka sinami apgabali bij palikuschi nemobiliseti un no daudf pusēm bij isteikta wehleschanās, kas pilnigi saprotams, ka waja-dsetu kara apmahzibu isplatit us wifu semi, lai gadijumā, ja mehš buhtu fpeesti, ko mehš gan newehlamees, warbuht, pastiprinatos apmehros kertees pee eerotscheem, nebuhtu sagatawoti tikai tee, kas gadu un diwi gadus nefuschi eerotschus, bet lai wifa seme waretu peedalitees pee aistahwefchanās, kà wina to wehlejufees. Bija nepeezeeschami gahdat par to, lai wisi pilfoni tiktu nostahditi weenados apstahklos un nebuhtu nekahda isfchiriba stary daschadeem apgabaleem. Se nu mehš augusta mehnesi, kura widū mehš peedsihwojam peeprafijumus, redsam, ka meschos strahdā — es nenofaufschu wifas dalas — 11. pulks, 12. pulks, ari 4., 5., 6. un zitas karaspehka dalas, un reisā ar wineem jaunmobiliseteem. Tā tad ja runā par to, ka bijusi leela neweenadiba, leela pahrestiba, runā par spaidu darbeem, kuri isdomati preefch latgaleescheem, tad es gribetu waizat, kur ir sche spaidu darbu pasihmes, kad weenā un tai paschā laikā wezee kareiwji, kas weenu un diwus gadus stahwejuschi frontē, un jaunmobiliseteem strahdā meschā un gatawo malku teeschi karaspehka fatikfmes wajadsibam. No jaunmobiliseteem weena daka tuhlin paschā sahfumā tika peeweenota teeschi karaspehka dalam. Tagad apmahziba noteef wifās tajās weetās, kur atrodas jaunmobiliseteem. Ir jau sahfts eeskaititi winus pulkos un, warbuht, tagad wini wisi ir jau tajos eeskaititi, kas tika fewischi peeprafits un uswehrtis.

Ja tika teikts, ka no waldibas puses esot bijis kahds launs nodoms, ka esot bijis fewischi isgudrots, ka latgaleeschi jamobilise un jaleef pee scheem spaidu darbeem, pee darbeem, kuri weenkahrschi istulfojami par pase-minofcheem preefch Latgales, tad ja jums, kungi, ruhj tas dsirdet, waru

pateift, ka nefas tamlidhsigs naw tizis domats. Nekad naw domats isgudrot kaut ko tahdu, ko weenigi Latgalei waretu uskraut. Nekad naw bijis domats isgudrot kaut kahdus melnus darbus, pee kureem weenigi latgaleeschi buhtu peeleeekami. Mehš wisi labi sinam un tai sinā naw nekahdu domu starpibu, ka pee semes aissargaschanas darbeem japeedalas it wiseem un ka loti gruhti isschirt wisos sikhumos, kursch kurā weetā un kurā laikā pee tam warēs peedalitees. Semes aissardsiba nenosihmē to ween, ar eero-tscheem rokā stahwet us frontes, tas nosihmē buht gataweem, ja kahdreif buhtu jastahw pret eenaidneeku. Mehš newaram runat par to, ka weenā weetā leelafas gruhtibas, kā otrā. Semes aissargaschanas darbs naw weegls; tas ir gruhts bijis pee mums, bijis gruhts wisur un nebuhs nekur weegls. Bes tam ar fewischku usswaru runaja par teem prasteem, melneem darbeem. Es gribu jautat, waj tas bij kahds baltais darbs, ko pirms tam nahzās weift muhsu kareiwjeem. Es domaju, man buhs leezineeki, ka netif pee Jelgawas un Leepajas ween kareiwji kauju starplaikos, kad wineem wajadseja atpuhstees, paschi gahdaja par to, lai buhtu nepeezeeschamais kurinamais materials filtumam un ari satiksmes wajadsibam. Es gribu wajzat tahlat, waj tas bij kahds baltais darbs, kad Latgalē, kad leelineeki no tureenes bij isdihiti, wajadseja nostiprinat fronti nedelam ilgi, deenu no deenas rotot transchejas kafaluschā semē; bija janostivrina aissprostojumi un wifs tas bija jadara sem leelgabalū ugunš, sem eenaidneeka lodem.

Tahlat aisrahdits, ka malka teefot gatawota pilsehtam. Ja to grib sinat, tad man jafaka, ka malka naw domata pilsehtam, bet ir domata kara-spehka teeschām un ari neteeschām wajadsibam. Tika usswehrtš toreif ari, ka, warbuht, schim folim esot bijis par pamatu, waj schis folis issauktš zaur to, lai dabutu leelaku skaitu besmafšas strahdneeku, lai ar to, warbuht, nofistu strahdneeku algas. Waru fazit, ka tas naw bijis domats. Rā peerahdijumu waru peewest to, ka strahdneeki naw atlaisti, bet ka tos wehl arween peenem, wiau algas ir bijuschas augstas un kahpj lihds pat schai deenai.

Wehl jaaisrahda us weenu eebildumu. Latgaleeschi esot mobilisefi tant laikā, kad labiba birufi us lauka no wahrpam ahrā un naw bijis, kas to nowahz. Se man atbilde ihša un weenfahrscha. Jaaisrahda, ka nekahda schkiroschana naw bijufi un es gribetu jautat, kas war faskaitit tās wahrpas, kas isbiruschas Widsemē un Kursēmē, kur lauki schini un isgahjuschā wasarā tāpat naw bijuschī peeteefoschi apstrahdati. Eche neweenam netaisniba nodarita naw, jo tas atteezas us wifu semi. Ja jau apfardsibas ministrija nebuhtu rehkinajusees ar darbeem ikdeenas dsihwē, nebuhtu rehkinajusees ar to, ka tur weizami sinami usdewumi, tad schi mobilisazija buhtu iswesta dauds agrafi, kamehr sehjas darbi nebija padariti. Wifu laiku no armijas sinamas kategorijas kareiwju tika laistas us laiku us mahjam pee lauku darbeem. Peeprastijumu eefneedseji aisrahda us to, ka jaunmobilisetee esot nostahditi nepanesamos pahrtikas, dsihwohla un darba apstahklos. Tas taisniba. Un tas, deemschehl, pa wifu zihnu laiku un ari schini gadijumā, fur nebija eespehjams pilnigi nokahrtot daschadus preefschdarbus. Atteezibā us apgehrbu un apaweem schee apstahkli uslabojuschees pehdejā laikā. Bija domats, ka mobilisetee eeradisees pilnigi apghdati us diweem mehnescheem, bet tā tas nebija. Tagad, zil tas bijis eespehjams, apgehrbu truhkums leelā mehrā nowehrsis un nefahdām fuhdsibam par to naw wairs pamata. Wifs tas atteezas ari us dsihwohleem, nepeezeeschamo pajumtu un to, kā

jau teizu, war atteezinat ari us pahrtiku. Uri tas jautajums jau nokahrtots un us preefſchu nebuhs weetas nekahdam ſuhdſibam.

Tad gribu atgreetees us kahdu weetu interpelazijâ, par to man nahſfees gruhſati runat.

Tur teef leetots wahrds dumpis, jo laudis esot nemeerâ. Es waru pateift, lungi, ka nekur tahds dumpis naw gatawojees, nekur winsch naw bijis un ari nebuhs. Ir gan bijuschi ruhgti peedſihwojumi, bet par dumpi runat naw bijis eemeſla. Es luhgtu peedoſchanu, ja es runaſchu ſweſchu walodu, bet es gribetu peewest wahrduš, kuruš leetojis kahds jaunmobiliſetais, teifdamš, ka winsch strahdat neees: „Я при Николаѣ не служилъ, при Ленинѣ не служилъ и при васъ служить не буду, потому что я вѣчный латгальскій дезертиръ.“ Ja ta, warbuht, ir dumpja eeshime, ja domâ, ka te buhs dumpis, tad es neefmu tur wainigs, bet ſinas, kas nahf no tureenes, wehsta, kâ pateefibâ kareiwju wairakums no Latgales apgabaleem atſihst un ſaprot, ka ſhajos laikos newar weenmehr darit to, kas patihf un kas ne. Rats darbs, kas nepezeefchams preefſch tehwu semeš, ir jadara un leelum leelâ dala ir ar meeru to darit. Turpretim no tahdeem wihtreem, to es nupat apraſtiju, bes kahdam leekâm kraſham, war eedomatees, kas no teem ſagaidamš.

Beidsot teef praſtis, kahdi ſoli tiſſhot ſperti, lai apmeerinatu nemeerigos latgaleeſchuš. Es jau iſteizu to, kas ſchai ſinâ darits un kas bijis eefpehjamš. Tahlaf es gribu ari peemetinat, ka wjadſes eewest ſtingru kontroli, ka wjadſibas gadijumâ kareiwji waretu tiſt komiſijâš no jauna pahrbauditi un tee, kuri iſrahditos par nederigeem kara gaitai, tiſtu atlaiſti mahjâš. Tapat weenâ otrâ weetâ ſaimneeziba ir ſaudejuſt weenigo darba ſpehjigo wihtreeti ſtrahdneeku. Tee jau tagad ir atlaiſti. Bes tam teef luhſots jo nopeetni us apmahzibas paplaſchinaschanu. Leeta noſtahdita tâ, ka naw neweena weeta, kur apmahzibas nebuhtu nemaš iſdaritaš. Es negribu minet ſkaitluš, bet ir dalas, kuras ar apmahzibu ween nodarbojas un kur naw darami ne meſchu, ne ziti kahdi darbi.

Râ, es jau mineju, drihſ buhs pabeigta eefſtaitiſhana pulkoš un warès ſahſtees noſuhtiſhana us teem, lai waretu, ja to atſihſtu par wjadſigu, winu weetâ liſt zituš kara wihrus. Es tomehr negribu ſlehpt to, ka, warbuht, buhtu bijis labaki, ja pee eefauſchanaš jaunmobilisettee buhtu tiſuſchi pilnigi eefſtaitiſti kara ſpehka dalâš un wineem dota eefpehja ſeedot eepreefſch ſinamu laiku apmahzibai un tiſtai tad nodaliti darbeem. Nepilnibu warès us preefſchu nowehrſt; waj winuš wiſuš tuhlin warès aiſweſt us atteezigâm kara ſpehka dalam, to es negribu apgalwot, jo tas praſis ſinamu laiku. Es gribu aiſrahdit us to, ka mums wiſeem ir ſinamš, zil nopeetnš pahrdſihwojamâš laiks. Mehš wiſt ſkaidri ſaprotam, ka mehš, warbuht, wiſpahrigi waram juſtees droſchaki, kâ pehrngad ap ſcho laiku. Bet wehl wiſš naw galigi noſtiprinajees un iſſchirtš un tamdehl mums jabuht nomodâ un „gataweem to ſafneegt. Mums ari bes atrauſchanaš jakeras pee wiſeem darbeem, kuri waretu ſcho ſagatawoſchanoš nodroſchinat un ir eemeſlš, kapehž waldbiba ſpehruſt ſoluš, par kureem ir runa ſhini peepraſijumâ.

Nekas ſewiſchš pret Latgali nebij domats ne ſhini gadijumâ, ne ari zitâ. Nekad naw bijis tahdu ſewiſchku nodomu, kuri buhtu wehrſti pret Latgali, nekas naw un neikš darits, lai aiſwainotu latgaleeſchu juhtaš. Latgaleeſchi ir peerahdijuschi ſawu patriotiſmu un mehš ſinam, ka wini pee-

rahdis patriotismu katrā gadījumā, kad buhtu isdewiba to darit, bet mums jābūht gataweem un, turotees gatawibā, mehš nedrihštetu schkirot darbu un nedrihšstam teikt, ja weenam otram tas darbs nepatihš, tad jaatdod tas ziteem. Mums jāpaleet pee tās pahrleezibas, ka mums wīseem jāstrahdā kopā un tikai tad mums īdofees šafneegt muhšu lopejo mehrki, west galā šahktio darbu un teikt, ka mehš neesam par wolti strahdajuschī un upurejuschī šawus špehkuš.

Presidents J. Ščakste: Nahkofchais deenas fahrtibas punktis ir redafzijas komištijas šinojums. Es luhgšchu redafzijas komištijas referentu.

Referents A. Bredis: Redafzijas komištija īsklatija likumu par meeru ar Kreewiju. Pahrlabojumi bija jataiša tikai pee 3. panta, kurfch pehž zaurštatischanas īsnahza tahds:

„Walšis robescha starp Latwiju un Kreewiju eet:

No Igaunijas robeschas starp Babinas un Wimorškas zeemeem, zaur Wimorškas zeemu pa Glubizas upi, zaur Waschkowu, tahlak pa Opofchnas upiti un Opofškas un Wjadas upem lihds Dubinai, no tureenes wīshšfakā taišnā linijā pahreet uš Ruchwas upi, tahlak pa Ruchwas upi un winas peetefu Pelegas upi lihds Umernišcheem, no tureenes taišnā linijā uš Utrojas upi lihds Railowas usrafsta „w“ bur-tam, pa Utrojas upi lihds winas lihsumam pee Masās Melnizas, no tureenes taišnā linijā uš Ščas upes lihsumu, kurfch atrodas diwas werstes uš seemeleem no usrafsta „Starina“, tahlak pa Ščas upi un Ludses, Rēfeknes un Daugawpils aprinķu administratiwo robeschu ar Opofškas, Sebeschas un Drifas aprinķeem lihds Pašnai uš Ofunizas upes, tahlak taišnā linijā zaur Beloje eseru, Šchernoje eseru, zaur eseru, kas atrodas starp Wasilewu un Mofišcheem, zaur f. Saweikeem uš upites grihwu, kura eetel Daugawā starp Kofkowitzem un f. un z. Nowoje Selo, tahlak pa Daugawu lihds f. Schafranowai.

Uš 14-to deenu pehž meera lihguma ratifšezchanas abas lihdsijas pufes apnemas atwilti šawu kara špehku lihds walšis robeschat uš šawas teritorijas.“

Zitu peesihmju pee šchi likuma nebuhtu.

Presidents J. Ščakste: Waj eebildumu naw pret šcheem pahrla-bojumeem? Peenemts. Nahkofchais deenas fahrtibas punktis ir agrarās reformas likuma apšpreešchana. Man eefneegts preešchlikums šehdi šlehgt. Es liškchu uš balšofchanu eefneegto preešchlikumu un luhdsu pazeltees toš, kas ir par šchis deenas šehdes šlehgšchanu. Es luhdsu pazeltees toš, kas ir pret šehdes šlehgšchanu. Ar majoritati peenemta šehdes šlehgšchana. Nahkofchā šehde ir nolikta uš otrdeenu pulštien 3.

(Šehdi šlehds pulštien 5.20).

I. sēkijas 30. sēkde 1920. gada 7. septembrī

(Atklahta plkst. 3.40 pēc pusdeenas).

Agrarās reformas likums (wīspareju debatu turpinājums).

Presidents J. Tšakste: Satwerfmes Sapulzes sēkde atklahta. Wī deenas kahrtības sēkdeēn stahw agrarā likuma apspreešana.

Bes tam ir peenahkufchi apšweikumi: Walmeeras patehretaju kooperatīws pee Walmeeras apweenotās amatneeku beedribas, no beedru šapulzes 1. septembrī šuhra Satwerfmes Sapulzei apšweikumu.

Tad Wezgulbeneš rajona pagastu preeškneeku, aissargu nodatas, nowadu preeškneeku un polizijas kahrtībneeku šapulze šuhra Satwerfmes Sapulzei šweizeenu.

Cenāškufchi preešklikumi šaukt pee teefas atbildibas Satwerfmes Sapulzes lozekli Rudewizu. — Nododams Satwerfmes Sapulzes lozekli leetu komišijai. Šapat ir eenahzis preešklikums šaukt pee teefas atbildibas Satwerfmes Sapulzes lozekli Kristapu Eliašu. — Nododams tai pašchai komišijai. Šebildumu naw? Peenemts.

Agrarās reformas likums. Waj šapulze wehlas, ka pantus nolasa? (Šauzeeni no weetam: „Luhdsu!“). Wīrsraksts.

Sekretars R. Jwanows:

„Agrarās reformas likums. 1. dala. Walsts šemes fonds. 1. nodala. Walsts šemes fonda nodibināšana.“

Presidents J. Tšakste: Šebildumu naw? Wahrds peeder Bušchewizam.

A. Bušchewizs (šozialdemokrats): Šs leeku preeškā likuma pirmā dalā mahrdū „walsts šemes fonda“ weetā līt wahrds: „likums par walsts šemes fondu“, jo turpmat wajas šes atšauktees us šchi likuma špehā nahšchanas deenu. Ja mehš neleekam „likums par walsts šemes fondu“, tad tas nahš špehā ar agrarās reformas likuma špehā nahšchanas deenu. Šas šastahw no wairafām datam. Kad tiks peenemta pehdešā dala, mehš wehš nesinam. Šadehl lai buhtu škaidrs, tad es leeku preeškā šefošchu wīrsrakstu: „Likums par walsts šemes fondu.“

Presidents J. Tšakste: Preešklikums ir līt šefošchu pahr-labojumu:

„Pehš pirmās datas nahš wīrsraksts „walsts šemes fonds“, ta weetā līt „likums par walsts šemes fondu.““

Wahrds peeder Paulufam.

R. Paulufs (šemneeku šaweeniba): Man rahdas, ka mehš agrarā reformā neišdosim wairafus likumus, bet gan tikai weenu, kurā ša weena

fastahwdala eetilps nodala par semes fondu. Apšpreešt likumu mehš, sinamš, waram pa dalam. Tagad mehš apšpreedisim to dalu, kura sīhmejas uš semes fondu, pehž tam zitas un beidsot peenemšim wisu likumu kà weenu un tas nahks špehlā kà weens likums uš reiši. Ja mehš peenemšim, ka katra dala faufšeš par likumu, tad mums buhš trihš likumi, kuri nahks špehlā katrs fawā laikā. Praktiskati buhtu, ja wini nahktu špehlā wisi uš reiš, jo iswest dšihwē agrarreformu waram tikai tad, kad buhš apšpreeštis un peenemts Satwerfmes Sapulzē wifs likums.

Presidentš J. Šchafste: Wahrds peeder Bušchewizam.

U. Bušchewizš (sozialdemokrats): Šš Pauluka fungam newaru peekrišt. Ja mehš rihotos tā, kà leet preekščā Pauluka fungš, tad likums nowilzinatos. Bet pirmā dala teef steigta tadehl, ka walstij pašchlait preekšč dalischanas naw semes fonda un wina to dala nelikumigā kahriā. Tadehl es ušturu fawu preekščlikumu.

Presidentš J. Šchafste: Wahrds peeder Paulukam.

R. Pauluš (semneeku faweeniba): Šika motiwets, ka šchi nodala japeenem kà ihpašchš likums tapehž, ka pagaidam walstij naw semes ko dalit. Ramehr mehš neefam peenehmuschī nahkščo likuma dalu par semes fonda dalischanu, mums nelihds ari šchis likums. Jo pee dalischanas tik pat newar stahteš.

Presidentš J. Šchafste: Neweens wairaf pee wahrda naw peetei- zees? Šš luhdsu referenta atsaukšmi.

Referents M. Gailišt: Šš gribu ašrahdit, ka pehž šatura Bušchewiza fungš eebildums buhtu dibinats, jo buhtu wajadšigs isteikt to, ka lihds ar 1. dalas špehlā nahkščanu walstij ir rihzibas brihwiba par fondā eekšaitām semem. Pehž šatura man naw ko eebilst. Warbuht, tikai waretu eebilst no juridiskā redšes stahwolka.

Referents U. Šihmaniš: No juridiskās komišijas man jaišrahda, ka Bušchewiza funga preekščlikumam, grošt wiršrakstu, naw pamata un eemesla, jo mehš isdošim tikai weenu agrarlikumu, bet ne wairakuš. Ja tas buhš likums un winam buhš sinamas nodalas, tad mums tās tikai kà tahdas ari jauskata un janofauz. Kas sīhmes uš Bušchewiza funga motiwem, kapehž mums likums tā janofauz un ne zitadi, tad tahlakā likuma pantā teiktš: „Ar šchi likuma špehlā nahkščanas deenu“; tas mums atteezigos pantos ir ari japrezišē: „Ar šchis likuma dalas špehlā nahkščanas deenu.“ To waretu isteikt likuma tekstā, ja wiršrakstā buhtu neisprotami isteiktš, bet tas newaretu buht par eemeslu likuma nošaufuma grošischanai. Tapehž man jaišfatas pret Bušchewiza funga preekščlikumu.

Presidentš J. Šchafste: Ir eenahzis preekščlikums wahrdu „walstis semes fonda“ weetā likt „likums par walstis semes fondu.“ Agrarkomišijas referents isfakas par pahrlabojumu un juridiskās komišijas referents — pret pahrlabojumu. Šš lišču to uš balsošchanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir par šcho preekščlikumu. Luhdsu šakaitit. (50). Luhdsu pazeltees toš, kas ir pret Bušchewiza eenesto preekščlikumu. (73). Beidsot luhdsu pazeltees toš, kas buhtu atturejušchees no balsošchanas. Naw. Tā tad par mineto preekščlikumu isfazijušchees 50, pretim — 73 un atturejees naw neweens. Tā tad preekščlikums atraiditš. Šš lišču uš balsošchanu wiršrakstu un luhdsu pazeltees toš, kas ir pret wiršrakstu. Naw. Luhdsu pazeltees

toš, faš buhtu atturejušchees no balkofchanas. Naw. Tà tad wiršrafšts peenemts. 1. pantš.

Sekretarš R. J w a n o w s :

„Jaunu massaimneeziibu eerihkofchanai un pastahwošcho šhšfaimneeziibu paplaščinafchanai, kà ari daschadu šaimneeziifu usnehmumu, sozialu labeerihzibu un kulturelu wajadsibu apmeerinašchanai nodibina walšts semes fondu.“

Presidentš J. Š f a k s t e : Wahrđš peeder Janšonam.

Jr. J a n š o n s (neatkarigais bessemneekš): Wišpahr peenemts, kà likuma pirmà pantà teel motiweta likuma nepeezeefšamiba un pastrihpoti likuma mehrki. Agrarlikuma pirmà pantà fazits, kà likums wajadsigs wišpirmš jaunu massaimneeziibu eerihkofchanai un pastahwošcho paplaščinafchanai. Man šcheet, kà ar to naw peeteekofšči motiweta likuma nepeezeefšamiba — truhštš fišifka semes gribetaja. Te ir minetš, kà semes gribetaji ir šaimneeziifi usnehmumi, daschadas labeerihzibas, kultureli pašahkumi u. t. t. Bet Latwijà, kà mehš šinam, agrarlikumu išsauza pawišam ziti šwarigaki motiwi. Pirmà usmetumà, kad projektš nahza preefšhà agraršomišjai, pirmà pantà stahweja, kà kulturelu un šaimneeziifu wajadsibu dehl teel nodibinatš semes fondš. Tas šika paplaščinatš kà agrarà tà ari juridiskà komišjā — tas nošhymē, kà pirmais motiwėjumš naw hijiš pilnigš. Tas dod teefšibu apšchaubit ari šči tekstā pilnigumu. Rà wiššwarigakais papreefšchu japeenem minetaiš, t. i. „jaunu massaimneeziibu eerihkofchanai un pastahwošcho paplaščinafchanai.“ Bet jaunu massaimneeziibu eerihkofšana, kàš istel no šči teifuma, ir šaimneeziifi techniškš strihdš par to, kà mehš šawu semi gribam apštrahdat. Ja mehš išškiramees par massaimneeziibam, tad taš tomehr wehl nedod mums teefšibu stahtees pee wišu leelšaimneeziibu atnemšchanas. Preefšch tahdām dšili ejošhām reformam mums wajadsigi ziti eemešli un jaleeto žitadi motiwi, lai waretu peeteekofšči attaišnot šawu radikalo agrarlikumu. Tahdi motiwi mums ir. Tee ir soziali politiškas dalas, proti: weena desmità dala Latwijas eedšihwotaju tureja lihđš šchim muhšu semi šawàs rofàs un pahrejās dewinas desmit dalas nelaida pee semes klahť. Tad nu mums jaerobescho winas teefšibas un taš bij galwenaiš motiwš, kàš išsauza Latwijà agrarreformu pee tagadejeem pahrfahrtoteem apstahkleem. Man šcheet, kà šchis motiwš ir daudš štiprafš, nekà motiwš par muhšu laufšaimneeziibas pahreefšanu no leelšaimneeziibam uš massaimneeziibam. Ja nu taš tà, tad mums tad tđ ari jaišfaka, lai mehš šawu agrarreformu waretu attaišnot kà eelššemē, tà ari ahršemēš. Uš šcheem eemešleem neatkarigee bessemneeki eefneedš pee šči panta šefofchu pahrlabojumu: Agrarlikuma § 1. papildinajumš usšahkams ar wahrdeem: „Latwijas bessemneeku apghdashanai ar šawu semes šaimneeziibu u. t. t.“ Šchis eefneegumš tizis jau stahdiš preefšhà agrarai komišjai, bet tur nejaušchi wišch šika atraiditš ar freišo partiju balšu wairakumu. Bij eebildumi ari no latgaleešchu pušes, bet tee pilnigi šaprotami, jo wineem bessemneeku naw, kadehl wineem šchis wahrđš kà tahđš kriht masať šwarà. Bet mums janem wehrà, kà Latwijà nefastahw no Latgales ween — ir wehl ari Kurseme un Wiđšeme, kur šchis wahrđš kà pšhologifškš momentš pee šči likuma šanemšchanas no bessemneekem ir loti šwarigš. Tadehl mums likumà taš buhtu japeenem. Pee tam eš wehlreis gribu atghadinat šolijumš, kahdi šawà laikà (agitazijas periodà) šika doti. Tad Latwijas bessemneekem šika šolits ar agrarreformu wišš, ko ween wišch šil wehlaš, leekot winu wišpirmà weetà. Te tomehr

tas tā naw. Tadehl eeliksīm schoš wahrduš, lai bessemneekš redš, la pee wina pateescham domats wišpirmā fahrtā. Tad wehl bij eebildumi pret scho peesihmi, itā tas jau buhšhot otrā dalā, tur seme teef peeschkirta daschadām personam. Man par noscheloschanu jafaka, la ja otrā dalā par to ari minetš, tad tomehr loti tumšchi. Tur naw pastrihpots bessemneeki tā galwenee semes gribetaji, bet šadalti tikai kategorijās: bessemneekeem, kas buhšhot us weetas, seme tiksot peeschkirta pirmā fahrtā, bet teem, kas peenahššhot klast, kaut kahdā zittadā weidā. Tas nu ir nenoteikts jehdseens. Gewehrojot to, la bessemneeki katrā sinā gaidiš, la semi wišpirmā fahrtā dos wineem un newiš kulturelām, sozialām un kahdām zītām labeerihzibam waj pilsehtu un meestu paplaschinaschanai, kas muhs til stipri us to nespeesch, leefu augstai šapulzei preeščā peenemt scho papildinajumu.

Presidentš J. Š f a k s t e: Wahrds peeder Jr. Trašunam.

Jr. T r a š u n s (Latgales kristigo semneeku šaweeniba): Pret scho punktu man nebuhtu daudš nefas pretim, bet es liktu wehl preeščā strihpot wahrdu „maš“ ais fekofsheem eemesleem. Tā tā mums naw pilnigas un droščas statistikas sinas, zil daudš mums buhs massaimneeku un bessemneeku un wehl tapehz, la wahrds „massaimneeziba“ eenes sinamu neslaidribu, mehš nesinam, šo šauksim par massaimneeku: waj to, kam peeder 5 defetinas, 10, 15 waj 20 defetinas. Samehrā ar 60 defetinam 15 defetinu ihpachneekš buhs massaimneekš, bet pehdejais pret 6 defetinam jau leelšaimneekš. Wahrds „massaimneeziba“ tapehz sinamā mehrā buhtu newjadfigš, jo winsch tikai kawē muhs špreest par semes normu. Kadehl leeku preeščā wahrdu „maš“ strihpot un atštah tikai „jauunu šaimneezibu eerihkofchanai un pastahwošcho šaimneezibu paplaschinaschanai“.

Presidentš J. Š f a k s t e: Neweens wairaf pee wahrda naw peeteizees? Wahrds Buschewizam.

A. B u š c e w i z s (sozialdemokrats): Es nahku wehl ar weenu pahrlabojumu: pehz wahrdeem „tā ari“ eelikt wahrduš „pilshehtu un meestu paplaschinaschanai“. Tas isreet no wisa likuma šatura.

Presidentš J. Š f a k s t e: Gefneegti ir pawišam 3 pahrlabojumi. Weens eefneegts no Jr. Trašuna, kurā leef preeščā strihpot wahrdu „maššaimneezibas“. Tā ir rakstis, bet teikts tifa strihpot wahrdu „maš“ un wahrdu „šaimneezibas“ atštah. Waj es esmu pareiši šapratis?

Otrs preeščlikums ir 1. pantā eewadā likt fekofšus wahrduš:

„Latwijas bessemneeku apgahdaschanai ar šawu semes šaimneezibu, jauunu massaimneezibu eerihkofchanai u. t. t.“

Šchis preeščlikums tifa eefneegts no Jr. Janšona. Pehdejais preeščlikums ir eefneegts no Buschewiza un šfan:

Pehz wahrdeem „tā ari“ eelikt wahrduš „pachwaldibu un meestu paplaschinaschanai“.

(Peesihme no soziademokrateem: „Pilshehtu!“ Šahlē šmeekli. Buschewizš taifa atteezigu pahrlabojumu).

Pahrlabotee pahrlabojumi tagad šfanš fekofšchi: no Jr. Trašuna, buhs strihpot tikai wahrdinu „maš“ un no Buschewiza — pehz wahrdeem „tā ari“ nahf „pilshehtu un meestu paplaschinaschanai“. Es luhgšchu referentu dot šawu atšauksmi.

Referents M. G a i l i t s: Man jaairahda augstai šapulzei, la agrarškomiššas redakzijā 1. pants šlaneja: „Agraršreformas išwešchanai, massaimneezibu eerihkofchanai u. t. t.“ Pehz tam kopejā juridiskās un agrarškomiššas

fehde šchis pants tika peenemts tahds, tahds wisch ir schai galigā tekstā, tika peenemts weenbalfigi, bes eebidumeem, klahtesot wifu frakziju preekschstahwojem. Agrarkomisija gan sawā laikā, ja nemaldos, no Jansona kunga tika pazeltis jautajums, ka wjadsetu papildinat tekstu ar wahrdeem: „bessemneeku apgahdashanai ar semi“, bet agrarkomisija to noraidija, jo atrada, ka wahrdos: „jaunu massaimneeziibu eerihkoschanai un pastahwoschu sikhfaimneeziibu paplaschinaschanai“ schee motiwi jau eetilpst, jo preeksch ka gan zita, ja ne preeksch bessemneeku apgahdashanas ar semi schis jaunās faimneeziibas ir dibinata? Atfahrtot to buhtu leeki. Es saprastu, ja pahrlabojumā buhtu teiktis: „jaunu massaimneeziibu eerihkoschanai preeksch bessemneeku apgahdashanas ar semi“, tad papildinajums norahditu massaimneeziibu eerihkoschanas mehrki un buhtu, kaut gan ari leeks, tomehr saprotams. Genestais papildinajums ir leeks, naw dibinats un man agrarkomisijas ufdewumā jaiiffatas pret schi papildinajuma peenemschanu.

Tahlak man agrarkomisijas wahrda jaiiffatas ari pret Trasuna kunga eenesto papildinajumu, jo tas scho pantu padara par loti nenoteiktu. Leekot wahrda „massaimneeziibu“ weeta wahrdu „faimneeziibu“, mehš eewestu pantā jehdseenu, kurch noteikti neisteiz to, preeksch ka mehš semes fondu radam. Jehdseens „massaimneeziiba“ ari bes platibas apshimeschanas puheweetas fatram ir flaidrs. Ta tad schis preekschlikums buhtu atraidams.

Atteeziiba uf Buschewiza kunga papildinajumu par pilsehtu un meestu paplaschinaschanu, man jafaka, ka schi papildinajuma eeweschana buhtu sinami moliwi tapehz, ka nahkoschos tahlakos semes fonda dibinaschanas motiwos schi papildinajuma faturš neetilpst. Ta ka schis jautajums agrarkomisija naw pahrrunats, tad ka referents newaru nemt pee schi papildinajuma stahwofli.

Presidentis J. Tschakste: Waj otrs referents wehletos wahrdu? Wahrds Referentam Sihmanim.

Referents A. Sihmanis: Atteeziiba uf Jansona kunga preekschā zelto pahrlabojumu, man juridiskās komisijas wahrda jafaka, ka peenemta redakzija newaretu tikt grosita ne pehz sawa fatura, nedš ari pehz sawa mehrka, jo pee schi jehdseena atfahrtot un minet bessemneekus isteiktu to paschu, kas ir jau fazits. Mums pastahw leelgruntneeziibas, masgruntneeziibas, sikhfaimneeziibas un bessemneeki. Massaimneekeem mehš schinis debatēs un projektā nefa nedomajam dot klah, bet leelgruntneeziibai nemam nost. Mehš gribam sikhfaimneeziibas pabalstit un faimneeziibas dibinat. Pehz fatura to neta zitadi newar isteikt, ka jau tas isteiktis. No juridiskās komisijas puses man jaiiffatas pret scho pahrlabojumu.

Man jaiiffatas ari pret Trasuna kunga preekschlikumu. Strihpot wahrdu „maf“, atstahjot wahrdu „faimneeziibu“, ais ta pascha eemesla. ka mehš sem faimneeziibas waram saprast wifu to, peemehram, ja domajam dibinat leelgruntneeziibas un muischas, bet sem massaimneeziibam saprotams tagadejās semneeku mahjas un pirmā pantā, kur nolikts pamats schi likuma mehrkim, mehš newaram nahkt ar zipareem.

Kas sihmejās uf Buschewiza kunga pahrlabojumu, tad man jafaka, ka schis jautajums juridiskā komisija netika apspreests. Ja Satwersmes Sapulze buhtu par to, ka semes fonds pilsehtu un meestu paplaschinaschanai buhtu isleetojams, tad schini likumā Buschewiza pahrlabojums buhtu eewedams. Juridiskās komisijas wahrda es newaru dot nelahdu atfautsmi.

Presidentis J. Ščakste: Es lišķu pahlabojumus us balsofchanu un wišpirms to pahlabojumu, kaš iſſlehdſ no tekſta, kà radikalako. Taš ir Traſuna eefneegtais preeſſchlikums wahrđianu „maſſaimneežibas“ ſtrihpot. Pret ſcho preeſſchlikumu iſſazijàs abi referenti. Eš luhgſchu tagad pazeltees toš, kaš ir par ſcho preeſſchlikumu. (60). Luhdſu pazeltees toš, kaš buhtu pret ſcho preeſſchlikumu. (61). Beidsot luhdſu pazeltees toš, kaš buhtu atturejuſchees no balsofchanas. (2). Par ſcho preeſſchlikumu ir iſſazijuſchàs 60 balſis, pret to 61 balſis un atturejuſchees 2. Tà tad ſchis preeſſchlikums atraiditš.

Nahkofſhee preeſſchlikumi ir tekſta papildinajumi ar jauneem preeſſchlikumeem, kuri pehz ſawa ſatura weenadi. Wišpirms eš lišķu us balsofchanu Janſona preeſſchlikumu, kurſch leef preeſſchà tekſta ſahkumà eeweetot wahrđus „Latwijas beſſemneeku apgahdaſchanai ar ſemi“. Pret to iſſazijàs abi referenti. Kaš ir par ſcho Janſona pahlabojumu, luhgtu pazeltees. Tagad luhdſu pazeltees toš, kaš ir pret ſchi preeſſchlikuma peenemſchanu. Eš luhdſu pazeltees toš, kaš buhtu atturejuſchees no balsofchanas. Balsofchanas iſnahlums: par ſcho preeſſchlikumu balſojuſchi 28, pret to — 32 un atturejuſchees 72. Tà tad preeſſchlikums atraiditš.

Beidsot nahf preeſſchlikums, kuru eeneſa Buſchewižs, un kurſch ſkan:

„Pehz wahrdeem „kà ari“ eelikt wahrđus „pilſehtu un meestu paplaſhinaſchanai.“

Ubi referenti iſſazijàs, ka komiſijà preeſſchlikums naw apſpreetiš un wini komiſijàs wahrđà newar dot atſaukmi, bet ja ſapulze peenemtu, tad wiſch buhtu eeweetojams ſhini pantà. Eš lišķu us balsofchanu un luhdſu pazeltees toš, kaš ir par Buſchewiža eefneegto pahlabojumu. Uzimredſot majoritate. Šchis papildinajums peenemtš. Tagad eš lišķu us balsofchanu wiſu pantu ar pahlabojumu un luhdſu pazeltees toš, kaš ir par ſchi panta peenemſchanu. Luhdſu peeſehſtees. Tagad luhdſu pazeltees toš, kaš ir pret ſchi panta peenemſchanu. Naw. Kaš buhtu atturejuſchees no balsofchanas, luhdſu pazeltees. Naw. Tà tad 1. pants weenbalſigi peenemtš. 2. pants.

Sekretars R. Jwanowš:

„Walſis ſemes fondaſtahas: 1) no walſis ſemem un muiſcham, kuraš minetas weetejo žiwillikumu (1864. g. iđewums) 597. panta 1. punktà un 613. panta 1. punktà un Kreewižs likumkraħjuma X. ſehjuma pirmàs daſas 406. pantà; 2) no walſis ihpaſchumà pahrgahjuſcham, bijuſcham brunneežibas un žitàm ſemem un muiſcham un 3) no ſemem un muiſcham, kuraš beſ ſchi panta 1. un 2. punktos minetàm, uſſaititas weetejo žiwillikumu (1864. gada iđewums) 597. un 613. p. p. un Kreewižs likumu kraħjuma X. ſehjuma 1. daſas pantos 411., 413. punkti 1, 2, 3 un 4, 414. un 415. un wižam wehl nepahrđotàm ſemneeku mahjam, kà ari kolonizajijas beedribu, ahrwalſtu banku un tahdu pat ſabeedribu eepirtàm ſemneeku ſemem. Šchi panta 3. punktà minetàs ſemes un muiſchas ſkaitas par atſawinatàm un pahrgahjuſcham walſis ihpaſchumà ar ſchi likuma ſpehtà nahſchanu. Eihdſ ar ſemi atſawina un peeweeno ſemes fondam us tàs atrodofchàs atſawinamas ſemes ihpaſchneekam peederoſchas ehtas.“

Presidentis J. Ščakste: Wahrđs peeder Magnuſam.

E. Magnuſš (wahzu reformu partija, runà wahžifſi): Naw leeterigi radit ſtarpinſtanzi ſtarp ſemes gribetaju — beſſemneeku un tagadejo ſemes ihpaſchneeku, kaš notiktu, ja, kà taš likumà paredsetš, ſemes fondu neſawejoſchi panemtu waldibaš ihpaſchumà un pahrwaldibà. Leeku preeſſchà

privatu ihpašchneeru rokās esošho semi teoretiski jau tagad eefkairit semeš fondā, bet praktiski semeš pahrdošchanu isdarit tikai pehž vajadsibas un nodot wiau tikai bessemneeku ihpašchumā. Lihds tam laikam seme buhtu jaatstahj tagadejo ihpašchneeku pahrwaldibā, par ko eefneedsu atteezigu preekschlifumu. Otra panta treschais punkts tā tad skanetu:

„3) no semem un muischam, kuras, bei šchi panta 1. un 2. punktōs minētām, usskaititas weetejo žiwillifumu (1864. g. isdewums) 597. un 613. p. p. un Kreewijas lifumu krahjuma X. sēhjuma 1. dašas pantōs 411, 413, punkti 1, 2, 3 un 4, 414, 415 un wišām wehl nepahrdotām semneeku mahjam. Šche minētās semeš un muischās eeskaitamas tik tā teoretiski pee semeš fonda peeskaititas, winaš nepahreēt tuhdal walsts ihpašchumā un pahršinā, bet no winām teel itgabūs nemta preeksch massaimneezibu eerihšošanas wajadsigā seme un zaur atawinašchanu pahrwešta tuhlitejā massaimneeku leetošchanā. Lihds tam brihdim seme paleek lihdschinejo ihpašchneeku ihpašchumā un leetošchanā. Lihds ar semi atawina uš tās esošās atawinamās semeš ihpašchneetam peeroschās ehkās“.

Presidentis J. Tschafste: Wahrds peeder Fr. Trafunam.

Fr. Trafunis (Latgales kristigā semneeku faweeniba): Man bija jau tas godš ašrahdit uš to, ka lifumam newajaga runat ar paragraseem, bet ar teksteem un man ir preekschlifums, lai šchis lifums tittu isdois ar tekstū, bet ne ar paragraseem, lai tas buhtu skaidrs katram, kas to lasitu.

Otrs preekschlifums ir strihypot no § 2. punkta 3. „Kreewijas lifuma krahjuma 413. panta 1. punktu“. Tur ir runa par basnizu semem Latgalē. Šchis semeš wispahri ir loti mašas un tikai diwām basnizam Latgalē, Uglonēs un Kreslawās, ir leelakaš semeš platibaš. Kas atteezas uš šchim plātibām, tad ir jau nodomats isleetot tās kulturelām wajadsibām preeksch katolu seminara. Kad nebij nekahdu zeribu, ka nodibinašees Latwijas walsts, kad bij zeriba tikai uš sinamu autonomiju, tad Latgalē nolehma apweenotees ar pahrejo Latwiju un, kad nodibinajās Latwijas walsts, tad, eš pasazifchu atklasti, latgaleeschi zereja, ka katolu basnizai buhs weeglata dšihwe Latwijā, nekā Kreewijā. Bet, mani fungi, lihds šchim katolu basniza no latweeschu waldibas nekahda pabalsta naw dabujusi, un sewiškhi šchai gruhtā laikā, kad šaimneezibas isnihzinatas, kad wajaga radit katolu basnizai seminaru no jauna tahdā gruhtā laikā, katolu basniza naw dabujusi no waldibas nekahda pabalsta, neweenas kapeikas, neweena grašcha. Masakais Latgale un katolu basniza war zeret uš to, ka Latwijas walsts neatnems katolu basnizai to drupatu mantas, kas winai palika no Kreewijas laikeem. Bet tagad juhs gribeet atnemt no basnizaš wehl semeš. Ar šcho drupanu, ar šcho smilgu, juhs neatbalstiseet walsti, bet radišeet tautai tikai jaunās gruhtibas. Eš nedomaju, ka juhs gribešeet, tā fakot, ar smilgam atbalstit Latwijas walsti. Ar tām daščām defetinām, kas peeder basnizai, nekās nebuhs panahkts. Eš esmu pahrleezinats, ka ari pati tauta to šahpigi šajutis. Bes tam, ja tittu atnemtās basnizaš semeš, wišās gruhtibas, kas zeltōs zaur basnizu ušturešchanu, gultōs uš semneekem. Sewiškhi diwu zentru atnemschana Kreslawā un Uglonē, kur jau pehž nedelas waj diwām eesahkšees seminarā mahzibas. To latgaleeschi-katoli šajutis loti šahpigi. Tā ka šchis pants simejas weenigi uš latgaleescheem, tad eš liffu preekschā to pawisam strihypot.

Presidentis J. Tschafste: Wahrds peeder Paulukam.

K. Pauluks (semneeku faweeniba): Man buhtu dašchi preekschlifumi. Pee pirmā punkta no Trāfuna kunga tika ašrahdits, ka neefot labi, ka uš-

skaitot pantus un pehdejo faturu neminot. Prinzipā es tam nepeekrihtu, jo gruhti faturu isteikt, bet ja eespehjamš isteikt faturu, tad pantus peewest naw wajašdšigs. Pirmo pantu waretu isteikt tā, ka senes šonds fastahdams no walšs semem, muišham un mešheem. Se netahdu šchaubu newarefu buht, jo sem ta buhtu šaprotamas wišas semes, kahdaš walštij ir, un taš buhtu peeteekofchi škaidrš. Tadehl mans preekšlifums buhtu, 1. punktu formulēt šekofchi: „no walšs semem, muišham un mešheem“.

Otrā pantā es leeku preekščā iſlehgat wahrduš: „Walšs ihpašchumā pahrgahjuščas“ un „un zitam“, aiš tahdeem eemesleem, ka ja mehš atšahjam ſcho redakziju, tad atfahrtojam to pašchu, kaš jau teiktš 1. punktā. 1. punktš runā par wišam walšs semem un 2. punktš par walšs ihpašchumā pahrgahjušcham semem. Taš buhtu weens un taš patš. Beš tam newar teikt, ka wišas brunneezišas muiščas formeli pahrgahjuščas walšs ihpašchumā. Winas gan pahrees, bet lihdi ſchim formeli taš naw notiziš un tapehž nošaukt winas par walšs ihpašchumā pahrgahjušcham buhtu neehrti. Tadehl 2. punktu wajašsetu formulēt ſchahdi: „bijuščam brunneezišas semem un muišham un“.

Raš atteežas uš 3. punktu, tad man jaaišrahda, ka ſhini punktā paredsetš, ka wišas priwatāš lauku semes, kahdaš muhfu walsti ir, teek atšawinatas. Eš domaju, ka pee wišpahrejām debatem, kaš willāš deefgan ilgi, tika nošaidrotš weens jautajums, t. i. ka ſemneeku semes prinzipā neteek atšawinatas, bet domatas atšawinat tikai muišču semes. Tā tad buhtu diwaš kategorijaš semes. Par muiščneeku semem, eš domaju, mehš wiš efam weeniš prahtiš, ka tāš atšawinamas, bet ſemneeku semes prinzipā naw atšawinamas. Iſnehmumi war buht weenā otrā gadijumā, bet patš prinzipš ir tahdš. Man rahdaš, ſcho prinzipu wajašsetu ari paščā pantā isteikt. Tagad pantā ir teiktš, ka wišas semes, tā tad ari ſemneeku semes teek atšawinatas un tikai peeſihmē teiktš, ka iſnemtāš teek tāš, kuraš pahrgahjuščas Latwijāš pilſonu ihpašchumā. Taš naw ihsti pareiſi, jo prinzipu, kuru leekam par pamatu wišam liſkumam un agrarreformai, wajaga isteikt paščā likumā. Tapehž wajašsetu ſcho peeſihmi pahreſt uš punktu 3. un isteikt winu tahdā weidā, ka teek atšawinatas wišas tani un tani pantā uſſkaititišas semes, iſnemot ſemneeku semes, kuraš pahrgahjuščas latweeſchu pilſonu ihpašchumā. Tad buhš ſkaidrš, ka ſemneeku semes, kuraš peeder Latwijāš pilſoneem, neteek atšawinatas, bet semes, kuraš pahrgahjuščas zitu ihpašchumā, tā koloniſazijaš, ahrſemju un zitu banku ihpašchumā un naw pahrdotas, eekšaitamaš semes fondā. Beš tam buhtu panahktš taš, ka peeſihmē, kurā uſſkaititami iſnehmumi no ſchi likuma prinziſeem, mehš runatu tikai par tām semem, kuraš atſihtāš par atšawinamām, taš ir par muišču semem. See buhtu tikai iſnehmumi no ſchi prinzipa. Tapehž leeku preekščā formulēt ſcho punktu ſchahdā weidā:

„3) no semem un muišham, kuraš beš ſchi panta 1. un 2. punktōš minētām, uſſkaititāš weetejo žiwiliſkumu (1864. g. iſdewums) 597. un 613. p. p. un Krewijaš likumu kraħjuma X. ſehjuma 1. daſas pantōš: 411., 413., punkti 1., 2., 3. un 4., 414. un 415. iſnemot no muišham atdalito un pahrdoto ſemneeku ſemi un Latgalē peeſchirto ſemi (надельная земля) lihdi ar ehkam, ja to eeguwiſchi Latwijāš pilſoni, bet wehl nepahrdotas ſemneeku mahjaš, tā ari koloniſaziju beedribu, ahrwalſtu banku un tahdu pat ſabeedribu eepirktāš ſemneeku semes teek eekšaititāš semes fondā“.

Tad buhtu deefgan ſkaidri isteiktš taš, ko mehš gribam likt par pamatu

šchim likumam. Tahdā weidā buhtu iswesti šhee diwi prinzipi par muišneeku semes atfawinašchanu un semneeku semes neaiššarschanu.

Nahšošā teikumā man ir redakzionela rakstura preefšlikums, kuruš noskaidrotu wairaf šhi likuma juridisko šaturu. Šhini teikumā teiktš, ka tahdas un tahdas semes škaitas par atfawinatām un pahrgahjušchām walstš ihpašchumā ar šhi likuma špehtā nahššchanu. Ir minetš moments, no kura laika semes škaitas par atfawinatām un walstš ihpašchumā pahrgahjušchām, bet nefur naw škaidri isteiktš, ka winaš teef jau atfawinatas. Tas šhe škaidribas dehl buhtu noteikti jaišfaka un to mehš panahktu, ja teikumū formulētu šchahdi:

„Šhi panta 3. punktā minetās semes un muiščas ar šho likumu ir atfawinatas un pahreet walstš ihpašchumā.“

Pehdeja teikumā man ari buhtu papildinajums. Tur teiktš, ka lihds ar semes atfawinašchanu teef atfawinatas ihpašchneekem peederošchās ehčas. Ar wahrdu „ehčas“ naw isteiktš, ka ar to atfawina ari wišus zitus peederumus. Tapeh3 wahrds „ehčas“ buhtu jastrihpo, ja mehš sem wina šaprotam wišpahrigi peederumus un tanī weetā buhtu jāfata: „wišus likumos paredsetoš semes peederumus“ un tad teikumš škanetu tā:

„Lihds ar semi atfawina un peeweeno semes fondam us tās efošchos atfawinamās semes ihpašchneekam peederošchos wišus likumos paredsetoš semes peederumus.“

See buhtu papildinajumi un pahrgrošibas, šahdas man leekamas preefšchā.

Prezidents J. Šchakste: Wahrds Bušchewizam.

A. Bušchewizš (sozialdemokrats): No wišeem pahrlabojumeem, šahdi zelti preefšchā, man jaatšihmē, ka Magnuša kunga pahrlabojums šawā laikā tika eeneštš ari agrarkomisišjā un tur tas tika weenbalsigi noraiditš.

Kaš atteezas us otru pahrlabojumu, ko šhe eeneša Trašuna kungs, tad ari wina pahrlabojums komisišjā tika plašhi debatētš un ta motiwus šhe naw wehrts wairš pahrunat.

No Pauluka kunga pirmatš eeneštātš pahrlabojums ir peenemams, jo naw usškaititas pantos wišas semes, kuras teef eeneštās walstš semes fondā, peemehram, frona mešchi. Pret otro papildinajumu un proti, strihpot wahrduš no „škaitas“ lihds teikuma beigam un ta weetā likt: „ar šho likumu ir atfawinatas un pahreet walstš ihpašchumā“, no šawas pušes mehš pee šhi pahrlabojuma eenešim atteezigu papildinajumu. Tas buhtu wajadšigs, lai likuma I. dala neatkaratos no pahrejām likuma datam.

Prezidents J. Šchakste: Wahrds peeder Menderim.

Fr. Menders (sozialdemokrats): Es eefneedsu papildinajumu pee Pauluka kunga pahrlabojuma. Šai weetā, kur juhš leezeet preefšchā otrā panta beigās teikumū pahrediget šefošchi: „likumā minetās semes ar šho likumu ir atfawinatas un pahreet walstš ihpašchumā“, mehš leekam preefšchā teift: „ir atfawinatas un pahreet walstš ihpašchumā ar šhi likuma I. dalas špehtā nahššchanu.“ Šefneegi šho papildinajumu mani usmudinaja Šihmana kungs un juhšu usštahšchanās pret muhšu pirmo pahrlabojumu, par likuma wiršraksta grošišchanu. Mehš domajam, ka likuma dalai janahš špehtā neatkarigi no pahrejām 2 dalam, lai semes fondš škaititoš tā nodibinatš, tadehl es eefneedsu šho papildinajumu.

Prezidents J. Šchakste: Runataju šaralstš išsmeltš. Es luhgšchu

referentu dot ņawu atņaufsmi. Waj jums tee pahr labojumi ir ņaidri ņinami? Ja ne, tad luhgņņu eepaņihtees.

Referents M. Gailiņs: Atteeziba uņ minoritatu preeņņstahwoja Magnuņa funga eefneegumu jaņaka, ka ņhņis preeņņņlikums tika eeneņņs ņawā laikā ari agrarkomisiņjā, kur ar wiņām balņim, minoritatem atturotees, tika atraidņts, jo taņ padaritu wiņu muņņu ņemeņ fonda dibinaņņanu, ņemeņ planweidigu ņadalņņņanu un lihds ar to ari wiņu agrarreformaņ iņweņņņanu Latwiā par iluņoriņtu. Tā tad pee wina eņ ilgati neuņņaweeņhoņ.

Atteezibā uņ Traņuna funga eeneņto preeņņņlikumu strihpot no 417. panta punktu 1., t. i. iņņleht no atņawinaņņanaņ wiņaņ baņnizu ņemeņ Latgalē, man jaaiņrahda, ka ari ņhahds preeņņņlikums, gan wiņpahr atteezibā uņ baņnizu ņemem ari tika eeneņņs agrarkomisiņjā, kur tika atraidņts ar wiņām balņim pret 2, atturotees 2. Traņuna funga preeņņņlikuma peenemņhana eeneņtu dualņņmu ņemeņ fonda ņaņtahdņņņana, taiņot iņnehmumu ar baņnizu ņemem Latgalē. Agrarkomisiņjaņ wahrda iņņaņoņ pret wina peenemņņanu.

Atteezibā uņ Pauluka funga eeneņteem pahr labojumeem, furi pehņ ņatura teņņtu negroņa, bet ir tikai juridikaņ dabaa, man no agrarkomisiņjaņ puņeņ nebuhtu neņahdu eebildumu. Zņ wiņi peenemami juridika ņinā, iņteikņeeņ muņņu juridikaņ komisiņjaņ referents. Lai gan 597. un 613. pantos eetilpņt ari wiņaņ ņemneeku ņemeņ, taņ paņņaidrojumi par to ir doti ne ņhajos, bet taņlaņoņ likuma pantos, un aiņ ņhi eemeņla, ņaidribaa labad, warbuht tomehr nebuhtu leeki atņahrtot to, ka nepahrdotaa ņemneeku mahjaņ teek atņawinataņ, tāpat ari ņemneeku mahjaņ, kaņ eepirktaņ ne no Latwijaņ pilņoneem, bet gan no ahrwaņņtu bankam, koloniņazijaņ beedribam u. t. t. Wiņā wiņumā pret Pauluka funga papildinajumeem agrarkomisiņjai naw nekaņ pretim, ja juridika komisiņja toņ atrod par wehlameem.

Preņidents J. Iņņaņņte: Luhgtu otru referentu.

Referents A. Sihmaņis: Atteezibā uņ pahr labojumu, eeneņtu no Magnuņa funga, man jaņaka, ka juridika komisiņjā ņhahds jautajums netika minets un apņpreests, bet no juridika redņeņ ņahwoņla jaņaka, ka taņ nebuhtu ar ņho pantu ņaņņanojams un wiņpahrīgi ņhini likumā nebuhtu eetilpinams. Ja mehņ tagad pehņ ņhi preeņņņlikuma nolemtu, ka muņņņaņ teoretiņki peeņkaitamaņ pee ņemeņ fonda, bet ņaktiņki paleek agratā ihpaņņneeka leetoņņana un par wina ihpaņņumu, tad ņhahds jehdņeens naw ne domajams, ne peelaņņhams. Rā waņņņ war peeņkaitit pee ņemeņ fonda to, kaņ winai nepeeder? Ko gan taņ noņihmē un ka hds tur labums un ar ko taņ lihdsētu agrarreformai? Tahda weidā taņ naw domajams, ne peelaņņhams un ņhim pahr labojumam man jaņņakaņ pretim.

Kaņ ņihmejaņ uņ Traņuna funga eefneegto preeņņņlikumu strihpot 413. pantā 1. punktu, tad ņhņis jautajums no juridika komisiņjaņ netika apņpreests. Taņ ari naw juridika rakņtura un pilnigi atņarajaņ no Satwerņmes Sapulzeņ, waj wina wehlaņ atņwabinat baņnizu ņemeņ, jeb waj winaa nemaņ neaiņņart, bet no juridika komisiņjaņ puņeņ eņ neņo newaru teitt.

Kaņ ņihmejaņ uņ Pauluka funga eeneņteem pahr labojumeem, tad par teem jaņņakaņ, ka no juridika redņeņ ņahwoņla tee ir pilnigi pamatotī un ir peenemami.

Weidsot atteezibā uņ Mendera funga aiņrahdiņjumu, taņ ir papildinajumu pee Pauluka eefneegta pahr labojuma, ka buhtu jaņaka: „no ņhi likuma I. daņaa ņpehka naņņņhanaņ deenas“, tad ar to Satwerņmes Sapulze atņihtu, ka ņhņis

likums, kad wiņš peenemts pa dalam, katra dala par fewi stahjas spehā. Tāpeh3 te jāprezise, ka semes atšawinašhana nahf spehā ar šhi likuma dalas spehā nahfšhanas deenu un neatkarigi no tam, kad wišs likums nahfš spehā. Ja Satwersmes Sapulze tā us to štatas, tad, protams, Mendera funga preefšhā listais papildinajums ir peenemams.

Presidents J. Tšh a k s t e: Pawisam ir eesneegti tšhetri papildinajumi, kuri nahf us balsošchanu šahdā kahrtibā: wišpirms ir preefšhlikums no Trašuna strihpot 413. pantā 1. punktu. Tad nahfšhais preefšhlikums, kurch tifa eenesis no minoritatem un kurch pahrgroša 2. panta 3. punkta pehdejo datu. Beidsot buhs balsojami pahrlabojumi, kurus eenesa Pauluks, bet pee weena no šheem pahrlabojumeem buhs jabalso par pahrlabojumu, kuru eenesa Menders.

Wišpirms nahf us balsošchanu Jr. Trašuna preefšhlikums, kurch škan tā:

„2. pantā 3. punktā, kur ir runa par Kreewijas likumu trahjuma X. seh-
juma 1. daku (1864. g. isdotu) pantā 413. strihpot 1. punktu.“

Jr. R e m p s (Latgales lauschu partija): Es luhdsu wahrdu pee bal-
sošchanas kahrtibas.

Rungi! Man jarunā pee balsošchanas kahrtibas. Tas likumā pants, kurch mums listš preefšhā, fewišhki 2. pants, ir gandrihs alsa un omega wišā šhini likumā. 2. pants ir raibs no wišheem kreewu un nekreewu pa-
ragrafa likumeem. Balsot par wišheem šheem štaitleem, tā kā mums tagad leef preefšhā, es personigi newaru. Es domaju, ka es atminešhū ari zitu latgaleešhu domas, ka mehš isdaritu weeglprahhibu balsojot par teem. Winos šlehpjas loti dauds, winos šlehpjas, warbuht, nahfšhā muishneeziba, war-
buht, ari nahfšhā bobulneeziba, kā Latgalē sauz bessemneekus. Tā tad šhini redakzija, kā ir projektā rakstits, par otro paragrafu es un mani šrafzijas beedri atšakamees balsot.

Presidents J. Tšh a k s t e: Tas ir, ja runā peh3 leetas kodola, un par to leef preefšhā Jr. Trašuns. Trašuna preefšhlikums bij: 1. punktu pee 413. panta strihpot un bes tam rediget tā, ka likums runā ar tekstu, bet ne ar paragraseem. Papreefšhu nahf us balsošchanu Jr. Trašuna eesneegums, un tas ir:

„1. punktu 413. pantā strihpot. Tas ir „bajnizas semes Latgalē atšah-
jamas“.“

Romifšijas referenti ištakas pret šho preefšhlikumu. Es listšhu to us balsošchanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir par Jr. Trašuna preefšhlikumu (38). Tagad es luhdsu pazeltees toš, kas ir pret šho preefšhlikumu (96). Beidsot luhdsu pazeltees toš, kas buhtu atturejushees no balsošchanas. Par šho preefšhlikumu ir ištazijuschās 38 balsis, pret to 96. Tā tad preefšhlikums a t r a i d i t š.

Tagad nahf pahrlabojuma otrā dala:

„likuma tekstu rediget, newis peewedot likuma pantus, bet eeweetojot
tekstus.“

Romifšijas referents par šho pahrlabojumu neisteizās, kadeh3 luhgšhu komifšijas referentu atšauksmi.

Referents U. S i h m a n i s: Waretu jau tekstu nodrukāt, bet tad isnahktu, ka tas pants buhtu glušhi nesaprotams. Es nesaprotu, kapeh3 jabaidas no pantu nosaukuma?

Presidents J. Tšh a k s t e: No juridiskās komifšijas pušes teef listš

preekschâ atstahnt pantu nosaufumus, fâ wini ir, un referents issazijâs pret scho pahrlabojumu. Es likschu winu us balsoschanu un luhdsu pazeltees toš, fâs ir par Trafuna preekschlikumu, pantu weetâ list tekstus (10). Es luhdsu pazeltees toš, fâs ir pret scho preekschlikumu. Par scho preekschlikumu ir issazijuschâs 10 balsis un majoritate ir pret to.

Tagad nahks preekschlikums, kuru eefneedsa minoritates. Waj sapulze wehletos, lai winu wehreis nolastu? (Balsis: „Naw wajadsiga! Waj wisas minoritates?“). Wansch ir parafstits no diweem: Firksa un Magnusa. Es likschu winu wisa wisumâ us balsoschanu un luhdsu pazeltees toš, fâs ir par scho preekschlikumu. Tagad es luhdsu pazeltees toš, fâs ir pret scho pahrlabojumu. Luhdsu peefehstees. Schis pahrlabojums ir atraidits ar leelu majoritati pret 11 balsim.

Beidsot nahks us balsoschanu pahrlabojumi, kuras eefneedsa Pauluts un kuri fadalaš us wairakam dalam. Romisijas referents pret scheem parlabojumeem neissazijâs, atrašdamš, fa wineem ir redakzionels raksturs. Es likschu sapulzei preekschâ jautajumu, waj wina wehlas, lai pahrlabojumš fadala waj balso wisa wisumâ? (Balsis: „Sadalit!“ Wisa wisumâ!“) Prafa fadališchanu. Wispirms pee 1. punkta ir preekschlikums formulet winu fâ:

„No walts semem, muischam un mescheem.“

Es likschu scho 1. punktu us balsoschanu un luhdsu pazeltees toš, fâs ir pret scho pahrlabojumu. Naw. Es luhdsu pazeltees toš, fâs atturas no balsoschanas. Naw. Sâ tad peenemtš.

Pee 2. punkta:

„Strihpot wahrduš: „walts ihpaschumâ pahrgahjuschas“ un „un zitas“.“

Es likschu scho preekschlikumu us balsoschanu un luhdsu pazeltees toš, fâs ir pret scho pahrlabojumu. Naw. Es luhdsu pazeltees toš, fâs atturas no balsoschanas. Naw. Sâ tad taš peenemtš. Utteezibâ us 3. punktu ir preekschlikums.

„Strihpot beigas, šahot ar wahrdu „un“ lihds teikuma beigam, bet tani weetâ list:

„Jnemot no muischam atdalito un pahrdoto semneeku semi un Latgaie peeschirto semi (надельная земля) lihds ar ehkam, ja to eeguuschu Latwijas pilsoni, bet wehl nepahrdotas semneefa mahjas, fâ ari kolonizaziju beedribu, ahrwalstu banku un tahdu pat fabeedribu cepirkas semneeku semes teef eeskaitas semes fondâ“.

Nahkoschâ teikumâ

„strihpot wahrduš no „skaitta“ lihds beigam un list: „ar scho litumu atfawinamaš un pahreet walts ihpaschumâ“.

Pee scheem wahrdeem nahk flahnt pahrlabojumš no Mendera:

„Ar lituma I. dalaš spehka nahkschanu“.

Es likschu us balsoschanu Mendera papildinajumu, kurfch flant:

„Ar lituma I. dalaš spehka nahkschanu“.

Referents issazijâs par papildinajumu. Luhdsu pazeltees toš, fâs ir par pahrlabojumu. Luhdsu pazeltees toš, fâs huhtu pret pahrlabojumu. Beidsot luhdsu pazeltees toš, fâs ir atturejuschees no balsoschanas. Naw. Papildinajumš weenbalsigi peenemtš. Tagad luhdsu atteezigi pahrlabot Paulufa pahrlabojumu. Es likschu pahrlabojumu ar scho papildinajumu us balsoschanu un luhdsu pazeltees toš, fâs ir pret pahrlabojumu. Naw. Luhdsu pazeltees toš, fâs atturas no balsoschanas? Uri naw. Sâ tad pahrlabojumš ar Mendera papildinajumu peenemtš. Tagad es likschu

uļ balsfōchanu wīsu 2. pantu bef peefihmem un luhdsu pazeltees toš, kaš ir par likuma 2. pantu. Luhdsu pazeltees toš, kaš ir pret 2. pantu. Naw. Beidsjot luhdsu pazeltees toš, kaš atturas no balsfōchanas. Ja nemaldos, 6. Ur wīšam balsim, 6 atturotees, 2. pants peenemts. 1. peefihme.

Ēretarš R. Jwanowš:

Peefihme l. Neašawina: a) no muišam atdalitu semneeku semi un (Latgalē) peefširtu semi lihds ar ehtam, ja to eeguwušči Latwijas pilsoni, kuri waj kuru preefširtēči zehlušchees no Latwijas robeschās eetilpstošheem apgabaleem; b) kapehtas un semes, uļ kurām ušzeltas bašnizas un klosteri, lihds ar pagalmeem, ehtam un dahrseem pee bašnizam un klostereem; c) semes un muišas, kuras peeder labdaribas un finatru eestahdem un kalpo šho eestahšhu teeshām wajadšibam; d) semes un muišas, kuras peeder pilsehtam, meesteem, aprinkeem un pagasteem, ja tās kalpo mineto pašchwaldību teeshām wajadšibam waj ari tuwakā nahtotnē nepeezeeshamas wīnu labeerihžibai, kulturelām un šaimneezifšām wajadšibam, resp. pilsehtu un meestu paplašchināšanai un e) laufšaimneezifši ismantotas semes, kaš uškaititas weetejo žiwillikumumu (1864. g. ijd.) 597. panta 5. punktā un 613. panta 7. punktā un šči likuma 2. pantā norahditos, Kreewijas likumu krahjuma X. sēhjumā l. d. pantos, ja tās lihds 23. aprilim 1915. g. (w. št.) eeguwušči Latwijas pilsoni, kuri waj kuru preefširtēči zehlušchees no Latwijas robeschās eetilpstošheem apgabaleem, un žiktahš šchis semes nepahršneedš lihdsšchinejās semneeku šaimneezibas normas Latwijā. Lihdsigi semes gabali, kuri eeguht pehž 23. aprīta 1915. gada (w. št.), war palikt neašawinati, ja eeguweji dabū uļ toš Latwijas waldbibas atkauju. Utteezigi luhgumi eefneedšami waldbibai 6 mehnešn laifa škaitot no šči likuma špēkā nahššchanas deenas. Ja šchahdu šaimneezību semes platība pahršneedš lihdsšchinejo semneeku šaimneezību normas Latwijā, tad atšawina normas pahršneedšošho datu“.

Prēsidents J. Šchakste: Wahrds peeder referentam.

Referents M. Gailits: Ēš nahku ar preefšlikumu šho peefihmi, kura šatur daudš atšewišchūs punktus, nemt zauri pehž šheem punkteem, eenest pahrlabojumus, pehž punkteem atšlahšt debates, lemt un pehž tam balsot par wīšem kopā, jo žitadi debates tiks eenestas neštaidribas.

Prēsidents J. Šchakste: Referents leef preefšchā atšlahšt debates pee atšewišcheem punkteem. Waj buhtu šahdi eebildumi? Naw. Ēš luhgtu išfazitees par punktu a. Waj wehlaš šahds wahrdu? Wahrds peeder Goldmanim.

J. Goldmanis (semneeku šaweeniba). Ēwehrojot to, ka šaturš no 1. peefihmes punkta a pahrneests uļ 2. panta treschō punktu, ēš leeku preefšchā šho a punktu strihpot. Šchajā peefihmē eet runa par semem, kuras nebuhtu atšawinamas, bet wišpahrejās debates, kuras wilkās wairat deenas no weetas, loti daudš tika runatš, wehršchotees pret semneeku šaweenību, ka ta gribot nodrošinat muišchneezibai 300 puhrweetas. Man jaatšimē, ka tas nepawīšam tā naw. Semneeku šaweeniba nebuht neestahjās par 300 puhrweetam. Semneeku šaweeniba stahw uļ ta weedolla, uļ kura winaš preefšchā stahwi stahweja jau agrarkomifšijā. Tur semneeku šaweenibas preefšchā stahwi eestahjās par to, ka muišhu ihpašchneefam atšahjama semes platība widejās šaimneezibas leelumā un newis 300 puhrweetas. 300 puhrweetas aištahw waldbiba šawā projektā, bet ne semneeku šaweeniba un tadehl newar tilt uškaitis par muhšu preefšchlikumu. Ēš domaju, ka semneeku šaweenibas stahw wolkis ir pilnigi ščaidri išteizees jau agrarkomifšijā un tapehž pee šči panta zaurluhšchanas wina war aištahwet tītai to, ko wina jau tur ir aištahwejušt, bet newis waldbiš projektū. (Ēmeekli un applauši pa kreisi.) Jateiz, ka šchāi garajai, 700 gaduš garajai prahwai starp latweešhu semneezību un

muischnezibu šhodeen ir jaisbeidsas. Jums jaispreešč ſchi prahwa taišnigi. Mehš nedrihſtam noſtahdit muiſchnezibu labakoš apſtahkloš nekà muhſu ſemnezibu. Preeſchlikumà, kuru ſemneeku ſaweenibas wahrda gribu likt preeſchà, taš ir paredſetš un nodroſchinatš. Taš buhtu tikpat labi preeſch ahrſemem, kà ari preeſch eekſcheeneš, kaħdu ſtahwołki mehš eenemſim ar ſchi jautajuma iſſchkirſchanu. Šchi? jautajums jaiſſchkir taišnigi. Mums jagahdà, lai winſch buhtu taišnigs tiklab preeſch mums, kà ari preeſch muhſu lihđſpilſoneem, kaš nodroſchina muhſu walſti kà uš ahreeni, tà ari uš eekſcheeni. Taš buhš panahťtš, ja peenemſim ſcho peeſihmi ſekofchà weidà:

„2. panta 1. peeſihmes a) punktu ſtrihpot un ta weetà likt ſchahdu tekſtu: peħž wahrda „neatſawina:“ a) taħdu ſemes normu no 3. punktà minetàm atſawinaſchanai padotàm ſemem, ka ſemes bijuſcham ihpaſchneekam paleet ſemes dafa, kaš lihđſinas tai paſchà punktà paredſeto neatſawinamo widejo ſaimnezibu platibai.“

Mums ſaimnezibas ir maſaš, widejaš un leelaš. Se eet runa tikai par widejàm ſaimnezibam, bet ne par kautkahdàm 300 puhrweetam.

Preſidentš J. Š ſ c h a k ſ t e: Wahrđš peeder Buſchewiwam.

U. B u ſ c h e w i z š (ſozialdemokratš): Man jaſaka, ka ar leelu gan-darijumu noklauſijoš Goldmana kunga runu, kaš leezina, ka ſemneeku ſawee-niba beidsot ir noſtahjuſeeš uš walſtiš intereſchu redſeš ſtahwołka, ka walſtiš intereſchu labà wina ir gatawa upuret pat walđibu, kuraš preeſchgalà atro-daš winaš lozekli. Žitadi ſapraſť Goldmana kunga runu newar. Ja ſem-neeku ſaweeniba ſaka, ka walđiba agrarà jautajumà naw noſtahjuſeeš uš walſtiš intereſchu redſeš ſtahwołka — un pret ſemneeku ſaweenibu eš domaju, ſchoreiſ neweeņš nedrihſtēš uſſtahteēš — tad ſekas ir tās, ka tagadejai walđi-bai wairš naw weetaš. (Applauſi pa kreiſi). Šiſ tahlu eš Goldmana kungam wareju peeſriſť. Bet kaš atteezaš uš widejo ſaimnezibu normu, tad mani uſſkati atſchkiras no Goldmana kunga domam. Rà jau mehš ſche 7 deenaš debatejàm, tad muiſchneekem uš lihđſchinejo teeſibu pamata ſeme naw atſtaħ-jama. Mums nekāš nebuhtu preti, ja muiſchneekam tãpat kà kuram katram Latwijāš pilſonim peeſchkiru noteiktu normu ſemes, bet mehš nekad newa-ram peelaiſť, ka winſch ſcho ſemes normu dabu uš ſawu agrako teeſibu pa-mata. Par taišnibas prinzipu mehš tagad newaram runat, jo muiſchneekam papreeſchu wajaga likt peełihđſinatam wiſuſemafai kaħrtai Latwijāš tautà — t. i. beſſemneekem un tad peħž tam waretu buht runa par ſemes peeſchkir-ſchanu taišnigà kaħrtà lihđſigi ziteem pilſoneem. Lihđſ ar to mehš weł ne-ſinam, kaħda buhš wiſpahrejà ſemes norma, kaħdu beſſemneekem peeſchkirš un tapeħž preeſchłaikuš wineem nekahdu noteiktu normu newar atſtaħť un mehš waretu peeſriſť tikai tam, ja wineem teek peeſchkirš taš patš, kaš be-ſemneekem. (Applauſi pee ſozialdemokrateem).

Preſidentš J. Š ſ c h a k ſ t e: Neweeu pee wahrda naw peeteizeeš? Eš doſchu peħdejo wahrdu referentam.

Referentš M. G a i l i t š: Ir eeneſiš papildinajums, par kuru peħž ſatura debateja 7 deenaš, un kuſch bija eeweeťotš ari ſemneeku ſaweenibaš pahrejāš formulà, peħdejà briħdi tika nonemťš no deenaš kaħrtibaš un likāš, ka ſchis kłuhmigaiš papildinajumus wairš neupeldēš maſakaiš pee pirmāš dalaš peenemſchanaš, bet weltāš zeribaš. Eš negribu ilgať pakaweteēš pee ſchi papildinajumà politiſkāš puſeš, bet gribu aiſtaħdit weenigi uš to, ka ſemes ihpaſchneeki, kureem ſemes ar ſcho likumu teek atſawinamaš, ir muiſchneeki. No

leederibas puses gribu aizrāhdīt, ka atstahjot leelgruntneekēm pee semes fonda fastahdišanas sinamu nenoteiktu normu, nesinot šho pašču ihpašneeku skaitu, mehš isņemam iš walstis semes fonda nenoteiktu, nesinamu semes platību. Jau agrak tiku aizrāhdijis, ka šho semes ihpašneeku skaitis šahumā tika ušdots 450, wahlak debatēm turpinotees šhis skaitlis pazehlās lihds 1000 un, domaju, nemaldišchos apgalwodams, ka ja debates buhtu turpinajuschās wehl dasčas deenas, tad šhis skaitlis buhtu peeaudis lihds 1500 un 2000. Pateesiba wiņsch gan buhs wehl leelafs. Nupat wehl šhiniš deenās Rigā šabraufuschi šhee semes ihpašneeki, kuru semes buhtu atšawinamas un noteet uš wišas linijas steidšiga semju šadališhana un pahrraktišhana uš atšewišķu mantneeku wahrdu. Šahdu ihpašneeku skaitis aug augumā un fonds plot masumā. Uzmirkli muhu likums wineem to neašleeds darit. Peenemot šho papildinajumu, war isnahkt tā, ka weenam ihpašneekam peederēs nepahrdotās rentes mahjas, otram muiščas ehšas un zentra šaimneziba. Šnahkt, ka jums no mahjam wajadsēs išešdinat wiņu ilggadejos rentneekus semkopjus, lai tās atdotu muišneekam kā neatšawinamo platibas normu. Kas atteežas uš Widsemi, tad leelafā dala. Widsemeš muišču ir jau pahruentas walstis pahrsinā uš Šailišha 1919. g. riškojuma pamata un no dalu rentneekēm teet apšaimneekotas jau otru gadu. Prašē buhs gruhti, pat pawišam neešpehjami atdot muišneekēm atpafak kaut ari neleelas semes platibas zentra waj zītās šaimnezibās taišni wiņu agrafās muiščās. Kas atteežas uš pehdejo, par to runaja Goldmana kungs, t. i. taišnibas un teesifkuma prinzišpeem un papildinajumu moralisko puši, tad man jaatgahdina ka neweena partija naw gahjuši Šatwersmes Šapulzes wehlešhanā sem lošunga „neatšawinat muišneekēm semi“, waj, kas isteikts ar eenešo papildinajumu, pirmām kabrtam apmeerinat ar semi muišneekus. Ari juhs, semneeku šaweeniba, gahjāt wehlešhanās sem lošunga: „Wišpirms semi teem, kas to šargā!“ (Rahda semneeku šaweenibas wehlešhanu plakatu. Šozialdemokratu peesihme: „Šee ir aišmirsti!“). Klišwe no weetas: „Pilnigi pareiši!“). Ja uš šhi plakata buhtu ušrakstis: „Apgahdat ar semi wišpirms tautas un semes pretineekus, atstahkt semi muišneekēm“, tad esmu pahrlēezinats, no semneeku šaweenibas un ziteem delegateem, kas pabalsta papildinajumu, neweens gan uš šheem šoleem nesehdetu. Šmozita tauta, kas semi atbrihwojuši, apšargajuši, to apšargā un apšargās, stahw pee durwim un praša no jums, tautas weetneekēm, lai atdaritu durwis, un toš pirmos laistu uš wiņu mantojumu — semi. Šhis papildinajums, turpretim, laišch uš semes kā pirmos walstis un tautas naidneekus, toš, no kureem tauta šawu brihwibu un semi ir atkarujuši ar šawām ašinim. (Šlgi un wehtraiņi applauši. „Brawo“ šauzeeni).

Šhini namā beeschi teet peemineti brahlu šapi, to šapi, kuri kritušchi par Latwijas semi. Rungi, atminatees, ka tee, kas kritušchi par Latwiju, kritušchi par to, lai wiņu beedrs, arajs — semkopis, Latwijas darba ruhkis nahktu uš šhis semes kā pirmais, bet newis melnā brukineeka pehztetschi. (Štipri applauši). Ja juhs wareet aišdarit šawas aušis pret šhim balšim, kas nahkt no Latwijas waronu kopu kopam, aišdarit wiņas pret tautas balši, tad peenemeet šho papildinajumu un atwereet muišneekēm kā pirmeem durwis uš Latwijas semi, atstahjeet aiš durwim Latwijas deklus! (Šlgi applauši).

Prezidents J. Š h a k š t e: Šš luhgšchu referentu no juridikšas komišjas.

Referents U. Šimaniš: Šho papildinājumu juridiskā komisija nav apspriedusi, bet viņu juridiskās usbuhves sinā komisija ir atsinusi. Ja buhs kahds eefneegums, tad tas tiks eefneegts treščā lašijumā, pehz kam juridiskā komisija warēs dot šawu atfinumu.

Presidents J. Ščaķste: Pee 1. peefihmes a) punkta eefneegtais pahrlabojums škan, ka wajaga tagadejo tekstu strihpot un tai weetā list atsih-meto. Waj šapulze wehlaš, ka winu nolasa? (Šauzeeni: „Ja!“)

Sekretars R. Jwanowš:

„neatšawina: a) tahdu jemes normu no 3. punktā minetām atšawina-šanai padotām semem, ka jemes bijuščam ihpaščneekam paleet jemes data, kas lihđinas tai paščā punktā paredseto neatšawinamo widejo šaimneezibu platibai.“

Pee balsoššanas šahrtibas wahrds peeder Buščewizam.

U. Buščewižš (šozialdemokrats): Šewehrojot to, ka ščis pants, par furu mehš balsošim, ir loti šwarigs, muhšu fratšija leef preetščā wahrđisku balsoššanu.

Presidents J. Ščaķste: Šš luhgtu pee nobalsoššanas. Šišš balsošs pehz alšabeta un šatram balsotajam šašaka, waj winšč ir par eefneegto pahrlabojumu, waj pret.

Alšasija-Pleekščan — pret,
 Alšberings — par,
 Antons — pret,
 Alščmanis — par,
 Behršinšč — pret,
 Belinščis — pret,
 Benše — pret,
 Venus — pret,
 Bergš — par,
 Beršš — pret,
 Biščmanis — pret,
 Biršneekš — par,
 Bitie — par,
 Błodneekš — par,
 Botščagowš — par,
 Breediš — par,
 Bruščis — par,
 Bungščš — pret,
 Buščewižš — pret,
 Bizans — par,
 Dahršneekš — par,
 Dehtens — pret,
 Dombrowščis — pret,
 Drugiš — pret,
 Dželšis — pret,
 Dubins — par,
 Elijš — pret,
 Firtšš — par,
 Fiščmanis — par,
 Gailiš — pret,
 Gigelš — par,
 Grehwinšč — pret,
 Goldmanis — par,
 Grantškalus — par,
 Goliajš — pret,
 Heščmanis — naw eeradeeš,
 Holzmanis — pret,

Jrbe — par,
 Jwanowš, R. — pret,
 Jwanowš, Ewaldš — pret,
 Janšons (šemneeku šaweeniba) — par,
 Janšons, Fr. — (Balsis: „Alšmuzis!“),
 Janšobehršš — par,
 Jofans — par,
 Kalnišč — pret,
 Kalniš, Klara — pret,
 Kalnišč, Bruno — pret,
 Kalnišč, Auguštš — naw eeradeeš,
 Kalnišč, Mikeliš — pret,
 Kalnišč, Nikolajš — pret,
 Kambala — par,
 Kašparšons — par,
 Kellers — par,
 Kempš — par,
 Keščmanis — par,
 Kindjuliš — par,
 Klihwe — par,
 Kluge — par,
 Knoppš — par,
 Kotans — pret,
 Komišars — pret,
 Kurščinščis — pret,
 Kuršiš — par,
 Kweešš — par,
 Laišans, Antons — par,
 Laišans, Pawulš — par,
 Lapsa — pret,
 Lašdans — par,
 Lawrinowičš, Alšolonija — par,
 Lawrinowičš, Ješups — par,
 Laurs — pret,
 Liebtalš — pret,
 Lihbeetiš — naw eeradeeš,
 Lindinšč — pret,

Magnuſs — par,
 Meierowizs — par,
 Melnikows — par,
 Menders — pret,
 Morizs — pret,
 Nakelis — par,
 Nonahzs — par,
 Nurofs — par,
 Ofols — naw,
 Ofolinſch — par,
 Babehrſs — par,
 Pauluſs — par,
 Pawlowſs — par,
 Petrewizs — pret,
 Bluhme — pret,
 Braulinſch — pret,
 Preſnafows — naw,
 Burgals — par,
 Burinſch — par,
 Rainis-Bleefſchans — pret,
 Rabinowitiſchs — pret,
 Radſinſch — pret,
 Reinhardt — par,
 Reekſtinſch — pret,
 Roſentals — pret,
 Rudewizs — pret,
 Rudſits — pret,
 Rubins — par,
 Rubulis — par,
 Sadwinskiſs — par,
 Salnis — par,
 Samuels — par,
 Sankewizs — pret,
 Sauleſkalns — par,
 Skalbe — par,

Seezeneekſs — par,
 Seibolts — pret,
 Seil — par,
 Segliſch — pret,
 Sihmanis — par,
 Sfangelſs — par,
 Skubitiſs — pret,
 Skujeneekſs — pret,
 Swaguſs — par,
 Schaberts — pret,
 Schiemanis — par,
 Schwabe — pret,
 Schers — par,
 Sterns — pret,
 Straſdinſch — pret,
 Strautneekſs — par,
 Taube — par,
 Tode — pret,
 Traſuns, Jr. — par,
 Traſuns, Jeſ. — pret,
 Trons — naw,
 Turfopuſs — par,
 Ulmanis — par,
 Ulpe — pret,
 Waldmanis — par,
 Wahrſbergſs — par,
 Weſſman, Berta — pret,
 Weſſmanis, Jr. — pret,
 Weltme — par,
 Welmers — par,
 Wenewizs — pret,
 Wezkalns — pret,
 Wilſons — pret,
 Wiſgantſs — par,
 Wiſchna — pret.

Vahrtraufums no plſt. 5.45 lihdj 5.55

Presidentis J. Tſchakſte: Satwerſmes Sapulzes sehde turpinas. No 150 Satwerſmes Sapulzes lozekleem bija klast un nodewa balsis 144, 5 iſtruhka un 1 nebalſoja. No teem 79 iſſazijuſchees par un 65 pret. Ta tad eefneegtais pahrlabojums peenemts.

Punkts b). Pee wahrda neweens nepeteizas. Punkts c). Pee wahrda neweens naw peeteizees. Punkts d). Wahrds peeder Rudewizam.

U. Rudewizs (ſozialdemokrats): Pee punkta d), kur eet runa par ſemem un muiſcham, kuras peeder pilſehtam, mehſ leekam preekſcha punktu d) peenemt ſekofcha redakzija:

„Semes un muiſchas, kuras peeder pilſehtam, meeſteem, aprinkeem un pagasteem, atteezinot ſchis agrarreformas pahrejos, ihpaſchuma teeſibu uſ ſemi ne-
 atzetofchos noteikumus, uſ tam paſchwaldibu ſemem, kuras tuwaka nahlotne ne-
 buhtu wajadſigas mineto ſomunu labeerihzibai, kulturelam un ſaimneeziſkam
 wajadſibam, waj pilſehtu un meeſtu paplaſchinaschanai.“

Starpiba ſtarp projekta redakziju un to, kuru leek preekſcha ſozialdemo-
 fratu frakzija, ir tahda, ka projekta redakzija paredſets neaſawinat tikai tas

šemes, kuras tuwakā nahkotnē wjadšigās pilšehtam, turpretim pehz muhsu preefšklituma naw atšawinamas nekahdas pilšehtu šemes. Motiwi aš kahdeem mehš leekam to preefšhā, ir fekošhi. Birmfahr, mehrkis, kuru gribam šafneegt ar agrarreformu, ir, lai tiftu isnihzinata muiššneezibas wara, kura bijuši par pamatu wišleelafām netaišnibam Latwijā, lai tiftu atšawinatš wišš šemes ihpašchums, kurfch tai bijis kā priwatihpašchums. Uš scheem motiweem mums naw eemefla atšawinat šabeedriškām eestahdem winu ihpašchumuš, kuras šawas muišchas un šemes nekahdā finā neleeto tahdeem noluhkeem, kahdeem muiššneeziba leetojuši šawu šemi un waru. Pehz muhsu preefšklituma naw jašaprot, ka pilšehtās muišchu šeme palikš tagadejā šahwolli, bet gan ka wišpahrejee agrarreformas noteikumi, kuri atteezas uš walstš muišchu šemes, atteezinami ari uš pilšehtu šemem, tifa ar to štarpibu, ka ihpašchumu teešibas paleef pilšehtai. Ne tifa šche wišpahrejee motiwi, kuri išeet uš to, lai wišš šemes ihpašchumi, kuri jau pahrgahjušhi kahdas šabeedriškās eestahdes rofās, netiftu no šchim rokam isnemti un atšawinati. Ir ari ziti motiwi no leetderibas redšes šahwolka, ka leelās pilšehtas war tuwakā waj tahlakā nahkotnē, kad attihštifees ruhšneeziba un ušplaukš pilšehtu dšihwe, uš tām šemem, kuras winai peeder, eerihkot razionešas šaimneezibas, dibinat fermaš, peenšaimneezibas un zitadas šaimneezibas. Ar to war nodrošchinat pilšehtu eedšihwotajeem lehtafuš produktus u. t. t. Ja pilšehtam iřahdišees wjadšiba pehz šcho šaimneezibu eerihkošchanas, tad winas waršš to šemi nemt šawā rihžibā. Šurpretim, ja ta buhš atšawinata, kura ne tifa tuwakā, bet ari tahlakā nahkotnē waretu buht wjadšiga pilšehtam, tad pilšehtās winas tif weegli newaršš dabut. Šapehz aš scheem leetderibas motiweem mehš leekam preefšhā šcho pahrlabojumu, t. i. išejot no wjadšibam, kuras, beš šchaubam ir leelām pilšehtam, lai nowehrstu leelo dahrdšibu, špekulaziju ar produkteem un lauku rašchojumeem, kura rodas, ja šchahdas šemes pilšehtas tuwumā atrodas priwatihpašchneeku rofās. Faktiškī leela data no šchim šemem palikš beššemneeku rofās un wina war palikt ari uš dšimšleetošchanas teešibam, kaš faktiškī negroša agrarreformas raksturu. War jau eebilt, ka ja mehš beššemneekeem došim teešibas uš dšimšleetošchanu uš pilšehtu šemem, tad pilšehta šcho šemi war weenā jaukā deenā atnemt, bet ja wina tiftu eefšaitita walstš šemes fondā un tiftu atdota beššemneekeem uš dšimšleetošchanas waj priwatihpašchuma teešibam, tad taš newar notift. Man leekas, ka tahdš eebildums buhtu pilnigi nepamatotš. Ja te šaduršees leelpilšehtu interešes, šche runa eet galwenām kahrtam par leelako pilšehtu Rigu, ar neleelu šaujina priwatihpašchneeku interešem, tad no walstš redšes šahwolka buhtu jašeedo priwatihpašchneeku interešes. Ja minetās šemes tiftu eefšaititas walstš šemes fondā un pilšehtai winas buhtu wjadšigās, tad walstij winas katrā finā buhtu jadod. Šadeht aš scheem leetderibas un wišpahrejeem motiweem, kuruš eš jau peewedu, ka mehš neišejam uš šabeedrišku ihpašchumu atdošchanu priwatihpašchneekeem, leeku preefšhā peenemt muhsu preefšklitumu.

Presidentš J. Šč a k ņ e: Wahršš peeder Liebtalam.

R. Liebtals (beššemneeku agrarā šaweeniba): Man šchoreiř jarunā kategoriski pretim maneem draugeem pa kreiři (Šmeekli un applauři pa labi), jo pirmā puše tam medalim bij loti labi apškatita no preefšchrunataja, bet otra puše ne pawiřam ne, taš ir, ka tee wairak tuhłstochi beššemneeku, kaš tagad fehšč uš pilšehtas muišchu šemes, kam ir šawa eedšihwe, šawa eebuhwe, ja taš papildinajums teef peenemtš tā, kā taš ir eefneegtš, tad wineem draud

isliſchana; un ſchis ſobens karatos aifween pahr winu galwam deegâ pafahrts un wini nefinatu, kurâ azumirkli tas deegs truhks. Tas no beſſemneeku un ſihſemneeku puſes naw peelaiſchams un naw wehlams, jo wairaf tapehz, ka atſtaht, peemehram, Rigas pilſehtai muifchas, kuras atrodas pee Limbaſcheem, pawifam nebuhtu wjadſigi un logifki. Waj Rigas pilſehtai eerihkos tahdreif Limbaſchos kahdu labeerihzibas eestahdi, waj ari patwersmi, waj zitu ko uf Rigas eedſihwotaju rehkina? Laikam gan ne. Tapehz es domaju, ka ja to pahrlabojumu waretu zitadi rediget, apmehram tâ, ka atſtaht pehz eefpehjas leelakas ſemes platibas tikai pilſehtu tuwumâ, bet newis deſmiteem werſtu attahlumâ, tad tas buhtu katrâ ſinâ peelaiſchams un peenemams. Es eſmu par to, lai Rigas pilſehtai tiftu atſtahtas leelakas ſemes platibas preeſch kulturelam labeerihzibam, bet nekahdâ ſinâ nepeelaift, lai wairaf tuhſtoſchi beſſemneeku tiftu nolifti atkaribâ no pilſehtas eegribas, pahrwehrſchot ſchis ſemes par ſlauzamu gowi. Schee laudiſ ir pilnigi eedſihwojuſchees un wineem ir zeriba, ka nu ari wineem nebuhs wairs tee „muſchigee Jurgi“, un tee wares zilwezigî dſihwot. Saprotama leeta, ja peenem pahrlabojumu tahdâ weidâ, tad wini galigi teef noſtahditi par pabehrneem; ar to wini nebuhs apmeerinati un zihna turpinafees. Es domaju, ja ſozialdemokrati to ſawu eefneegumu pahrlabotu, tad tas buhtu peenemams, es ari par winu balſotu, jo ir teefcham wjadſigs, ka teef atſtahtas leelakas platibas teefchi pilſehtu tuwumâ preeſch winu labeerihzibam, par kurâm Rudewiza kungs tik plaſchi un labi ſtahtija. Tahdâ weidâ, kahdâ winsch eefneegts, es beſſemneeku un maſſaimneeku wahrâ kategorifki iſſafos pretim.

Preſidents J. Tſchaſte: Wahrds peeder Zelminam.

H. Zelminſch (ſemneeku ſaweeniba): Augſti godatee tautas weetneeki! Paſchlaif mehſ nodarbojamees ar jautajumu, tâ likwidet leelgrunteezibu. Tifko mehſ keramces pee muifchu likwidefchanaſ, lai peefſchirtu ſemi ſemneekeem, te atkal jau nahf uf deenas kahriibas jautajums par jaunû latifundiju nodibinaſchamu. Tas ir weenalga, ka rokâs atrodas leele ſemes ihpaſchumi: waj winu ihpaſchneeks buhtu muifchneeks, waj pilſehtai. Newar lift leelas zeribas uf eenahkumeem no muifcham un newar buhwet ſawu finanſiolo programu uf eenahkumeem, kuruſ dabû no muifcham. Es loti labi ſaprotu, ka ſchais gruhtos laifos pilſehtas budſchets naw weegli uſſtahdams. Mehſ ſinam, ka muhſu Leepaja ir turejuſees uf lihmena, buhwet ſawu finanſiolo programu uf tirgoſchanoſ ar meſcheem. Wehl labaki buhtu, ja meſchi nahktu no paſchaj pilſehtai peederofcham muifcham. So paſchu waretu darit ari Rigas pilſehtai, iſmantojoi ſawus pilſehtas meſchuſ. Tas iſleekas, warbuht, peewilzigi preeſch weenas, otras pilſehtas, bet mehſ newaram tapehz atſtaht ſemi pilſehtam, jo zaur to mehſ raditu walſti. Mums tadehl wiſas pilſehtu ſemes japahrnem walſts rihzibâ. Ja pilſehtam raſtos wjadſiba preeſch labeerihzibam, peemehram, buhtu wjadſigi plaſchaki ſemes gabali preeſch torſa iſmantofchanaſ un zitâm wjadſibam, tad mehſ winâm ſchahdu ſemi waretu peefſchirt. Mehſ newaram atſtaht muifchas pilſehtas rihzibâ, kuras daſchreif atrodas pat loti taflu no paſchas pilſehtas, atrodas pat zitoſ aprinkos. Schodeen ſemfopibas miniſtrijâ bij eeradees kahds maſgrunteekes un ſuhdſejâs, ka neweens muifchneeks winus neefot tâ ſchnaudſis, tâ to darot tagad Rigas pilſehtai, jo wina uſleekot ar katru mehneſi 100 rbl. rentes wairaf un pee tam wehl eſot japaralſta kontraktis, ka pehz 6 gadeem rentneeka ehkas pahrejoi Rigas pilſehtas ihpaſchumâ. Wiſam ſchim ſuhdſi-

bam ir fawš pamats un tās naw nemtas no šila gaisa. Uš preefšhu tas ir janowehršch un tas buhtu panahfams, pahnemot wišas leelās muiščas walšis ihpašchumā, lai eefšaititu winas dibinamā semeš fondā un isdalitu taišnigi uš semeš efošcheem masgruntneefceem. Pilsehtai šawa nahkotne jadibina newiš uš šchim muišcham, bet gan uš ruhpnenezibu un tirdšneezibu. Tapehž mans preefšchlifumš buhtu wišas muiščas, kuras peeder pilsehtam, peefšaitit walšis semeš fondam.

No Rudewiza funga tika ari ašrahdišs, ka buhtu wehlams, lai pilsehtas eerihfo fermas un daščadas zitas eestahdes. Šchahdeem projekteem walšis nekad newar buht pretim un tas ir pat paredsets agrarreformas projektā. Ja Rigas pilsehta projektetu eerihkot kaut ko leelšaimneezibu weidā, tad, man leekas, waldbiba un ari muhsu parlaments nebuhs tam preti un peefškirš semi uš teem pašcheem pamateem, uš kahdeem ta teef peefškirta wišam pašchwaldibās eestahdem un žitām organišazijām.

Preidents J. Šch a k s t e: Wahrds peeder Paulufam.

R. P a u l u š s (semneeku šaweeniba): Kas atteežas uš eefneegto pahrlabojumu, tad man japeebedrojas preefšchrunatajam un jaatšihst, ka tas buhtu atraidams. Wehl tik jaaišrahda, ja to pahrlabojumu peenem tahdā tekštā, kahds listš preefšchā, tad wišch tikpat maš preeka dotu pilsehtai, jo pahrlabojums runā, ka semeš neteef atšawinataš, bet tur neeet runa par to, ka tās naw eefšaitamas walšis semeš fondā. Pahrlabojumā teiktš, ka šchis semeš buhtu padotas agrarreformas nošazijumeem un lihds ar to tad isnahf, ka šchis semeš eefšaitamas semeš fondā tapehž, ka wišas muišchu semeš winā eefšaitamas. Tā tas laikam naw domats, bet tas tā isnahf un tad starpiba buhs weenigi ta, ka no fonda semem weena semeš dala škaitifees par pilsehtas ihpašchumu, zitas par walšis ihpašchumu. Še, laikam, teef domats, ka winas paliktu ahrpus semeš fonda, kadehl buhtu jadibina ihpašchš semeš fondaš; tad mums buhtu wairak semeš fondu, pee kam pilsehtam buhtu jarihkojas pehž teem pašcheem nošazijumeem, tā walšis semeš fondam, t. i. winām buhtu jadod bešsemneefceem seme. Pilsehtam no tam nekahda šewišchta labuma nebuhtu. Tas buhtu formelš eemeššs, kadehl newar peenemt šcho preefšchlifumu. Beš tam no šawas puseš man ir jaeesneeds mašš papildinajums pee punkta d, kurā pehž teksta isnahf:

„Semeš un muiščas, kuras peeder pilsehtam, meesteem, aprinšeem un pagasteem, ja tās kalpo mineto pašchwaldibu teefchām wajadsibam, waj ari tuwakā nahkotnē nepeezeešchamas winu labeerihžibai, kulturelām un šaimneezistām wajadsibam, resp. pilsehtu un meestu paplašchinaschanai un“

Isnahf, ka te buhtu paredseti diwi gadijumi, kad semeš kalpo teefchām wajadsibam, waj ari nahkamibā wajadsigās preefšch pilsehtas paplašchinaschanas. Lai pašchaidrotu, eefšch kam tās teefchās wajadsibas paštahw, ir jaleef starp „wajadsibam“ un „waj“ wahrdi „tas ir tagad“. Tad buhtu šklaidrs. Šche ir minets ari, ka pilsehtam paleef seme šaimneezistām wajadsibam, bet tas ir šaprotams tā, ka ne preefšch kurām katrām šaimneezistām wajadsibam war naturet wišas muiščas. Še tikai domats preefšch teefchām wajadsibam, waj nu labeerihžibas eestahdem, waj pilsehtas paplašchinaschanai, waj žitām tamlihdšigām wajadsibam, bet ne preefšch tam, lai pilsehtas waretu špefulet ar mešcheem, waj dahrgi isrentet semi, Šif plašchi tas naw domats, jo teefchās wajadsibas ir šaprotamas šchauraki. Tadehl eš leeku preefšchā eelikt wahrduš „tas ir tagad“ starp wahrdeem „wajadsibam“ un „waj“.

Prezidents J. Šķafste: Wahrds peeder Brusčam.

M. Brusčis (demokratu faweeniba): Demokratu faweeniba pabalītis sozjaldemokratu preeščlikumu aīš fefoščeem eemešleem: Rā sinamš, beidsamā laīkā pilšehtam ir preeščkirti ahrfahrtīgi leeli ušdewumi, it fewisčki sīhmejotees uš fanitareem apstahkleem. Pilšehtās konzentretas uš šchaureem apgabaleem leelas laušču mafas. Jaunā paaudse, kas seemā dšihwo pee apšpeesta gaisa, gaida uš wafaras atpuhtu. Tadehl pilšehtu tuwumos reserwejami leelaki semeš gabali, kuruš war leetderīgi īmantot minetām wjadšibam. Un tadehl ari pilšehtu muiščas eeteizams neatšawinat. Ja winas tiftu atšawinatās, tad buhtu atkal no semeš fonda īšletojamās preešč jau mineteem mehršeem tamlihdšigas zitas semeš platības.

Prezidents J. Šķafste: Wahrds peeder Buščewizam.

U. Buščewižs (sozjaldemokratš): Jautajums galwenām fahrtam grosas ap Rīgas pilšehtu, jo zītām pilšehtam naw tīf daudš semeš, un šchis jautajums grosas galwenām fahrtam ap teem Rīgas īhpāščumeem, kas atrodas Zehšu un Walmeeras aprinkoš. Ja ari Liebtala kungs uštahjās pret šcho eefneegto preeščlikumu, tad winam to war peedot, jo ir šaprotamš, ka no Liebtala kunga jau newar prasit, lai wiņš sinatu wišus semkopības ministrijas materialus, bet kad patš semkopības ministrš uštahjas pret šcho preeščlikumu un apgalwo to pašču, šo Liebtala kungs, ka tuhtšoščeem bessemneeku palīščot bes semeš, tad taš man naw šaprotamš. Walmeeras aprinki Rīgai peeder 11.000 puhrweetas aramsemeš, no kurām semneeku rokās atrodas ap 6.000 puhrweetas. Šā tad nepilnas 6.000 puhrweetas ir muišču aramās semeš. Rehkinajot tīfai pa 30 puhrweetam aramsemeš uš fatru semneeku, īsnahf ap 200 šaimneezību. Agrarlikuma II. dašā teiktš, ka tās semneeku mahjas, kuras atrodas uš muiščas semeš, paleet lihdšchinejos apmehros un to ir ap 100. Zehšu aprinki Rīgas muiščam ir drufku pahri par 300 puhrweetam aramsemeš. Un pat Rīgas aprinki atšawinot Rīgai wišu muišču aramo semi, waretu nodibinat tīf 200 lihdš 300 šaimneezības. Šwaiditees tadehl ar šfaitleem newar. Mans beedrs, Rudewižs, aprahdija wišpahrejos eemešlus, kadehl jauštahjas pret pilšehtu semju atšawinašchanu. Bet Zelmina kungs teiza: „Kad pilšehtam seme buhš wajadsiga, tad waldiba to doš“. Bet waj waldiba semi warēs labaki apšaimneefot? Otrā leeta ir ta, ka šaka, it šā seme, kas tīf tahlu no pilšehtas, tai newar buht wajadsiga. Mehš pašlait brauzām no Leepajas uš Satas muišču kahdas 60 werštes, lai eerihklotu tur patweršmi. Ja runā par pilšehtu šaimneezību, tad wajaga šinat, kahdas ir klapatas, dabut kaut ko no waldibas, neluhkotees uš wišu leelo prešimnahšchanu. Wišeem, kam ruhp ne tīfai agitazija, bet patš faturs un ruhp Latwijas labklahjiba, teem preeščlikums jāpeenem.

Prezidents J. Šķafste: Wahrds peeder Fr. Trašunam.

Fr. Trašuns (Latgales křistigo semneeku faweeniba): Šš pilnīgi peeweenojos semkopības ministra īšfazitām domam. Ja mehš atšahjam pilšehtam muiščas, tad īsnahf, ka ar weenu roku mehš muiščas atnemam, bet ar otru tās paturam. Štarpība ir weenīgi ta, ka agrar bij īhpāščneekš, kurfch ari atbildeja par šawu šaimneezību. Ja bij kautkahdi īšdewumi waj šaudejumi, tad winam pašcham toš wajadsēja segt. Šagad, turpretim, īsnahf, ka pilšehtas eezel muiščas pahrwaldneeku, dod tam štaistas mahjas, širguš, šareeti preešč īšbrauščchanas un ja buhš šaudejumi, tad pilšehta toš segš.

Bes tam isnahf, ka pilsehta grib nodarbotees ne tikai ar tirdsneeziibu un ruhpneeziibu, bet grib ari palikt par semkopi. Mani fungi, diwi darbi naw faskanojimi. Waj nu ruhpneeziiba waj semkopiba. Ja, peemehram, kurrp- neefs eefahks schuht fratas un drehbneefs kurpes, tad buhs i flittas fratas, i flittas kurpes. Tapeh3 leeku preekscha punktu d strihpot un wina weeta likt „femes, kuras wajadfigas pilsehtu un meestu paplaschinaschanai un ganibam“.

President's J. Tschafste: Wahrds peeder Rudewizam.

U. Rudewizs (sozialdemokrats): Jhfos wahrds es gribu atbildet Trafuna fungam, kurfch, azimredstot, nepareisi fapratiss muhsu preekschlikumu. Ras atteezas us nosazijumeem us pilsehtam peederscham muisham, tad wini neatschkiras no nosazijumeem, kuri atteezas us wisam pahrejäm semem. Trafuna kungs peeweda argumentu, itka pilsehtneeki gribot nodarbotees ar diweem amateem reisê. No ta es fapratu, ka tee, kas leek preekscha scho preekschlikumu, grib paturet muishas preeksch pilsehtam un to semi nekahda sinä bessemneekeem neisdalit. Tas ta naw domats. Jhpaeschuma teefibas paleek pilsehtam, bet semes dalischana noteek lihdsigi wisam pahrejäm semem, tikai lai nebuhtu leelas flapatas gadijumä, ja pilsehtai semes buhtu wajadfigas. Pret to neustahjas ari semkopibas ministrs. Winsch faka, ja wajadfiga fahda labeerihziba, tad tomehr pilsehtai schis semes janem, lai iswestu fawus plahnus. Newajaga eedomatees, ka tur ir kahds launs noluhks wairak kaitet nahkofcheem bessemneekeem. Kad pilsehtai buhs wajadfigas semes, tad wina panems tuwafas, bet ne attahlakas muishas. Pilsehta apmeerinafees ar tam muisham, kuras winai ir isdewigakas un kuras mafak aifker bessemneeku interefes.

Trafuna funga eebildumi teek dibinati us pahpratumu, fadehl pilnigi noraidami.

President's J. Tschafste: Wahrds peeder Rlihwem.

U. Rlihwë (semneeku faweeniba): Zeenijamee Satwërfmes Sapulzes lozekku fungi! Man leekas, ka tee eebildumi, kuri teek zelti no Buschewiza un Rudewiza kungeem, atkriht paschi par sewi. Wisu to, ko wini drasa, panahf lihdschineja redafzija. Tur ir noteiks, ka pilsehtas war ismantot semi. Turpretim atstahf tahdas preekschrozibas, lai pilsehtas waretu buht ihpafchneezes un uslikt semneekeem renti peh3 wehleschanas, famehra ar to, ka zelas semes zena, nekahda sinä newar. Ja meh3 eeskaitam tas walts semes fondä, tad winas buhs padotas wiseem teem noteifumeem ka pahrejäs semes. Man leekas, naw pamata taifit isschkiribu. Pilsehtu interefes ir nodroschinitas. Un nahkofchais massemneeks buhtu atkarigs no pilsehtas. Turpretim wisam labeerihzibam teksts nodroschina wisplafchakas isredses. Es pabalstu Pauluka funga preekschlikumu, peh3 kura pants peenemams tahda redafzija, fahda tas teek likts preekscha no komissjas pufes.

President's J. Tschafste: Wahrds peeder Buschewizam.

U. Buschewizs (sozialdemokrats): Man leekas, ka, ja nahf ar argumenteem, tad wajaga nahkt ar dibinateem. Rlihwes kungs, peh3 juhfu agrarlikuma paredsets, ka pilsehtam tiks atstahfas muishas, bet rentes newares paaugstinat tadehl, ka tiks noteikts tas leelums; ari waldiba newares to grosit. Pilsehtai semes wajadfigas preeksch labeerihzibam un preeksch tam, lai winai nebuhtu jaet garais zelfch zaur waldibu un waldibai nebuhtu jaet garais atfawinafchanas zelfch. Peh3 schi preekschlikuma to war isdarit

daudš weenfahrschaki, atlihdšinot semneekem to, šo wini eeguldijufchi, un panemot semeš.

Presidentš J. Šchakste: Runataju šaraktš isfmeltš. Eš luhgšchu referentu dot šawu atšaušmi.

Referentš M. Gailitš: Man no agrarkomifijas pufes jaišteizas pret sozialdemokratu eenešto papildinajumu. Šchis papildinajums no sozialdemokratu preekščstahwa tika eeneštš ari agrarkomifijā, bet, ja nemaldoš, tika atraiditš ar wišam pret sozialdemokratu balsim aiš teem eemesleem, ka winsch tomehr eeneštu sinamu dualizmu muhsu agrarāš reformāš iswešchanā. Tas, šo ašrahdiža demokratu šaweenibas runatajš, Bruscha kungs, ir garantetš ar wišu peenemto. Labeerihzibas, atpuhtāš weetaš, kahdas winsch mineja, kahdas ir wjadšigas tagad un tuwafā nahkotnē, teef atštahtāš; bet pehž agrarkomifijas domam newar tišt atštahtāš tahdas semeš, kurām ja-eetilpst semeš fondā agrarreformāš iswešchanai, t. i. semeš šadališchanai un isdališchanai bessemneekem.

Presidentš J. Šchakste: Wehl ir diwi preekščlikumi, kaš eefneegti no Šrafuna un Pauluka.

Referentš M. Gailitš: Kaš atteezas uš Pauluka kunga eefneegumu, tad taš ir tihri redakzionelaš dabāš un tā kā šaturu winsch nemaina, tad eš waretu isteikt šawu peekrišchanu.

Kaš atteezas uš eefneegumu no Šrafuna kunga, strihpot wahrdu „muischāš“, tad uš to man agrarkomifijas ušdewumā jaišfakaš pretim.

Presidentš J. Šchakste: Wahrds otram referentam.

Referentš A. Šihmanis: Atteezibā uš Pauluka kunga eenešto papildinajumu resp. pahrlabojumu man jaišfakaš par to tapehž, ka taš tikai noškaidro to domu, kahda bija ari juridiskajai komifijai šcho pantu apšpreekšot.

Kaš šihmejas uš sozialdemokratu eefneegto papildinajumu, tad man jafaka, ka juridiskā komifijā šchis preekščlikums preekščā netifa zeltš un juridiskā komifija winu naw apšpreedušt. Statotees uš winu no juridiskā redšes stahwolla, jafaka, ka winsch likumā naw eetilpinamš. Agrarāš reformāš noteikumuš war atteezinat uš tām semem, kuras atšawinatas uš eefkaititas semeš fondā, un lihdi ar to atrodāš walštš ihpašchumā resp. walštš rihzibā, bet newiš uš tām semem, kaš paleef priwatihpašchumā. Tā tad šchis semeš un muischāš buhtu waj nu atšawinamāš un peeweenojamāš semeš fondam, lai uš tām waretu atteezinat agrarāš reformāš noteikumuš, jeb tāš atšawinatas un semeš fondā eefkaititas neteef, lihdi ar šo ari agrarāš reformāš noteikumi uš winām naw atteezinami. Eefneegtais papildinajums šaka, ka šchis semeš un muischāš neteef atšawinatas, bet tomehr uš tām teef atteezinati semeš reformāš noteikumi. Pehž manām domam, juridiski taš ir pilnigi neešpehjami. Man jaišfakaš pret papildinajumu, kaut gan juridiskā komifija to naw apšpreedušt.

Presidentš J. Šchakste: Eefneegti 3 preekščlikumi, no kureem radikalakais ir Jr. Šrafuna preekščlikums, strihpot šcho punktu un wina weetā likt šchahdu tekstu:

„Semeš, kuras wjadšigas pilšehtu un meestu paplašchinaschanai un ganibam.“

Eš lišchu šcho pahrlabojumu uš balsošchanu un peefšhemeju, ka pret šcho pahrlabojumu isfazijāš komifijas referenti. Tagad luhdsu pazeltees toš, kaš ir par šcho papildinajumu. Uzimredšot nepeeteekofchš škaitš. Tā tad šchis pahrlabojums atkriht.

Nahkofchais papildinajums, eefneegts no Rudewiza, ūtan:

„Semes un muisčas, ūras peeder pilūstari, meesteem, aprinkeem un pagasteem, atteezinot ūhis agrarreformas pahrejos, ihpaūhuma teeūibu uū ūemi neatzeļoūos noteikumus uū tām paūhwalbibu ūemem, ūras tuwakā nahūotnē nebuhtu wajadūigas mineūo komunu labeerihzibai, kulturelām un ūaimneeziflām wajadūibam, waj pilūhtu un meestu paplaūhinaūhanai.

Pret ūho pahrlabojumu iūfazijās abi komiūijas referenti. Eū liūūu winu uū nobalūoūhanu un luħdsu pazeltees toū, kaū ir par ūho Rudewiza pahrlabojumu. Luħdsu ūaūkaitit. Tagad luħdsu pazeltees toū, kaū ir pret ūho pahrlabojumu. Luħdsu ūaūkaitit. Luħdsu pazeltees toū, kaū atturas no balūoūhanas. Balūoūhanas iūnahūums ūeļoūūs: par ūho pahrlabojumu iūfazijušchees 66, pret to 67 un atturas 6. Tā tad ūhis pahrlabojums atraiditū.

Wehl ir eenahzis pahrlabojums, ūuru referentū atūihmē par redakzionelu, ūa ūtarp wahrdeem „wajadūibam“ un „waj“ eeweeūot wahrduū „taū ir tagad“. Tā ūā referentū iūfazijās par ūho pahrlabojumu, tad eū luħgtu pazeltees toū, kaū ir pret winu. Naw. Luħgtu pazeltees toū, kaū atturas no balūoūhanas. Naw. ūhis pahrlabojums weenbalūigi peeneemtū. Liħdū ar to ūhis deenas ūehde teeū ūehgta.

Nahkofchā ūehde buħū riht pulkūten 5 peħz puūsdeenas.

(ūehdi ūehdū pulkūten 6.40 peħz puūsdeenas).

I. febrjas 31. febrde 1920. gada 8. septembri

(Atklahta pulksten 5.35 min. pehz pusdeenās).

Agrarās reformas likums (lasīšana pa panteem turpināš).

Prezidents J. Čakste: Satversmes Sapulzes febrde atklahta.

Deenās kahrtiba: turpināšes agrarā likuma apspreešana pehz panteem.

Apspreedē nahš 2. panta punktš e). Wahrds peeder Jr. Trafunam.

Jr. Trafunš (Latgales kristigo semneeku šaweeniba): Ar § 2. peefihmes pirmo punktu mehš esam pilnigi nodroschinajušchi semneeku semes Rursēmē un Widsemē un ari tās semneeku semes Latgalē, kuras semneekem tika dotas us ismaksu, atwalinajot semneeku 1861. g. no lungu klausibam. Bet starp šhim semneeku šaimnezibam Rursēmē un Widsemē un starp šaimnezibam Latgalē ir toti leela starpiba. Rursēmē un Widsemē šaimnezibas ir dauds leelatas nekā Latgalē. Rursēmē un Widsemē ir šaimnezibas šahfot no 90 lihds 150 puhrweetam, pat daschreis tās kneedsas pahri par 200 puhrweetam, gandrihs lihds 700 puhrweetam, Latgalē, turpretim, wišpahrigā norma bij no 10 lihds 24 defetinam. Ar laiku šchi seme tika wehl wairak šasmalzinata, tā kā šaimnezibas palika no 3,4,5 lihds 12 waj 15 defetinam, ne-rehkinot tā šauktos „bobulneekus“, kureem palika tikai weena defetina, t. i. 3 puhrweetas semes. Protams, latgaleešchi ar šcho semi newareja pahrtikt. Daschi isbrauzā us Peterburgu, Maskawu waj kaut kur tahlak us Kreewiju meklet šew darbu un maiši, bet daschi šahka eepirkt semi no muischneekem. Ar laiku prahwa dala latgaleešchu eepirka muischu semes, tā kā tagad šhini brihdi pehz statistikas weena treschā dala no Latgalē semneekem peederoschām semem ir eepirkta no muischam. Kas šihmejas us pašchu normu, us to semju normu, kura Kreewijas likumos teef usskatita par semneeku semi, tad šchi norma Latgalē isnahš dauds masaka, nekā Widsemē un Rursēmē. Rā jau aishrahdiju, Rursēmē un Widsemē ir šaimnezibas, kuras pahrsneeds 300 puhrweetas, bet Latgalē norma zaurmehrā ir 8 defetinas t. i. 24 puhrweetas. Mani kungi, ja mehš tagad isdodam likumu par agrarreformu, tad man leekas, ka meš gribam iswest šcho reformu zauri ne atšewiški Rursemes un Widsemes dehl, un ne atšewiški Latgales dehl, bet gribam iswest agrarreformu lihdsigi un weenadā mehrā wišā Latwijā: tā Rursēmē un Widsemē, kā ari Latgalē. Šfmu pahrleezinats, ka mehš negribam atstahst leelatas šaimnezibas Rursēmē un Widsemē un Latgalē pameš masakās šaimnezibas, lai latgaleešchi buhtu, tā šahfot, darba puišchi, kurus war nemt us Rursemi un Widsemi. Es pilnigi šaprotu, ka mehš nostahjamees us ta redšes stah-

wokla, ka ņaimneekeem, kuri pirkušchi ņemi un ilguš gaduš to apstrahdajušchi, wajaga palikt uš ņawas ņemes; mehs nedomajam pašchu tauteescheem darit kaħdu pahrestibu un tapeh; mehs nošpreedam, ka tām ņemem, kuras ir ņemneeku rofās, wajaga ari palikt ņemneeku rofās.

ņagad mehs naħkam pee naħkošā punkta. ņani teiktš, ka no ņemes, kuras atrodas ņemneeku rofās Latgalē, wīnu rofās paliktš tikai ņinama norma. Šchi norma ir pawīšam neņkaidra un nenoteikta. Rā mums buhtu te normu ņaprašt? Ja mehs gribešim nemt tikai Latgaleš normu, tad 8 deņetinās buhs preekšch ņemem, kuras pirktas no muišcham, bet kaš buhs pahri par 8 deņetinam, to wajadsēs ņemneekeem atnemt. ņnahnš tā, ka Kursemē un Widsemē buhs muišchneeki un Latgalē buhs kalpu laudiš. Protamš, to mehs nekaħdā ņinā newaram peelaist, jo tāpat Kursemē un Widsemē ņemes, kuras ņkaitas par ņemneeku ņemem, ir pirktas no muišchneekeem, tā ari Latgalē tās ņemes ir pirktas no muišchneekeem un, lai gan tās peh; kreewu likumeem ņkaitas par muišchneeku ņemem, ņaktiņki tomehr wīnas ir ņemneeku ņemes. Un par taħdām tām japaleek, zif taħli nepahrsneeds ņemneeku ņemju normu Kursemē un Widsemē. Uš kartes wīnas gan ņkaitas par pušmuišcham, dašchreis ari par muišcham, bet Latgalē ņemneeki kaħalijušchi ņemi uš wairatām ņaimnezibam, ņeme ir kaħalita uš ņchvorem un ņemes platiba ir dašchreis 12 un dašchreis pat 40 deņetinās u. t. t. Tapeh; uš ņchim ņemem, kuras lai gan peh; Kreewijas likumeem teek ņkaititas par muišchu ņemem, bet atrodas ņemneeku rofās, mehs newaram ņkaitees zitadi, ka uš ņemneeku ņemem, kuras eepirktas Widsemē uu Kursemē. Mehš newaram ņkaitees zitadi ari uš ņemes normu. Ja mehs to daritu, ja mehs preekšch Latgaleš noteiktu normu, tad taš buhtu netaišniba pret muhsu ņemneekeem un, ņtatoees no eekšchjā politiskā redšes ņtahwokla, taš buhtu darits newalstiņki un neapdomati. Ja mehs domajam, ka mums naw wajadsigs dauds rehķinatees ar zittauteescheem, ka mums ņawā walsti jaišwed ņemes reforma zauri tā, lai taš naħt par labu latweešchu tautai un walstij, tad mums wajaga rehķinatees ar ņaweem tauteescheem, latgaleescheem, ar latwu tautas trešcho daħu. Ja mehs atstahtu tikai masas ņaimnezibas, ja gribetu radit Latgalē tikai batrafuš, tad ņemes reforma nenestu apmeerinajumu, bet eeneštu wehl leelaku un launaku ņaruhģtinajumu; tās meeru mehs waretu ušturet tikai ar eerotšcheem, bišem un ņchtiķeem. Šs domaju, ka taš mums naw wehlams un naw wajadsigs. Mums wajaga radit eekšchju meeru un dot ņemneekeem pilnigu taišnibu. Ja ņemneeki Widsemē un Kursemē zeeta no muišchneekeem, eestrahdaja ņemes gabaluš un peh; tam, kaħ bij ušzehluschchi ehkaš, išplehšuschchi zelmuš, wīneem ņazehla rentes til augštu, ka wajadsēja ņemi atstaht un išeet no mahjam, tad latgaleeschi naw zeetuschchi masa. Wīni bija apšpeesti no kreeweem; Latgalē tika westa kreewu kolonizacija. Wehla, kaħ tika nodibinata ņemneeku banka, tad kreewu wal diba išsauza no Kreewijas kolonistuš, bet kaħ latgaleeschi greešās pee ņchim bankam, tad wīneem ņeme netika dota. Mehš ņinam gadijumu, kaš notika Bolwoš, kur wīnu muišchu bija išnehmušchi weetejee ņemneeki, eemafajušchi prozentuš, kuruš banka prašija un teem peh; 10 gadeem pašludinaja, ka wīni uš ņemes ilgał palikt newar. Kaħ ņemneeki zehla ņawas pretensijas, ašrahdidami uš to, ka likumigoš prozentuš wīni nomafajušchi, uš to wīneem atbildeja, ka tee ešot uškatiti tikai par rentneekeem un nekaħdu leelaku teešibu wīneem naw. Šchaħdu peemehru Latgalē ir loti dauds. Šā tad latgaleeschi zeetuschchi ne masał par Baltijas

eedsihwotajeem. Samdehst nostahdit winus Latwijas walsti zitadi nekā semneekus Kursemē un Widsemē buhtu netaisni, ta buhtu weenas tresčas dalas tautas neewehroschana. Esnu pahrlēezinatš, ka Satwerfmesē Sapulze to darit negribēs. Tāpeh3 es křistigo semneeku šaweenibas wahrđā leeku preefšā punktā e) weetā eenest šekofchu pahrlabotu redakziju :

„Semes, kas uffaititas weeteju ziwilistikumu (1864. g. ijd.) 597. panta 5. punktā un 613. panta 7. punktā un tamlihdšigās semes, usrahditas šči likuma otrā panta un peemīnētas Kreewijas likumu křabjuma X šejumā 1. dalas pantoš, ja šchis semes lihds 23. aprīlim 1915. g. (w. št.) eeguwošchi Latwijas pilsoni, zik tablu šchis semes nepahrsneeds šči likuma otrā panta 3. punktu par neatsawinatām apšihmeto semneeku semes platibas. Ja šchahdu šaimneezību semes platiba pahrsneeds augšā mineto semneeku semju leelako platību, tad atšawina šcho apmehru pahrsneedsšochu datu. Lihdsigi semes gabali, kuri eeguhti peh3 23. aprīļa 1915. gada (w. št.), war palikt neatsawināti, ja eeguweji dabū us tam waldbibas atšawju. Atteezigi luhgumi eefneedsjami waldbībai 6 mehneschu laikā, šstaitot no šchi likuma špehā nahšchanas.“

2. panta 3. punktā mehš jau peemīnejām, ka ar šcho teef noteikta weenada norma kā preefšch Latgales, tā ari preefšch Kursemes un Widsemes semneekēm ; zitadi norma, kura paredšeta šchi panta 3. punktā, naw šķaidra un naw noteikta un peh3 Kreewijas likumeem leela dala Latgales semneeku semju teef eefšaitita muischneeku semju kategorijā.

Presidents J. Šchakste: Wahrđs peeder Paulukam,

R. P a u l u š s (Semneeku šaweeniba) : Pee punkta e man leekami preefšchā šekofchi pahrlabojumi un papildinajumi. Wispirms leeku preefšchā štrihpot wahrđus „laukfaimneezīski ismantota“, tā kā tad likums šaktkos ar wahrđu „semes. Šcho es gribu motiwet ar to, ka štarp semem, kas atdalitas no muischam, ir ari daudš tahdas, kurdām naw laukfaimneezīšs, bet tihri ruhneezīšs waj tirdšneezīšs raksturs, peemehram, dširnawas. Ir loti daudš tahdu gabalu, kuri atdaliti no muischam, un us kureem usbuhwetās dširnawas. Ja mehš atšahjam wahrđus „laukfaimneezīski ismantotas semes“, tad likumā tas buhs šaprotams, ka šchis massaimneeku semes tiks atšawīnatas un nahšs walstis ihpashumā, bet tee masihpashneeki, kuri šchis semes eeguwošchi no muischas, šaudēs ar šcho wišus šawus ihpashumus. Man leekas, ka likumprojekts to nebuhš domajis un, lai mineto nowehrsu, wahrđi „laukfaimneezīski ismantotas“ buhtu jaštrihpo.

Tahlak leeku preefšchā štrihpot wahrđus „kuri, waj kuru preefšchitēšchi zehlušchees no Latwijas robeschās eetilpstofsheem apgabaleem“. Pee punkta a mehš to jau wakar pahrrunajām un darijām to pašchu.

Wes tam leeku preefšchā išmainit wahrđus „lihdsšchinejās šaimneezibas normas“ un likt to pašchu normu, to peenehdam wakar, lai buhtu weena norma preefšch wišeem. Še ir runa par normu Latwijā, bet likumā tahda norma naw noteikta, un es nedomaju, ka šche domata norma, kas nošaka, ka Widsemē newar buht mahjas masakas par 10 daldereem un Kursemē masakas par 12 puhweetam. Es domaju, ka šche tahdas normas nebuhš domatas.

Nahkofchais teikums, kurfch šakšas „Lihdsigi semes gabali, kuri eeguhti peh3 23. aprīļa 1915. g. (w. št.)“, man rahdas, buhtu japapildina ar nošazijumu, kurfch minētš 10. panta beigās. 10. pants runā par lihgumeem, kuri tikufchi noslehgti, bet palikufchi nekorošoreti waj no wezakā notara neapštiprinati. Šur teiktš, ka šchahdi lihgumi paliks špehā, ja greesifees pee

waldibas un dabus no winas atlauju. Sçi nosazijuma weenigais mehrkis war buht, atswabinat us sçi lihguma pamata eeguhtas semes no atfawinašanas un tadeht tas buhtu pahrnešams us sçho pantu. 2. panta pirmâ peesihmê, turpretim, runa eet weenigi par lihgumeem, pehz kureem semes ir galigi eeguhtas, tās ir koroboretas. Ja mehš peenemam 10. panta nosazijumu, tad ta panta beigās buhtu pahrnešamas us 2. pantu un apweendjamas ar tifko nolašito teikumu. Tā tad wiši tee lihgumi, kuri slehgti pehz 1915. gada, paliktu spēhā, t. i. semes netiktu atfawinatas, ja waldiba us to dotu šawu atlauju un tāpat netiktu atfawinatas semes, kas eeguhtas us agraf noslehgta lihgumu pamata, bet naw tikai koroboretas. Tadeht pehz wahrdeem „1915. gada (w. st.)“ eelikt 10. pantā isteifto:

„Waj ari eeguhti pirms 23. aprifa 1915. g. beš likumigas eerakstifšanas semes grahmatās, resp. apstiprinašanas pee wezafā notara.“

Beidsot leeku preefšhā šafkanot pehdejo teikumu ar a punktā peenemto prinzipu un formulēt sçahdi:

„Ja sçahdas šaimneezibas pahrsneedš neatfawinamu widejo šaimneezibu platibu, tad atfawinat sçho platibu pahrsneedšo sçho datu.“

Tahdi buhtu preefšhlikumi, kuruš es leeku preefšhā un luhdsu peenemt: Presidents J. Šçh a k s t e: Wahrds peeder Rindsulam.

J. Rindsulis (Latgales semneeku partija): Atteezibā us punktu e man buhtu diwi papildinajumi, Weens no preefšhrunatajeem, Šrafuna kungs, aifrahdijs us papildinajumu tai weetā, kur usšfaititi 597. panta 5. punktis un 613. panta 7. punktis no 1864. gada. Pee ta man buhtu sçahda peesihme: „un tamlihdšigas semes, kas usšfaititas“, atstahjot tahlako lihdsšhinejā redafzijā, lai punktu e waretu atteezinat us Latgali un wišam žitām semem. Kursēmē un Widsemē sçhis punktis sçimejas us isdaliteem muišhu gabaleem, bet Latgalē wišch sçimetoš ari us wišam priwatsemem un ari us pašçām muišcham. Lai to nowehrstu, ir jaeesprausch wahrdi: „un tamlihdšigas semes, kas usšfaititas sçi likuma u. t. i.“. Kas sçimejas us beigam, tad man buhtu šefoššs papildinajums: pehz wahrdeem „pahrsneedšo sçho datu“ peeleešams teikums: „pee kam, ja weenam ihpašchneekam peeder wairaf nekā weena šaimneeziba, sçhis noteikums ispidams atteezibā us weenu šaimneezibu pehz zentralās semes eerihzibas komišijas norahdijumeem“.

Še ir teikis tikai par šaimneezibam, bet nefas naw minets par ihpašchneekem, pee kam weenam ihpašchneekam war peederet wairakas šaimneezibas, bet tas buhtu aprobesçojams. Tadeht es leeku preefšhā mineto pahrlabojumu. Ar to tad buhtu panahšts, ka weenas perfonas rokās nebuhtu wairakas šaimneezibas. Kas sçimejas us normu, tā dašchi lika preefšhā šaimneezibas normas Latwijā, tad, beš sçhaubam, sçhis jehdseens, tā mums sinams, pehz apgabaleem naw noteikts. Tadeht wajadsetu špreest par to, kas sçhis normas noteiks, jo Widsemē un Kursēmē winas ir weenadas, bet Latgalē otradas. Ja leetoš wahrdu „Latwijā“, tad isnahšs, ka ja Latgalē norma buhtu masaka, tad Kursēmē un Widsemē ta buhtu leelaka. Tas runatu pret Šrafuna kunga domam, jo tad Latgalē buhtu atstahjamas 8 defetinas, bet Kursēmē un Widsemē 30 waj 40 defetinas. Par sçho es plašaki nerunāšhu.

Presidents J. Šçh a k s t e: Wahrds peeder Bušchewizam.

A. Bušchewizs (sozialdemokrats): Man pee Pauluša kunga pirmā pahrlabojuma ismest wahrduš „lauššaimneezifki ismantotas“ nefas nebuhtu

pretim. Domu gahjeens ir tahds, ka siwju dihus un dsirnawas nenonems, bet agrarkomissijai bij weens eemels scho ewest. Bij domats, ka meschu gabali ir peeskaitami pee walsts ihpashuma. Tamdeht pee Pauluka funga pahrlabojuma es leeku preekscha sekoschu papildinajumu: pehz wahrdeem „normas Latwijā“ eepraust „un neshastahw no meschu gabaleem“. Pauluka funga otram preekschlikumam: ismest wahrduš „furi waj furu preekschtetschi zehluschees no Latwijas robeschās eetilpstoscheem angabaleem un“ ari war peeweenotees, bet tifai ar peemetinajumu, ka „zif tablu“ weetā leef wahrduš „un ja“. Tahlat leeku preekschā strihpot pehdejo teikumu: „Ja schahdu fainneezibu semes platiba pahrsneedj lihdschinejo semneeku fainneezibu normas Latwijā, tad atshawina normas pahrsneedjsofcho dalu.“

Behz tam, kad wakar tifa peenemts semneeku saweenibas preekschlikums, ka ihpashneekam atstahjama widejas fainneezibas norma, schis teikums ir pilnigi leeks, jo ihpashneekam widejā norma teef atstahda. Zuhfu preekschlikums sihmejas tikpat us muischneekem, ka us basnizungeem un wiseem ziteem ihpashneekem, ka ari winus neshauktu.

Beidsot man ir preekschlikums peeweenot pee schi punkta flahht wehl weenu punktu ka turpinajumu, kurfch skandš sekofchi:

„Pee sihme 1. p. l. Afsawinamās semes agrafam ihpashneekam atstahjamo dalu, neshastot to ar fainneezibas zentru, noteiz un eerahda atteeziga semes eerihzibas komiteja, eewehrojot nosazijumu, ka wairakeem lihdsihpashneekem atstahjamā dala nedrihst pahrsneegt weenas atstahjamās fainneezibas normu.“

Zels, warbuht, eebildumus, ka eerihzibas komitejas wehl naw, bet winas isgahja zauri agrarkomissijā III. lasijumā un kad schis likums tiks peenemts galigā redakzijā, tad eerihzibas komitejas jau buhs.

Presidentis J. Tschakste: Wahrds peeder Rlihwem.

U. Rliwwe (semneeku saweeniba): Zeenijamee Satwerfmes Sapulzes lozefku fungi! Man buhtu ari weens papildinajums pee schis peefihmes un papildinajums, kas ari isteikts weenas jaunās peefihmes weidā, kura buhtu peenemama ka peefihme I, kas atteezas us to paschu jautajumu, par kuru te runaja Buschewiza funks. Preekschlikumā, kas tikko tifa eefneegts no preekschrunataja, bija aishadits, ka to atteezigo dalu, kas atstahjama lihdschinejeem ihpashneekem, noteiz eerihzibas komiteja. Tās wehl naw un paschlaif par to runat buhtu par agru. Pahrlabojums, man leefas, tahdā redakzijā naw peenemams. Dirš jautajums tani preekschlikumā, kas no Buschewiza funga ir eenests, ir tas, ka eerihzibas komiteja noteiz to dalu. Man leefas, ka ta dala ir noteikta jau ar likumu. Eerihzibas komiteja resp. waldiba buhtu ta, kas to eerahda un sakarā ar to tas preekschlikums skanetu tā: „Afsawinamo semju agrakeem ihpashneekem atstahjamo dalu eerahda waldiba, eewehrojot nosazijumu, ka wairakeem lihdsihpashneekem atstahjamā dala nedrihst pahrsneegt weenas widejas fainneezibas normu.“ Ziteem wahrdeem, ja ir wairaki mantineeki, tad sanem weenu fainneezibu par wiseem kopā un ne katrs sawu atfewischtu fainneezibu.

Presidentis J. Tschakste: Wahrds peeder Fr. Trafunam.

Fr. Trafunas (Latgales kristigo semneeku saweeniba): Rindsula funks domā, ka mehš esam nodomajuschī atstahht ari muischneeku semes. Muhfu preekschlikumā naw tahda nodoma un šatura. Mehš esam domajuschī tifai par tam semem, kuras semneeki eepirkuschī no muischneekem un atteezas

us § 597. 5. p. Par Kursēmi ir teiktis 7. punktā, tā kā mušfu preekschlikums atteezas weenigi us semem, kuras eepirtas no bijuſcheem muischneeekeem un tagad atrodas semneeku rokās.

Preſidents J. Šchakste: Wahrds peeder baronom Girkſam.

W. Girkſs (wahzu tautas partija, runā wahzifki): Pee pahrrunajamā projekta iſſtrahdaſchanaš atſtahts beſ eeweħribas kaħds loti ſwarigs punkts. Ir noteiktis, ka wiſai muischu ſemei jateek atſawinatai un peekſaitai ſemes ſondam. Bet us muischu ſemes atrodas daudſi tihri ruhpnēezifki uſnehmumi, kuri pee jaundibinamo maſſaimnēezibu radiſchanaš nekriht nemaſ ſwarā, peemehram, keegelu zepļi, bruħſchi, kalku zepļi, ſtilla fabrikas, dſirnawaš, ſaweenotaš ar weħrþjamām eetaiſem, leestu, papeš un zitaš fabrikas. Buhtu pawiſam neſaprotami, ja ſchiš ruhpnēezibaš eestahdeš tiftu atſawinataš tikaſi tadeħļ, ka winas peeder muischu ihpaſchneeekeem. Tadeħļ minoritatu wahrdā leeku preekſchā peeweenot pee § 2. 1. peefihmeš ſekoſchu 1 punktu:

„Wiñ ruhpnēezifki uſnehmumi ar winu taħlak paſtaħweſchanaſi nepeezeeshamo inventaru, eħtam, ſemeš gabaleem, uħdens ſpeħta leetoſchanaš teeſibam un derigām ſemeš bagatibam.“

Preſidents J. Šchakste: Wahrds peeder Buſchewizam.

U. Buſchewiſs (ſozialdemokratš): Kaš atteezaš us Rliħweš kunga pahrlabojumu, tad eš waretu winam peeweenoteeš, ja eeprauſtu tikaſi daſchuš wahrduš un proti: „Neſaiſtot to ar zentru“. Tad eš ſawu preekſchlikumu nonemtu.

Kaš atteezaš, turpretim, us Girkſa kunga pahrlabojumu, tad, man leekas, ka tam ſche naw weetaš. No ruhpnēezibaš eestahdem dala, beſ ſchaubam, buħš jaatſawina, proti, bruħſchi, peennizaš, ſeernizaš, dſirnawaš un keeĉelnizaš. Ja grib ſpreest par ruhpnēezibaš uſnehmumeem, tad atſawinamoš wajaħdeja uſſaiſtit jau pee 1. punktu; tad paliſtu weena dala, kaš naw ſaiſtita ar ſemeš iſmantošchānu. Tā kā par peħdejeem te neeet runa, tad Girkſa kunga pahrlabojumam naw weetaš. Eš weħļ gribetu atſihmet, ka ruhpnēezibaš uſnehmumi, kuri peeder treſchām perſonam, neteek atſawinati.

Preſidents J. Šchakste: Wahrds peeder Pauluſam.

R. Pauluſs (semneeku ſaweeniiba): Kaš atteezaš us barona Girkſa eefneegto pahrlabojumu, tad prinziĉā newartu pretoteeš tam, ka paleek neatſawinati tihri ruhpnēezifki uſnehmumi; bet formulejumš ir tiſ plaſchš, ka tani war eetilpt ari tihri lauſſaimnēezifki uſnehmumi. Jaturaš pee prinziĉa, ka jaatſawina ſemeš ar wiſeem uſnehmumeem, kureem ir lauſſaimnēezifkš rakſturs. Ja gribetu, tad waretu iſſleħgt tihri ruhpnēezifkuš uſnehmumuš, bet tad ſchiš pahrlabojumuš buhtu daudš ſtingraſi formulejamš, bet ſchahdu tiſ plaſchi formuletu preekſchlikumu ir gruħti peenemt.

Kaš atteezaš us eebildumeem no Buſchewiſa kunga un to papildinajumu pee mana preekſchlikuma, lai pahrmainitu „ziħtaħļ“ us „un ja“, ka ſchahdā redakziĉā mineĉā peefihme dabū žitu ſaturu, iſnāħt, ka ſemeš teef atſwabinataš no atſawinaſchanaš, ja nepahrſneediš ſinamu normu, bet ja pahrfneediš, tad teef atſawinataš wiſš gabalš. No manas puſeš bij domatš, ka ja ſemeš gabalš pahrfneediš ſinamu normu, tad atſawinama ir tikaſi ta dala, kura pahrfneediš normu, bet otra dala paleek ihpaſchneekam, tadeħļ wahrds „ziħtaħļ“ ir piħnigi pareiſš. Tāpat ari ſkaidribaš labad wajaħsetu atſtaht peħdejo teikumu.

Atteeziĉā us otru eebildumu no Buſchewiſa kunga par meſcheem, tad

prinzipā pehž manām domām tam newaretu pretotees. Ja buhtu teiktis, ka domati weenigi tahdi gabali, kuri fastahw no mešcheem, un liktu papildinajumu „weenigi“, tad, rahdas, buhtu staidrs un newaretu zeltees schaubas. Ja ir ar meeru peelikt scho wahrdu, tad pret to man nebuhtu ko eebilst. Preteja gadijuma gan war zeltees pahpratumu un papildinajums nebuhtu peenemams. Sec, man rahdas, ari bij tee swarigafee eebildumi, kas tifa zelti pret manu preekschlikumu, bet zitus neatzeros.

Presidentis J. Šchakste: Wahrds peeder baronam Firksam.

W. Firšs (wahzu tautas partija, runa wahziski): Ja fata, ka eefneegta formula esot nenoteikta un ka wajagot tuwak apshmet toš ruhpneezibas usnehmumus, kuri isflehdjami no semes fonda, tad es schim domam newaru peekrist, jo pahragra spezifizeschana raditu tika neatrisinamu neskladribu. Nemsim, peemehram, dsirnawu kategorijas; masas wehjdswrnawas gan buhs jausskata la pee laufšaimneeziabas peederigas, bet dsirnawas, kuram bes malameem gangeem wehl ir wilnas kahrstuwes un wehrptuwes, buhtu japeekaita pee ruhpneeziškeem usnehmumeem. Scho starpibu nekahds likums newar eepreeksch noteikt un katru atfewiscku gadijumu nahkfees ischkirt komisijam, kuram buhs usdots iswest agrarreformu. Tadehl es usturu eefneegto preekschlikumu.

Presidentis J. Šchakste: Pawisam eefneegti 10 pahrlabojumi, no kureem daschi prasa pilnigu schi punkta pahrgrosischanu, daschi atfewiscku dalu papildinashanu un beidsot daschi ir papildinajumi pee papildinajumeem, Man schkeet, ari referenti newares orientetees wisos schajos papildinajumos, tadehl luhdsu sanahkt papildinajumu eefneedsejus: Pauluku, Buschewizu, Rindsuli, Fr. Trafunu, Firsku kopā ar referentu, lai weenotoš par sinamu tekstu. Uzmirkli pasludinu pahrtraukumu us 5 minutem.

(Pahrtraukums no 6.20 lihbj 7.25).

Presidentis J. Šchakste: Satwersmes Sapulzes sehde turpinas. Debatēs par 2. pantu punktu e runataju šaraktis ismeltis. Es luhgshu referentu dot atšauksmi.

Referents M. Gailits: Augsta šapulze! Eefneegti pawisam 9 papildinajumi waj pahrlabojumi. Ra pee pirmā apstahšhos pee Trašuna kunga formulejuma, pee kam man jaaisrahda, ka Trašuna kunga redakzija ir drusku zitada, nekā schai likumā paredsetā, bet satures naw grosits, jo ari Trašuna kungs pards 597. un 613. pantu 5. un 7. punktios mineto semes gabalu neatšawinashanu tahdā gadijumā, ja tee nepahrsneeds semneeku šaimneeziabas normas, bet ja pahrsneegtu, tad pards tika normu pahrsneedsoschās dalas atšawinashanu. Tas isteiktis ir ari likumā. Tā ka papildinajums nekā jauna neenes, tad no agrarkomisijas puses esmu speests ušturet agrako redakziju.

Ras attezas us Pauluka kunga papildinajumeem, tad wina preekschā liktajam strihpojumam agrarkomisija peekriht, tāpat ari strihpojumam „kuri waj kuru preekschtetschi zehluschees no Latwijas robeschās eetilpstoscheem apgabaleem“ kā pilnigi lee.am, jo „Latwijas pilsonis“ jau pilnigi isteiz wajadšigo.

Tāpat man jāsteiz peekriššana agrarkomisiijas wahrdā Pauluka funga trescham papildinajumam, kas ari schini pantā eeneštu to, kas isteiktis 10. pantā atteezibā us wehl neforoboreteem lihgumeem. Tahdam panta papildinajumam agrarkomisiija peekriht.

Tahlakos pahrlabojumus, zif man sinams, Pauluka funks nehma atpakaļ.

Kas atteezas us Rindsula funga preekschlikumu, tad sche man agrarkomisiijas wahrdā japeekriht wina pirmam papildinajumam, t. i., ka preeksch wahrdeem „schi likuma 2. pantā“ noteiktibas dehi eenesu wahrduš „un tamlihdsigās semes, kas usfkaittas“.

Nahkoscham papildinajumam, kursch skan: „pee kam, ja ihpashneekam peeder wairat kā weena fainneeziba u. t. t...“ — tam es kā agrarkomisiijas referents newaru peekrist ais teem motiweem, ka agrarkomisiija skatijas us schim semes weenibam, kas minetas weetejo likumu 597. un 613. pantu 5. un 7. punktos, t. i., kuras pirktas no weetejern pilsooneem semkopjeem no muischas kā atfewishki gabali, tāpat kā us pirktām semneeku mahjam.

Papildinajumam, kuru eenes Rindsula funks, buhtu weeta III. likumu dalā, kur buhs runa par agrarreformas nostiprinashanu. Agrarkomisiijas apalschkomisiija schodeen taisija lehmumu, ka diwu gadu laika buhs jalkwidē wisi, isnemot weenu, semes ihpashumi weena rokās. Us scheem motiweem newaru peekrist otram Rindsula funga papildinajumam.

Buschewiza funga papildinajumam „un nefastahw galwenām fahrtam no mescha“ man japeekriht, jo pehz likuma meschi wispahw buhs japahrnem walsts rihzibā.

Tahlatam Buschewiza funga papildinajumam „ziftahl“ weeta list „un ja“ un strihpot wisu pehdejo teikumu: „Ja schahdu fainneezibu semes platiba pahrsneeds lihdsichinejo semneeku fainneezibas normas Latwijā, tad atšawina normas pahrsneedsoscho dalu“ es newaru peekrist. Scho pahrlabojumu eeneschana, laitam, issaukta no wakar peenemta Satwerfmes Sapulzes lehmuma par sinamas semes platibas atstahschanu lihdsichineem ihpashneekem, kā peenemta a punta logistas setas. Buschewiza funks, azimredstot, ir tais domās, ka par ihpashneekem, kureem wispahri teek kaut kas atšawinats, pehdejā punktā wairs newaretu buht runas. Par scho agrarkomisiija netika spreests un netika ari isteiktas domas, kas schahdā gadijumō buhtu darams. Es no agrarkomisiijas puses waru aisstahwet tikai to, ko wina bij paredsejusi, t. i. 5. un 7. punktos paredsetās semes ir jauškata lihdsigi semneeku semem, kuras neteek atšawinataš, un winām japeemehro tee pašchi noteikumi, kas paredseti likumā. Tā tad esmu pret scheem pehdejeem 2 papildinajumeem.

Papildinajums, ko eenesa Rihwes funks un lihdsigs papildinajums, tikai pehz šatura radikalaks, ko eenesa Buschewiza funks, atteezas us wakardeenās peenemto lehmumu par sinamas normas neatšawinashanu un par to agrarkomisiija runats naw. Schee papildinajumi kā logistas setas no wakar taisita lehmuma ir wajadsigi, tomehr agrarkomisiija wahrdā man japeekriht eerobeschojumam, ko lika preekschā Buschewiza funks, ka ihpashneekam eerahdamā norma nedrihkst faistitees ar zentru. Tā tad Rihwes funga eefneegumam lihds ar Buschewiza funga papildinajumu buhtu japeekriht.

Tahlat nahk Girtska funga preekschlikums — isnemt no atšawinashanas wisus ruhpnenezistos un fainneezistos usnehmumus lihds ar wisām semes bagatibam: uhdeneem u. t. t. pee teem, pret scho eefneegumu man jāifakās

us wiškategoriskako, jo peenemot winu tif wišpahrejā weidā, tā eefneegtis, wiša lauffaimneeziškā un ſpezielā ruhpnēeziba uš laukeem pahreetu atkal tāpat, tā taš bij wezoš laifoš, ſinamaš kahtas rokāš, ko muhšu agraraiš likumš, beš ſchaubam, negribēš. Beš tam, wišpahri, naw nodalami, ſchēirami no leelfaimnēezibaš daſchadi atſewiſchki ruhpnēezifka rakstura ušnehmumi, kuri uš zeeſchako ſaiſtiti ar muišchu ſaimnēezibu tā tahdu. Pret ſcho Tirkſa kunga eefnēegumu man agrarkomiſijas wahrdā jaiſteizaš uš to wiškategoriskako.

Presidentš J. Tſchakſte: Waj otrš referentš wehletoš wahrdu?

Referentš Siĥmaniš: Pret ſcheem pahrlabojumeem no juridiſkāš komiſijas puſeš man naw ko eebilſt.

Presidentš J. Tſchakſte: Waj ſapulze wehletoš, ka ſaſkanā ar kahtibaš rulli katrš pahrlabojumš tiftu nolafitš pirms balſoſchanaš? (Balſiſ: „Ja! Luhdſam!“) Wišpirmš tiš balſotš no latgaleeſchu bloka, Fr. Traſuna kunga, eefnēegtaiš pahrlabojumš, kuſch ſatur ſewi wiša e) punkta pahredigēſchānu un ſfan:

„Semēš, kaš uſſſaititāš weetejo ziwillikumu (1864. g. iſd.) 597. panta 5. punktā un 613. panta 7. punktā un tamlihdſigāš ſemēš, uſrahditāš ſchi likuma 2. panta un peeminetāš freewu likumkraĥjuma, X. ſehjuma 1. daſaš pantoš, ja ſchiš ſemēš lihdſ 23. aprilim 1915. g. (w. ſt.) eeguwiſchi Latwijaš pilſoni, ziſ taħlu ſchiš ſemēš nepahſnēedſ ſchi likuma 2. panta 3. punktu par neaſawināmān apſiĥmeto ſemnēeku ſemju leelako platibu, tad aſawina ſcho apmehru pahſnēedſoſcho daſu. Lihdſigi ſemēš gabali, kuri eeguhti peĥž 23. aprifa 1915. g. (w. ſt.) war palift neaſawināti, ja eeguweiſi dabu uš tam waldbibaš attauju. Atteezigi luhgumi eefnēedſami waldbiſai 6 mehneſchu laiſā, ſſaitot no ſchi likuma ſpeĥkā nahſchanaš deenaš.

Pret ſchahdu panta pahredigēſchānu iſſaſaš referentš, pamatojoteeš uš peeweſteem motiweem. Eš liſſchu winu uš balſoſchānu un luhdſu pazelteeš toš, kaš ir par ſcho pahrlabojumu. Luhdſu pazelteeš toš, kaš ir pret ſcho pahrlabojumu. Uzim redſot leela majoritate. Par ir iſſazijuſchāš 14 balſiſ. Tā tad ſchiš pahrlabojumš atkriht.

Nahſoſchāiš pahrlabojumš eefnēegtš no Satwerſmeš ſapulzeš lozefka Pauluka kunga un ſaſtaħwoſchš no wairakām daſam. Mehš balſoſim par katru daſu atſewiſchki. Wišpirmš, ir preekſchlikumš

ſtriĥpot wahrduš „lauffaimneeziſki iſmantotaš“, tā ari wahrduš:

„Kuri waj kuru preekſchetiſchi zehluſcheeš no Latwijaš robeſchāš eetilpſoſcheem apgabaleem un“

Romiſijaš referentš iſſazijaš par ſcho pahrlabojumu. Eš liſſchu winu uš balſoſchānu un luhdſu pazelteeš toš, kaš buhtu pret ſcho pahrlabojumu. Naw. Kaš atturaš no balſoſchanaš, luhdſu pazelteeš. Naw. Tā tad ſchiš pahrlabojumš p e e n e m t š.

Tagad nahſ otrš pahrlabojumš. Romiſijaš referentš mineja, ka Pauluka kungš nemot winu atpaſal, ka deĥl taš atkriht.

Taħlaſ Pauluka kungš leef preekſchā pahrlabojumu, kuſch ſfan:

„Peĥž wahrdeem „lihdſigi ſemēš gabali, kuri eeguhti peĥž 23. aprifa 1915. gada (w. ſt.)“ eeweetot papildinajumu „kuri ari eeguhti pirms 23. aprifa 1915. gada beš likumigāš eeraſtiſchanaš ſemēš graĥmatāš, resp. apſtiprinaſchanaš pee wezaſā notara.“

Atteezibā uš ſcho papildinajumu referentš iſſazijaš par labu. Eš liſſchu uš balſoſchānu ſcho preekſchlikumu un luhdſu pazelteeš toš, kaš ir pret wina peenemſchānu. Naw. Kaš atturaš no balſoſchanaš luhdſu pazelteeš. Naw. Tā tad ſchiš pahrlabojumš weenbalſigi p e e n e m t š.

Tahlas nahf 4. pahrlabojums. Pauluka kungs wīnu nokem.

Nahkofchais pahrlabojums, kas tika eefneegts no Satwerfmes Sapulzes lozektla Rindsula, fastahw no 2 dalam. Pirmais preefchlikums šlan:

„2. panta 1. peefihmes punkts c) pahrgrosams šefošči: Pehz wahrdeem „un 13. pantā 7. punktā un. . .“ jaeleef: 1) „tamlihdīgās semes, kas ušfai-ititas šči likuma“ u. t. t.“

Referents iffazijās par šcho papildinajumu un komišijas wahrdā atfina to par peenemamu. Es lišchu wīnu uš balfošchanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir pret šcho papildinajumu. Naw. Kas atturas no balfošchanas, luhdsu pazeltees. Naw. Tā tad šchis punkts ir peenemts. 2. punkts šlan:

„Beigās pehz wahrdeem „pahrsneefošcho datu“ peeleefams teikums: „pee kam, ja weenam ihpašneefam peeder wairaf tā weena šaimneeziba, šchis noteikums īpildams atteezībā uš weenu šaimneezibu, pehz zentralās eerih-zibas komitetas norahdijumeem.“

Referente iffazijās pret šcho pahrlabojumu. Referentam wahrds.

Referents M. Gailits: Es gribeju pafstaidrot to, ka minetam papil-dinajuma naw šche weetas, bet ir weeta 3. likuma dalā: „Agrarreformas noštiprinašchana“.

Presidents J. Šchakste: Es lišchu šcho pahrlabojumu uš balfošchanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir par wina peenemšchanu. Luhgtu šakfaiit. Es luhgtu pazeltees toš, kas ir pret šcho pahrlabojumu. Naw. Beidsot luhdsu pazeltees toš, kas buhtu atturejušchees no balfošchanas. Luhgtu šakfaiit. Balfošchanas rezultati ir šefošči: par šcho 2. punktu ir issa-zijušchās 72 balfis un atturejušchās 69 balfis, tā tad šchis pahrlabojums ir peenemts. Tahlakee pahrlabojumi eefneegti no Satwerfmes Sapulzes lozektla Bušchewiza, no knreem pirmais šlan:

„aiš wahrdeem „normas Latwijā“ eesprauš wahrds „un nesastahw gal-wenam šahrtam no mešha“.

Referents iffazijās par šcho papildinajumu. Es lišchu tagad wīnu uš balfošchanu un luhdsu pazeltees toš, kas buhtu pret šcho papildinajumu. Naw. Kas atturas no balfošchanas, luhdsu pazeltees. Balfošchanas īsnah-kums: pret naw neweens iffazijees, atturejušchees 46, pahrejās, šaprojams, iffazijušchās par. Šchis punkts peenemts.

Nahkofchais pahrlabojums ir:

„Īmest wahrds „kuri waj kuru preefštetišči zehluišchees no Latwijās robeščās eetilpšošcheem apgabaleem un ziftaht“ leektot to weetā wahrds „un ta“.

Referents iffazijās pret šcho pahrlabojumu. Es luhdsu pazeltees toš, kas ir par šcho pahrlabojumu. Es luhdsu tagad pazeltees toš, kas ir pret šcho pahrlabojumu. Beidsot luhdsu pazeltees toš, kas ir atturejušchees no balfošchanas. Naw. Balfošchanas īsnahkums ir šefošchs: par šcho pahrla-bojumu iffazijušchās 58 balfis un pret to — 76. Tā tad pahrlabojums atfriht.

Nahkofchais Bušchewiza pahrlabojums šlan:

„Īmest wahrds „ja šchahdu šaimneezibu semes platiba pahrsneefš lihd-šchinejo semneefu šaimneezibu normas Latwijā, tad atšawina normas pahrsnee-dšošcho datu“.

Referents iffazijās pret šcho pahrlabojumu. Es luhdsu tadehl pazel-tees toš, kas buhtu par šcho pahrlabojumu. Es luhdsu pazeltees toš, kas buhtu pret šči pahrlabojuma peenemšchanu. Tagad es luhdsu pazeltees toš,

fas buhtu atturejuschees no balsfoschanas. Naw. Balsfoschanas isnahkums buhtu: par scho pahrlabojumu issazijuschàs 59 balsis, pret to — 80 balsis. Tà tad winsch atkriht.

Nahfoschais pahrlabojums eefneegts no Rlihwes un fkan:

„Alfawinamàs semes agrakam ihpashneekam atstahjamo daku eerahda waldbiba, eewehrojot nofazijumu, fa wairafeem lihdsihpashneekfeem atstahjamà dafa nedrihst pahrsneegt weenas atstahjamàs saimneeziabas normu“.

Pee schi pahrlabojuma eefneegts no Satwersmes Sapulzes lozefka Buschewiza papildinajums, fursch fkan:

„Pehz wahrda „daku“ eespraust wahrduš „nesajtot to ar leelsaimneeziabu zentru“.“

Tà tad, ja scho papildinajumu, fo leef preekschà Buschewizs, faweenotu ar Rlihwes papildinajumu, tad tas fkanetu:

„Alfawinamàs semes agrakam ihpashneekam atstahjamo daku, nesajtot to ar leelsaimneeziabas zentru u. t. t.“

Es liffchu uf balsfoschanu papildinajumu pee papildinajuma. Ras attezas uf referentu, tad tas issazijàs par labu tikpat papildinajumam, fà ari papildinajumam pee papildinajuma, un luhdsu pazeltees toš, fas buhtu pret wina peenemschanu. Naw. Ras atturas no balsfoschanas, luhdsu pazeltees. Naw. Tà tad schis papildinajums pee papildinajuma peenemts. (Applausi pa kreisi).

Es liffchu tagad uf balsfoschanu Rlihwes eefneegto papildinajumu un luhdsu pazeltees toš, fas buhtu pret schi papildinajuma peenemschanu. Naw. Ras atturas no balsfoschanas? Naw. Tà tad tas peenemts. (Applausi pa labi).

Beidsot wehl ir papildinajums, fursch listis preekschà fà peesihme pee peesihmes, eefneegts no Tirka un fkan:

„Peesihme 1. punktis g. Wiš ruhpnneeziški usnehmumi ar winutahlat-pastahmeschanai nepeezeschamo inventaru, ehkam, semes gabaleem, uhdensipehka leetoschanas teešbam un derigam semes bagatibam.“

Referents issazijàs pret scho papildinajumu. Es liffchu to uf balsfoschanu un luhdsu pazeltees, fas ir par scho papildinajumu. Par to issazijuschàs 8 balsis. Tà tad, azimredstot, winsch naw atradiš wajadsigo wairafumu un atkriht. Tagad es liffchu uf balsfoschanu schi punkta peesihmi wišà wifumà ar isdariteem pahrlabojumeem un luhdsu pazeltees toš, fas ir par peesihmi 1. Es luhdsu pazeltees toš, fas ir pret scho peesihmi. Beidsot es luhdsu pazeltees toš, fas buhtu atturejuschees no balsfoschanas. Balsfoschanas isnahkums ir schahds: par pirmo peesihmi issazijuschàs 69 balsis, pret to — neweena un atturejuschees 64. Tà tad 1. peesihme peenemta.

Peesihme 2. Es luhdsu nolafit.

Sekretars R. Jwanowš:

„Wišas atšawinato muifchu un to agrako ihpashneeku teešbas, un prašbas atteeziabà uf semem, furas no schim muifcham sawà laifà atdalitas un pehz schi likuma 2. panta peesihmes 1. netop walts semes fondà eeskaititas, pahreet no schi likuma spehštà nahlfchanas deenas uf Latwijas walsti; peenahkumi turpreim tikai apmehros, kahdi paredseti atteezigos likumos par atšawinatam jemem.“

Presidents J. Tschalkste: Wahrds peeder Buschewizami.

U. Buschewizs (sozialdemokrats): Man pee schis peesihmes ir redaktionels pahrlabojums safarà ar pahrgrosibam, furas tifa iswestas wafar.

Punktis e) tika pahrnestis us 3. punktu 2. pantā un sakarā ar to wajaga aif wahrdeem „peh3 ſchi likuma 2. pantā“ eespraust ſekofſhus wahrduš: „treſchā punktā un“.

Presidentis J. Tſchakſte: Wahrds peeder Paulufam.

R. Pauluks (ſemneeku ſaweeniba): Man rahdaš, ka ſchi peefihme 2. ſtahw ſakarā ar II. nodalu, jo runā wiſpahri par juridisku atteezibu nofahrtoſchanu, kura ſtahw ſakarā ar atſawinateem ihpaſchumeem. Tadeht ſcho peefihmi wajadsetu pahrneſt us II. nodalu un ſaſkanot ar 9. pantu, kurſch runā par tām paſchām teeſibam. Tapeh3 eš leeku preekſchā ſcho punktu ſtrihpot un pahrneſt winu us II. nodalu, ſaſfanojot ar 9. pantu.

Presidentis J. Tſchakſte: Wahrds Buſchewizam.

U. Buſchewiſz (ſozialdemokrats): Eš domaju, ka Pauluka fungš waretu drihſal peeweenoteeš tam, ka peefihmi newiš ſtrihpot, bet pahrzelt, jo peh3 ſatura mumš tomehr par to jabalſo. To wajadsetu atſtaht iſſchirt juridiskai komiſijai, jo manāš domāš ir, ka ſche taš pahrlabojumš labaki der.

Presidentis J. Tſchakſte: Neweeneš pee wahrda wairaf naw pee-teizeeš. Eš luhdſu referenta atſaufmi.

Referents M. Gailiſ: Man tā agrarkomiſijaš referentam japee-friht Buſchewiza preekſchlikumam un peefihme buhtu eeweeotojama peh3 2. panta. 9. pantā runa eet wiſpahri par teeſibam un peenahfumeem. Tā tā eš iſſafoš par ſchi panta peenemſchanu.

Presidentis J. Tſchakſte: Preekſchlikumš ſkan:

„Peefihmi 2. ſtrihpot.“

Referents iſſafoš par to. Eš luhdſu pazelteeš toš, kaš ir par ſcho preekſchlikumu. Uzimredſot maſakumš. Tā tad peefihme paleef pee 2. panta. Tad pee peefihmeš ir eefneegts redakzionelš pahrgroſijumš, kurſch ſkan:

„Uif wahrdeem“ peh3 ſchi likuma 2. pantā eespraust wahrduš „3. punktā un“.

Waj referents wehletoš to eebilſt pee ſchi pahrgroſijuma.

Referents M. Gailiſ: Man nekahdu eebildumu nebuhtu.

Presidentis J. Tſchakſte: Luhdſu pazelteeš toš, kaš ir pret pahrgroſijumu? Naw. Tā tad pahrgroſijumš peenemtš. 3. pants.

Sekretars R. Jwanowš:

„Uihdſ ar ſemi un ehkam atſawina ari pee atteezigāš ſaimneeziſbaš peederofcho walſtij wajadſigo derigo inwentaru, kurſch pahreet walſti ihpaſchumā.“

Presidentis J. Tſchakſte: Neweeneš pee wahrda nepeeteizeaš? ſchiš pants peenemtš. 1. peefihme.

Sekretars R. Jwanowš:

„Neatſawina: a) muiſchu lihdfſchinejo ihpaſchneeku waj rentneeku weenaš muiſchaš inwentaru, ja lihdfſchinejaiš ihpaſchneekš waj rentneekš patš ſcho muiſchu tahtal apſaimneeko; b) inwentaru, kaš peeder mahzitaju muiſchu un baſniſaš ſemju leetotajem un c) inwentaru, kaš peeder Latwijaš ſemſopjeem, wehl nepahrdoto ſemneeku un muiſchu mahju rentneekeem, ſihſemneekeem un ſtrahdneekeem.“

Presidentis J. Tſchakſte: Wahrds Buſchewizam.

U. Buſchewiſz (ſozialdemokrats): Eš leeku preekſchā ſekofſchu pahrlabojumu: Wahrda „ja“ weetā likt „kamehr“. Domu gaſheeneš ir tahdš, ka ja inwentarš agrakam ihpaſchneekam wairš naw wajadſigš, tad wiſch teef atſawinatš walſtij par labu. Surpretim, peh3 tagadejāš redakzijaš iſ-

naht, ka ja kahds pehz 3 deenam semi wairs neapstrahda, tad inwentars tam paleef, tapehz es leeku preefshā „ja“ weetā list „famehr“. Tiklihdš wīnšch wairs nesaimneeko, inwentars teef atšawinats.

Presidentš J. Ščakste: Neweens wairaf pee wahrda naw pee-teizees. Es luhgtu referenta atšauksmi.

Referents M. Gailiis: Man ka agrarkomīšijas referentam jaišteizas pret Bušchewiza funga preefshlikumu, jo agrarkomīšija pehz fatura peenehna, ka inwentars neteef atšawinats, ja lihdsšchinejais ihpašchneeks tahlaf faimneekotu pee kam „tahlaf apšaimneeko“ atteezas us to brihdi, kad walšis noflehds lihgtumu ar wīnu, isdodot tam semi wehl us sinamu laiku tahlafai apstrahdašchanai. Šchahdas semes atšahšchanas tahlafai apšaimneekofchanai ihpašchneeka inwentars atšawinats wairs netop. Ša šaprata agrarkomīšija un tadehl listš wahrds „ja“, bet newis, ka to grib šaprast Bušchewiza fungš. Man jaišteizas pret Bušchewiza funga preefshlikumu: atmainit wahrdu „ja“ ar wahrdu „famehr“.

Presidentš J. Ščakste: Wahrds juridiskās komīšijas referentam.

Referents A. Šihmanis: Juridiskā komīšija šchis jautajums ita plašchi pahrrunats. Tika isteittas domas tikpat par redakziju: „ja lihdsšchinejais ihpašchneeks tahlaf apšaimneeko“, ka ari tika eenesta otra redakzija: „famehr lihdsšchinejais ihpašchneeks apšaimneeko“. Pehz garām debatēm juridiskā komīšija ar balsu wairakumu palika pee redakzijas: „ja lihdsšchinejais ihpašchneeks apšaimneeko“. Man no juridiskās komīšijas puses jaaisstahw projekta redakzija.

Presidentš J. Ščakste: Šefneegtais pahrlabojums škan: „Wahrda „ja“ weetā list „famehr“.

Abi referenti īsfakas pret šcho pahrlabojumu. Es listšchu wīnu us balsfošchanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir par šcho pahrlabojumu. Luhdsu šakšaitit. Šagad es luhdsu pazeltees toš, kas ir pret šcho pahrlabojumu. Beidsot luhdsu pazeltees toš, kas buhtu atturejušchees no balsfošchanas. Balsfošchanas īfnahums ir šefošchš: par pahrlabojumu īsfazijušchees 60, pret to — 68 un atturejušchees 5. Ša tad pahrlabojums atraiditš. Es listšchu us balsfošchanu 1. peefihmi un luhdsu pazeltees toš, kas ir par wīnas peenemšchanu. Uzimredšot majoritate. Luhdsu peefehstees. 1. peefihme peenemta. 2. peefihme, kurai ir diwi warianti. Es luhgšchu nolāsit abus wariantus.

Sekretars R. Jwanowš:

„Peefihme 2. 1. wariantš. Ja atšawinamā inwentara ihpašchneeks inwentara pahrneemšchanas laikā usšahf jaunu šaimneežibu, wīna šaimneežibai wajadšigo dšihwo un nedšihwo inwentaru neatšawina.

Peefihme 2. 2. wariantš. Ja atšawinamā inwentara ihpašchneeks inwentara pahrneemšchanas laikā usšahf jaunu laufšaimneežibu, wīna šaimneežibai wajadšigo dšihwo un nedšihwo inwentaru neatšawina.“

Presidentš J. Ščakste: Pee wahrda neweens nepeeteizas? Waj šapulze wehlaš dširdet referentus?

Referents M. Gailiis: Likumā eewesti diwi warianti aif ta eemesla ka tišlab weena ka otra redakzija agrarkomīšija dabuja weenadu balsu škaitu; tahdā gadijumā pehz muhfu šahrtibas rulla jaewed abi teksti. Štarpiba ir ta, ka pirmāis wariantš paredš inwentara neatšawinašchanu tahdā gadījumā, ja inwentara ihpašchneeks usšahf jaunu šaimneežibu wīšpahar, newis šaišitu

tikai pee laukeem, bet, warbuht, kaut kur pilsehtā; citš variants, turpretim, pastahw us to, ka us laukeem efošam šaimneezibas inwentaram japaleek us laukeem un paredš inwentara neatsawinašchanu tik pee jaunās laukšaimneezibas usfahšchanas. Šchahda ir isschkiriba starp abeem warianteem. Domaju, ka prinzipi ir škadri, tā kā katrs warēs isschkirtees, par kuru no šcheem warianteem balsot.

Presidentš J. Šchakste: Waj ari otrs referents wehlas wahrdu?

Referents A. Šihmanis: Juridiskā komišija apspreeda abus wariantus, netaisnija lehmumus wehš buhtibas, bet noskaidroja tikai pašchus prinzipus. Pirmais wariantš nosaka, ka ja kahds usfahš jaunu šaimneezibu, lai tas ari buhtu deesin kur, tas patur šawu inwentaru. Tahdā weidā preesch katra ir durwis un wahrti walā, lai neweenu inwentaru newaretu atsawinat. Juridiskā komišija tomehr neatrada par eespehjamu issqzitees par weenu waj otru redakciju. Tapehš ari tagad no juridiskās komišijas puses es neiffatos ne par weenu, ne otru redakciju.

Presidentš J. Šchakste: Es lišchu us balsošchanu abus wariantus tahdā fahrtibā, kā wini likti preeschā, pee lam, ja pirmais no wineem tiks peenemts, tad otrs pats par šewi atkriht nost. Es lišchu us balsošchanu pirmo wariantu un luhdsu pazeltees toš, kas ir par pirmo wariantu. Tagad luhdsu pazeltees toš, kas ir pret šcho wariantu. Luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balsošchanas. Balsošchanas isnahkums šefochais: par pirmo wariantu nodotas 34, pret to — 103, 4 balsim atturotees. Tā tad pirmais wariantš atkriht un es lišchu us balsošchanu otro wariantu, kadehl luhdsu pazeltees toš, kas ir par otro wariantu. Uzimredstot wairakums. Tā tad otrs wariantš peenemts. 4. pants.

Sekretars R. Jwanowš:

„Atšawinatais ihpašchums, lihds ta pahrnemschanai no šemfopibas ministrijas, atšahjams wina lihdsšchinejā ihpašchneeka leetošchanā un apšaimneefošchanā us ašdewuma (commodatum) lihguma nošazijumeem, kuri paredseti weetejo žiwillikumū 3737. lihds 3764. pantos, ar to noteikumū: a) ka leetotajeem paleef ihpašchuma šaimneezibas augti, b) ka waištij teešiba ihpašchumu pahrnemt šawā rihžibā katrā laikā un c) ka atlihdsiba leetotajam peenahkas par derigām eebuhwem un ušlabojumeem, kuras isdaritas ar waldibas atļauju, kamehr par nepeezeešchameem — atlihdsiba leetotajam nepeenahkas.“

Presidentš J. Šchakste: Wahrds Paulufam.

R. Paulufs (šemneeku šaweeniba): Man rahdas, ka šchai pantā c punktā naw ihsti šaprotams nošazijums — newar dabut atlihdsibu par nepeezeešchameem islabojumeem. Us commodatum'a pamata par nepeezeešchameeem labojumeem katrā šinā nahkas atlihdsiba, par derigeem, turpretim, tikai šinamos gadījumos. Man leekas, šchi neskaidriba nahš zaur to, ka a) punktš nosaka, ka leetotaji dabū augtus, kamehr wehš commodatum'a tahdi tam nenahkas. Ir škadri, ja wini dabūs augtus, tad wineem ari janes nepeezeešchamee isdewumi. Tadehl šaprašchanas dehl c) punktā beigas buhtu japahrnes us a) punktu.

Tahlak neskaidrs ir punkts b), kursch nosaka, ka waldibai ir teešiba katrā laikā pahrnemt ihpašchumu šawā rihžibā. No tas nosihmē „katrā laikā“? Waj waldiba ihpašchumu war pahrnemt wasarā waj rudeni un kad tad ihpašchneeks dabūs šawa ihpašchuma augtus? Man leekas, ka ar wahrdeem „katrā laikā“ šche naw domats gada widus, bet ekonomiskā gada beigās. Man leekas, ka šcho škadribu punktā b) wajasetu isteikt un tapehš waja-

dsētu listi wahrduš „katra ekonomiskā gada beigās“. Sagad zelas otrš jau-
tajums, waj waldba šoš ihpašchumuš ihpašchneekam atnemš gada beigās
tam eepreefch neko nekazijusi, jeb winai tas buhs jau eepreefch japafino.
Man leekas, ka par to buhs japafaka jau eepreefch, lai ihpašchneeks wa-
retu sinat, tā turpinat sawu dsihwi nahkoshā gadā. Wišpahrejais terminsch
muhfu laufšaimneekem preefch usteifschanas ir 6 mehneschi. Man rahdas,
ka buhtu pareisi, ja mehš šhe leekam tāpat, t. i. „katra ekonomiskā gada
beigās ar 6 mehneschu eepreefcheju usteifschanu“, bet punktā c) leeku preefchā
strijpot wahrduš sahlot ar „kamehr“, jo tas teef pahrneštš us punktu a).

Presidentš J. Šchakste: Wahrds peeder Samuelim.

W. Samuels (demokratu saweeniba): Pret 1. pahrlabojumu ne-
buhtu nekas ko eebilst, bet kas sihmejas us 2., tad winsch ir leekš. Ja reis
ir teiktš, ka par to spreesch teefa, tad ari pirmš rudens jemes leetotajš
dabūs atlihdsibu par augleem. Ir wajadsigs usnemt agrarreformā, ka katrā
laikā war leetotaju islist. Šho teefibu waldbai wajaga paturet, tā tad es
efmu pret preefchlikumu.

Presidentš J. Šchakste: Wahrds Buschewizam.

U. Buschewizš (sozialdemokrats): Pret 1. peefihmes peenemšchanu
man ari nebuhtu ko eebilst, tikai es gribetu, eefams to peenem, redset jauno
redakziju, bet tās man naw. Mums atliktoš nolent par prinzipu un atstah
juridiskai komištjai pahrnešt to atteezīgā weetā. Kas atteezas us 2. pahrla-
bojumu, tad man jaišfakas pret to. Leeta ta, ja likums atstahj agrakeem
ihpašchneekem ihpašchumu us tahdu un tahdu noteikumu pamateem, ja ih-
pašchneeks grib to few nodroschinat, tad neweens neleeds winam greestees
pee waldbas un noslehgt lihgumu waj nu us mehnescha laiku waj zitadi.
Ja peenem 6 mehneschu eepreefcheju usteifschanu, tad tas nosihmē, ka jaat-
leef wisa reforma wehl us 6 mehnescheem un ilgaf. Tā tad es leeku preefchā
peenemt pantu tahdā redakzijā, kahdā winsch paschlaf ir.

Presidentš J. Šchakste: Wahrds Paulukam.

R. Paulukš (semneeku saweeniba): Zif es šaprotu no maneem
oponenteem, tee isfakas par to, ka te domats patš tagadejais reformas
eewefchanas laikš. Ja tas ir, tad man nebuhtu neka ko eebilst un tad
punktš b) paleek negrositš. Turpretim ja pants šaprastš tā, ka tas sihmejas
us nahkamibu, tad man rahdas, ka šhe gan jafaka „ekonomiskā gada beigās“.

Presidentš J. Šchakste: Wahrds peeder Buschewizam.

U. Buschewizš (sozialdemokrats): Man leekas, Pauluka fungam
tomehr ir maš pahrratumš par pahrnemšchanu. Pauluka fungš stahw
par to, ka winas pahrnemot tuhlin šadala, bet pahrnemt war noslehdsot
jaunu lihgumu, jo waldba pati war isrentet un apšaimneekot lihds tam
laikam, kad seme buhs wajadsiga preefch agrarās reformas. Tā tad šhe
diwu domu newar rastees. Waldba war pahrnemt šaimneezibas, ja wina
grib waj pehz 2 decnam waj pehz pušgada, jo beš juridiskas pahrnem-
šchanas jaunu lihgumu newar noslehgt.

Presidentš J. Šchakste: Wairaf neweens pee wahrda nepeeteizas,
es luhgšchu referentu atšaufšmes.

Referents M. Gailitš: Man jaaišrahda us to, ka agrarkomištja
šho pantu ir eenefusi tapehz, lai buhtu noreguleta atšawinato ihpašchumu
apšaimneekoshana sinamā pahrejas laikā, tas ir no ta brihscha, kad šchis
likums stahjas špehkā, lihds tam laikam, kad walstš wara eeradisees un spers

ŗolus. War isnahkt tã, ka ŗinamã deenã lihdsŗchinejais ŗemes ihpaŗŗneekŗ pamodifees un nebuŗŗ wairŗ ihpaŗŗneekŗ ŗaimneekŗ, bet ihpaŗŗneekŗ — walŗŗŗ wehl nebuŗŗ paguwuŗi ŗpert uŗnemsŗhanas ŗolus. Ėai ne uŗ brihdi ŗaimneezibas nepaliktu bes ŗaimneeka, bija wajadŗigs eewest 4. pantu. Wina pirmã redakzija agrarkomisija peenehma „modus negotiorum gestor“ — nepilnwarotas ŗweŗŗŗŗ mantas pahrwaldiŗŗhanu, bet uŗ juridisŗas komisijas eeteiŗŗŗhanas pamata tika peenemŗŗ „commodatum“. Ėã tad ŗŗi panta noluhŗŗ ir nokahrtot atŗawinato ŗemju un muiŗŗu pahrwaldiŗŗhanu un apŗaimneekŗŗŗhanu weenigi ihŗã pahrejas laika; wina noluhŗŗ naw rakŗitit preekŗŗã lihgumus, uŗ kaŗdeem waldbai ŗeme jaisdod lihdi agrarreformas isweŗŗŗhanai, bet gan weenigi nokahrtot to, lai parejas brihdi ŗeme nepaliktu bes ŗaimneeka. Ugrarkomisija leek preekŗŗã wahrda „atŗahjamas“ weetã list wahrdu „paleet“. Ėã tas buhtu ŗaidrati.

Preŗidents J. Ėŗŗaŗŗte: Juridisŗas komisijas referentŗ.

Referentŗ U. Ėihmanis: Utteezibã uŗ ŗŗi panta noteikumu waja dsibu man jaaisrahda, ka winsŗ bij wajadŗigs preekŗŗ tam, lai atŗawinatãŗ ŗemes ne ŗundu nepaliktu bes ŗaimneeka un bes noteikumem, uŗ kaŗdeem winas buhtu pahrwaldamas, jo ar lituma ŗpehã nahŗŗhanas deenu wiŗas ŗemes, kuras padotas atŗawinaŗŗhanai, ŗkaitas atŗawinatãŗ. Ėiklab walŗŗij, kã ari teem, kas winas apŗaimneeko, jasin, kas ar tãm noteek, pehŗ kaŗdeem nosazijumeem wineem jariŗkŗjas. Nosazijumus, kuri pagaidam eewehrojami, uŗrakŗitit lituma tekŗã naw eespehjamŗ un ari naw wajadŗigs, jo noteikumi par ŗweŗŗu mantu leetŗŗhanu un apŗaimneekŗŗhanu ir paredŗeti commodatum'a litumã, bet ne pilnigi, kã mehŗ to wehlamees. Pee commodatum'a, peemehram, leetotajŗ nebauda auglus, bet toŗ mehŗ winam wehlamees atŗaht. Ėã tad litumã jataiŗa isnehmums. Otrfahrt, litumã paredŗetŗ, ka ihpaŗŗneekŗ dabu atlihdsibu par nepeezeesŗhameem isdewumeem. Ėã ka winsŗ dabu auglus, kã no Pauluka kunga tika aisrahdiŗŗ, tad winam janes ari isdewumi par nepeezeesŗhameem uslabojumeem. Tas ŗŗe buhtu eewedamŗ.

Ras ŗihmejas uŗ otru pahrlabojumu pee punkta b, waj no leetotaja walŗŗij teeŗiba pahrnemt ihpaŗŗumu ŗawã riŗzibã katrã laika, tad juridisŗã komisija to eeneŗa tani ŗinã, ka ŗaprata tahdejadi. ka leetŗŗhanas teeŗibas lai buhtu reguletas ŗtarp walŗŗi un leetotaju tikai pagaidam, ŗahlot no atŗawinaŗŗhanas momenta, lihdi kamehr walŗŗŗ ŗahŗees ar wineem ŗakarã un noslehŗŗŗ lihgumu. Lihgumi buŗŗ janoslehdi, bet tee jau nebuŗŗŗ commodatum'a lihgumi. Janoslehdi rentes waj zitadi leetŗŗhanas lihgumi. Ėŗis nosazijumŗ, lai winsŗ ŗahtos automatiski ŗpehã lihdi ar atŗawinaŗŗhanu, ir domats tikai preekŗŗ pirmã pahrejas laika. Ur ŗaimneezibas gadu rehŗinatees buhtu gruhti, jo tas aiskawetu ŗŗis reformas isweŗŗŗhanu ne tikai uŗ 6 mehnesŗeem, bet, warbuht, ari uŗ gadu un 6 mehnesŗeem. Ėapehŗ, ja litumŗ nepaspehtu nahkt weenã otrã weetã ŗpehã agrã kã 6 mehnesŗus pirms nahŗŗŗeem Ėurgeem, tad leetŗŗhana paliktu ŗpehã wehl weselu gadu. Ėapehŗ ŗŗis atteezibas lemtas preekŗŗ pahrejas laika, tuhlin pehŗ atŗawinaŗŗhanas lihdi pahrnemsŗhanai, waj lihguma noslehŗŗŗhanai. No juridisŗas komisijas puŗes man jaiffakas par to, lai tiktu ŗrihpots punktã c teikumŗŗ „kamehr par nepeezeesŗhameem — atlihdsiba leetotajam nepeenahkas“. Uŗ Pauluka kunga eesneegto pahrlabojumu pee punkta a „bet tam jaisdara uŗ ŗawa rehŗina nepeezeesŗhamee pahrlabojumi“ man no juridisŗas komisijas puŗes jaiffakas par to. Ras ŗihmejas uŗ peeŗihmi „katrã laika“, tad man no juridisŗas komisijas

pufes jaisfakas par to, ka atstahjams „katrà laikà“ bes usteikuma. Pret pavidinajumu, kas tika eesneegts no pirmà referenta, wahrdu „atstahjamas“ weetà list wahrdu „paleef“, nebuhtu nefa ko eebilst. Tas pareisati attehlotu atteezibas, kahdas pateesiba teef raditas.

Presidentis J. Tschafste: Wahrds Paulufam.

R. Pauluf (semneeku saweeniba): Pehz teem pasfaidrojumeem, kas ir doti no referenta par to, ka punkts b sihmejas weenigi us tagadejo pahrejas laikmetu, nonemu pahrlabojumu pee punkta b.

Presidentis J. Tschafste: Pee 4. panta eesneegtais pahrlabojums fan:

„Punktu a pavidinat ar wahrdeem: „bes tam jaisdara us sawa rehkina wiši nepeezeeshamee islabojumi“ un punkta c strihpot beigas no wahrda „kamehr...“

Pret scho pahrlabojumu, kuram ir wairaf redafzionels raksturs, neiffakas ne weens, ne otrs referents. Es listchu winu us balsfchanu un luhdsu pazeltees toš, kas buhtu pret scho pahrlabojumu. Naw. Es luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balsfchanas. Naw. Schis pahrlabojums peenemts. Tà kà otru pahrlabojumu Paulufs nem atpafak, tad tas atkriht. Tahlaf ir redafzionels pahrlabojums, ko leef preekschà komisijas referents:

„atstahjamas“ weetà list „paleef“.

Waj buhtu kahdi eebildumi pee schi pahrlabojuma? Naw. Tà tad tas peenemts. Es listchu tagad 4. pantu us balsfchanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir par schahdà weidà pahrlabotà 4. panta peenemfchanu. Luhdsu peeeshstees. 4. pants peenemts. Peeeshme pee 4. panta.

Sekretars R. Jwanows:

„Ja lihdsichinejais ihpashneeks newehlas atfawinato ihpashumu turpmat leetot un afsaimneefot, wiasch eesneeds par to rakstifu pasfhojumu semfopibas ministrijai, kura nefawejoschi pahrnem ihpashumu sawà rihzibà.“

Presidentis J. Tschafste: Gebildumu naw? Peenemts. 5. pants.

Sekretars R. Jwanows:

„Atfawinato ihpashumu meschi, uhdeni, purwi un laufsaimneezibai noberigas semes, kà ari tàs atfawinatàs muishas un semes, kuras winu lihdsichinejee ihpashneeki waj rentneeki peenahzigi neapstrahdatu, waj atteiktos us preekschu afsaimneefot, pahrnemami tuhlin walsts pahrsinà un rihzibà.“

Presidentis J. Tschafste: Gebildumu naw? Peenemts. 6. pants.

Sekretars R. Jwanows:

„Semes un muishas, kuras jau pahrnemtas semfopibas ministrijas rihzibà un ar scho listumu atfawinatàs, naw atdodamas winu agrako ihpashneeku rolàs, kahda paredseta schi listuma 4. pantà.“

Presidentis J. Tschafste: Wahrds peeder Firksam.

W. Firks (wahzu tautas partija, runà wahzisti): § 6. nosaka, ka muishas, kuras jau eewesta walsts afsaimneefoshana, lihdsichinejee ihpashneeki wairs neteef peelaisii pee faimneefoshanas. Minoritates domà, ka ar to weselai rindai muishu ihpashneeku teef nodarita pahrestiba, jo wini beeschi bes kahdas wainas newar eeguht atpafak sawu peederumu afsaimneefoshanu; tas ir neitaisni, ka weeneem top laupitas teesibas, bet otreem tàs teef atsihtas. Tadeht es leeku preekschà § 6. strihpot.

Presidentis J. Tschafste: Wairaf neweens pee wahrda nepeeteizas? Es luhgschu referenta atfauksmi.

Referents M. Gailiņš: Man jāiņķas pret Ģirts eeneſto pahr-labojumu, jo nebuhs weētā, ja tur, kur pahrneſhana ir jau iſdarīta, at-mainītu wīnu, lai no jauna rādītu 4. punktā peewesto kahrtību un atkal to pahrneſtu. Tadeht ſhīs preeſchlikums buhtu atraidams.

Preſidents J. Tſchakſte: Ir eefneegts preeſchlikums ſcho pantu ſtrihpot. Pret ſcho preeſchlikumu iſſatas komiſijas referents. Eſ liſchu wīnu uſ balſoſchonu un luhdsu pazeltees toš, kaš ir par ſcho preeſchlikumu. Luhdsu pazeltees toš, kaš ir pret ſcho preeſchlikumu. Naw. 3 balſis ir par, pahrejee atturas, tā tad ſhīs preeſchlikums a t r a i d i t ſ. Eſ liſchu 6. pantu uſ balſoſchanu un luhdsu pazeltees toš, kaš ir pret ſchi panta peenemſchanu. Luhdsu pazeltees toš, kaš atturas no balſoſchanas. Daſchām balſim atturotees ſhīs pants p e e n e m t ſ. 7. pants

Œekretars R. Jwanowš:

„Var atſawinato un ſemes fondā eekſtītito ſemju un muiſchu pahreju walſts ihpaſchumā iſdarīti uſ ſemkopības miniſtrijas ſinajuma pamata atteezīgi eekſtīti ſemes grahmatu regiſtra otrās nodatas pirmā rubrikā.“

Preſidents J. Tſchakſte: Wahrds Burgalam.

J. P u r g a l ſ (kriſtigā nazionalā ſaweenība): Œhai pantā ir noteikta wīfu atſawinamo ſemju un muiſchu pahreja walſts ihpaſchumā un tā ſchi pahreja atſihrejjama ſemes grahmatā. Ja gribetu realiſet ſcho likumu, tad katra ſemes grahmatu nodala neſinatu, ko lai eefahkt ar ſcho likumu, jo wīnſch ir loti nepilnigš. Pehz eeneſteem pahrgroſijumeem, kur dala no atſawinamās ſemes un muiſcham paleek agrakeem ihpaſchneeeem, naw ſinamš, kašdas ſemes ihſti atſawinamas, kašdā platišā, kašdās robeschās. Ratrā gadijumā, kur weenš otrš ſemes ihpaſchneekš gribetu ko eefahkt, wīnam wajadsetu waj nu no ſemkopības miniſtrijas apleezību, ka ſemes gabališ naw atſawinamš un peerahdit, ka ar wīnu war brihwi rihtotees, waj atkal wajaga uſdot ſemkopības miniſtrijai ſaſtahdit ſaraktu, kašdi ſemes gabali atſawinati un kašdi paleek agrakeem ſemes ihpaſchneeeem. Par ſemes gabaleem, kuri paleek agrakeem ihpaſchneeeem, jaſaſtahda ſinama karte, janofkaidro ſemes platišā, jāiſdala ſemes grahmatās atſewiſchkās nodalās un tad war buht runa par to, ka wīſas ſemes war pahrweſt walſts ihpaſchumā. Tapehž eš eſmu ſpeekš 7. pantā likt wairakuš noteikumuš. Beſ wineem naw eefpehjams ſhīs ſemes pahrweſt uſ walſts wahrda.

Eſ liktu preeſchā ſekoſchuš noteikumuš:

„§ 7. Semkopības miniſtrija jaſtahda un iſſudina ar ſcho likumu atſawinato ſemju un muiſchu ſaraktu, kurā eeweetojamas ari ſinas par agrakeem ihpaſchneeeem atſtahjameem ſemes gabaleem. Pehdejeem iſgatawojamas atſewiſchkas kartes.“

P e e ſ i j m e: Semes gabaleem, kuri atrodas Widſemē, kartes iſgatawojamas trijoš eſſemplaroš, no kureem weenš paleek ſemkopības miniſtrijā, weenš — fataſtra nodalā un weenš iſneedjams ſemes gabala ihpaſchneeam. Kartes apſtirinamas no fataſtra nodatas.“

Man ſchkeet ka ſchee noteikumi nepezeeeſchami wajadſigi, lai waretu techniſki iſweſt to, ko ar 7. pantu gribam panahkt.

Preſidents J. Tſchakſte: Wahrds peeder Paulukam.

R. P a u l u ſ (ſemneeku ſaweenība): Ka 7. pants ir nepilnigš un ka ar to pateeſcham nepeetiks, par to, man leekas, newar buht nekašdu ſchaubu. Bet man wiſpahr rahdas, ka naw no tiſ leela ſwara taš, ka iſdara wīfu ſcho koroboraziju uſ walſts wahrda. Beſ tam ari wajadſigās dſehſchanas

jaiswed freposta grahmatâ, jo walstis newar pahrneht semi sawâ ihpafchumâ ar wiseem apgruhtinajumeem un zitâm atsihmem, kas tajâs grahmatâs ir. Spreest par to, fo frepostgrahmatâs wajadsjes dsehst waj grosit warès tikaî tad, kad mehş buhşim peenemuschi zitus nofazijumus, kas mineti II. nodalâ. Tikai tad warès atsihmet sihkafi, fo darit un fâ darit. Man ari leekas, fa 7. pants, kahds winsch likts preefshâ, ir gruhti peenemams, tomehr naw ari wehl sinams, waj ar to, fo lika preefshâ Purgala lungs, peetikş. Bes tam wisam tam, kas tika minetiş no Purgala funga, ir wairaf instrufzijas rafsturs un tas buhtu iswedams instrufzijas, bet newis agrarâs lifumdofchanas fahrtibâ. Warbuht, waretu radit iseju, fa 7. pantu pawisam nostrihpotu, jeb, warbuht, 8. pantâ semkopibas ministrim, kam teef dotas plaschas teefibas, dot ari teefibu isstrahdat instrufzijas, kahdâ mehrâ wajadsfigâs atsihmes un nofazijumi buhtu eerakstami frepostgrahmatâs. Sche, man rahdas, ir tikai weena iseja: 7. pantu pilnigi nostrihpot un koroboraziju paredset waj nu 8. pantâ, waj ari eewetot II. nodalâ ihpafshâ pantâ.

Presidentş J. T f c h a k s t e: Wahrds peeder Buschewizam.

U. B u f c h e w i z s (sozialdemokratis): Man japeefriht Purgala fungam, fa pehz pahrlabojumeem, kuruş eenesa semneeku saweeniba I. dalas punktâ a), leeta naw wairş tik weentfahrşcha fâ agraf. Us to jau tika aifrahdits pirms pahrlabojumu peenemşchanas, bet tad ari patş Purgala lungs bij par scho pahrlabojumu peenemşchanu. Tagad no semneeku saweenibas nahf preefshlikums 7. pantu strihpot. Pauluka lungs loti labi fin, fa ihpafshuma teefibas nofaka semes grahmatâs. Ja juhs gribeet darit zitadi, tad juhs iswedeet to, fo lika preefshâ Girksa lungs un kas, pehz manâm domam, naw peelaischams. Tadehl leeku preefshâ atstahf semkopibas ministrijai faşfanofchanu ar notarieleem lifumeem. Es stahdos preefshâ, fa netiks sinots par wiseem uf reift, bet pehz fahrtas, waj nu pehz nowadeem, waj ari fâ zitadi. Faktis ir tas, fa leeta leelâ mehrâ teef fareschgita un zaur to teef trauzeta semes reformas isweschana. Tas bij jau ari aifrahdits pafshâ fahfumâ.

Presidentş J. T f c h a k s t e: Wahrds peeder Purgalam.

J. P u r g a l s (kriftigâ nazionalâ saweeniba): Man leekas, fa 7. pants nekahdâ sinâ naw strihpojams, un itin labi şaprotu, fa sche mums leetu wajaga tikai noşkaidrot. Ro lai dara muhşu semes grahmatu nodalâş, ja şchis likums nahktu şpehkâ, un fâ winâm buhtu jarikhfojas? Ar şchi likuma şpehkâ nahlfşchanu winas teef noştahditas neeşpehjamâ stahwofli un tapehz leetu newar atstahf karajotees gaisâ. Mums katru deenu rit darbi un ar şchi likuma peenemşchanu tatşchu wifus darbus newar apturet lihds tam laifam, fa mehr ifdos şpehzielu likumu. Tas ir pilnigi neeşpehjami, jo zaur to aptur wifu ekonomifto dşihwi. Ar şchis dalas peenemşchanu şkaidri jaatşihmê, kahdi semes ihpafchumi nahf walstis rolâş. Samdehl newar eewest şchos pahrgrosijumus tâ, fa weena dala paleef winas agrateem ihpafschneekeem. Tas naw eefpehjamş ifwest bes eerakşteem semes grahmatâş un naw ari technifki iswedams. Pauluka lungs aifrahdija, fa leetu warot labot, ifdodot atşewifşkas instrufzijas. Es domaju, fa ar instrufziju ifdoschanu newar atzelt pastahwoşchos likumus. Mums ir wefela rinda likumu, kuruş newarès atzelt un to weetâ likt instrufzijas. Leezeet scho papildinajumu, fur juhs gribeet un fâ juhs gribeet, bet mehş scho likumu zitadi realifet newaram.

Presidentş J. T f c h a k s t e: Wahrds peeder Paulukam.

R. Paulus (semneeku saweeniba): Sche teef nostahdits, itâ es buhtu isteizees pret koroborazijam. Tâ tas naw. Es tikai aifrahdiju, ka nefas naw lihdsets, ja mehş koroborejam tikai ihpaşchuma teefibas. 7. pants runâ tikai par ihpaşchuma, bet ne par zitâm teefibam. Mums zita weetâ buhş jaewed noteifumi par koroborazijam tad, kad buhş nofkaidrots jautajums par koroborazijam. Ur to, ka mehş weenâ weetâ eewestu pantu par şchahdâm koroborazijam, otrâ eewestu pantu par zitadâm koroborazijam un treschâ, warbuht, atfal par zitâm, nefas nebuhtu lihdsets. Prinzipâ es neefmu preetim, bet mums tatschu wajaga eewest weenu pantu por wisâm koroborazijam. Ja mehş par koroborazijam runajam tikai weenâ pantâ, fur eet runa tikai par ihpaşchuma teefibam, tad tas buhtu weena masa dalina no wisa ta, ko mehş gribam iwest. Tadehl es domaju, ka to şche wajajadses strihpot un peenent tad, kad buhş isstatiti zauri wisi panti. Tad şcho pantu warès labaki formulet un warès şkaidri noteikt, kahduş nofazijumus wajaga eewest likumâ par koroboraziju atteezibâ us krepostgrahmatam.

Presidentis J. Şchakste: Wahrds Buschewizam.

U. Buschewizs (sozialdemokrats): Es gribeju dsirdet no Pauluka funga, kâ winam leefas ar jauneem ihpaşchumeem. Râ mums likums pareds, tad apgruhtinajumi teef atzelti, un ja juhs gribeet radit jaunus ihpaşchumus, juhs newareet gaidit, kamehr wini teef eewesti semes grahmatâs pehş Purgala rezepes, jo zitadi jums nebuhs to jauno ihpaşchneeku un wini newarès tift pee semes. Ja juhs nebuhsfeet nonehmufchi apgruhtinajumus, tad pehş Pauluka funga domam isnahf, ka to nofahrtoş tikai pehş 3, 4 un pat 6 gadeemi. Inemot fareschgijumus laufşaimneeziabâ, tas neko zitu radit newar un tâş ir şefas no launâ darba, kas tika isdarits, kad peenehma atteezigo pahrlabojumu par semes atstahşchanu muishneekeem. (Sahlê şmeekli). Es leeku preelşchâ Purgala funga eefneegumu eefneegt agrarâ un juridiskâ komişijâ, lai winu isstatitu zauri un waretu ismantot, peeweenojot to kahdai no nahkofşam dalam. (Sahlê şmeekli). Tagad, turpretim, mums wişahtrakâ laifâ janofahrto ihpaşchuma teefibas.

Presidentis J. Şchakste: Neweens wairaf pee wahrda naw pee-teizees, es luhgtu referentu dot şawu atşaukfmi.

Referents M. Gailits: Es gribeju aifrahdit, ka şchis pants likumâ ir eenests no juridiskâs komişijas un tika weenbalşigi peenemts juridiskâs un agrarkomişijas kopejâ şehdê. Man agrarkomişijas wahrdâ jaişşakas pret wina ismeşchanu un japeeweenojas Buschewiza fungam. Kas atteezas us atşawinatâs semes koroboreşchanu us walşis wahrda, tad tam pantam likumâ zitur weetas nebuhs, jo şche mehş beidsam par semes fondu un tahlakâs dalâs buhş runa par fonda semju şadalişchanu, semes peeşkirşchanu, agrar-reformas nostiprinaşchanu. Minetam pantam weeta ir tikai şchini dalâ. Pehş fatura referes referents no juridiskâs komişijas.

Presidentis J. Şchakste: Es luhgtu referentu no juridiskâs komişijas.

Referents U. Şihmanis: Şaşkanâ ar agrako agrar-reformas tekstu şchis pants tika isstrahdats un peenemts no juridiskâs komişijas. Tagadejâ likumâ ar şchahdu panta redakziju nefas naw lihdsets un winsch naw iswedams. Drafahrt, man jaişşakas ari pret to, ka ja likumu peenem şchodeeu waj riht, tad pariht tas ir jaerafkta semes grahmatâs un kamehr tas nebuhtu isdarits, walşis newaretu iwest semes reformu Tâ tas naw. Ja walşis ir atşawinajufi şinamus ihpaşchumus, ja wina dos jauneem şaim-

neefem semi par ihpaſchumu, tad tee to par ihpaſchumu ari dabûs un kâ tahdu paturês, waj winsch eerakstits semes grahmatâs waj ne. Ja lihgums par ihpaſchuma pahreju ir noslehgtis un preekschmeti eeguwejam nodoti, tad lihds ar to ir nodibinatas ihpaſchuma teesibas un nekâs to wairs newar grofit. Tâ tas ir starp privateem un jo wairak droſchibas us ihpaſchumu ir atteezibâs ar walsti, jo walstis nekur neaisbehgs. Tapehz ihpaſchuma teesibas war tift nodibinatas un agrarreformas likums war tift iswestis, neluhkojotees us to, waj atsawinaſchana azumirlli ir semes grahmatâs eewesta waj ne. Tapehz tif bailigi nebuht naw, kâ Buſchewiza fungs aifrahdija: „Ja juhs semes grahmatâs neeseet eerakstijuschi atsawinaſchanu, tad juhs neweenam newareet dot semi par ihpaſchumu“. Ko mehš ſchowakar newaram eerakstît, to mehš waram eerakstît pehz 2 mehneſcheem waj gadeem. (Balsis no ſozialdemofrateem: „Behz 10 gadeem!“) Ceerakstît war ari pehz 10 waj 20 gadeem, ja ſozialdemokratu fungi grib papuhletees to nowilzinat, bet tas naw wajadfigs. Schee noſazijumi naw tahdâ weidâ iswedami, kâ tifa likts preekschâ no Purgala funga. Wini neparebs semes grahmatâs eewedamâs pahrgrosibas. Tas naw isdarams ſchodeen un ſchee noteikumi wiſpahr naw eewedami minetâ pantâ, jo ſche preeksch atſewiſchku semes grahmatu likumu eeweschanas naw weetas. Tapehz weenigâ iſeja buhtu iſteikt ſchini pantâ, ka eerakstichanas kahrtibu semes grahmatâs par atsawinato un semes fondâ eekaitito ſemju un muſchu pahreju walstis ihpaſchumâ noſaia atſewiſchks likums. Winu iſſtrahdat war tikpat ahtri kâ agrarlikumu un ne par kahdu noſaweschanos par $\frac{1}{2}$, 5 waj 10 gadeem newar buht runas.

Preſidents J. Œſchaſte: Ceſneegti diwi preekschlikumi: weens no Pauluka funga — ſtrihpot 7. pantu un otrs no Purgala funga: papildinat 7. pantu ar jauneem teksteem. Wiſpirms es likſchu us balſoſchanu preekschlikumu, kas eefneegts no Pauluka par 7. panta ſtrihpoſchanu, pee ſam pret ſtrihpoſchanu iſſazijâs agraromiſtjas referents un juridiſkâs komiſtjas referents domâ, ka 7. pants, wiſmaſakais, buhtu japahrformê. Es likſchu us balſoſchanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir par 7. panta ſtrihpoſchanu. Uzimredſot maſakums. Tâ tad ſchis preekschlikums atkriht.

Tagad atleek otrs preekschlikums. Waj ſapulze wehlaš, ka winu nolafa? (Balsis: „Nê!“). Schis preekschlikums eefneegts no Purgala. Pret ſchi preekschlikuma peenemſchanu iſſazijâs abi referenti. Runa eet par to, waj mehš winus peenemam waj ne. Es likſchu preekschlikumu us balſoſchanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir par ſchi teksta eewetoſchanu pee 7. panta. (3). Tâ tad ſchis preekschlikums atkriht. Es likſchu 7. pantu us balſoſchanu un luhdsu pazeltees toš, kas buhtu par winu peenemſchanu. Uzimredſot majoritate. Naſkoſchais, 8. pants.

Sekretars R. Jwanows:

„Tuwakus noſazijumus par atsawinato ihpaſchumu pahrnemſchanas laiku un kahrtibu, kâ ari par ſcho ihpaſchumu iſmantošchanu un pahrwaldiſchanu lihds agrarreformas iſweſchanai iſbod ſemſopibas miniſtriſa ſaſtanâ ar ſcho likumu.“

Preſidents J. Œſchaſte: Gebildumu naw? 8. pants peenemts. II. nodala. Ir eenahzis preekschlikums ſapulzi ſlehgt. Waj buhtu kahdi eebildumi? Naw. Naſkoſchâ febrde buhs riht plſft. 5 pehz pušdeenas.

Satwerſmes Sapulzes febrde ſlehgtâ.

(Sehdi ſlehds plſft. 9.10 wakarâ).

I. šefijas 32. šehde 1920. gada 9. septembrī

(Atklahta pulksten 5.35 min. pēc pusdeenas).

Agrarās reformas likums (lasīšana pa panteem turpināš).

Prezidents J. Ščakste: Satwerfmes Sapulzes šehde atklahta. Deenas kārtība: turpināšes agrarā likuma apšpreede pēc panteem. II. nodala. Wirzrakšs.

Sekretars R. Jwanowš:

„Ar atšawinateem ihpašhumeem šakarā ešošo juridisko jautajumu no-
fahrtošana.“

Prezidents J. Ščakste: Ēbildumu naw? Peenemts. 9. pantš.

Sekretars R. Jwanowš:

„Wišas teešibā, kas šaititas ar atšawinato ihpašhumu, pahreet uš Lat-
wijas walsti, bet peenahfumi turpmā aprahditos apmehros.“

Prezidents J. Ščakste: Ēbildumu naw? Peenemts. 10. pantš.

Sekretars R. Jwanowš:

„Tee, atteezibā uš atšawinato ihpašhumu waj wiau dašam pēc 23. aprila
1915. g. (w. št.) noslehgte atšawinašhanas un apgruhtinašhanas lihgumi, kuru
atšihšanai šehkā naw dabuta Latwijas waldibas peekrišana, ušfatami par
neeošheem. Luhgumi dehl šahdas peekrišanas eesneedšami 6 mehnešhu
laktā, štattot no šhi likuma šehkā nahššanas deenas. No lihgumeem, kuri
šlehgti pirms 23. aprila 1915. g. (w. št.) beš likumigas eerakššanas šemes
grahmatās, resp. apstiprinašhanas pee wezaš notara, paleek šehkā tika tee,
kaš atšihiti no teešas waj Latwijas waldibas par likumigi noslehgteem.“

Prezidents J. Ščakste: Wahrds Firšfam.

W. Firšš (wahzu tautas partija, rundā wahziški): Ar § 10. teek pa-
redsets, ka wiši lihgumi, kuri atteežas uš atšawinamo šemi un noslehgti,
šahrtot no 23. aprila 1915. gada, ir no waldibas jaapstiprina. Bet Widšeme
tatšhu lihds 1917. gadam škaitijās par Kreewijas prowinsi un tadehl išeekas
pawišam nesaprotami, ka no jauna jaapstiprina kontrakti un akti, kuri likumigi
apstiprinati atteezibā uš šemes. peederumu zaur toreišejo Kreewijas gubernas
pahrwaldi.

Ēš leeku preekšā šhini § pēc wahrdeem „pahrdošhanas un nomas
lihgumi“ eelikt wahrduš „kuri zaur Kreewijas eestahdem naw apstiprinati un
eenešti šemes grahmatās, waj“.

Prezidents J. Ščakste: Neweens wairaf pee wahrda nepeteizas;
eš luhgšhu referentu atšaušmes.

Referents M. Gailis: Šhiš preekšlikums, kuruš eesneegts no
Firša, tika eesneegts ari agrarkomišija uu tur pēc garakām debatēm atraidits.
23. aprilis 1915. g. ir deena, kurā wahzu okupazijas wara eegahja

pirmo reisi Kursē. Šchis datums tika peenemts tā išejas deena preefch wīseem Latwijas apgabaleem aīš ta eemešla, ka tahtakos gados Latwijā wal-
dija jau nenormali fara apstahkli. Agrarkomīšija neatrada par eefpehjamu
šchkirot atšewiškūs apgabalūs atšewiškūs pošmos, bet tā išejas punktu
preefch wīšas Latwijas peenehma šcho 1915. g. 23. aprili, lihds kurai deenai,
tomehr, wīšā Latwijā walidija zīt nezīt normali apstahkli. Šapeh3 no agrar-
komīšijas pušes leeku preefchā atraidit Firkša funga eefneegumu.

Presidentis J. Šchakste: Waj otrš referents wehlaš dot atšaušmi?

Referents A. Šihmanis: Juridiski wīnu buhtu eefpehjamš eewest.
Ari juridiskā komīšijā šchis jautajums tika plaschi apšpreešts un tur nahza
pee ta pašča šlehdsēena, tā to patlaban šinoja agrarkomīšijas referents.

Tā tad no juridiskās komīšijas pušes man jāišfakš pret šcho pahr-
labojumu.

Presidentis J. Šchakste: Šefneegtais pahrlabojums štan:

„Peh3 wahrda „lihgumi“ jaeelēk wahrdi: „kuri naw likumigi noslehgti un
naw eerakšiti šemes grahmatās zaur Šreewijas eestahdem.“

Pret šcho pahrlabojumu išfakš abu komīšiju referenti. Šš lihšhu to
uš balsošchanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir par šcho pahrlabojumu. Par
pahrlabojumu nodotās ir 8 balsis, kas ir nepeeteekoššs škaitš, tā tad pahr-
abojums atkriht.

Šš tagad lihšhu uš balsošchanu wīšu 10. pantu un luhdsu pazeltees
toš, kas ir pret 10. panta peenemšchanu. Luhgtu peefehštees. Šš luhdsu
pazeltees toš, kas ir par 10. panta peenemšchanu. Naw. Kas atturas no
balsošchanas, luhdsu pazeltees. 8 balsim atturotees, 10. pants peenemts.
11. pants.

Sekretars R. Jwanowš:

„Wīš par atšawinato ihpašchumu noslehgte rentes lihgumi un darijum
par mešhu un šemes bagatību išmantošchanu ar šchi likuma špehlā nahšchanas
deenu ušštatami par neefošcheem.“

Presidentis J. Šchakste: Wahrds Rindsulim.

J. Rindsulis (Latgales šemneeku partija): Pee šchi panta man
buhtu papildinajums: peh3 wahrda „mescheem“ eelikt wahrdu „uhdenu“, jo
ari par uhdenu bagatību išmantošchanu uš garakeem laikeem ir noslehgti lih-
gumi, bet šche tas naw paredšets.

Presidentis J. Šchakste: Wahrds Paulukam.

R. Pauluks (šemneeku šaweeniba): Godatee fungi! Man rahdas,
ka šchis 11. pants ir weens no nešaidrakeem panteem II. nodalā. Nešai-
driba zelas šewiškli no ta, ka šche šaweenotās šopā diwas leetas: rentes
lihgumi ar mešhu lihgumeem, t. i. leetas, kurām nemas naw tīš dauds ko-
pibas, bet wairak pretestibas. Ramehr mešhu lihgumus mehš waram atzelt,
rentes lihgumi nebuht naw tīš weegli atzelami un ušštatami par neefošcheem.
Rā rahdas, to ari projektš negrib, jo peefšhme atzel to, ko nošafa pants.
Pats pants nošafa, ka rentes lihgumi atšihštami par neefošcheem, bet pee-
šhme, turpretim, nošafa, ka šche lihgumi paleek špehlā.

Otrš, kas leetas buht ļoti šwarigs, ir tas, ka mešhu lihgumi ir atših-
štami par neefošcheem. Ja mehš wīšus lihgumus atšihšim par neefošcheem,
tad wīšš, kas uš šcho lihgumu pamata notizis, ir jadod atpatak. Nemšim
šefošchu peemehru.

Pehdejā wafarā noslehgtš dauds mešhu lihgumu, kuri tagad teef išpilditi.

Veela dala meschu buhs jau iszirta un tikai kahda dala no lihguma wehl nebuhs ispiditi. Ja mehs atsihsim fchos lihgumus par neefoscheem un wifas atteezibas stary scheem meschu isstrahdatajeem ua muifschu ihpafchnee-keem, no ka ir pirktis, uffkatam par atzeltam, tad muifschneeks war prafst meschu atpakal, kas jau ir isstrahdats; zaur to winsch baudiis leelus labumus, jo tagad zenas ir zehlfchads. No otras pufes, ka to waris atdot atpakal? Zelfees dauds fareschgijumu, kuri buhs gruhti isschirami. Es domaju, ka lihgumi ir atzelami, zil tahlu wini naw ispiditi. Lai tas buhtu flaidri isteiktis, wajadsetu pehz wahrdeem „ismantofchana“ likt „zil tahlu tee wehl naw ispiditi“.

Waretu strihpot ari wahrdu „neefoscheem“ un tani weeta likt „atzelteem“. Tad buhtu wairaf nofeiktibas.

Beigās man buhtu wehleschanas, ka nofazijumus par rentes lihgumeem, kuri ari sche mineti, isnemtu un apweenotu ar nahkofcho peefihmi weena ihpafcha pantā. Ja mehs islasam peefihmi, tad ta runa gluschi pretim pantam.

Presidents J. S f c h a k s t e: Wahrds Buschewizam.

U. B u s c h e w i z s (sozialdemokrats): Panta dalifchanai, ko leef preefchā Pauluka fungs, waretu peefrist, ja tas negrositu faturu; bet atteeziba us ziteem pahrlabojumeem es isfatos pretim.

Virmais preefchlikums ir „neefoscho“ weeta likt „atzelteem“. Tad logiski isnahf, ka wisi lihgumi, kuri slehgti likumigi, buhtu atsihstami par tahdeem, pret fareem newar zelt eerunu. Bet ir lihgumi, kuri noslehgti pilnigi likumigi, bet tomehr naw pildami, jo pastahw waldibas nofazijums, peemehram, „ka neweens mescha lihgums, zil likumigi winsch ari nebuhtu noslehgtis, newar tikt pildits bes waldibas peefrifchanas.“ Es gribetu finat, ko Pauluka fungs daris, ja tahdu lihgumu atsihsim par atzeltu, ziftahl tas naw pildits un ta slehdsejeem zaur to zeltos saudejumi. Waj tad walsts atbildes? Zil leelas sumas ari nebuhtu isfiktas, par tam atbild paschi lihguma slehdseji. Ja peenam Pauluka funga preefchlikumu, tad isnahf, ka walstij jaatbild par scheem saudejumeem. Tadehl tekstu wajadsetu atstahf tahdu, fahds ir projektā, jo otra peefihme buhs paredsetis, kas noteef ar materialeem, ja lihgums eefahfktis pildit. Tadehl newar buht pahrratumu.

Kas atteezas us rentes lihgumu atzelschamu, tad, ja nahf jaunis ihpafchneeks, tad ar tahdu jaslehds jauni lihgumi, pee kam agrafee nofazijumi war palikt spehka us 2 gadeem; bet, ja waldiba to atrod par eefpehjamu, wina war noslehgt jaunus lihgumus us jauneem nofazijumeem un ari us ilgaku laiku. Noteikt laiku jau tagad, zil ilgi tee palits spehka, naw eefpehjamis, jo weena dala buhs wajadfiga preefch agrarreformas isweschanas. Ta tad man jaisfakas pret Pauluka funga preefchlikumu.

Presidents J. S f c h a k s t e: Pee wahrda wairaf neweens nepeeteizas. Es luhgofchu referentu atsauffmi.

Referents M. G a i l i t s: Pret Rindsula eenesto papildinajumu man naw ko eebilft, t. i. ka papildina pantu ar wahrdu „uhdenu“.

Kas atteezas us Pauluka funga eenesto eerosinajumu, ka panta dala, kurā eet runa par rentes lihgumu atzelschamu, buhtu atdalama, tad pret to nebuhtu ko eebilft.

Kas atteezas us pahrlabojumu peelikt flahf: „zil tahlu tee naw wehl ispiditi“ un apmainit „neefoscheem“ ar „atzelteem“, par fcho jautajumu

agrarkomisijā naw bijuši runa un man gruhti isteiktees un es atstahju to Satwerfmes Sapulzes lemschanai.

Presidentis J. Tschakste: Luhdsu otru referentu dot sawu atsauffmi.

Referents A. Sihnaniš: Kas atteezas uf Rindsula funga papildinajuma, tad tam waretu tikai peekrist, kas simejas uf Pauluka funga eenesteem papildinajumeem, tad man jafaka, ka juridiskā komisijā netika fewischki usfwehrtš, kahda nosihme buhtu schim jautajumam; bet eewehrojot aifrahdijumus, kuruš zehla preefšhā Pauluka fungš, ir gan jafaka, ka, atsihtot lihgumus par neefofcheem, wifas tās atteezibas, kas uf scho lihgumu pamata ir flehgtaš un ispilditas, buhtu nelikumigaš no pašča šahkuma. Ubas pušes buhtu janostahda tahdā stahwolki, kahdā tās bijuščas pirms lihguma flehgšanaš. Dabiski tās nebuhtu nefahdā weidā eefpehjams un raditu lihguma flehdseju starpā šareschgijumus, kas nefahdi nebuhtu atrifinami. Tapehž lihgumi, kuri šawā laikā likumigi noslehgti, buhtu atzelami ar to momentu, kad schis likums nahš spehkā. Kas lihds tam buhtu ispilditš, tam buhtu japaleef ispilditam, un tapehž buhtu eenefami wahrdi „žif tahlu tee naw ispilditi.“ Ja te Bušchewiza fungš aifrahda, ka tad walstij buhtu jafamafšā zehlušchees šaudejumi u. t. t., tad schini pantā nebuht naw šazitš, ka walstš pahrnem schoš lihgumus uf fewi. Wini weenfahrfchi teef atzelti, bet peenahlumus un atlihdšibu walstš nebuht uf fewi neušnemas. Šapat tās newar atteekees uf lihgumeem, kuruš beigās peeweda Bušchewiza fungš un šazija, ka wini efot likumigi flehgti, tikai bef waldiras atlaujas. Gelfsch tam jau taišni pastahw ta nelikumiba — žitadi wini waretu buht likumig, bet ja wajadšigās atlaujas wineem naw, tad ar to wini ari ir nelikumig r

Papildinajums uf likuma panta redigefchanu nefahdu eefpaidu newai atstah un tapehž man jaišfakas par Pauluka funga pahrlabojumu.

Presidentis J. Tschakste: Birmais papildinajums, kas lika eefneegts no Rindsula, štan:

„Otrā rindā pehž wahrdeem „par mešcheem“ eefpraušt wahrdu „uhdenu.“

Referenti išfazijās par scho papildinajumu. Es lišchu to uf balsofchanu un luhdsu pazeltees toš, kas buhtu pret scho papildinajumu. Es luhdsu pazeltees tagad toš, kas atturas no balsofchanas. Naw. Ša tad papildinajums peeneemtš.

Tahlak ir listš preefšhā

„pehž wahrda „išmantofchanu“ eewetot wahrduš: „žif tahlu tee wehl naw ispilditi.“

Agarckomisijā par to naw špreestš; juridiskās komisijas referents išfakas papildinajumam par labu. Es lišchu wini uf balsofchanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir pret scho pahrlabojumu. Luhdsu šafkaitit. Šagad luhdsu pazeltees toš, kas ir par scho pahrlabojumu. Weidsot luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balsofchanas. Par scho pahrlabojumu ir nodotas 74. balsiš, pret to—55, 6 balsim atturotees. Ša tad pahrlabojums peeneemtš.

Tahlak ir preefšhā

„štrihpot wahrdu „neefofcheem“ un ta weetā list wahrdu „atzelteem.“

Juridiskās komisijas referents išfazijās par scho pahrlabojumu un agrarkomisijas referents išfakas, ka tas naw apšpreests komisijā. Es lišchu scho pahrlabojumu uf balsofchanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir pret scho pahrlabojumu. Naw. Luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balsofchanas. (55). Ša tad schis pahrlabojums 55 balsim atturotees, peeneemtš. Wehl ir

treščais preeščlikums, pantu par rentes nofazijumeem apweenot ar panta peesihmi ihpaščhâ pantâ. Tas ir redakcijas komisijas usdewums un ņhai apweenošchanai komisiju referenti issazijās par labu. Es liščhu ņho preeščlikumu us balsošchanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir pret ņho preeščlikumu. Naw. Luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balsošchanas. Naw. Tâ tad ņhīs preeščlikums p e e n e m t š.

Tagad es liščhu us balsošchanu wišu 11. panta tekstu un luhdsu pazeltees toš, kas ir par ņhi panta peenemščhanu. Tagad luhdsu pazeltees toš, kas ir pret wiņa peenemščhanu. Luhdsu beidsot pazeltees toš, kas atturas no balsošchanas. 11. pants p e e n e m t š. 1. peesihme.

Sekretars R. J w a n o w š :

„Lihds rentes preeščmela faktiskai pahrnemščhanai walsts pahrņinâ, lihds ņchinejais rentneeks turpina ņaimnezibu us atželâ rentes lihguma weetâ ar ņemkopibas ministriju atjaunojamu rentes lihgumu pamata (novatio). Šchahdi rentes lihgumi atjaunojami nošlehdņami us laiņu ne pahri par diwi gadi, pahrnemot atželto lihgumu noteikumus.“

Presidentis J. Š ņ a k ņ t e : Gebildumu naw? Peenemts. II. peesihme.

Sekretars R. J w a n o w š :

„Walsts ihpaščhumâ pahreet beš atlihdņibas wiši mešcha materiali un malta: a) kas zirsti walsts meščos ņwešču waru laiņos, ja to pahreeščhana priwatās rokās no Latwijas waldibas naw apstiprinata; b) kas ņagatawoti no ņweščhâm waram waj freewu waldibas tiņlab walsts, tâ priwatos meščos; c) kas zirsti un pahrdoti pretim pagaidu waldibas riņhojumam no 8. augusta 1919. g.; d) kas pretim pagaidu waldibas riņhojumam noliktâ laikâ naw peeteikti waj iņwesti un e) kas zirsti, kaut ar waldibas atļauju, lihds ņhi likuma ņpehtâ nahščhanas deenai un trihs nedeku laikâ pehž ņhi termina naw peeteikti ņemkopibas ministrijai. Eksporta materialus, kas zirsti ar atteezigu atļauju lihds ņhi likuma ņpehtâ nahščchanai un naw iņwesti no zirščhanas weetas, war walsts pahrnemt ņawâ ihpaščhumâ, atlihdņinot wiņu ņagatawošchanas faktiskos iņdewumus.“

Presidentis J. Š ņ a k ņ t e : Wahrds peeder Ķirksam.

W. Ķirķš (wahžu tautas partija, runâ wahžifsi): 11. panta peesihmē 2. punktâ b) teek paredņets, ka wišs us priwatmuischu ņemem ešoščais un no ņweščha karaspehtâ waj freewu waldibas pa kara laiņu uszirstais koku materials beš atlihdņibas pahreet Latwijas walsts ihpaščhumâ. Tas ir nepareisi, jo koku materials ņagatawošchanas laikâ mešchi ar pilnu teeņibu un neapstribdami peedereja muischu ihpaščneekeem. Tadeht wineem japatur noteiņščhanas teeņibas par mineteem materialeem, waj ari ja waldiba wehlas toš pahrnemt, jadabû par teem pilna atlihdņiba. Tadeht leeku preeščhâ wahrduš „tâ ari priwatos“ stribot.

Presidentis J. Š ņ a k ņ t e : Neweens waitaf pee wahrda nepeeteizas? Wahrds Buschewizam.

U. Buščewižs (sozialdemokrats): Wišpahri ņhai peesihmei maš noņihmes tapehž, ka mineteem materiali waj nu iņwesti us ahrņemem, waj nahšs ņem turpmakeem likuma panteem. Somehr eespehjami un ne tikai eespehjami, bet faktiski wehl tahdi materiali ir un Ķirķsa lunga eebildums ir neweetâ tadeht, ka okupazijas wara maksaja ari zelma naudu. Prafit no waldibas wehl žitus peerahdijumus buhtu deesgan pagruti. Materials ņkaitas ta ihpaščhumâ, kas wiņu nozehrt un tas ir pats waldneeks par materialu. Šchee materiali tâ tad ņkaitas tâ okupazijas waras ihpaščhums un tâ tahdi wiņi pahreet walsts ihpaščhumâ.

Presidentis J. Ščakste: Neweens wairaf pee wahrda nepeeteizas. Es luhgſchu referentu atſaukſmes.

Referents M. Gailiſ: Jaaisrahda, ka agrarkomiſſija ſchis jautajums tika pazelts un komiſſija to noraidija, uſſkatidama, ka materiali, kas ſagatawoti no ſweſchām waram un walſtim, ja wini ſagatawoti priwatos meſchos, pahreet Latwijas waldibas rotās.

Presidentis J. Ščakste: Otrs referents no juridiskās komiſſijas.

Referents A. Siĥmanis: Firka kungs iſeet no ta redſes ſtahwofka, ka uſzirſtee materiali, kuri atrodaſ meſchos un no okupazijas waram ir tur ſagatawoti, eſot ſemes peederums; peederums tam, kam peeder ſeme. Tahdā weidā no juridiskā redſes ſtahwofka tas naw uſſkatams, jo augoſchs meſchs ſkaitas par nekustama ihpaſchuma peederibu, bet tiſlihdſ wiſch nolaiſis no ſaſnes, wiſch neſkaitas par nekustama ihpaſchuma peederibu, bet ir jauſſkata kā ſagatawotaja ihpaſchums. Ja ſagatawotaja ir bijuſi okupazijas wara, tad winas atſtahtās mantas uſſkatamas par walſis ihpaſchumu.

Tapeh3 man no juridiskā redſes ſtahwofka buhtu jaiſſakas pret Firka kunga preeſchlikumu, kaut gan juridiskā komiſſija tas atſewiſchli netika apſpreestis.

Presidentis J. Ščakste: Ēſneegtais preeſchlikums ſkan:

„Peeſihmē 2. pantā b) noſtrihpojami wahrdi „tiſlab“ un „kā priwatos“.“

Pret ſcho preeſchlikumu iſſakas, kā agrarās, tā ari juridiskās, komiſſijas referenti. Es liſſchu ſcho preeſchlikumu uſ balſoſchanu un luhdsu pazeltees toſ, kas ir par winu. (1) Pahrlabojums atraiditis. Tagad es liſſchu wiſu otro peeſihmi uſ balſoſchanu un luhdsu pazeltees toſ, kas ir par otrās peeſihmes peenemſchanu. Wairakums. Luhdsu peeſehſtees. Luhdsu pazeltees toſ, kas ir pret otrās peeſihmes peenemſchanu. Weena balſs. Luhdsu pazeltees toſ, kas atturas no balſoſchanas. Ar wiſām balſim pret weenu un apmehram 7 balſim atturotees otrā peeſihme peenemta. 12. pants.

Sekretars R. Jwanowſ:

„Uſ aſawinatās ſemes eſoſchee: a) realee ſerwituti (weetejo likumu 1103 un turpakee p. p.) un tamlidſigi apgruhtinajumi Latgalē (Ēreewijas likumu trahjuma X. ſehjuma 433. un turpakee p. p.) palee ſpehſā, ziktahl tee netrauzē ſemes leetoſchanu un dalihſchanu: b) perſonigee ſerwituti un apgruhtinajumi ar atjawinatās ſemes pahraemſchanu walſis pahriſinā — atzelti.“

Presidentis J. Ščakste: Ēbildumu naw? Ēeenemts. 13. pants.

Sekretars R. Jwanowſ:

„Uſ aſawinatās ſemes eſoſchās realnastas par labu paſchwaldibas eestahdem palee ſpehſā; realnastas par labu ſahrtu eestahdem, baſnizam (baſnizas ſalbotajeem) kā ari priwatperſonam atzeltas kā uſ aſawinamām ſemem, tā ari uſ ſemem, kuras peh3 ſchē likuma 2. panta peeſihmes 1. walſis ſemes ſondam aſawinatas netop.“

Presidentis J. Ščakste: Wahrds peeder Paulukam.

R. Paulukſ (ſemneeku ſaweeniba): Pee ſchē panta man ir jalee preeſchā maſs papildinajums, kas iſſauktis zaur to, ka apſpreeschot 2. pantu mehſ paſchā pantā pahrneſām ſinamas ſemes kategorijas, kuras neteet aſawinatas. 2. pants runā par nastam, kuras gul uſ neatſawinatās ſemes un kuras teel atzeltas. Tagad ſchis ſemes ir paſchā pantā kā peeſihme un tapeh3 man buhtu jalee preeſchā ſtarp wahrdeem „pantu un peeſihmi“ liſt ſahdu papildinajumu. Tas buhtu ſewiſchis preeſchlikums, bet man rahdas, ka pee galigas redakzijas jaewehro tas, ka ir nepraktiſki uſſkaiſit no weenas puſes wiſas nastas, kuras teel atzeltas un no otrās puſes — nastas, kuras palee

spehka. Se teef uffkaititas nastas, kas teef atzeltas, bet war weenu otru nofazijumu weegli aismirst un nebuhs skaidrs, waj wini paleef spehka waj teef atzelti. Nekar noteikt wifas warbuhtibas, kas waretu nahft preefshâ un lai tas nenotiktu, tad buhtu labati, ja pee galiqas redafzijas leef, ka pahrejais paleef spehka, waj teef atzeltis.

Referents M. Gailits: Es gribetu isteiktees, ka Pauluka kunga eeneftais papildinajums apshmet par peefshmi 1. 2. pantu ir wajadfigs, ja mehš pahrfesam semneeku semes uf 2. pantu. Uri pret otro papildinajumu, kas paleef spehka un kas teef atzeltis, eebildumu man nebuhtu un no agrarkomifijas pufes es leefu preefshâ winaus peenemt.

Presidentis J. Scharste: Waj otrs referents wehletos wahrdu?

Referents A. Sihanais: Man pret to nebuhtu nefa ko eebilft.

Presidentis J. Scharste: Gefneegts ir preefshlikums, kurſch ſtan: „pehz wahrdeem „2. panta“ eeweetot wahrdu „ar“.“

Referenti pret ſcho pahrlabojumu neko neebilft. Es liſſchu wina uf balsfoſchanu un luhdsu pazeltees toš, kas buhtu pret wina peenemſchanu. Naw. Sa tad ſchis pahrlabojums peenemtis. Kas atteezas uf tahlakeem preefshlikumeem, tad tee war buht ka norahdijumi redafzijas komifijai un toš tadehl uf balsfoſchanas nekar liſt. Es liſſchu uf balsfoſchanas 13. pantu un luhdsu pazeltees toš, kas ir par wina peenemſchanu. Luhdsu peefehstees. Es luhdsu pazeltees toš, kas buhtu pret wina peenemſchanu. Naw. Kas atturejuſchees no balsfoſchanas luhdsu pazeltees. Naw. Sa tad 13. pants weenbalfigi peenemtis. 14. pants.

Sekretars R. Janowis:

„Nifleegumi par pahrdofchanu un dalifchanu, atpakapirſchanas teeſibas un gimenu fideikomifa teeſibas, hipotekariski nodroſchinatas praſibas (obliga-zijas), ta ari wif noteikumi, lihgumi un peenahkumi, furi kawetu atſawinataš semes eefſaitifchanu fondâ, leetofchanu un dalifchanu atteeziba uf atſawinateem ihpaſchumeem atzelti.“

Presidentis J. Scharste: Wahrds peeder Firſſam.

W. Firſſis (wahzu tautas partija, runâ wahzifft): Ur § 14. teef atzelti wif tee lihgumi, atpakapirſchanas teeſibas, hipoteku paradi un fideikomifu noteikumi, furi kawê ſchi likuma iſweſchanu. Naw ſaprotams, kadehl teem jateef pilnigi anuleteem, jo wini tatschu tilai atſewiſchkâš dalâš kawê likuma iſweſchanu. Tas jo ſkaidri kriht aziš, ja domâ par muifchneefkeem atſtahjameem semes gabaleem, uf fureem, beſ ſchaubam, tiš atſtahta dala no hipoteku paradeem.

Tadehl es leefu preefshâ wahrduš: „furi kawetu“ pahrmaint pret wahrdeem: „ſif tahlu tee kawetu.“

Presidentis J. Scharste: Neweens wairaf pee wahrda nepeeteizas, es luhgſchu referentu atſauſmes.

Referents M. Gailits: Agrarkomifija, ja nemaldos, ſchis pahrlabojums no Firſſa kunga ari tifa eeneſtis un agrarkomifija to atraidija. Sa tad es efmu pret ſcho pahrlabojumu.

Referents A. Sihanais: Juridifka komifija ſchis jautajums naw apſpreefts un tadehl juridifkâš komifijas wahrda man tur naw peefshmju.

Presidentis J. Scharste: Gefneegts ir preefshlikums, kurſch ſtan ta:

„Beigâš noſtrihpot wahrduš, „furi kawetu“ un wina weeta jaleef wahrdi „ſif tahlu wina kawetu“.“

Juridiskā komisija par šho jautajumu naw apspriedusi, turpretim agrarkomisija ir issazijusees pret šho preekslitumu. Šs lischu winu us balsoschanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir par šho pahrlabojumu. Par šho pahrlabojumu ir issazijuschās tikai 7 balsis; tā tad winsch ir atraiditš. Šagad lischu us balsoschanu wisu 14. pantu un luhdsu pazeltees toš, kas ir par ši panta peenemšchanu. Luhgtu peesehstees. Raš ir pret 14. panta peenemšchanu, luhdsu pazeltees. Raš atturas no balsoschanas, luhdsu pazeltees. 4 balsim atturotees 14. pants peenemtš.

III. nodala. Wiršraštš.

Sekretars R. Jwanowš:

„Atlihdšiba par atšawinato semi, inwentaru un atzetameem lihgumeem un teešibam.“

Presidents J. Šchafste: Gebildumu naw? Peenemtš. 15. pants. Triš varianti.

Sekretars R. Jwanowš:

„Virmais variants: Warbuhteju atlihdšibu par atšawinato semi un ehšam un atlihdšibas apmehrus galigi nošaka sewišchš likums, pee kam ši atlihdšiba maksajama weenigi par semi un ehšam, kuras ta lihdšchinejee ihpašchneeki waj winu ašzendenti likumigi eeguwschi atlihdšibas zeta pehdejos 25 gados.“

Otrais variants: Warbuhteju atlihdšibu par atšawinato semi un ehšam un atlihdšibas apmehrus galigi nošaka sewišchš likums, pee kam ši atlihdšiba maksajama weenigi: a) par to semi. kuru semes lihdšchinejee ihpašchneeki waj winu ašzendenti likumigi atlihdšibas zeta pehdejos 25 gados eeguwschi; b) par tam ehšam, kuras winu lihdšchinejee ihpašchneeki waj pehdejo ašzendenti zehlušchi resp. atlihdšibas zeta likumigi eeguwschi us atšawinatās semes pehž 1861. gada.

Trešchais variants: Warbuhtejo atlihdšibu par atšawinato semi un ehšam un atlihdšibas apmehrus nošaka sewišchš likums.“

Presidents J. Šchafste: Šs luhgšhu referentus dot pašlaidrojumus.

Referents M. Gailitš: Atlihdšibas jautajuma par semem un winas peederumeem agrarkomisija weenoschanas netika panahšta. Weena dala agrarkomisijas ložeklu, pee teem peedereja ari referents, bija taiš domās, ka par atšawinateem ihpašchumeem atlihdšiba muischneekem nepeenahšas. Otrā dala, turpretim, bija taiš domās, ka taisnibas un priwatihpašchuma prinzijs prasot atlihdšibu semes ihpašchneekam. Šā šā weenoschanas netika panahšta, tad garo debatu rezultats islejšās trijos variantos. Wiši šhee triš varianti dabuja pušlihds weenadu balsu škaitu — lihds 17 balsim. Wini wiši paredš atlihdšibu tikai šā warbuhteju; tā tad neisteiz ne weenas, ne otras pušes uštahditos prinzijs. Wiši triš varianti uštiz atlihdšibas jautajuma galigu išchkiršchanu atšewišchšam likumam, pee kam trešchais variants uštiz šho išchkiršchanu pilnos apmehros, kamehr pirmee diwi uštiz to ar sinameem eerobeshojumeem.

Virmais variants dod likumam teešibas išchkirš atlihdšibas jautajumu weenigi atteezibā us keem ihpašchumeem, kuri eeguhti pehdejos 25 gados, bet ari tur peelaišhot tikai warbuhteju atlihdšibu.

Otrs variants dara išnehmumu ar ehšam un peelaišch atlihdšibu us tam ehšam, kuras eeguhšas waj zeltas pehdejos 60 gados.

No agrarkomisijas pušes šā referents newaru isteiktees ne par weenu, ne par otru, ne ari par trešcho variantu un mans usdewums ir tikai stahdit winus preeščā augštās šapulzes labatšinumam, išchkirtees par pirmo, otro waj trešcho, waj atmest wisus triš un peenemt jaunu — zeturto.

Presidentis J. Tšhakte: Wahrds peeder Samuelam.

W. Samuelš (demokratu faweeniba): Es ušturu to, to nupat išteiza referents, t. i. atmest wišus trihs un peenemt zeturto, jo leeta ir ta, ka ņhajos trijos wariantos wehl nešpauščas wišas domas, kaħdas bij dširdamas. Ugrakomišijā starp zitu bij runa, ka jaatliħdsina par nekustamo ihpašchumu, kas pirktš, newiš dahwinats. Raut gan ņcheem trim eefneegteem warianteem ir kaut kas kopejš, jo wini wiš trihs grib atlitt jautajuma galigo iņņkirkšanu uš wehlatu laifu. Tas peerahda, ka ņchis jautajums wehl naw nobreedis un ir nekaidrs. Tadehl es no demokratu faweenibas puņes, pahrllezibā, ka peħz agrarikuma peenemņšanas wišumā buhs weeglaki atrišinat ņcho kaut ari loti gruhto jautajumu, liktu preekņhā redakziju, kas jaņaka gan- drihs wišzaur ņaņkan ar Tgaunijā peenemto atteezigo likumu.

Presidentis J. Tšhakte: Wahrds Buņchewizam.

U. Buņchewižš (sozialdemokrats): ņhe Samuela kungs jau pareiš ašrahdija, ka agrarikomišijā waldija domas, ka ņchis jautajums naw iņņkirkams tuhlin, bet gan atleekams. Buhtu pareiši, ja ņaņkanā ar to buhtu eefneegts preekņlikums, kas to paređš. Turpretim ņchai. preekņlikumā jautajums par maņku teef iņņkirts pozitiwā qarā un es gribetu teift, ja mehš iņņkiram to pozitiwī, tad tas buhtu iņņkirts pret agrarikomišijas wairakuma domam, ja atteezibas ņrakziju starpā buhtu palikuņčas agrakās. Lai leeta buhtu ņaidra, jo Samuela kungs apgalwoja, ka wiņņņ ņcho jautajumu tuhlin negribot iņņkirt, tad leeku preekņhā wina preekņlikumu ņadalit un nobalsot wišpirms, waj ņchai likumā wehlas iņņkirt jautajumu par atliħdsibu waj newehlas. Ja nobalsotu, ka newehlas, tad japeenem teksts, kuru leef preekņhā Samuela kungs. Ja turpretim nolemtu, ka iņņkirt, tad ir jautajums, waj likumprojektu dibinat uš maņkas waj beņmaņkas prinzipa. Tahdā gadijumā wajaga uņņkattit ihpašchumus, par kureem teef maņkats un par kureem nē. No weenas puņes mehš noteikti ņtahwam par to, ka jautajums par atliħdsibu top iņņkirts ņchodeen un top atšihš beņmaņkas prinzipš.

ņaņkanā ar to es eefneedsu preekņlikumu 15. pantu rediget ņefoņhi:

„Walšis ņemes ņondam atņawinatās ņemes liħdš ar peederumeem pahreet walšis ihpašchumā beņ ņektahdas atliħdsibas winu tagadeņeem ihpaņchneekem.“

Ja turpretim, no Satwerfmes Sapulzes netop iņņkirts, maņkat waj nē, tad mums buhs otrs preekņlikums, kurņch ņkanetu:

„Pirms ņchahda likuma iņņrahdaņšanas jautajums par atliħdsibu to ņemju ihpaņchneekem, kuru ņemes uš ņchi likuma pamata atņawinatās walšis ņemes ņondam, janodod wišpahrejai tautas nobalsoņšanai.“

Tā tad leeku preekņhā iņņkirt pirmām kaħrtam jautajumu par to, waj mehš jautajumu par atliħdsibu iņņkiram ņchodeen waj nē un peħz tam par maņkas waj beņmaņkas prinzipu.

Presidentis J. Tšhakte: Wahrds Samuelam.

W. Samuelš (demokratu faweeniba): Es ašrahdiju uš to, ka prinzipā daņchadas domas atliħdsibas jautajumā ņinamā mehrā tuwinas, waj ari war tuwinatees. Es waru atņauttees uš wišpahrejām debatēm, jo tee, kas aiņņtahweja beņmaņkas prinzipu, ņinamos gadijumos peelaida ari atmakšu, un tee, kas aiņņtahweja atmakšas prinzipu, ņinamos gadijumos peelaida ari atņawinaņšanu beņ atliħdsibas. ņhe, warbuht, ir iņzeltš wairak atliħdsibas prinzipš, bet eewehrotš ari tas, to praņija beņmaņkas prinzipa aiņņtahwetaji, bet galigi jautajums naw atrišinats.

Ras atteezas uf Buschewiza lunga preefschlikumu, waj scho jautajumu atrifinat waj nê, tad lihds ar mana preefschlikuma peenemshanu, jautajums par to, waj atlist waj isspreest atlihdhsibas prinzipu, teef isschirtis, jo tur teiftis, ka isschirshana teef atlistta lihds wehlfakam laifam.

Presidents J. Tschakste: Wahrds peeder Rudewizam.

U. Rudewizas (sozialdemokrats): Schis ir weens no teem prinzi-
pieleem jautajumeem, par kureem jau deefgan plaschi un wispusigi tifa runats
wispahrejâs debatês un tapehz pee wina atgreestees nebuhtu wairs wehrts.
Bet tâ ka wisi pahpratumi, furi ispaudas wispahrejâs debatês pee schi jau-
tajuma, paschreis teef no jauna nokahrtoti, tad tomehr kahds wahrds jafaka
par to, ko mehshaprotam sem atlihdhsibas. Samuela lungs fazija, ka wisi
esot it kâ weenojuschees par to, ka paradi buhs jamafsâ un ta jau esot sinama
atlihdhsiba. Mehsh domajam, ka tas tâ naw. Ja walts pahremes sawâ
ihpashumâ muishas lihds ar wiseem peederumeem, tad wina reisê ar to us-
nemsees ari wifu atbildibu, kas friht uf scheem ihpashumeem; tas ir jauta-
jums pats par sewi. Bet zif tahl runa eet par atlihdhsibu tagadejeem ihpash-
neefkeem, tad tas ir pawisam zits jautajums. Es domaju, ja pirmâ jautajumâ,
t. i. par paradu dsehshanu, waj buhs eefpehjams tos anulet waj nê un
zif leeli ir schee paradi, warês nofkaidrot wehlfakam regulet ar lifumu par
atlihdhsibu un paradeem wispahri. Ras atteezas uf atlihdhsibu tagadejeem
ihpashneefkeem, tad to mehsh loti skaidri un flaji waram pateift jau tagad
bes kahdas leefas kaweshanas, ka, no weenas pufes tam buhtu leela mora-
liska nosihme wifâ tautâ, ja mehsh prinzipieli nostahtos schini jautajumâ un
fazitu, ka lihdschinejeem ihpashneefkeem mehsh par semi nemafajam, ka mehsh
atsihstam: ka, ziftahlu winu rokâs sakonzentreta seme, tas ir notizis waj ne-
taifni, eefaroshanas un laupishanas zelâ, waj ari besmaksas atnemshanas
zelâ no Latwijas semneefkeem. Tas no weenas pufes. No otras pufes tifa
jau daudsfahrt aifrahdits, kâ uf to skatishotees ahrseemes. Tas, bes schaubam,
ir weens no leelafeem argumenteem pee weenas schis sapulzes dalas, ka
ahrseemes uf scho jautajumu skatisees loti nelabwehligi. Uri las jau ir pee-
teefoschi motiwets no muhsu pufes, ka ari no schi spoka naw ko baiditees
tapehz ka ahrseemes muishneeku loma ir jau leelâ mehrâ issvehleta un ahr-
seemes katrâ sinâ rehkinasees wairaf ar zeetu un patstahwigu, nekâ ar bailigu
un nenoteiktu tautas grihu. Tapehz es domaju, ja Satwerfmes Sapulze
noteikti usstahtos, ja wina nostahtos uf ta prinzipa, ka muishneekam par
semi newajaga maksat, tad tas waretu nahft mums tikai par labu, jo tad
Satwerfmes Sapulze mantotu leelaku autoritati wifâ tautâ un nekâ nesaudet.

Tresham kahrtam jafaka tas, ko jau uswehra wispahrejâs debatês
Firtsfa lungs, kursch fazija: ja juhs gribeet maksat taifnigu atlihdhsibu, tad
juhs to newareet isdarit. Tas ir pilnigi pareift. Ja mehsh nostahjamees uf
ta redses stahwolka, kursch prasa taifnigu atlihdhsibu par priwatihpashumu, tad
mehsh to atlihdhsibu newaram dot. Es gribetu fazit, ka mehsh sche atlihdhsibu
netif ween newaram dot, bet mehsh ari to negribam dot. Tapehz, eewehrojot
scho motiwus, ir peeteefoschs eemeels prafit wehl schodeen isschirt jautajumu,
kahda atlihdhsiba maksajama tagadejeem semes ihpashneefkeem; tikai nesajauft
scho jautajumu ar paradeem, furi gul uf semes. Ja eet runa par atlihdhsibu,
tad semfopibas ministrs fazija, ka warot eet runa tikai par atlihdhsibu par
paradeem, furi gul uf semes. Ja tas tâ ir, tad es newaru saprast, tapehz
mehsh schodeen newaram isschirt jautajumu par to, ka ihpashneefkeem par

semi nemaksat. Tapeh3 leeku preefšhā ūcho jautajumu iūūkirt tuhliit, neatleefot wiinu uū wehlaūu laiūu. Eū negribu atūahrtot wiūuū moralifkoū un wehūsturiūkoū argumentuū, par ūureem te jau deefgan plaūūhi ir runatū; bet domaju, ūa taū wiūeem ir peeteefoūūhi ūūaidrū un ūatram no mums wajaūsetu ūinat un ūaprast to leelo noūihmi, ūahda buhū parahūta ar ūhi jautajuma iūūkiriūūhanu preefūū tautas un reiūe ar to ari preefū Satwerfmes Sapulzes, ja jautajums tiūū noteikti iūūkirtiū jau ūhodeen. (Applauūi pa freiūi).

Presidentū J. Tūūaūte: Eefneegti ir ūefoūūhi preefūūlikumi: Wiūpirmū eefneegū preefūūlikumuū ūtrihpot wiūuū trihū wariantuū un peenemt ūefoūūū redafūjiu:

„Atlihdūūiba par atūawinato. ūemi un atlihdūūibaū ūamehru, ūa ari taū ūemeū kategoriūaū, ūuraū atūawinamaū beū atlihdūūibaū, galigi noteizamaū ar ūpezialu liūumu.“

ūūiū preefūūlikumuū tiūa eeneūū no Samuela ūunga. Tad ir otrū preefūūlikumuū eeneūū no Buūūewiza ūunga:

„Walūū ūemeū ūondam atūawinatāū ūemeū lihdū ar peederumeem pahreet walūū ihpaūūumā beū jeūūahdaū atlihdūūibaū wiinu tagadejeem ihpaūūneefeeem“.

Eefneegūū wehl treūūhaiū preefūūlikumuū ar ewentuelu rakūturu ari no Buūūewiza ūunga un ūūan ta:

„Pirmū ūahda liūuma iūūrahdūūhanaū jautajumuū par atlihdūūibu to ūemju ihpaūūneefeeem, ūuru ūemeū uū ūhi liūuma pamata atūawinataū walūū ūemeū ūondam, janodod wiūparejai tautas nobalūoūūhanaū“.

Eū liūūhu wiūpirmū uū balūoūūhanu Buūūewiza ūunga eefneegto preefūūlikumuū ūa wiūradikalako. Wahrūūū Samuelam.

W. S a m u e l ū (demokratu ūaweeniūaū): Peh3 ūahrtibaū rulla pa-preefūūhu ir jabalūo par to preefūūlikumu, ūurūū praūa jautajuma atliūūūhanu un tapeh3 eū domaju, ūa wiūpirmū buhtu balūoūamaū manū preefūūlikumuū. (Balūiū no weetam: „Pareiūi!“).

Presidentū J. Tūūaūte: Eū dūūirdu „pareiūi“, ūa ūho preefūūlikumu — atlihdūūibu par atūawinato ūemi — balūotu ūa pirmo. Waj nebuhtu pret to ūahdaū eerunaū? Wahrūūū Buūūewizaū pee balūoūūhanaū ūahrtibaū.

U. B u ū e w i z ū (sozialdemokratū): Eū jau aiūrahūūju, ūa Samuela ūunga preefūūlikumuū iūūkiriūū jautajumu, bet runaju preti tiūai tani ūinā, ūa luhūūu wahrūūūū balūoūūhanu pee mana papildiūajuma.

Presidentū J. Tūūaūte: Juhū domajeet tiūai atteeziūā uū papildiūajumu?

U. B u ū e w i z ū (sozialdemokratū): Ja, tiūai uū papildiūajumu, bet Samuela preefūūlikumuū wahrūūūū nebalūot.

Presidentū J. Tūūaūte: Eū liūūhu uū balūoūūhanu abuū preefūūlikumuūū pee jautajuma par to, ūuru papreefūūhu balūot. Eū atrodu, ūa radikalakaiūū peh3 ūawa ūodola ir taū, ūaū ūafa, ūa nekahdu atlihdūūibu nemaksat un tapeh3 taū nahūtu wiūpirmū. Pret to iūūaziūāū Samuela ūungūū, ūadehl eū nodofūūhu ūho jautajumu iūūkirt paūūhai ūapulzei. Eū leeku preefūūhā ūawu preefūūlikumuū un ludūu pazelteeū toū, ūaū ir par to, ūa Buūūewiza eefneegumu balūo ūa pirmo. Luhūūu pazelteeū toū, ūaū ir pret ūho preefūūlikumu. Luhūūu pazelteeū toū, ūaū no balūoūūhanaū atturaū. Naw. Par Buūūewiza ūunga eefneeguma balūoūūhanu iūūaziūuūhāū 69 balūiū, pret to 71, ta tad jabalūo wiūpirmū projektūū, ūo eefneefūa Samuela ūungūū un taū ūūan ta:

„Atlihdžibu par atšawinato ņemi un atlihdžibas ņamehru, tādā ari tās ņemes kategorijas, kuras atšawinamas bej atlihdžibas, galīgi noteiž zaur ņezialu litumu.“

Ēs luhdsu pazeltees toš, kaš ir par ņeho preekšlikumu. Luhdsu pazeltees toš, kaš ir pret to. Luhdsu beidsot pazeltees toš, kaš ir atturejušchees no balsošanas. Par ņeho preekšlikumu iņazijušchās 67 balsis, pret to 57, atturejušchās 14. 14 un 57 ir 71, tādā tad naw majoritates preekšchanas. (Applausi, „brawo“ ņauzeeni pa labi).

Tagad es liņchu uš balsošchanu otru eefneegumu, kurņch ņkan:

„Walsts ņemes ņonda atšawinatās ņemes lihdž ar peederumeem pahreet walsts ihpaņchumā bej jebkādās atlihdžibas winu tagadejeem ihpaņchneekem.“

Ēs luhgtu eenemt weetas un atbildet, waj ir par eefneegto preekšlikumu waj pret. (Balsis no sozjaldemokrateem: „Maksat! Nemaksat!“) Ēs luhgtu toš, kuri teef ņaukti, pazeltees un atbildet: „par“ waj „pret“. „Par“ ir par Buņchewiža preekšlikumu un „pret“ ir pret winu.

Aspaņija-Bleekņchan — par,
 Alberings — pret,
 Antons — pret,
 Aņchmanis — pret,
 Behrņinņch, Andrejs — pret,
 Belinņkis — par,
 Benje — par,
 Benus — pret,
 Bergs, Arwidš — pret,
 Beris — par,
 Bihlmanis — par,
 Birņneekš — pret,
 Bitte — pret,
 Btodneekš — pret,
 Botņchagows — pret,
 Breediš — pret,
 Bruņchis — pret,
 Bungichš — par,
 Buņchewižš — par,
 Bizans — pret,
 Dahrņneekš — pret,
 Dehtens — par,
 Dombrowņkis — par,
 Drugis — par,
 Dņelņits — par,
 Dubins — pret,
 Elias — par,*
 Firtis — pret,
 Fiņchmanis — pret,
 Gailits — par,
 Gigels — pret,
 Grehwinņch — par,
 Goldmanis — pret,
 Grantškalns — pret,
 Goliaš — par,
 Hellmanis — par,
 Holzmanis — par,
 Irbe — pret,
 Jwanows, K. — par,

Jwanowš, Ewaldš — par,
 Janšons, Jetaš — pret,
 Janšons, Frijis — pret,
 Jaunbehris — pret,
 Jofans — pret,
 Dr. Kalniņch — par,
 Kalnia, Klara — par,
 Kalniņch, Bruno — par,
 Kalniņch, Augustš — pret,
 Kalniņch, Mikeliš — par,
 Kalniņch, Nikolajš — par,
 Kambala — pret,
 Kaņparšons — pret,
 Kellers — pret,
 Kempš — pret,
 Keņhmanis — pret,
 Kindjulis — pret,
 Klihwe — pret,
 Kluge — naw eeradees,
 Knoppš — pret,
 Kotans — pret,
 Komisars — par,
 Kurņchinsņkis — par,
 Kurņits — pret,
 Kweeņis — pret,
 Laišans, Antons — pret,
 Laišans, Pawuls — pret,
 Lapsa — par,
 Laņdans — pret,
 Lawrinowitņch, Apolonija — pret,
 Lawrinowitņchš, Jesups — pret,
 Lauris — par,
 Liebtals — par,
 Lihbeetis — pret,
 Lindinņch — par,
 Magnuš — pret,
 Meierowizš — pret,
 Melnikowš — pret,
 Dr. Menders — par,

*) (Starpsauzeeni).

Prezidents J. Eņchafste: Ēs luhgtu, lai neņajuktu balsošchana, ziņ eespehjamš atturetees no starpsauzeeneem.

Morizš — par,
 Nafelis — pret,
 Nonahzš — pret,
 Nurofs — pret,
 Osols, Arturs — naw eeradees,
 Osolinš, Stanišlawš — pret,
 Vabehrs — pret,
 Pauluks — pret,
 Pawlowš — pret,
 Petrewizš — par,
 Pluhme — par,
 Praulinš — par,
 Presnatowš — pret,
 Burgals — pret,
 Purinš — pret,
 Rainis-Bleefšchanš — par,
 Rabinowitšs — par,
 Radšinš — par,
 Reinhardš — naw eeradees,
 Reefstinš — par,
 Rojentalš — par,
 Rudewizš — par,
 Rudsitš — par,
 Rubins — pret,
 Rubulis — pret,
 Sadwinšfiks — naw eeradees,
 Salniš — pret,
 Samuels — pret,
 Sankewizš — par,
 Saulesfalns — pret,
 Seezeneekš — pret,
 Seiboltš — par,
 Seil — pret,
 Seglinš — par,
 Sihmanis — pret,
 Škalbe — pret,

Štangels — pret,
 Škubikis — par,
 Škujeneekš — par,
 Šwagulis — pret,
 Šhaberts — par,
 Šchiemanis — pret,
 Šchwabe — par,
 Šchers — pret,
 Šternš — par,
 Strašdinš — par,
 Strautneekš — pret,
 Taube — pret,
 Tode — naw eeradees,
 Trajuns, Jef. — pret,
 Trajuns, Jr. — pret,
 Trons — pret,
 Turkopuls — pret,
 Ulmanis — pret,
 Ulpe — par,
 Waldmanis — pret,
 Wahršbergš — pret,
 Weššman, Berta — par,
 Weššmanis, Jr. — par,
 Welkme — pret,
 Welmers — naw eeradees,
 Wenewizš — pret,
 Wezfalns — par,
 Wilsonš — par,
 Wihgantš — pret,
 Wiščna — par,
 Zehšneekš-Freudenfeld — pret.
 Zeelens — par,
 Zelminš — pret,
 Zelms — par,
 Zwi — pret.

Presidentš J. Ščakste: Preefšch faškaitišchanas teef pašludinats pahrtraufums uš 5 minutem.

(Pahrtraufums no pulksten 7.5 lihds 7.23 m.).

Presidentš J. Ščakste: Satwerfmes Sapulzes sehde turpinas.

Balsfošchanas rezultati ir fekofchi: no 150 Satwerfmes Sapulzes lozelleem istruhšt 6, nebalso weens — presidentš; nobalsotaji issazijās fekofča fahrtā: par preefšchlikumu — 59, pret to — 84. Tā tad šchis preefšchlikums atraiditš.

Tagad uš balsfošchanu nahšš minetee trihš warianti, kuri uffaititi projektā. Eš litšchu winuš uš balsfošchanu tahdā fahrtibā, fā wini mineti projektā.

Virmais wariantš. Eš luhgtu wehlreis nolafit.

Šekretars R. Jwanowš:

„Warbušteju atlihdsihu par atšawinato semi un ehkam un atlihdsibas apmehrus galiqi nošata šewiščšš likums, pee kam šchi atlihdsiba matšajama weenigi par semi un ehkam, kuras to lihdsšchinejee ihpašchneeki waj winu ašzendenti likumigi eeguwošchi atlihdsibas zelā pahdejos 25 gabos.“

Presidentš J. Ščakste: Eš luhdsu pazeltees toš, kaš ir par I. wariantu. Luhdsu faškaitit. Eš luhdsu pazeltees toš, kaš ir pret to. Luhdsu faškaitit. Beidsot luhdsu pazeltees toš, kaš atturejušchees no balsfošchanas. Naw. Par pirmo wariantu ir issazijuschees 75, pret to 62. Tā tad pirmais wariantš peenemtš. Lihds ar to atkriht wiš pahrejee warianti. 16. pants.

ja teefas waj likuma zelâ schis teefibas buhtu saudetas un amnestijas zelâ tiftu atfal atdotas, tad wini dabutu atlihdſibu. Utteezibâ uf otro daku waru pafskaidrot, ka ari tas tika pahrrunats un komiſijas domas bij tās, ka fewiſchki pehdejos 25 gados muifchas tikufchas ifmantotas, lai ekſploatetu meſchus neleetderigi preeſch walſts. Agrarkomiſija paſtahweja uf to, ka ſchis pants japatur ſpehlâ. Es tâ tad iſſafos pret Firſfa funga pahrlabojumu.

Presidentis J. Tſchakſte: Luhdsu juridifkās komiſijas referentu dot ſawu atſauſfmi.

Referents A. Sihmanis: Romiſijâ pee ſchi paragrafa ſatura nekahdas pahrgroſibas netifa eenetas. Uri pehz buhtibas nekahdas pahrgroſibas naw taiſſitas, tâ kâ man nefas naw ſakams.

Presidentis J. Tſchakſte: Jr eefneegts preeſchlikums 16. pantu ſtrihpot. Es luhdsu pazeltees toš, kas ir par ſcho preeſchlikumu — ſtrihpot 16. pantu. 11. Tâ tad naw peeteefſchâ daudsuma un preeſchlikums atraidits.

Tagad es liſſchu uf balſofchanu wiſu 16. pantu un luhdsu pazeltees toš, kas buhtu atturejuſchees no balſofchanas. Naw. 16. pants pee = nemts. 17. pants.

Sekretars R. Jwanows:

„17. Par atſawinato inwentaru maſſajama atlihdſiba, nemot par pamatu paſtahwoſchas weetejas tirguš zenas inwentara peenemſchanas laiſâ.“

Presidentis J. Tſchakſte: Wahrds Firſſam.

W. Firſſs (wahzu tautas partija, runâ wahziſti): § 17. leeku preeſchâ aprehinat atſawinata muifchu inwentara maſſu uf weetejo tirguš zenu pamata. Wahrds „pamats“ wehl nekahdâ ſinâ nenoteiz maſſajamo zenu un plaſchos apmehros peelaiſch patwarigu wehrteſchanu, tadehl leeku preeſchâ wahrdu: „pee ſam paſtahwoſchâš weetejâš tirguš zenas janem par pamatu“ weetâ liſt wahrduš: „pehz paſtahwoſchâm weetejâm tirguš zenam“.

Presidentis J. Tſchakſte: Neweens pee wahrda nepeeteizas. Es luhgtu referenta atſauſfmi.

Referents M. Gailits: Uri ſchis jautajums agrarkomiſijâ tika pahrfpreests un man jaaiſrahda, ka terminſch „paſtahwoſchâš tirguš zenas“ ir loti noteikts. Râ teef noteiktas paſtahwoſchâš tirguš zenas, tas katram, kas ar to nodarbojees, ir ſaprotams. Teet nemta eepirſchanas weetâ paſtahwoſchâ zena, peelikts flahſt transportis, atwelfot amortiſaziju par leetas deldeſchanu un tâ aprehinata tirguš wehrtiba. Es tâ tad iſſafos pretim.

Presidentis J. Tſchakſte: Waj otrš referents welas iſteiktees?

Referents A. Sihmanis: Pee ſchi pahrlabojuma no juridifkās komiſijas puſes man naw neka ko peefihmet.

Presidentis J. Tſchakſte: Jr eefneegts preeſchlikums ſtrihpot wahrduš „nemot par pamatu“ un liſt „lihdſigi“. Agrarkomiſijas referents iſſafas pret ſcho pahrlabojumu.

Es liſſchu wini uf balſofchanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir par mineto pahrlabojumu. (8). Luhdsu tagad pazeltees toš, kas atturas no balſofchanas. Naw. Pahrlabojums atraidits.

Tagad es liſſchu uf balſofchanu wiſu 17. pantu un luhdsu pazeltees toš, kas ir par ſchi panta peenemſchanu. Es luhdsu pazeltees toš, kas buhtu pret ſchi panta peenemſchanu. Weidsot luhdsu pazeltees toš, kas at-

turas no balsoschanas. Naw. Tā tad 17. pants peenemts ar wisām balsim pret weenu. 18. pants.

Sekretars R. Jwanowš:

„Inwentara taksaziju isdara komisijas, kuras sastaw no semtopibas ministrijas preefschtahwa tā preefschdetaja, walsts kontroles preefschtahwa un aprintu un pagastu paschwaldibu iswehleteem preefschtahweem no fatras atteezīgās padomes pa weenam. Ispaschneekem ir teešibas peedalitees bes lemjošchas bals teešibas pee taksazijas pascheem, waj suhtit sawus preefschtahwus, tā ari peeaižinat sawus leetpratejus.“

Presidentš J. Šchakste: Gebildumu naw? Peenemts. 19. pants.
Sekretars R. Jwanowš:

„Komisijas lehmumus war pahrsuhdset taksazijas wirskomisijai, kura sastaw no: 1) semtopibas ministrijas preefschtahwa tā preefschdetaja, 2) teelektu ministrijas preefschtahwa, 3) walsts kontroles preefschtahwa, 4) no atteezīgās aprinta padomes iswehleta preefschtahwa un 5) waldbibas eezelta lozefka. Pehdejais ir komisijas pastahwigais tehniskās darbības waditajs.“

Presidentš J. Šchakste: Gebildumu naw? Peenemts. Peesihme.
Sekretars R. Jwanowš:

„Peesihme: Taksazijas komisijas un wirskomisijas nodibinamas un rikhojās šchi likuma robeschās un waldbibas isdoto instrukciju pamata, kurās notamti ari komisiju darbības rajoni.“

Presidentš J. Šchakste: Gebildumu naw? Peenemts. 20. pants.
Sekretars R. Jwanowš:

„Warbuhtēju atlihdšibu un tās apmehrus par atzeltām teešibam un prasbam, kas paredžetas šchi likuma 9. lihdi 14. pantos, nosata sewiškšs likums. Lihdi pehdejā isdoschanai šchini pantā minetās atteezibas atsewischkos nepeezeešamos gadījumos nofahrto waldbiba pahrwaldes šahrtā.“

Presidentš J. Šchakste: Gebildumu naw? Wahrds Buschewizam.

A. Buschewizš (sozialdemokrats): Pehz pasklaidrojuma, ko paschā šahumā eefneedsa, ja nemaldoš, Pauluka lungs, ka šchi pirmā dala, ja naw sewiškša likuma, war stahtees spehā tikai pehz tam, kad buhs peenemtas wisas šchi likuma dalas, es turu par nepeezeešamu papildinat likuma pirmo dalu wehl ar weenu pantu, kursch škanetu šefošchi:

„Šchi likuma I. dala par semes fondu stahjas spehā 7 deenas pehz winas isludinaschanas „Waldbibas Wehstnesi.““

Parl motiweem es jau runaju un tapehz toš wairs neattahrtošchu.

Tad pee šchi pascha 21. panta es eefneedsu šefošchu papildinajumu:

„Panta beigās peelikt wahrduš: „Išnemot 2. panta peesihmes 1. punktu a), kas nahl spehā pehz tam, kad tas dabujis balsu wairatumu wispahrejā tautas nobalsoschanā.““

Tautas nobalsoschana teef peeprasita tadehl, ka šchis jautajums ir weens no teem, kuri tautu tāpat tā muhs wiswairaf interesē.

Presidentš J. Šchakste: Neweens wairaf pee wahrda naw peeteizees. Es luhgšchu referentu atšauksmes.

Referents M. Gailits: Ulteezibā us pirmo papildinajumu, ka likumam jastahjas spehā 7 deenas pehz wina isludinaschanas „Waldbibas Wehstnesi“, man jastaka, ka es agrarkomisijas wahrda tam waretu peekrist jo agrarkomisija taisni steidsās eefneegt šcho pirmo dalu, lai ta ahtrak taktu peenemta un lai netiktu aistaweta winas isludinaschana zaur to, ka pahrejās dalas wehl naw gatawas.

Ras atteezas us otru papildinajumu — peesihmi pee panta, tad agrar-

fomifijas wahrda par to es newaru isteiktees, jo schis jautajums fomifija netika aiffustinatš.

Referents U. Sihmanis: Man japeeweenojas pirmam referentam.

Presidentš J. Ščakste: Es liščhu us balsošchanu šcho papildinajumu tā 21. pantu:

„Šchi likuma I. daļa par jemes fondu stahjas špekā 7 deenas peh3 winas iřšludinařšanas „Waldibas Wehstneř“.“

Referents iřfakas, ka šchis preeřchlikums řařtanetu ar wirseeneem un uřřkateem, řař waldija agrarkomifija. Par winu řpreeřš teeřchi naw. Es liščhu to us balsošchanu un luhdsu pazeltees toř, řař ir par řchi papildinajuma pirmo daļu. Tagad luhdsu pazeltees toř, řař ir pret řcho 21. pantu. Naw. Luhdsu pazeltees toř, řař atturas no balsošchanas. Tā tad šchis papildinajums peenemts, 9 balsim atturotees.

Tad ir wehl otrš preeřchlikums tā papildinajums pee 21. panta, kurfch řlan:

„Panta beigās peelift wahrduš: „išnemot 2. panta peeřihmes 1. punktu a), řař nahl řpekā peh3 tam, kad dabujs balsu wairafumu wiřpahreřā tautas nobalřošchanā“.“

Es liščhu winu us balsošchanu (Rlihwē no weetas: „Luhdsu wahrdu pee balsošchanas řahrtibas!“). Wahrds Rlihwem.

U. Rlihwē (řemneeku řaweeniba): Žeenijamee Satwerfmes Sapulzes lozekļu fungi! Ģewehrojot to, ka jautajums par referendumu naw wiřpahri iřřchirts muřfu konstitujija un, otrķahrt, ka naw peenemts wiřš likums, bet ir peenemta tikai weena dala no wina, řemneeku řaweeniba balsoš pret řcho preeřchlikumu.

Presidentš J. Ščakste: Tas, řo runatajs iřřazija, nebij pee balsošchanas, bet peh3 řodola. Es liščhu řcho preeřchlikumu us balsošchanu un luhdsu pazeltees toř, řař ir par řcho preeřchlikumu. Luhgtu pazeltees toř, řař ir pret to. Luhdsu beidsot pazeltees toř, řař atturas no balsošchanas. Balsošchanas iřnahfums ir: par řcho papildinajumu ir iřřazjuřchees 57, pret to 77, — 4 atturotees, tā tad wiřřch atķriht.

Es tagad liščhu řcho likumu wiřā wiřumā us balsošchanu un luhdsu pazeltees toř, řař buhtu par řchi likuma peenemřchanu. Luhdsu pazeltees toř, řař ir pret řchi likuma peenemřchanu. Luhdsu beidsot pazeltees toř, řař atturas no balsošchanas. Likums peenemts wiřā wiřumā ar wiřām balsim, 11 atturotees.

Ģefneegts preeřchlikums:

„Ģeeku preeřchā řhodeen řehdi řlehgt.“

Es liščhu to us balsošchanu un luhdsu pazeltees toř, řař ir pret řcho preeřchlikumu. Es luhdsu pazeltees toř, řař ir par to, ka řehdi pahrtuauz. Tagad luhdsu pazeltees toř, řař atturas no balsošchanas. Par řcho preeřchlikumu iřřazjuřchees 69, pret to 57.

Nahlořchā řehde riht plřst. 5 ar deenas řahrtibu, řahda iřdalita Ģatwerfmes Sapulzes lozekleem.

Šchis deenas řehdi řlehdsu.

Luhdsu řtarpřrafziju biroja lozekļuš us apřpreeđi.

(Ģehdi řlehđš plřst. 7.50 wafarā).

Satwerfmes Sapulzes iřdeuwums

Krařjumā pee U. Ģuļbja, Riģā.

J. Peterřona drufatawa, Riģā, Ģuworowa eelā Nr. 20/22.

10X191

am